

ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา

พระครูสิริรัตนานุวัตร

เกี่ยวกับผู้เขียน

• รองศาสตราจารย์ สาขาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

การศึกษา : ป.ธ. 5, พธ.บ. (อังกฤษ), พธ.ม. (ปรัชญา), Ph.D. (Philosophy)

รายงานวิจัย : ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานเขียน :

• ธรรมะภาคภาษาอังกฤษ (ตำรา) • ธรรมนิเทศ : พุทธวิธีเทศนา
แบบต่าง ๆ (ตำรา)

• ตรรกศาสตร์เบื้องต้น (ตำรา) • คำอุปมาธรรมในพระไตรปิฎก

• คติธรรม ภาษาไทย+อังกฤษ

• พุทธปรัชญาเถรวาท 2 : ปรัชญาประยุกต์ สังคม การเมือง การปกครอง (ตำรา)

• คู่มือทำวัตรสวดมนต์ ใน 4 ภาษา • บทสนทนาธรรม 4 ภาษา

• หนังสือ รวมบทความ • อภิปรัชญา (แปลอังกฤษเป็นไทย)

• พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ (แปลอังกฤษเป็นไทย)

• ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย (แปลอังกฤษเป็นไทย)

• พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ (แปลไทยเป็นอังกฤษ)

• พุทธจริยศาสตร์ (แปลอังกฤษเป็นไทย) • ศาสตร์ร่วมสังคม • จริยศาสตร์ (ตำรา)

• สัมมนาปัญหาปรัชญา (ตำรา) • คำสำคัญทางปรัชญา (เรียบเรียง)

• ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา (ปรับปรุง 5)

• ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา • แก่นปรัชญา • พุทธศิลป์ พุทธธรรม

บทความระดับชาติ :

• บทความ และเสนอรายงานประชุมวิชาการ ดับระดับชาติ

บทความระดับนานาชาติ :

• บทความและเสนอบทความในการประชุมสัมมนาวิชาการ ระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

• บทความและเสนอบทความในการประชุมสัมมนาวิชาการ ระดับนานาชาติ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย

จังหวัดขอนแก่น

บทความตีพิมพ์ TCI กลุ่ม 1 และ E-books:

• บทความวิจัย-วิชาการ วารสาร TCI กลุ่ม 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• รวมบทความ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: พระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม กันยายน 2567 (E-book)

• บทความในสูจิบัตร 137 ปี ครบรอบวันสถาปนา มจร, กันยายน 2567 (E-book)

ชื่อเรื่อง : ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา (ฉบับปรับปรุง 5)

จำนวน 210 หน้า

ผู้เขียน : พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร. / All Right reserved by the author

พระครูพิพิธจารุธรรม, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

ดร.เจริญ มณีจักร์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รศ. ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง

รศ.ดร. สุทธิชัย ยังสุข

ที่ปรึกษา : พระครูสุมนต์ธรรมธาดา, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภยร

พระมหานพดล ปุณฺณสุวฑฺฒโก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ISBN 978-616-423-544-1

รูปเล่ม : สมปอง สีชมพู, พระสอ รุกขิตจาริ

พิสูจน์อักษร : พระสมุห์อาทิตย์ อติภทฺโท, ดร.

แบบปก : ไพโรจน์ ปัญจวรรณท์

พิมพ์เมื่อ : ธันวาคม 2567

จำนวนที่พิมพ์ : 50 เล่ม

ผู้จ่ายแจก : ฌัฐปภัสร์ นิโรธรังสี

ผู้รับผิดชอบจัดการพิมพ์ : พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.

พิมพ์ที่ : Focusprint co.,ltd. เลขที่ 110/212 ถ.พระองค์ดำ ซอยหลังวัดราชบูรณะ

อ.เมือง จ.พิษณุโลก โทร. 055-225037 / E-mail Focus_mp@hotmail.com

www.focusmasterprint.com

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

คำนิยม

ข้าพเจ้า มีโอกาสเข้ามาเป็นอาจารย์สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการ มอบหมายให้สอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น สัมมนาพระพุทธศาสนา สัมมนาวิชานิพนธ์ และร่วมสอน รายวิชาอื่น ๆ บ้าง ได้พบปัญหาด้วยคำพร่ำบ่นจากนิสิต ผู้บริหารอยู่เสมอว่า มีนิสิตสำเร็จการศึกษา จำนวนน้อย นิสิตตกค้างกันมาก เพราะบางท่านก็ประสบปัญหาความพร้อมในการเขียนวิชานิพนธ์ ที่ขาดข้อมูลที่ตรงกับงานที่ตนทำ ซึ่งตนก็พยายามเข้าพบนิสิต พยายามหาข้อมูลแบบสั้น ๆ มาให้ ก็ แก้ปัญหาได้บ้าง ก็มีการเขียนอื่น ๆ คือ ปัญหาการเขียนบทความวิจัยแม้การลงตีพิมพ์บทความก็ต้อง เข้าประสานงานให้ให้นิสิต เพราะบางตอนไม่อยู่ในแนวของนิสิตที่จะรู้จากตำรา จึงมีแนวคิดที่จะเขียน เอกสารตำราวิจัยนี้ให้ครบถ้วนตามที่พบปัญหา

โชคดี เอกสารตำรานี้ เกิดขึ้นรองรับเจตนารมณ์ของข้าพเจ้า โดยพระครูสิริรัตนาวุธ ,รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร ได้ผลิตตำราในลักษณะคู่มือที่มีตัวอย่างและแบบฝึกหัด ปรับปรุง ทุกปีตามพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยเพิ่มข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นเช่น การ เขียนบทความ รวมถึงการใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม การลงเทมเพลต การอ้างอิงแบบต่าง ๆ ที่ กระชับความ ตรงประเด็น ถือว่านิสิตได้องค์ความรู้การเขียนอย่างสมบูรณ์ นับว่าเป็นงานเขียนที่ ทรงคุณค่าในลักษณะตำรา/คู่มือ มีประโยชน์กับนิสิตทั้งสายพระพุทธศาสนาและปรัชญาหรือสาย วิชาการอื่น ๆ ข้าพเจ้าฯ ขอภาวนาให้ผู้เขียนตำรานี้ ได้ใช้เวลาผลิตผลงานวิชาการอื่น ๆ เป็นอาวูช ทางปัญญา (ปัญญาวุธ) แก่นิสิตนักศึกษาต่อ ๆ ไป เทอญ ฯ

พระครูพิพิธจารุธรรม, ผศ.ดร.

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

คำนำ (ฉบับปรับปรุง 5)

เอกสารตำรานี้เป็นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 5 โดยปรับปรุงโครงสร้างตำรา โครงสร้างการวิจัยรวมเนื้อหาที่เด่น ๆ กระชับ ตรงกับแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยที่พัฒนาการสิ่งใหม่ ๆ มาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะปัจจุบันการลงเทมเพลตที่ถือว่าถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งทำให้รู้ถึงความถูกต้องทางเนื้อหา การอ้างอิงแหล่งข้อมูล โดยภาพรวมก็ปรับปรุงทั้งเล่มตั้งแต่ตัวอย่างบทคัดย่อไทยและอังกฤษ คำกิตติกรรมประกาศ ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยโดยเพิ่มตารางแบบการวัดคุณภาพความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (IOC) ลงรายละเอียดวิธีการคิดคะแนนกรรมการผู้ทรงคุณตรวจเครื่องมือ 3 ท่าน ในกรณีนี้ได้แก้ไขแยกตารางมาตรวัด 4 แบบเพื่อความสะดวกจัดลำดับความคิดเป็นส่วน ๆ มีเนื้อหาเพิ่มจาก 204 เป็น 210 หน้า

การแก้ไขปรับปรุงตำรานี้ สอดคล้องกับนโยบายหลักสูตรที่มีการปรับปรุงทุก 5 ปี โดยปี 2565 นี้ บัณฑิตวิทยาลัยในฐานะผู้ควบคุมนโยบายหลักสูตรได้ปรับปรุงหลักสูตรแล้วเสร็จและเริ่มใช้ปีการศึกษา 2565 นี้ และรายวิชานี้ได้เพิ่มศักยภาพการศึกษาเข้ามาเสริมทัพ กล่าวคือ ได้กำหนดรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา (600 104) ซึ่งตำรากู่มือนี้นำมาไว้เป็นบทที่ 7 มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวการวิจัย ศัพท์การวิจัยที่นิยมใช้ เช่นคำว่า เครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม/สัมภาษณ์) รวมถึงหลักธรรมสำคัญและประเด็นสำคัญทางพระพุทธศาสนาในฐานะที่หลักสูตรนี้เป็นพระพุทธศาสนา ดังนั้น เนื้อหาการวิจัยจะเน้นแบบการวิจัยที่มีเนื้อหาพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับนโยบายของคณะบัณฑิตวิทยาลัยและแนวคิดของประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน มักจะให้ปรับปรุงเนื้อหาธรรม ภาษาอังกฤษ การใช้คำกิริยทางพระพุทธศาสนาและตำราที่ยอมรับ พร้อมด้วยวิธีการนำไปใช้ประโยชน์แก่งสังคมอย่างแท้จริง

พระครูสิริรัตนาวุตร, รศ.ดร.

ธันวาคม 2567

คำนำ (ฉบับปรับปรุง 4)

เอกสารตำรานี้เป็นลักษณะคู่มือ ได้เขียนและปรับปรุงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาการเขียนวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พร.ม.) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งภาคทฤษฎีคู่กับภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวนหน่วย 12 หน่วยกิต การศึกษาแผนก แบบ ก2

เอกสารตำรานี้เป็นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 4 ได้ปรับปรุงเนื้อหาที่สำคัญ โดยเฉพาะบทที่ 1-3 โดยเพิ่มตัวอย่างบทความไทยและอังกฤษ คำกิตติกรรมประกาศ ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยโดยเพิ่มตารางแบบการวัดคุณภาพความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (IOC) ลงรายละเอียดวิธีการคิดคะแนนจากการให้ผู้ทรงคุณตรวจเครื่องมือ 3 ท่าน ในการนี้ได้แก้ไขแยกตารางมาตราวัด 4 แบบ เพื่อความสะดวกจัดลำดับความคิดเป็นส่วน ๆ

การแก้ไขปรับปรุงตำรา สอดคล้องกับนโยบายหลักสูตรที่มีการปรับปรุงทุก 5 ปี โดยปี 2565 นี้ บัณฑิตวิทยาลัยในฐานะผู้ควบคุมนโยบายหลักสูตรได้ปรับปรุงหลักสูตรแล้วเสร็จและเริ่มใช้ปีการศึกษา 2565 นี้ และรายวิชานี้ได้เพิ่มศักยภาพการศึกษาเข้ามาเสริมทัพ กล่าวคือ ได้กำหนดรายวิชาพระพุทธศาสนาภาษาอังกฤษ (600 104) ใหม่เป็นภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา (600 104) ซึ่งคู่มือรายวิชานี้ได้แนบไว้เป็นภาคผนวกมีเนื้อหาครอบคลุมหลักธรรมสำคัญและประเด็นสำคัญเนื้อหาการวิจัยด้วย สอดคล้องกับคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อทำหน้าที่ประธานสอบวิทยานิพนธ์ มักจะให้ปรับปรุงภาษาอังกฤษชื่อเรื่อง บทความย่อประจำ

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารตำราจะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิตนักศึกษา ที่สำคัญยังได้ความรู้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ประชญา สะท้อนหาเนื้อหาในพระไตรปิฎกบางส่วนที่สำคัญด้วย แม้แต่โพชฌังคสูตร ที่มีคำวิจัยว่า ธมฺมานํ วิจโย ตถา การวิจัยธรรมเป็นอย่างนี้ หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ขอรับไว้ปรับปรุงในครั้งต่อไป ขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ท้ายสุดนี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่นบูรพาจารย์สถาบันการศึกษา ในฐานะอนุสาวรีย์ความรู้ในรั้วมหาวิทยาลัยและสนใจใคร่รู้ต่อไป

พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.
พฤษภาคม 2565

คำนำ

(ฉบับปรับปรุง 3)

เอกสารคำรำนี เป็นลักษณะคู่มือ เขียนและปรับปรุงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาการเบิยวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 (หลักสูตรเดิม) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งภาคทฤษฎีคู่กับภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวนหน่วย 12 หน่วยกิต การศึกษาแผน ก แบบ ก2

เอกสารคำรำนี เป็นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 เน้นเนื้อหาวิธีปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นชัดเจน สามารถนำไปใช้ในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป เป็นลักษณะเอกสารประเภทคู่มือที่มีแบบฝึกหัด ตัวอย่าง วิธีการสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งปรับปรุงตามข้อคอมเมนต์ของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เนื่องจากว่า บัณฑิตวิทยาลัย โดยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อทำหน้าที่ประธานสอบวิทยานิพนธ์ มักจะให้รายละเอียดและเน้นรูปแบบวิจัย การสอบครั้งล่าสุดนี้ ได้แจ้งการปรับบทของวิทยานิพนธ์โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ บทที่ 3 จะเป็นวิธีดำเนินการวิจัย ส่วนวิจัยเชิงเอกสาร จะนำระเบียบวิธีวิจัยให้อยู่ในบทที่ 1 บทที่ 3 จะเป็นเนื้อหาของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นต้น

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารคำรำนี จะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิตนักศึกษา ที่สำคัญยังได้ความรู้ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา สะท้อนหาเนื้อหาในพระไตรปิฎกบางส่วนที่สำคัญด้วย แม้แต่โพชฌังคสูตร ที่มีคำวิจัยว่า ธมฺมานํ วิจโย ตถา การวิจัยธรรมเป็นอย่างนี้ หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ขอรับไว้เพื่อปรับปรุงในครั้งต่อไป ขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน และขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่บูรพาจารย์สถาบันการศึกษา ในฐานะอนุสาวรีย์ความรู้ในร่มสำหรับผู้ศึกษาและสนใจใคร่รู้ต่อไป

พระครูศิริรัตนานุวัตร,รศ.ดร.

มกราคม 2564

คำนำ

(ฉบับปรับปรุง 2)

เอกสารคำรำนี เป็นลักษณะคู่มือ เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาทั้งภาคทฤษฎีคู่กับ ภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ในรหัส 600 400 จำนวน 12 หน่วยกิต เมื่อดำเนินการตาม กระบวนการครบถ้วนแล้วจึงถือว่าสำเร็จการศึกษา

เอกสารฉบับปรับปรุง 2 นี้ ได้เพิ่มเนื้อหา เทคนิคบางส่วนที่คิดว่าจะสำคัญในการเขียน วิทยานิพนธ์ การหาค่า IOC สูตรการหาจำนวนประชากรตามทฤษฎีเคอร์ชีเมอร์แกน คำรำนีเป็น เอกสารประเภทคู่มือที่เน้นวิธีการสร้างองค์ประกอบพร้อมตัวอย่าง มีเนื้อหาตามรายละเอียดและ โครงสร้างของรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาชั้นสูง ปรับปรุงตามข้อวิจารณ์ของ คณะกรรมการจากการตรวจสอบในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ใช้โครงสร้างแบบใหม่ที่บทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์จะเป็นระเบียบวิธีวิจัย ยกเว้นการวิจัยแบบเอกสารที่ยังอยู่ในบทที่ 1 ที่สำคัญคือ ระบุวิธีการปฏิบัติพร้อมตัวอย่าง ครอบคลุมขั้นตอนการวิทยานิพนธ์/การเขียนรายงานวิจัยทั่วไป ที่ ใช้เทคโนโลยีและสถิติเข้ามาเป็นเครื่องมือ รวมถึงวิธีเข้าถึงพระไตรปิฎกโปรแกรม

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารนี้ จะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต นักศึกษาได้อย่างดี เมื่อมีแนวคิดอื่น ๆ มาเพิ่มก้าวนำต่อไป ก็ยินดีรับไว้เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ในครั้งต่อไป ผู้เขียนขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ขอคุณความคิดที่เกิดขึ้นจากทำ เอกสารนี้ เป็นปฏิการะคุณแก่บูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและ สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นแหล่ง ความรู้สรรพวิทยา เป็นอนุสาวรีย์ในร่มแก่ผู้สนใจใคร่รู้ต่อไป

พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.

ธันวาคม 2562

คำนำ

เอกสารคำรำนี เป็นลักษณะคู่มือ เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีเนื้อหาการทำวิจัยและ รูปแบบการเขียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวน 12 หน่วยกิต เป็นฐานศึกษาระเบียบวิธีวิจัย ขั้นสูงประเภทหรือรูปแบบต่าง ๆ

เอกสารฉบับนี้ ได้เพิ่มรายละเอียดขึ้นบางส่วนตามข้อวิพากษ์วิจารณ์ของ คณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์โดยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พร้อม ๆ กับปรับปรุง โครงสร้าง วิทยานิพนธ์ในเนื้อหาพระพุทธศาสนา รวมปรัชญา ที่สำคัญคือระเบียบวิธีการปฏิบัติพร้อมตัวอย่างให้ เทียบเคียงอย่างเหมาะสม ครอบคลุมขั้นตอนการวิทยานิพนธ์หรือวิจัยทั่วไป โดยบทที่ 1 จะอธิบาย ถึงลักษณะของพระพุทธศาสนาและปรัชญา บทที่ 2 เทคนิคส่วนนำ/การออกแบบวิจัย บทที่ 3 ส่วน เนื้อหา/โครงสร้างการวิจัย บทที่ 4 การเขียนบทความวิจัย บทที่ 5 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ/ ทุติยภูมิ บทที่ 6 การพิมพ์รายงานวิจัย ภาคผนวกเป็นตัวอย่าง โครงร่างวิจัยและบทความวิจัย แม้ การหาความถูกต้องและความสอดคล้องเครื่องมือ (IOC) ตัวอย่างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผ่าน การตรวจของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีคุณวุฒิทางการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา มีประสบการณ์การสอน พระพุทธศาสนามานานและเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต่อเนื่อง อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ได้แสดง ส่วนการค้นคว้าอ้างอิงในพระไตรปิฎก โปรแกรม (E-Tipitaka) ตามวิทยาการที่ก้าวหน้าในโลก ปัจจุบัน

ผู้เขียนหวังว่า คำรำนี จะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์สำหรับ นิสิตนักศึกษาทุกระดับหรือผู้สนใจทั่วไป หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ก็ยินดีรับข้อเสนอแนะและปรับ ใช้แก้ไขในครั้งต่อไป ผู้เขียนขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ตลอดทั้งนิสิตที่อุดหนุน ทุนจัดพิมพ์เป็นวิทยาทาน หากคุณความดีใดจะเกิดขึ้นจากเอกสารนี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่ บุรพจารย์ สถาบันการศึกษาทางศาสนาและอื่น ๆ ต่อไป

พระครูธีรรัตนาวตฺร,รศ.ดร.

พฤศจิกายน 2560

สารบัญ

หน้าเครดิตหนังสือ	-1-
คำนิยม	-2-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 5)	-3-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 4)	-4-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 3)	-5-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 2)	-6-
คำนำ	-7-
สารบัญ	-8-
สารบัญภาพ/ตาราง/แผนผัง	-10-
คำอธิบายอักษรย่อพระไตรปิฎก	-12-
บทที่ 1 บทนำ : คุณลักษณะของพระพุทธศาสนาและปรัชญา	1
1.1 คุณลักษณะพระพุทธศาสนาและปรัชญา	1
1.2 เกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์	11
1.3 คุณลักษณะและแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนา	14
1.4 คุณลักษณะวิจัยทางปรัชญา	17
บทที่ 2 โครงสร้างและการเขียนงานวิจัย (ส่วนหน้าเล่มวิจัย)	21
2.1 การตั้งชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์/วิจัย	21
2.2 โครงสร้างวิทยานิพนธ์	25
2.3 แบบโครงสร้างวิจัย	25
ก. โครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ	26
ข. โครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ	29
ค. โครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร	32
ง. โครงสร้างวิจัยเชิงผสมผสาน (ปริมาณและคุณภาพ)	34
2.4 ตารางเปรียบเทียบโครงสร้างวิจัย	34
2.5 การเขียนบทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ	39
2.6 การเขียนกิตติกรรมประกาศ	42
2.7 การเขียนสารบัญ	43

2.8 การเขียนสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์	45
บทที่ 3 การเขียนเนื้อหาโครงสร้างวิจัย (ส่วนในเล่มวิจัย)	48
3.1 การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (บทที่ 1)	48
3.2 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย	55
3.3 การเขียนปัญหาที่ต้องการทราบ	58
3.4 การเขียนขอบเขตการวิจัย	59
3.5 การเขียนสมมติฐานการวิจัย	65
3.6 การเขียนคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	67
3.7 การเขียนทบทวนเอกสารหรือแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บทที่ 2)	68
3.8 การเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย	76
3.9 การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย (บทที่ 3-4)	77
3.10 การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	108
3.11 การเขียนบทสรุป (บทที่ 5)	108
3.12 องค์ความรู้จากการวิจัย	111
บทที่ 4 การเขียนและเผยแพร่บทความวิจัย	113
4.1 ประเภท/รูปแบบบทความ	113
4.2 การเผยแพร่บทความวิจัย	128
4.3 การทำสื่อเผยแพร่วิจัย	130
บทที่ 5 การศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก	134
5.1 ความเข้าใจเรื่องราวพระไตรปิฎก	134
5.2 ขอบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tepitaka)	135
5.3 ขั้นตอนเข้าใจพระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tepitaka)	139
บทที่ 6 การเขียน/พิมพ์รายงานวิจัย	142
6.1 การเขียนสารบัญ	142
6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง	144
6.3 การกำหนดขนาดอักษร (font size)	145
6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับข้อความต่าง ๆ	146
6.5 การเขียนบรรณานุกรม (bibliography)	149

6.6 การเขียนเชิงอรรถ (foot note)	151
6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก	157
บทที่ 7 ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา	162
7.1 ภาคที่ 1 ศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา	163
7.2 ภาคที่ 2 บทคัดย่อไทย-อังกฤษ	200
สารบัญแผนผัง	
3.1 การเขียนเนื้อหาความเป็นมาฯ	49
3.2 ทฤษฎีบันได 5 ขั้นของ เอ มาสโลว์	69
3.3 จักรวาลในไตรภูมิในฐานะภูมิจริยธรรม	74
3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	77
3.5 รูปแบบการจัดสัมมนากลุ่ม (focus group)	87
4.1 โครงสร้างโปสเตอร์	129
สารบัญภาพ / แผนภาพ	
2.1 ป้ายมหาธาตุวิทยาลัย	47
3.1 ทฤษฎีสัมพันธภาพของไอน์สไตน์	70
3.2 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Variable View)	97
3.3 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Data View)	97
3.4 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกล่อง ไมนด์ แมพพิง (mind mapping)	139
5.1 เชิงอรรถอธิบายคำว่า สุกรรมัททวะ	136
5.2 การค้นคำในพจนานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ	138
5.3 คำศัพท์ และคำอธิบาย ในพระไตรปิฎก	138
5.4 วิธีค้นหาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เช่นคำว่า เสยยกะ ซึ่งจะระบุชื่อคัมภีร์	136
5.5 รอย/ร่องเท้าสมุนไพรร	140
6.1 การตั้งคำถามกระดากกำหนดขอบบนและขอบล่าง	146
6.2 การตั้งขนาดอักษร ณ ที่นี้ตั้งขนาดของการฟอนต์เนื้อหาที่ 16	147
6.3 หอไตร/หอธรรมกลางน้ำนิยมสร้างกันที่ประเทศลาว	161

7.1 (ภาคผนวก) พิธีซ้อมรับปริญญาบัตร	207
สารบัญตาราง	
ตารางที่ 2.1 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ	35
ตารางที่ 2.2 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ	36
ตารางที่ 2.3 วิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย/วิทยานิพนธ์ บทที่ 4	39
3.1 หลักการเขียนแนวคิด ทฤษฎี	76
3.2 ขนาดของกลุ่มประชากรแบบเครซี่ มอร์แกน	79
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคล	99
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ rating scale 5 ระดับ ตัวอย่าง 2 คำถาม	100
บรรณานุกรม	208
ภาคผนวก	

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในคำรานี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 รูปแบบคือ อักษรย่อ (ไทย) เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ชา. 25/30/50 มีคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังต่อไปนี้

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก (ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย).	=	สูตรตันตปิฎก	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ (ภาษาไทย)

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับการวิจัย ดังปรากฏในโพชฌงค์ 7
องค์ที่ 2 ว่า “ธมฺมานํ วิจโย ตถา”

ส.ม. (ไทย) 19//978/455.

บทนำ : คุณลักษณะของพระพุทธศาสนาและปรัชญา

ก่อนที่จะเข้าถึงเนื้อหาการเขียนวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัย ผู้เขียนประสงค์จะชี้แจงลักษณะเด่นการวิจัยในพระพุทธศาสนากับปรัชญา ถ้ามีเช่นนั้น ผู้เรียนสาขาวิชาศาสนาก็จะสืบค้นว่าเป็นศาสนาหรือปรัชญาอย่างไร เพื่อแก้ปัญหาความสับสนด้วยการสร้างความกระจ่าง ทำให้งานวิจัยก้าวหน้า ไม่ขัดแนวคิดของคนนั้นคนนี้ ยิ่งปัจจุบันนี้หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565 ระดับปริญญาตรี สาขาปรัชญาเป็นคำว่า ปรัชญาและศาสนา คำว่า ศาสนานี้หลัก ๆ คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งวิชานี้เน้นที่พระพุทธศาสนา มิฉะนั้น จะเข้าคำพ้องเพยที่ว่า “รู้มาก ยากนาน” ก็ได้ ถือว่าเป็นดีที่หาเส้นแบ่งระหว่างคำ 2 คำนี้ ต่อไปนี้

1.1 ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาและปรัชญา

มีคำถามมาบ่อย ๆ ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นปรัชญาหรือศาสนา การตอบปัญหานี้ต้องแยกคุณลักษณะศาสนากับปรัชญาออกมาก่อนว่าเป็นอย่างไร มีบ่อเกิดมาจากแหล่งเดียวกันคือจิตใจของมนุษย์หรือไม่อย่างไร ประการแรกให้ตีกรอบย่อ ๆ ถึงภาพรวมของปรัชญาและศาสนา ว่า

1) จุดเด่นของพระพุทธศาสนากับปรัชญา

พระพุทธศาสนาเป็นระบบความเชื่อที่มีเหตุผล จึงมีคำว่า เอหิปัสสโก วิชชวาที เชิญมาพิสูจน์ วิเคราะห์วิจารณ์ได้ ไม่ผูกขาดกับเทพเจ้า หรืออำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ เป็นประเภทอเทวนิยม ไม่ถือชั้นวรรณะ ถือเพศพันธุ์ที่จะเข้าถึงธรรมได้ สรรพสิ่งเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยตามหลักปฏิจจนสมุปบาทหรืออิตทัปปัจจยตา (Dependent Origination) เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นธรรมชาติ เป็นศาสนาที่ให้สิทธิตามศักยภาพที่ตนจะปฏิบัติให้ถึงได้ด้วยการเป็นอริยบุคคลระดับต่าง ๆ ตามทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) ไม่ผูกขาดที่เพศ ศิวพรรณ ต่างจากศาสนาเก่าแก่มาก่อนพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ายังอนุญาตให้ฆราวาสสตรีเป็นภิกษุณี คนแรกชื่อ พระขานติโคตมิ พระน้านางของพระพุทธเจ้าเอง ถือว่าชายหรือหญิงมีศักยภาพเสมอภาคกันที่จะบรรลุธรรมได้ ดังพุทธพจน์ว่า “คนจะเชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิดก็หามิได้แต่เชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะกรรม เชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะกรรม”¹ คำว่า กรรม คือศักยภาพการปฏิบัติธรรมของมนุษย์ที่มาก-น้อย พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นระบบชัดเจน มีกระบวนการขึ้นตอนจากน้อย

¹ ข.สุ. (ไทย) 25/136/532.

ไปหามาก ดังฝั่งแม่น้ำที่เริ่มจากต้นไปหาปาก คำสอนโดยรวมเรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ครอบคลุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจแล้วมีผลที่ได้จากการปฏิบัติ นั่นคือ ปัญญา เรียกตามแนวหลักธรรมว่า อริยสัจ 4 ซึ่งข้อที่ 4 ถือเป็นแนวปฏิบัติธรรมสู่การพ้นทุกข์หรือเข้าสู่พระนิพพาน (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา/ The Way Leading to Cessation of Suffering) บ้างก็เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา (middle Path) เพราะเป็นกลางระหว่างทางสุดโต่ง 2 สาย บ้างก็เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 เพราะมี 8 องค์ มีสัมมาทิฐิเป็นต้น มีสัมมาสมาธิเป็นที่สุด เข้าถึงพระนิพพานในฐานะเป้าหมายสูงสุด (Absolute) ของพระพุทธศาสนา

คำว่า ปรัชญา (philosophy) แปลตามคำว่า ว่าความรอบรู้ สอดคล้องกับความหมายตามภาษาว่า รักที่จะรู้ (Love of Wisdom) คำว่า philosophy ภาษากรีก philosophia มาจาก philos รัก ความรัก หรือ philia มิตรภาพ กับคำว่า sophos นักปราชญ์ ผู้ฉลาดหรือ sophia ปัญญา ความรู้ ความชำนาญ ปัญญาหรือประสบการณ์ในทางปฏิบัติ มีหลักการว่า

1. ความพยายามในการถึงความจริงเพื่อที่จะเสนอทัศนะที่เป็นระบบและสมบูรณ์ของความเป็นจริงทั้งหมด
- 2.. ความพยายามที่จะอธิบายธรรมชาติที่สูงสุดและที่เป็นจริงของความเป็นจริง
3. ความพยายามที่จะกำหนดข้อจำกัดและขอบข่ายความรู้เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ธรรมชาติ ความสมเหตุสมผลและคุณค่าของปรัชญา
- 4.. การสืบสวนเชิงวิพากษ์เข้าไปสู่การสมมติล่วงหน้าและการอ้างสิทธิ์ที่ทำโดยสาขาความรู้ต่าง ๆ
5. ความพยายามที่จะช่วยอธิบายเหตุผลคำว่า “จงเห็นสิ่งที่คุณพูดและจงพูดสิ่งที่คุณเห็น” พิทากอรัสเป็นคนแรกที่เรียกตัวเองว่า philosophos แยกเป็น philos ความรัก กับ คำว่า sophia คือ ความรู้ในเรื่องเหตุผลที่เป็นรากฐานหรือต้นเหตุสำหรับสิ่งต่าง ๆ ตามที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นปรากฏขึ้น และหมายถึงความรู้โดยเหตุผลว่า ทำไมสิ่ง ๆ หนึ่งจึงเป็นสิ่งที่มันเป็น เรื่องนี้จะนำความรู้ที่ลึกซึ้งของแบบต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ซึ่งจะสร้างความเป็นจริงที่แท้จริงชนิดที่ตรงข้ามกับความรู้ในเรื่องการปรากฏขึ้น²

ปรัชญาทุกระบบ โดยเฉพาะปรัชญาของโลกตะวันตกซึ่งรวมทั้งพุทธปรัชญาด้วย มุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต ส่วนที่ต่างคือ ปรัชญาตะวันตกมุ่งแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว โดยไม่พยายามที่จะปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความจริงที่ได้แสวงหาพบแล้ว เพราะฉะนั้น นักปรัชญาตะวันตกอาจดำเนินชีวิตไปในทางตรงกันข้ามกับแนวความคิดทางปรัชญา

² คำสำคัญทางปรัชญา, พระครูสิริรัตนานุวัตร, (พิษณุโลก: โฟกัสมาสเตอร์ปริ้นต์, 2563), หน้า 147.

ของตนก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง ปรัชญาตะวันตกส่วนใหญ่ไม่เน้นกับศาสนา คือแยกเป็นคนละส่วนกับศาสนา ส่วนปรัชญาตะวันออกไม่อาจแยกออกจากศาสนา ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาตะวันออกเมื่อแสวงหาความจริงจนพบแล้ว ก็พยายามที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดขึ้นไว้เพื่อเข้าถึงความจริงนั้น ๆ ฉะนั้น ปรัชญาตะวันออก จึงเป็นปรัชญาชีวิต เพราะแนวความคิดทางปรัชญาที่ค้นคิดขึ้นได้นั้น ได้นำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วย ปรัชญาตะวันตกมีรากฐานของวิทยาศาสตร์ ส่วนปรัชญาตะวันออกได้กลายมาเป็นรากฐานของศาสนาดังเช่นพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง ในส่วนพระพุทธศาสนากับปรัชญา แม้จะมีจุดเกิดที่ประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์ก็ตาม แต่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอย่างที่ธรรมชาติ ประสบการณ์ วิธีการและจุดหมายที่ต่างกัน ซึ่งยกมาเปรียบเทียบให้เห็นเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. พระพุทธศาสนา มุ่งแสวงหาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางและอิทธิพลของคนที่มิต่อชีวิตและสังคมรวมทั้งการตีความหลักคำสอนต่าง ๆ พยายามตอบปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวกับชีวิต โดยการยึดหลักศรัทธาเป็นหลัก ส่วนปรัชญามุ่งแสวงหาการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพยายามเข้าใจตนเองและโลกโดยอาศัยเหตุผลเป็นหลักการและจุดยืนในการมองปัญหาต่าง ๆ

2. ปรัชญา มุ่งแสวงหากฎทั่วไป เป็นการแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐาน มีลักษณะเป็นนามธรรม สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต ย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่

3. พระพุทธศาสนา ไม่ได้ใช้เหตุผลอย่างเดียวมาอธิบายประสบการณ์ของชีวิต แต่อาศัยความงาม อารมณ์และความรู้ ความศรัทธาเป็นองค์ประกอบด้วย เพื่อเข้าใจหลักธรรมของศาสนา ส่วนปรัชญาอาศัยทฤษฎี ทศนะ มิได้แสวงหาความชื่นชมและความงามในตัวเองในการตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ

4. พระพุทธศาสนา มุ่งหมายที่จะ “พิสูจน์” ความจริงของชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนบางอย่างอาจจะสอดคล้องลงรอยกันกับวิธีการ กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทุกกรณี เพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องศรัทธา แต่ปรัชญาพยายามหลีกเลี่ยงการพิสูจน์ตามแบบวิทยาศาสตร์ มุ่งแต่หาคำตอบปัญหาที่เกิดขึ้นอันอาจเป็นเพียงคำอธิบายเบื้องต้น ซึ่งอาจได้รับการพิสูจน์โดยกาลเวลาอยู่แล้ว

5. พระพุทธศาสนา ยึดมั่นในเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริง ถือว่ามีมาในศาสนาเพราะทำให้การปฏิบัติตามหลักธรรมมีความหมาย แต่ปรัชญามีเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริง แสดงบทบาทแตกต่างกัน กล่าวคือ พุทธอภิปรัชญาเกี่ยวข้องกับความจริงสูงสุดที่อยู่เบื้องหลังวัตถุภาพ (Metaphysics) พุทธญาณวิทยา เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ส่วนพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับคุณค่าจากการปฏิบัติตนที่ได้ผล แต่ละประเภทของปรัชญาจะเน้นบทบาทของคุณค่าไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตาม หากเราถือหลักการสากล ซึ่งเป็นธรรมชาติของระบบแนวคิดในโลกทางตะวันออก

แล้ว ต้องยอมรับว่า ศาสนากับปรัชญาอาจแยกออกไม่ได้ ทั้งศาสนาและปรัชญาต่างมีข้อเหมือนกัน คือ เป็นผลผลิตของประสบการณ์ชีวิต

สรุป จุดเด่น ด้านศาสนาที่หมายถึงพระพุทธศาสนาเป็นระบบโดยมีพระรัตนตรัยเป็นองค์สมบูรณ์ เป็นดั่งไม้ค้ำยัน 3 ต้นที่จะสร้างความมั่นคง แข็งแรง พระรัตนตรัยนี้เป็นกระบวนการที่ครบถ้วนอยู่ในตัว เพื่อพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นจากการตรัสรู้ความจริงที่เรียกว่า อริยสัจ แล้ว ก็นำมาเปิดเผย บัญญัติ เผยแผ่คำสอนนั้นแก่พุทธบริษัท ดังแผนภาพนี้ >>พุทธ>>ธรรม>>บริษัท>> ที่สำคัญ มีคำสอนเป็นองค์รวมที่ควบคุมชีวิตครบถ้วน เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยศีล ควบคุมและพัฒนากายกับวาจา สมาธิ ควบคุมและพัฒนาจิตใจ และปัญญา ควบคุมและพัฒนาสัจภาพการแก้ปัญหาชีวิตให้เปี่ยมหมายตามอุดมการณ์ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ในกระบวนการที่กำเนิดขึ้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีศรัทธา สัมมาทิฐิเป็นเครื่องชี้นำเข้าหาและนำพาปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ ได้ในคำคติที่ว่า พุทธะ คือการตื่นรู้เบิกบานในการพัฒนาตนเอง ธรรม คือ วิถีนำพาปฏิบัติ สังฆะ ชี้จัดการดำเนินชีวิต ส่วนปรัชญามีกำเนิดที่ความสงสัย เน้นความคิด สร้างเป็นทฤษฎี ไม่เน้นความพ้นทุกข์ เน้นเหตุผล พิสูจน์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ที่กล่าวว่า

ศาสนาในอนาคต จะต้องเป็นศาสนาสากล ศาสนานั้นควรอยู่เหนือพระเจ้าที่มีตัวตน และควรจะเว้นคำสอนแบบลัทธิ (คือเป็นแบบสำเร็จรูปที่ให้เชื่อตามเพียงอย่างเดียว) และแบบเทววิทยา (คือพึ่งเทวดาเป็นหลักใหญ่) ศาสนานั้น เมื่อครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตใจ จึงควรมีรากฐานอยู่บนสามัญสำนึกทางศาสนาที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ต่อสิ่งทั้งปวง คือ ทั้งธรรมชาติและจิตใจอย่างเป็นหน่วยรวมที่มีความหมาย พระพุทธศาสนาตอบข้อกำหนดนี้ได้...ถ้าจะมีศาสนาใดที่รับมือได้กับความต้องการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ปัจจุบัน ศาสนานั้น ก็ควรเป็นพระพุทธศาสนา³

2) ความแตกต่างระหว่างพระพุทธศาสนากับปรัชญา

หัวข้อก่อนนี้ กล่าวถึงจุดเด่นของศาสนาและปรัชญา โดยศาสนาเน้นไปที่พระพุทธศาสนา พยายามจะหาจุดเด่น ทั้งจุดเหมือนและจุดต่างคละกันไป ซึ่งดูก็คล้าย ๆ กับหัวข้อนี้ แต่หัวข้อนี้จะเน้นที่จุดต่าง ๆ คือ

³ ไอน์สไตน์ชอบพระพุทธศาสนา วัดเขาแก้ว[ออนไลน์] ที่มา <https://sites.google.com/site/watkaokaew> (สืบค้น 2 มกราคม 2560)

(1) พระพุทธศาสนา มุ่งศึกษาและปฏิบัติตามศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรงเพื่อเขาถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ส่วนปรัชญา มุ่งศึกษาให้เกิดความเข้าใจในเหตุและผลอันเป็นไปเพื่อการตอบสนองความต้องการของตน คือจะศึกษาให้เกิดความรู้ว่าอะไร ทำไม อย่างไร

(2) พระพุทธศาสนา มักถือพระไตรปิฎกว่าเป็นคำประศาสน์ของผู้ตรัสรู้อย่างจริงจัง ไม่มีบกพร่อง และไม่มองในแง่ผิดหรือบกพร่อง บางศาสนาอาจมองว่า ผู้ใดสงสัยคำประศาสน์ของพระศาสดาที่ตนนับถือและวิพากษ์วิจารณ์คำประศาสน์นั้น จะถูกประณามว่าเป็นมิจฉาทิฐิ ส่วนปรัชญา ยอมรับว่าสิ่งใดจริงก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีเหตุผลพอ หรือทนต่อการพิสูจน์ตามหลักเหตุผล

(3) พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบทั้งหมด 5 องค์ประกอบคือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนิก ศาสนสถาน และศาสนพิธี ส่วนปรัชญา ไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบ 5 แต่เน้นเรื่องแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เพื่อให้เกิดความรู้ว่า อะไร ทำไม อย่างไร

(4) พระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาแล้วไม่อาจแยกจากการปฏิบัติได้ คือต้องลงมือปฏิบัติได้จริง วจนเป็นอเสวนบุคคล แต่ถ้าไปไม่ถึงจุดหมายนี้ก็จัดอยู่ในชั้นเสวนบุคคล เพียงเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตต่อไป ส่วนปรัชญานั้นที่รู้และทฤษฎี

3) นานาทัศนะเกี่ยวกับกับพระพุทธศาสนาเชิงปรัชญา

นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจสามารถแยกแยะประเภทธรรมออกเป็นหมวดหมู่ เป็นหมวดศีล หมวดธรรม เช่นเดียวกับปรัชญาที่นักปราชญ์ได้แยกออกมาศึกษาเรียกเป็นสาขา ได้แก่ สาขาจริยศาสตร์ อภิปรัชญา และญาณวิทยา การแบ่งหมวดหมู่นี้เป็นเรื่องจำเป็น เพราะปรัชญา 3 สาขานี้ครอบคลุมเนื้อหาไปหมดสิ้น จึงเป็นการดี ทำให้ศึกษาสะดวกมองเห็นมโนภาพชัดขึ้น ในเรื่องที่ว่านี้ ก็มีนักปราชญ์ทางศาสนาชาวอินเดียชื่อบาปัด (Bapat) ท่านแยกหลักคำสอนทางศาสนาไว้เป็น 2 หลักการใหญ่ ๆ คือ

1. หลักการทางปรัชญา (Philosophical Tenet)

2. หลักการทางจริยธรรม (Moral Tenet)⁴

ประการแรก ธรรมที่เป็นหลักการสำคัญทางปรัชญา (The Philosophical Tenet) ที่ถือว่า ปฏิจจนมุปบาท เป็นชื่อธรรมหลัก ๆ และสำคัญ เพราะเป็นหลักธรรมที่ให้เห็นพระพุทธเจ้าดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจจนมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นปฏิจจนมุปบาท”⁵ หลักธรรมนี้ เป็นศูนย์กลางแห่งคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ใช่เพียงระดับ

⁴ Bapat P.V. (ed.), **2500 years of Buddhism**, (New Delhi: Government of India, 1956), p. 26.

⁵ ม.มู. (ไทย) 12/306/338.

ความจริงที่แยกจากชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ได้สอนถึงกระบวนการว่า กลไกทุกอย่างทำงานอย่างไร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันอย่างไร จึงเรียกกันว่า “กฎแห่งเหตุ”³ (The law of causality) สิ่งที่พระพุทธองค์เข้าใจถึงความรู้แจ้งและได้สมุญนามว่า สัมมาสัมพุทธะ ก็คือเข้าใจกระบวนการแห่งเหตุผล ตามสภาพที่เป็นจริงความเป็นเช่นนั้น (Suchness) ภายหลังได้รู้แจ้งแล้วได้ประทับนั่งอยู่ใต้โพธิ์เพื่อพิจารณาปัจจุสมุปบาทโดยอนุโลมปฏิโลม พระพุทธองค์เห็นว่า นี่เป็นธรรมที่ลึกซึ้งยากที่ที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ ปราภฏการณ์ทั้งปวงเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุ ไม่มีอะไรที่ดำเนินไปอย่างไรเหตุ ไม่มีอะไรเกิดได้อย่างเดียว ๆ ทุก ๆ ธาตุที่ปรากฏขึ้นแม้เพียงขณะเดียวเท่านั้นก็คือธาตุที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นจากการเกิดขึ้นจากสิ่งที่เกิดก่อน นอกจากหลักธรรมปัจจุสมุปบาทนี้แล้ว ก็ยังมีหลักธรรมสำคัญอื่น ๆ เช่นอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ 3 ขั้น 5 เป็นต้น

ประการที่สอง คือหลักการทางจริยธรรม (The moral tenet) ในทางพระพุทธศาสนาคำสอนที่เรียกว่า ธรรม นัยหนึ่งคือ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวกับธรรมวินัยหรือศีล มีผลรองรับการปฏิบัติที่ดีคือความสุข ผลรองรับการทำชั่วคือความทุกข์มีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวมัชฌิมาปฏิปทาตามที่พระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “พุทธจริยธรรมเป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นสายกลางซึ่งทางสายกลางนี้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน”⁴ การปฏิบัตินี้ จะควบคุมด้วยมาตรฐานจริยธรรมด้วย

ทำไมจึงเรียกว่าทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา การที่ชื่อว่า สายกลางนั้นก็เพราะอาศัยแนวการปฏิบัติที่เป็นกลางระหว่างแนวปฏิบัติที่สุดโต่ง 2 ทาง (Two Extreme Ways) คือการยึดติดถือมั่นอยู่ในกาม เรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุนิยม) และการยึดติดถือมั่นอยู่กับการทุกข์ทรมานตน เรียกว่า อตตกิลมณานุโยค (จิตนิยม) ดังที่แสดงไว้ในบทธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) ว่า

- ภิกษุทั้งหลาย ที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ ที่สุด 2 ประการ อะไรบ้าง คือ
1. กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุลฺลชน ไม่ใช่ว่าของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
 2. อตตกิลมณานุโยค (การประกอบความเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่ว่าของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ มัชฌิมาปฏิปทาไม่เียงเข้าใกล้ที่สุด 2 ประการนี้ที่ตถาคตได้ตรัสรู้ อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักษุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้⁶

³ Macy Joanna, **World As Lover; World As Self**, (California: Parallax Press, 1929.), p. 53.

⁴ Phra Rajavaramuni, **Thai Buddhism in the Buddhist World**, (Bangkok: Mahachula Buddhist University, 3rd reprint, 1985), p. 7.

⁶ ส.ม. (ไทย) 19/1081/592.

ที่สุด (ทางสุโตง) 2 ทางข้างต้นนี้ พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ เป็นเวลาถึง 6 ปี ได้ทดลองมาแล้วอย่างอุกฤษฏ์ แต่เห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จจึงยอมถอยเสีย จากประสบการณ์อันแสนสาหัสนี้ พระองค์จะสอนสาวกของพระองค์ให้หลีกเลี่ยงเสีย ให้หันมาปฏิบัติตามแนวสายกลาง โดยให้ความสำคัญทางร่างกายและจิตใจ ไม่ถึงไม่หย่อนสายใดสายหนึ่ง ไม่ยึดติดกับกามวัตถุเกินพอดี ไม่ยึดติดกับอำนาจจิตจนเกินธรรมชาติ ไม่ฝืนธรรมชาติในตนเอง เช่น กลั่นลมหายใจ นอนบนหนาม ลงแช่ในน้ำแข็ง เพราะวิธีนี้บั่นทอนพลังทางกายและจิตใจให้อ่อนแอ ไปสู่เป้าหมายไม่ได้ จึงต้องให้หลีกเลี่ยงเสีย และสายกลางนี้เปิดแก่ทุกคน ไม่เลือกเพศ วรรณะ เผ่าพันธุ์ และไม่เลือกเวลา พระพุทธองค์ประกาศถึงความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกคน ประชาชนจะต้องได้รับความยุติธรรมตามกรรมของตน ปฏิบัติด้วยการพึ่งตนเอง ไม่พึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติช่วยให้บรรลุนิพพาน

ในฐานะที่พุทธจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ปฏิบัติ ตามทฤษฎีมนุษยนิยม ไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคอยควบคุมและช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ควบคุมเป้าหมายของมนุษย์ได้ มนุษย์ต้องเป็นนายของตน ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก”⁷ คำว่า ที่พึ่งของตนนี้โดยลึก ๆ แล้ว หมายถึงการบรรลุนิพพานที่อาศัยการปฏิบัติของตนเองตามหลัก อเทวนิยม (Atheism) ซึ่งต่างจากเทวนิยม (Theism) โดยใช้ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) ทุกคนต้องเก็บเกี่ยวผลกรรมที่ตนทำด้วยเหตุและผล ถือกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นทายาท และเป็นสภาวะ ถือกรรมลิขิต ดังวลีสสูตรว่า “คนจะเชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ได้ จะเชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ได้ แต่เชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะกรรม เชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะกรรม”⁸

พระพุทธศาสนา คำว่า ศีลธรรม เป็นคำประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมด และคำว่า ศีลธรรมมาคู่กับคำว่าศาสนา ศีลธรรมและศาสนาเป็นองค์ธรรมทั้งศีลธรรมและศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน เช่น หลักธรรมชื่อว่าอริยสัจ 4 ที่พระพุทธเจ้าค้นพบจะสร้างความสัมพันธ์อย่างที่สุดระหว่างศีลธรรมและศาสนาเรารู้โดยชัดแจ้งว่าอริยมรรค 8 ประการถูกจัดเข้าในสิกขา 3 ได้แก่ ศีลสมาธิ และปัญญา โดยสัมมามาจา สัมมกัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดลงในศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดลงในสมาธิ และ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญา เป็นระบบจริยธรรมเพื่อปฏิบัติสู่เป้าหมายคือนิพพาน

คำสอนของพระพุทธศาสนาได้นั้นเรื่องใดที่ศึกษาที่สัมพันธ์เป็นกระบวนการแห่งการพัฒนาทาง วาจา ใจ ตามที่นักปราชญ์ศาสนา จันจิโร ตากะกุสุ (Janjiro Takakusu) กล่าวว่า “ถ้า

⁷ พ.ร. (ไทย) 25/160/82.

⁸ พ.ร. (ไทย) 25/142/532.

ปราศจากศีลเสียแล้ว ก็จะไม่มีความดี ถ้าไม่มีความดี ก็ไม่มีปัญญา” สอดคล้องกับบาลีว่า “ศีลปรีภาวโต สมาธิ มหปผลโต โหติ มหานิสัสโส สมาธิปรีภาวตา ปญญา มหปผลา โหติ มหานิสสา ปญญา ปรีภาวโต จิตตัม สมุมเทว อาสเวหิ วิมุจจติ เสยฺยถิโก กามาสวา กวาสวา อวิชชาสวาติ”⁹ ไตรสิกขานี้ จัดเข้าได้กับมรรคมงคล 8 หรือทางสายกลาง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติหรือถือไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางคำสอนตามที่ Janjira Takakusu กล่าว แล้วนำสู่การบรรลุถึงความรู้แจ้งสูงสุด พันทุกซ์โดยสิ้นเชิง (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา / the Way Leading to the Cessation of Suffering)

ศีลธรรมและศาสนานี้สามารถใช้แทนกันได้เนื่องจากว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม ศีลธรรมและศาสนาจึงสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ ศีลธรรมจะสัมพันธ์กับการรู้แจ้งในความจริงทางอภิปรัชญาและรู้ความจริงในชีวิตตนเองด้วย ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมจึงหมายถึงไปถึงความพร้อมทางศีลธรรมและปัญญาของแต่ละคน ทางสายกลางและนิพพานต่างก็เป็นเหตุและผลต่อกัน ถือว่าทางสายกลางเป็นตัวแทนหลักธรรมทางจริยศาสตร์ และเป็นวิธีไปสู่ความรู้แจ้งซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด ตามที่สารานุกรมเอนไซโคลพีเดียเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ระบุว่า “ศีลธรรมจะไร้รากฐาน ถ้าปราศจากปัญญาที่จะเข้าหาสัจธรรมที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์ของศาสนา”¹⁰

พระพุทธเจ้าเอง ได้ดำริถึงชีวิตพรหมจรรย์ว่า เป็นชีวิตแห่งคุณธรรมซึ่งผู้แสวงหาจะต้องดำเนินไปเพื่อความรู้แจ้งเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาคือนิพพาน กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นระบบศีลธรรมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมด รวมถึงจิตวิทยาชั้นเลิศที่ศึกษา ศีลธรรมเป็นระบบความคิดที่บริสุทธิ์ หลักธรรมพื้นฐานอยู่ที่ความบริสุทธิ์ในตนเองของมนุษย์ เพราะถือว่าการพัฒนาทางจิตจะมีขึ้นไม่ได้ถ้าไม่เอาชีวิตเข้าสู่กระบวนการสะสางให้จิตบริสุทธิ์และมีฐานแห่งกรุณาเสียก่อน

4) ลักษณะเด่นของพุทธจริยศาสตร์

พุทธศาสนา เป็นแนวปฏิบัติทางศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นลักษณะสาขาหนึ่งของปรัชญา คือสาขาจริยศาสตร์ (บางตำราจัดรวมอยู่ในคำว่า อักษศาสตร์หรือคุณวิทยา) แท้จริงพระพุทธศาสนาก็มีหลักจริยศาสตร์เป็นส่วนสำคัญ ในรูปแบบบทบัญญัติหรือวินัยสงฆ์ เป็นปิฎกหนึ่ง คือ พระวินัยปิฎกของพระไตรปิฎก ทำหน้าที่บังคับ ควบคุมการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ เรื่องนี้

⁵ Takakusu, Janjira, *The Essentials of Buddhist Philosophy*, (New Delhi: Oriental Books Reprint Corporation, edition 2, 1975), p. 10.

⁹ ที.ม. (บาลี) 10/76/96.

¹⁰ Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol.5, ed. by Jame Hasting, p. 448.

จัดเป็นจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 (ควบคุมกาย วาจา) ระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 (ควบคุมกาย วาจา ใจ) และระดับสูง ได้แก่มรรคมีองค์ 8 ที่จะนำสู่พระนิพพาน ดังนั้น เนื้อหาทางพระพุทธศาสนาจะมีหลักธรรมที่สำคัญทั้งที่เป็นส่วนแห่งธรรมและศีลธรรม ทั้งสองนี้สัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ เป็นเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดต่อกัน ศีลเป็นเบื้องต้นส่งผลต่อให้เกิดการพัฒนาจิต จิตเป็นท่ามกลางส่งผลต่อให้เกิดปัญญา ปัญญาส่งผลต่อให้เกิดความรู้แจ้งในสังขาร เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติชนิดที่เป็น “อเทวนิยม” (Atheism) ทศณะที่ไม่เชื่อว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์ได้ อเทวนิยมแตกต่างจากอัญนิยม (agnosticism) ที่เชื่อว่า มนุษย์ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า พระเจ้ามีจริงหรือไม่ รวมถึงปรากฏการณ์ที่ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ทางผัสสะ ที่สำคัญคือ ไม่ถือว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างและผู้ทำลายโลก พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งจริยธรรมอย่างบริสุทธิ์ที่ไม่เชื่อพระเจ้าและพิธีกรรม พระพุทธศาสนาไม่เชื่อความจงรักภักดีต่ออำนาจที่เหนือธรรมชาติ แต่ยอมรับกำเนิดจักรวาลที่เปลี่ยนแปลง (ไตรลักษณ์) โดยเชื่อในความพยายามของตนเอง (มนุษย์นิยม) และกฎแห่งศีลธรรมในการแก้ปัญหา มนุษย์เป็นนายของตนเองโดยไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเข้าช่วย

ความข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ความภักดีต่อธรรมเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจในอริยสัจ 4 วิธีที่จะนำพาชีวิตไปสู่การดับทุกข์ได้แก่อริยมรรคและเชื่อในกฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธจุดยืนทิฐิแห่งความขาดศูนย์ ซึ่งไม่ยอมรับกฎแห่งศีลธรรม พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธความเชื่อที่เที่ยงแท้ (อมตะ) ซึ่งเป็นความเชื่อในเสรีภาพที่เหนือโลกของพระเจ้าหรือตัวตนที่อยู่เหนือกฎศีลธรรม สองมุมมองนี้เป็นจุดสุดโต่ง เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์สอนสาวกเป็นประจำว่าให้หลีกเลี่ยงเสียด้วยการหันมาปฏิบัติตามอริยมรรค พระพุทธองค์สอนให้เชื่อการกระทำของตนเอง ว่าถ้าเราทำเหตุดี ย่อมได้เก็บเกี่ยวผลดี ถ้าทำเหตุชั่ว ย่อมเก็บเกี่ยวผลชั่ว เหมือนปลูกพืช ถ้าปลูกมะม่วง ผลออกมาย่อมเป็นมะม่วง จะเป็นแดงโมไปไม่ได้ เราคบบุคคลเช่นใด ย่อมจะมีนิสัยเช่นนั้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลย่อมกระทำบุคคลเช่นใดให้เป็นมิตร และย่อมเข้าไปเสพบุคคลเช่นใด บุคคลนั้นแล เป็นผู้เช่นกับด้วยบุคคลนั้น เพราะการอยู่ร่วมกันทำให้เป็นเช่นนั้น”¹¹

นักปราชญ์ทางศาสนา นายจี เอส พี มิสรา (J.S.P.Misra) กล่าวว่า “ลักษณะที่เด่นที่สุดของพุทธจริยศาสตร์ คือความมีเสรีภาพจากพระเจ้า มองสรรพสิ่งว่า ต้องอยู่ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทิ้งและทอดถอนข้อเสนองานของอำนาจเหนือมนุษย์ที่คอยควบคุมกระบวนการของโลกอยู่”¹² ด้วยการขอร้อง อ้อนวอน ด้วยยัญพิธี สอดคล้องตามที่พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า

¹¹ ชุ.ชา. (ไทย) 28/1255/377.

¹² Misra, G.S.P. **Development of Buddhist Ethics**, (New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1994),

อันที่จริง พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่มีแบบแห่งยัญพิธี แต่ว่าพระพุทธศาสนานิกายหลังคือ มหายานนิยมถือพิธีกรรม ที่ถือพระพุทธเจ้าเป็นดังพระเจ้า เชื่อในการกลับมาเกิดใหม่หลาย ครั้ง เชื่อการเก็งความจริงทางปรัชญาและพิธีกรรม ก้าวสู่เทวนิยมหรือพหุเทพ เป็นเหตุให้มี พิธีกรรมหลายชนิดและมากมาย¹³

เกี่ยวกับมนุษยธรรม พระพุทธศาสนานิกายมหายาน เราจะทราบได้ในอุดมคติพระ โพธิสัตว์ว่า “จะต้องทำงานเพื่อนิพพานของคนอื่น”¹⁴ ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อในการช่วยชีวิตผ่านศรัทธา และการอุทิศตัวช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พระพุทธศาสนามหายานกลายมาเป็นผู้ช่วยชีวิตด้วยความ กรุณา มหายานเน้นความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญของพระโพธิสัตว์ ปรัชญาอินเดียแต่ละสำนักมี ทศณะต่างกัน คือ สำนักอุปนิษัทและเวทานตะถือความรู้แจ้งแห่งตัวตนเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วน สำนักมีมangsa จะเน้นการประนีประนอมพิธีบูชาของพระเวทกับหน้าที่แห่งศีลธรรม ส่วนสาขายะ- โยคะ -นยายะ-ไวเศยิกะ -ลิตา และระบบอื่น ๆ จะเน้นความสำคัญด้านคุณธรรมที่ทำให้ตนเอง บริสุทธิ์

กำเนิดของศาสนาหรือลัทธิมีกำเนิดและทศณะต่างกัน จะเห็นว่า “ที่มาของศาสนา พราหมณ์ คือการเปิดเผยพระเวทต่อมนุษย์พิเศษ (ฤาษี) ซึ่งระบบของพราหมณ์จะถือผู้มีอำนาจและ ธรรมเนียมดั้งเดิม ระบบนี้ถือว่าเทพเจ้าเป็นผู้คลไจ เป็นแก่นความรู้ของพราหมณ์ เมื่อเปรียบกับ พระพุทธศาสนามหายานที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของฮินดู”¹⁵ พระพุทธศาสนาเถรวาทจะปฏิเสธระบบ วรรณะ เผ่าพันธุ์ เพศ ที่มีสิทธิ์จะบรรลุนิพพาน หากแต่เป็นการเปิดโอกาสต่อทุกคนโดยไม่เลือก วรรณะ เผ่าพันธุ์และเพศ เป็นการให้ความเสมอภาคต่อทุกคนในการปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้าสู่ความพ้นทุกข์ แทนด้วยสัญลักษณ์ศิลปะแห่งพระพุทธรูปที่นิ้วพระหัตถ์ 4 นิ้วเสมอกัน ท้ายสุดแล้ว ทุกคนมีคุณภาพแห่งการบรรลุความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการ ตัดสินด้วยกรรมตามที่พระพุทธองค์ไว้ในวสสสูตร ที่กล่าวว่า “แม้เป็นชวานาเพราะกรรม เป็น ศิลปินเพราะกรรม เป็นพ่อค้าเพราะกรรม เป็นคนรับใช้เพราะกรรม แม้เป็นโจรก็เพราะกรรม “ตน ทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปกรรมเอง ก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์ และไม่ บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้”¹³ “....สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ ด้วยธรรม 5 อย่างนี้ คือ

¹³ Op.cip. Phra Rajavaramuni, **Thai Buddhism in the Buddhist World**, p.34.

¹⁴ Tiwari, K.N., **Comparative Religion**, (Delhi: Motilal Baranasidass, 1983), p.46.

¹⁵ Hirianna, N., **Outlines of Indian Philosophy**, (Delhi: Motilal Baranasidass, 1993), p. 223.

¹³ จ.ธ. (ไทย) 25/165/84.

กรรม 1 วิชชา 1 ธรรม 1 ศีล 1 ชีวิตอุดม 1 ไม่ใช่บริสุทธิด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ เพราะฉะนั้นแล บุคคลผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ของตน พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแบบกาย จะบริสุทธิในธรรมนั้นได้ด้วยอาการนี้ พระสารีบุตรนั้นแล ย่อมบริสุทธิได้ด้วยปัญญา ด้วยศีล และด้วยความสงบ ด้วยความจริง ภิกษุผู้ถึงฝั่งแล้ว จะอย่างยิ่งก็เท่าพระสารีบุตรนี้ อนาถบิณฑิกเทวบุตรกล่าวดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย จากนั้นอนาถบิณฑิกเทวบุตรทราบบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัยจึงถวายอภิวาทพระศาสดา กระทำประทักษิณ แล้ว หายตัวไป¹⁴

ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ความดี การทำดี ที่เรียกว่ากุศลกรรม ทศณะทางพระพุทธศาสนา ตีกรอบความคิดคำว่า ดี ในแง่ใด ในแง่ปรัชญาหรือว่าในแง่ศาสนา นักคิดต่าง ๆ นิยามคำว่าดีต่างกัน เช่น ดีในคำนิยามของนักประโยชน์นิยม ของศิลปิน ของนักเศรษฐศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ และคำว่าดีนี้ เกี่ยวข้องกับคุณค่า คำว่าดีเป็นคุณค่าที่เป็นคุณ คำว่าชั่วเป็นคุณค่าเป็นโทษ ดังนั้น การศึกษา การสืบสวน ความดีความชั่ว ทางพระพุทธศาสนาจะใช้คำว่า กุศลกรรม อกุศลกรรม

มาตรวัดกุศลกรรม และอกุศลธรรม คือเจตนาประกอบด้วยการปรุงแต่ง เจตจำนง การเลือกและการตัดสินใจ พลังที่จะนำไปสู่กรรม เจตนาคือสิ่งซึ่งจะส่งเสริมและชี้แนะมนุษย์ให้ทำ ฉะนั้น เจตนาเป็นสาระสำคัญของกรรม ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการ ด้วยกาย วาจา ใจ”¹⁵ (เจตนาหิ ภิกขเว กम्मัม วาจา)

1.2 เกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์

ธรรมชาติชีวิตต้องการความสุข นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ คืออริสโตเติล (Aristotle) ถือความดีที่ต้องการว่า เป็นอย่างเดียวกับความสุข ก็แสดงว่า ถ้ามนุษย์แสวงหาความดีก็เท่ากับว่าแสวงหาความสุข มนุษย์ยังต้องการเติมเต็มสันทติ ต้องการปัญญาและฐานะชื่อเสียงที่ได้จากการพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติและพึ่งตนเองฐานะมนุษย์นิยมอีกด้วย ว่าตามพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ไว้ 4 ชนิด ที่เรียกว่าปัจจัย 4 คือ จีวร (เครื่องนุ่งห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และเภสัช (ยารักษาโรค) แต่ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กำหนดปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐาน คือความต้องการ (Needs) ของมนุษย์ เปรียบด้วย ทฤษฎีบันได 5 ขั้น คือ

¹⁴ ส.ส. (ไทย) 15/101/107.

¹⁵ อภ.ก. (ไทย) 37/539/583.

1. ความต้องการทางกายภาพเพื่อการดำรงชีวิต (Physiological Needs)
2. ความต้องการด้านความปลอดภัย ((Safety Needs)
3. ความต้องการการยอมรับในสังคม (Love and Belonging Needs)
4. ความต้องการความเคารพนับถือ (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะได้รับผลสำเร็จในชีวิตของตน (Self Actualization Needs)¹⁶

เมื่อมีธรรมชาติชีวิตที่ต่างมีความต้องการและต้องใช้อย่างนี้ ย่อมมีการกระทบกันในการดำรงชีวิตอย่างแน่นอนตามธรรมชาติที่กล่าวกันว่า ยิ่งที่ทำกิน ยิ่งถิ่นกันอยู่ แ่งคู่กันสวาท ตามแนว อัคคัญญสูตร ว่าด้วยกำเนิดและพัฒนาการสังคม ทำให้มีฐานะทางสังคมเกิดขึ้นว่า มหาสมมติ พัฒนาการต่อมาเป็นเจ้าของดินทำหน้าที่แบ่งที่ดินให้ชาวบ้านทำกิน ทำหน้าที่ปกคองทำหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้เท่าเทียมกัน แต่ก็ย่อมมีปัญหาธรรมชาติตามมา เมื่อมีปัญหา ก็มีโทษในระดับต่าง ๆ โดยระดับลหุโทษ คือ คำหยาบ ดิเสียน คาคาโทษ ระดับครุโทษ คือ ตีกัน ปะทะกัน และฆ่าสัตว์ ประการเหล่านี้ นำไปสู่การแก้ไข ตัดสินว่า จะมีโทษอย่างไร เป็นที่มาของจริยธรรมที่ถือเป็นเกณฑ์ดำเนินชีวิต วางมาตรการด้วยเกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์นี้ ตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์หลัก กับ เกณฑ์รอง ดังนี้

ก. เกณฑ์ตัดสินหลัก

1. พิจารณามูลเหตุว่า เป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูลคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ อย่างไร
2. พิจารณาตามสภาวะว่า เป็นสภาพที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบาย ไร้โรคปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์หรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรม (สภาพที่เกื้อกูล) ทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

ข. เกณฑ์ตัดสินรอง

1. ใช้มโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำเช่นนั้นตนเองติเตียนตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่
2. พิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชน ว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับหรือไม่ ชื่นชมสรรเสริญหรือตำหนิติเตียน

¹⁶ ทฤษฎีความต้องการ-มาสโลว์ [ออนไลน์] ที่มา ><https://greedisgoods.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2564)

3. พิจารณาลักษณะและผลของการกระทำต่อตนเอง โดยเป็นการเปิดเผยตนเองและต่อผู้อื่นพิจารณาว่ามีประโยชน์สุขหรือเป็นไปเพื่อโทษทุกอย่างอย่างไร¹⁷

จากการที่เราได้ศึกษาเรื่องนี้ ทำให้ทราบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการตัดสินปัญหาจริยธรรมที่แน่นอน โดยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ตัดสินเป็นลำดับที่ 1-2-3 ทำให้ง่ายต่อการพิจารณาชี้ขาดในความผิด ความถูกของคนและคนอื่น หลักธรรมเบื้องต้นที่เป็นหลักสูตรนักรธรรมชั้นตรีว่า ด้วยเรื่องมูลเหตุแห่งความชั่วหรืออกุศลมูลที่ประกอบด้วย โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ และโมหะ ความหลง ในทางตรงกันข้าม มูลเหตุแห่งความดีหรือกุศลธรรม คือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และ อโมหะ ความไม่หลง เมื่อนำปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตถึงปัจจุบันมาคิดเปรียบเทียบกับดูแล้วจะเห็นได้ว่า บางคนแม้เป็นคนครอบครัวระหว่างพี่ ๆ น้องเดียวกัน มีปัญหาเรื่องทรัพย์สินสมบัติที่พ่อแม่แบ่งให้ ได้ที่ดินที่ไม่อยากได้ เพราะเป็นทำเลที่ไม่ดี โกลน้ำ โกลถนนหนทางหรือได้ไม่เท่าพี่น้องคนอื่น ขอให้มีการแบ่งกันใหม่ ภายหลังที่พ่อแม่เสียชีวิตไปแล้ว พี่น้องบางคนก็ยืนยันว่าไม่แบ่งให้ โดยอ้างว่าเงินค่าส่งพ่อแม่ที่ให้ไว้ สร้างความไม่พอใจให้กับผู้ขอแบ่ง จึงตัดสินปัญหากันด้วยการฆ่ากัน ในที่สุดพี่น้องต้องสังเวยชีวิตไปข้างหนึ่ง ส่วนตนเองในฐานะฆาตกรต้องถูกจับและจองจำในพันธนาการต่อไป

ถ้าเราพิจารณากรณีปัญหาข้างต้น พี่น้องผู้เป็นฆาตกรตกอยู่ในอกุศลมูลทั้ง 3 ประการ คือ ตกอยู่ในความโลภที่ไม่รู้จักพอตามที่พ่อแม่พิจารณาแบ่งที่ดินให้ตามสมควรแก่คุณสมบัติของตน ตกอยู่ในโทสะ ที่สามารถฆ่าพี่น้องร่วมพ่อแม่ได้ ตกอยู่ในโมหะ ที่ขาดความสำนึก ขาดปัญญาแก้ปัญหาให้ตนเองมีสุขรอดพ้นจากพันธนาการ มองไม่เห็นความถูกต้องในความเป็นพี่เป็นน้อง ไม่เห็นแก่ความจกดีสิทธิ์ของพ่อแม่ ไม่เปิดตาแห่งปัญญาดูโลก ดูสังคมที่เจริญแล้ว ชาวบ้านชาวเมืองคนอื่นที่เชื่อฟังพ่อแม่มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและอนาคตเพียงใด และเหตุนี้สังคมชาวจีน จึงมีธรรมเนียมประเพณีไหว้บรรพบุรุษ นับถือบรรพบุรุษดังเทพเจ้า เพราะถือคติว่า การเคารพบรรพบุรุษมีพ่อแม่เป็นต้น ทำให้ชีวิตเจริญ

พระพุทธศาสนาได้สอนเน้นเรื่องความกตัญญูไว้เป็นหลักสำคัญ โดยถือลูกที่กตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี (นิมิตต์ สาธุรูปานัน กตัญญูกตเวทิตา) แสดงว่า ความกตัญญูเป็นมาตรการที่จะใช้เป็นเครื่องตัดสินความดีของมนุษย์ เป็นความจริงที่บุคคลนั้น ถ้ามีความยำเกรงในคุณความดีของคนอื่นบ้างแล้ว จะไม่กล้าทำอะไรออกไป เพราะกลัวจะถูกตำหนิจากวิญญูชนในฐานะที่ถือเป็นเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมร่วมของคน ถ้ามีสติเห็นแก่หน้าคนอื่นบ้างแล้ว ย่อมไม่กล้าที่จะพูด

¹⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 179.

อะไรอย่างพร้อย ๆ หรือพูดปรักปรำขัดแย้งความผิดให้ ตั้งข้อสงสัยอย่างนั้นอย่างนี้ให้คนอื่น ยิ่งไปกว่านั้น บางคนชอบฟ้องบุคคลที่มีอำนาจเหนือตนในเรื่องที่คาดเดาโดยคิดว่า น่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แก่ผู้ใหญ่ที่ให้คุณให้โทษเพื่อประโยชน์อะไรบางอย่างของตนเอง หารู้ไม่ว่า เสียดูติภาวะของตนเพียงใด เสียดูความเคารพนับถือเพียงไรและตนเองก็ไม่รู้ด้วยซ้ำว่า ผู้ใหญ่ที่ตนฟ้องนั้น กลับไม่ชอบตน อย่างนี้เรียกว่าทำไปด้วยความหลง อับปัญญาในสังคมที่เจริญแล้ว

สรุปในเรื่องนี้ คือ พระพุทธศาสนามีเกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์ มีเกณฑ์หลักกับเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักนั้นตัดสินจากกุศลมูลหรืออกุศลมูล ส่วนเกณฑ์รองนั้นตัดสินจากบริบททางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความสุขในสังคม

1.3 คุณลักษณะและแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

ลักษณะการวิจัยทางพระพุทธศาสนา จะต้องเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ใช้พระไตรปิฎกเป็นข้อมูลปฐมภูมิโดยการอ้างอิงพระไตรปิฎกไม่น้อยกว่า 60% เนื้อหาทางพระพุทธศาสนาถือพระรัตนตรัยที่เป็นองค์รวมของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการครบถ้วนใน 3 ระดับ คือ เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด โดยเบื้องต้นคือพุทธะ ทำให้ตื่นรู้ เบิกบาน เป็นโลกนาถ ท่ามกลาง คือ ชรรณะนำพาปฏิบัติ กำจัดอวิชชา และที่สุดคือ สังฆะ/ชุมชน แนวปฏิบัติชีวิตต้นแบบเป็นวงจรพัฒนาชีวิตเช่นเดียวกับการปลูกผลไม้ ท้ายสุดคือได้รับประทานผล โดยบริบทแล้วคำสอนของพระพุทธเจ้าจัดเป็นได้หลายแนว ดังนั้น การวิจัยจึงต้องจัดลงในแนวใดแนวหนึ่ง ดังนี้

- 1) แนวประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา / บุคคล
- 2) แนวหลักธรรม
- 3) แนวคัมภีร์ / วรรณกรรม (เอกสาร)
- 4) แนวธรรมประยุกต์

แนวประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยศึกษาถึงต้นกำเนิด พัฒนาการ การเผยแผ่ธรรม ไล่ส่วนประวัติศาสตร์บุคคล โดยศึกษาบุคคลที่ดำเนินการตามพระพุทธศาสนา เช่นประวัติศาสตร์ผู้ก่อตั้งศาสนา สาวก (พุทธบริษัท) ว่ากำเนิด ปฏิบัติ ความฝึกฝน บทบาทต่อสังคมอย่างไร เช่น บทบาทของพระอานนท์ พระอุบาลี พระสารีบุตร หรือ นางอุบลวรรณาเถรี หรือชีวกโกมารภัฏ ตัวอย่าง ประวัติศาสตร์บุคคล เช่น พระพุทธเจ้าทั้งก่อน ท่ามกลางและที่หลังพุทธกาล เป็นคุณค่าประการต่อชาวโลกอย่างไร มีปฏิปทาอย่างไร มีกิจกรรมที่แสดงภูมิรู้ภูมิธรรมอย่างไร พระองค์ศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ 18 ศาสตร์ มีความอัจฉริยะตอนแรกนาขวัญอย่างไร เสด็จออกผนวชอย่างไร ยามใด ใช้พาหนะอะไร ประวัติศาสตร์ระหว่างพุทธกาล พระองค์มีภารกิจ 5 อย่าง ซึ่งเรียกว่า พุทธกิจ แต่ละอย่างนั้นเป็นไปเพื่อสังคม คือ

ตอนเช้า เสด็จจับบาตรเพื่อโปรดสัตว์ ให้สรรพสัตว์มีโอกาสดำเนินบุญ มีสวรรค์ไปน
เบื้องหน้า

ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ชาวบ้านก่อนที่จะค่ำมืด ให้ได้รับความรู้ มีสัมมาทิฐิ มีศีลธรรม
เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เกิดคุณภาพชีวิตจากการรู้สัจธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ไว้

ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ เพราะภิกษุสงฆ์ที่ยังเป็นเสขบุคคลที่ต้องศึกษาคำ
สอน เมื่อได้รับคำสอนแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสในคำสอน ฝึกฝนปฏิบัติธรรมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปจวบจน
บรรลุนิพพาน

ตอนเที่ยงคืน ตอบปัญหาให้เทวดา เพราะคุณสมบัติเทวดานั้นต้องปฏิบัติธรรม
สม่ำเสมอ จึงมีเทวธรรม แปลว่าธรรมของเทวดา คือ หิริและโอตตปละ มีความละอายและความเกรง
กลัวต่อบาปทุจริต หากคลาดธรรมแล้วเทวดาอาจจะตกสวรรค์ ตามคำสรรเสริญพระรัตนตรัยว่า
สัจจาทมานุสสาณัง พระพุทธองค์เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ด้วย เรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้รับความ
ชื่นชม ยกย่องมากมายจากเทวดาทั้งหลาย ที่แซ่ซ้องสาธุการกระหึ่มในโลกธาตุ ตัวอย่างท้ายบทสวด
ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ความว่าอญญ ทสสหัสสี โลกธาตุ สงกมปิ สมปกมปิ สมปเวริ อป
มาโณ จ โอพาโร โอภาโส โลเก ปาตุโรหิ อติกมเมว เทวานัง เทวานุภาว..... เหตุการณ์นี้ เมื่อ
พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาจบลง เทวดาในหมื่นโลกธาตุ กล่าวสาธุการขึ้นพร้อมกันดังกระหึ่ม
เกิดสว่างไสวไรขอบเขตล่วงอาณาเขตของเทวดาทั้งปวง¹⁸

ตอนเช้าตรู่ ตรวจดูสัตว์โลก โดยพระพุทธองค์ใช้ข่ายคือพระญาณ (ญาณชาลัง) ว่าใครอยู่
ในข่ายที่มีสติปัญญาแก้แล้ว สามารถบรรจธรรมได้เร็วพลัน ดังดอกบัวที่พื้นน้ำกำลังจะบาน (อุ
คคิตถณฺณ) ใครมีสติปัญญาปานกลาง ได้ฟังธรรมพร้อมคำอธิบายแล้วมีกระแสธรรมเกิดขึ้นบ้าง ดัง
ดอกบัวที่กำลังพื้นน้ำจะบานในวันพรุ่ง (วิปคิตถณฺณ) ใครพอจะแนะนำพร่ำสอนบอกแนวทางปฏิบัติ
ให้เข้าถึงธรรมได้บ้าง (เนยฺยบุคคล) หรือว่าใครสอนไม่ได้ บอกทางสวรรค์นิพพานไม่ได้ ก็จัดอยู่ใน
กลุ่มบัวใต้น้ำ (ปทปรมะ)

แนวหลักธรรม คือนำหลักธรรมมาขยาย เช่นว่า อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 ธรรม
โลกบาล 2 สัมปติธรรม 7 หรือข้อธรรมย่อย ๆ หรือหลักศีล วินัยสงฆ์ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมา
วิเคราะห์ศึกษาแล้วสร้างวิธีการปฏิบัติ การนำไปใช้ สร้างเป็นคู่มือที่ตนค้นพบ เช่น คู่มือชาวพุทธ
ความเข้าใจพระพุทธศาสนาด้วยเหตุผล พระไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน หรือศึกษาอริยสัจ 4 ด้วย
คำอุปมาอุปไมยด้วยรอยเท้าช้าง เป็นต้น

¹⁸ ช.ป. (ไทย) 31/30/486.

แนวคัมภีร์/วรรณกรรม (เอกสาร) คือ การใช้คัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งทางพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย หรือสูตรต่าง ๆ เช่น อัครัญญสูตร ว่าด้วยกำเนิดโลก ชีวิต และ สังคม ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) ว่าด้วยอริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 (มีแปดองค์ประกอบ) ผลของปฐมเทศนานี้ทำให้อัญญาโกณฑัญญะได้กระแสธรรม เกิดดวงตาเห็นธรรม (Dhamma Vision) หรือคัมภีร์อรรคถา ฎีกา วิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค (path of Niravāna) มงคลที่ปนีอรรค ถาถามงคลสูตร 38 ประการ หรืออาจหยิบยกมงคลข้อใดข้อหนึ่งมาวิเคราะห์ เช่น คุณลักษณะบัณฑิต ที่ต่างจากคนพาลเมื่อคบแล้วเป็นมงคลสูงสุด (ปญฺชิตานญฺจ เสวนา / อเสวนา จ พาลานํ) เป็นต้น เช่นหัวข้อวิทยานิพนธ์ ว่า

ศึกษาคัมภีร์มงคลที่ปนีที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

ศึกษาจักรวาลที่ปนีเทียบสุริยจักรวาล

ศึกษาคัมภีร์อัครัญญสูตรตามทฤษฎีสัมพันธภาพ (ปฏิจสมุปบาท)

ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์วิสุทธิมรรคต่อการปรับใช้ในสังคมศาสนาอื่น

แนวธรรมประยุกต์ คือ การนำหลักธรรมเป็นต้นนำโดยประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ สถานการณ์ เช่น สถานการณ์โควิด-19 เหตุการณ์แผ่นดินไหว น้ำท่วม หรือใช้สถานการณ์เป็นต้นนำ แล้วชี้ตามแนวธรรมนั้น เช่น นำธรรมอิทธิบาท 4 เป็นหลักในการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ทำให้มีนักเรียนอัจฉริยะขึ้น นำธรรมอิทธิปาทย 3 เป็นหลักบริหารจัดการองค์กร นำปาปณิกสูตร เป็นหลักในการคัดเลือกผู้บริหารงานที่มีวิสัยทัศน์ (จกฺขุ) นำทิส 6 เป็นหลักในการทำหน้าที่ในสังคม หรือหัวข้อธรรมใด ๆ เช่น ศรัทธา สติ เมตตา ทาน ศีล ก็ได้ จะเห็นว่าเป็นจัดการกิจการงานที่ใช้ ธรรมหรือหลักธรรมนั้น ๆ องค์กรความรู้ เช่นว่า

> สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : ศึกษาแนวคิดความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (อาโรคฺยุปรมา ลาภา)

> อานิสงส์การสวคมนตรีที่มีผลต่อการเสริมสร้างความสุขแก่ชีวิต

> การศึกษาความเชื่อในการสวคมนตรีขั้นปริตคคาถาของพุทธศาสนิกชนตำบลแคมป์ สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

> เทวธรรม : จริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย

> ศึกษาจริยธรรม คุณธรรมต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อชุมชน

> ศึกษาเปรียบเทียบไตรภูมิกับศิลปกรรมของวัด

> แผนผังวัด การสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ

> ศึกษาอุดมการณ์การเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าบนฐานของกรุณาธรรม

- >ศึกษาพรหมวิหารธรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม
- >การศึกษาหลักสันโดษกับการดำเนินชีวิต
- >การศึกษาผลของอาจินกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ
- >ศึกษาความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน อำเภอศีรีมามะ จังหวัดสุโขทัย
- >แนวทางรักษาโควิด-19 ด้วยหลักภavana 4

1.4 คุณลักษณะและแนวทางวิจัยทางปรัชญา

คุณลักษณะและแนวทางวิจัยนี้ เบื้องต้น จะมีแนวทางวิจัยคล้ายกับแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีแนวประวัติศาสตร์/บุคคล หรือคัมภีร์ มีส่วนย่อย ๆ ทางโครงสร้างและประเภทต่าง ๆ จะลงไปที่ประวัติศาสตร์ปรัชญา หรือคัมภีร์ตามแนวคิดทางปรัชญา หลักการทางปรัชญา การประยุกต์ใช้ทางปรัชญา ประการสำคัญ คือ ต้องจัดเข้ากลุ่มสาขาปรัชญา 3 สาขาให้ได้ ถ้าเป็นไปได้ชื่อเรื่องวิจัยให้มีคำว่า ด้านหรือเชิงในปรัชญา 3 สาขา คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยาหรือจริยศาสตร์อยู่ด้วย เช่นชื่อเรื่องวิจัยว่า ศึกษาคุณค่าชีวิตทางจริยศาสตร์จากประเพณีลอยกระทง ศึกษาวิเคราะห์เทวดาในพระพุทธศาสนาเชิงอภิปรัชญา ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อการสร้างจิตสำนึกของสังคมไทย ศึกษาความรู้คู่คุณธรรมตามแนวทางการเรียนรู้ทางปรัชญา เป็นต้น

บริบททางปรัชญา สาขาจริยศาสตร์ จะมีผลการปฏิบัติออกมาเป็นคุณค่า เพราะผลการปฏิบัติตามจริยศาสตร์นั้น จะมีผลคือคุณค่าหรือประโยชน์ ถ้าว่าตามพระพุทธศาสนาจะมีผลเป็นอานิสงส์ มีผลรองรับการทำความดีคือสวรรค์ ตรงกันข้ามผลรองรับคือนรก สมัยที่ผู้เขียนศึกษาปริญญาโท สาขาปรัชญา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปาณาติบาตกับปัญหาจริยศาสตร์ทางปรัชญา ผลคือได้คุณค่าชีวิตประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน สังคม

ผู้เขียนเคยเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์คุณภุณิพนธ์นิสิตปริญญาเอก สาขาปรัชญาท่านหนึ่ง ซึ่งทำวิจัยเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับศีล 5 ก็มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งท้วงว่าไม่เห็นมีอะไรเป็นปรัชญาเลย มีแต่เนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็จริงตามที่ท้วงดังนั้น ในที่สุดก็ปรับแก้ด้วยการจัดลงปรัชญาสาขาจริยศาสตร์นี้ มีผลการทำดีเป็นคุณค่า

สรุปท้ายบท

ศาสนาทั่วไป เริ่มต้นที่ความเชื่อทั้งในอำนาจสูงสุดและตามธรรมชาติ ส่วนพระพุทธศาสนาถือศรัทธา (Faith) เป็นเบื้องต้น ที่สำคัญคือเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ต่อยอดด้วยการมีธรรมานุธรรมปฏิบัติ คือ คำสอน มีวินัยข้อบังคับเพื่อนำมาสอนและใช้

เครื่องมือเป็นข้อบังคับปกครองพระสาวกหรือพุทธบริษัท มีผู้เป็นสาวกสงฆ์และสาวกคฤหัสถ์ โดยสาวกสงฆ์ก็จะทำหน้าที่นำธรรมวินัยนั้นมาเผยแผ่ อบรม สั่งสอน มีความเชื่อองค์รวมในพระรัตนตรัย จะเห็นว่า เวลาอุปสมบท พระอุปัชฌาย์จะถามนาคว่า ศรัทธาในพระรัตนตรัยหรือยัง/ไหม เขาจะตอบว่า มีศรัทธาแล้ว ที่ถามเช่นนี้ก็เพื่อย้าคิด ยืนยัน หาไม่แล้วจะขัดแย้งกับตัวเอง คำสอนทางอภิปรัชญา โดยสอนเรื่องราวที่เป็นนามธรรมที่อยู่เบื้องหลังวัตถุภาพนั้น สิ่งที่มีมองไม่เห็นต่าง ๆ เช่น เทพ พรหม มาร จิต วิญญาณ แนวคำสอนทางญาณวิทยา โดยสอนเรื่องความรู้ ความรู้จริง ความรู้เหตุผล ทางพระพุทธศาสนาจะแยกความรู้ระดับโลกุตตรธรรม เป็นความรู้จริงตามที่เป็นจริงในอริยสัจธรรม ความรู้เกี่ยวกับความหลุดพ้น ความรู้ด้วยปัญญาตัดกิเลสอวิชชาได้หมดสิ้น ความรู้ที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ ครอบคลุมพฤติกรรมทุกทางของมนุษย์ โดยแนวคำสอนทางจริยธรรม จะแยกเป็นระดับต้น ได้แก่ ศีลทุกระดับ จะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมทางกาย กับทางวาจา ระดับกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ทำหน้าที่ควบคุมจิตใจ และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ทำหน้าที่ควบคุมได้ทั้งกาย วาจา ใจ และเป็นทฤษฎีปฏิบัติสู่พระนิพพาน

ส่วนปรัชญา เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตรงกับว่า (ทัศนะ/view) ที่ไม่เน้นความเชื่อในอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ แต่เน้นเหตุผลเป็นสำคัญ เน้นพิสูจน์หาความจริงด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ แก่ข้อสงสัยที่เป็นต้นเหตุเกิดปรัชญานั้น ต่อมาปรัชญามาศึกษาเรื่องศาสนา จึงมีปรัชญาศาสนา มีพุทธปรัชญา ในขอบข่ายปรัชญา 3 สาขา คือ จริยศาสตร์ จัดอยู่ในกลุ่มศีล กุศลกรรม 10 และมรรคมีองค์ 8 ญาณวิทยา จัดอยู่กลุ่มกำเนิดปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา และอภิปรัชญา (Metaphysics) กล่าวถึงความจริงที่เป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังวัตถุภาพ อยู่ในกลุ่มนามธรรมจิต วิญญาณ เทพ เทพเจ้า ผี ปีศาจ นรก สวรรค์ หรือเป็นวัตถุแต่เป็นความจริงที่อยู่เบื้องหลังของวัตถุนั้น ๆ เช่น วัตถุภาพที่เคารพของชาวพุทธ คือ พระพุทธปฏิมา ซึ่งทำด้วยอิฐ หิน เหล็ก ปูน น้ำ ผสมผสานกันปั้นเป็นขึ้นมาเพื่อเป็นองค์แทนพระพุทธเจ้า เป็นชื่อนั้น ชื่อนี้ มีชื่อเป็นหลวงพ่อพะชุยบ้าง หลวงพ่อโสธรบ้าง หลวงพ่อพระพุทธชินราชบ้าง แต่ไม่ว่า ชาวพุทธถึงจึงให้ความเคารพ กราบไหว้วัตรธรรมเหล่านั้น คำตอบทางอภิปรัชญา คือ ชาวพุทธเคารพ กราบไหว้วัตรธรรมเหล่านี้ที่ พระกรุณาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ และปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า มีอนุสติในพระคุณทั้ง 3 นี้ ว่าพระองค์บำเพ็ญบารมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อสังคมสงเคราะห์แก่ชาวโลก ดังปรากฏเป็นปฐมพจน์ให้อุดมการณ์เผยแผ่ธรรมแก่พระอรหันต์ 60 องค์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สารนาถ แคว้นกาสิ ประเทศอินเดีย

ข้อสรุปที่ชัดเจนที่ประกอบการทำวิจัยทั้ง 2 คุณลักษณะนี้ คือ คุณลักษณะพระพุทธศาสนา คุณลักษณะทางปรัชญา คุณลักษณะทางพระพุทธศาสนามีศรัทธา ความเชื่อ เป็นหลัก หลักการใหญ่นั้น ศาสนาแยกเป็นเทวนิยม กับ อเทวนิยม ถ้าเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม ก็

ชัดเจนว่า ต้องเชื่อในเทพ เทวดา อำนาจศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้า ทำให้มีพิธีกรรมต่อเทพเจ้า ด้วยเครื่องสังเวทต่าง ๆ ตามที่เชื่อว่าเทพเจ้านั้นจะโปรดปราน โดยไม่ต้องอาศัยเหตุผล ส่วนอเทวนิยม ที่พระพุทธศาสนาก็คือในกลุ่มนี้ ไม่เชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สิ่งบนศาล แต่ให้เชื่อกรรมคือการกระทำของตน ถือกรรมเป็นลิขิต เป็นกรรมนิยาม ดังคำว่า กรรมทายาทา มีกรรมเป็นทายาท กรรมพันธุ์ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมโยนิ มีกรรมเป็นกำเนิด กรรมปฏิสสรณา มีกรรมเป็นที่พึง คำสอนที่เด่นชัดในการเลือกเชื่อนี้คือ กาลามสูตร ว่าด้วยหลักความเชื่อ 10 ประการ แต่ไม่เน้นความเชื่อแบบเทวนิยมดังกล่าว ในทางรูปธรรม การทำวิจัยทางพระพุทธศาสนา ต้องอ้างอิงข้อมูลปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎก 60% ขึ้นไป ส่วนคุณลักษณะปรัชญานั้นการสร้างแนวคิด ทฤษฎี ไม่เน้นความเชื่อ

ภาพ: บันไดพญานาค ท้าววิรูปักษ์ ประจำทิศตะวันตก

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายคุณลักษณะของพระพุทธศาสนากับปรัชญา มาดู
2. จงอธิบายความเหมือน-ความต่างการวิจัยทางพระพุทธศาสนากับปรัชญา มาดู
3. จงอธิบายแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนากับปรัชญามาดู
4. อัตราส่วนการอ้างอิงพระไตรปิฎกในการวิจัยทางพระพุทธศาสนาน่าจะมีมากน้อยอย่างไร ต่างจากปรัชญาอย่างไรที่ต้องอิงทฤษฎีของนักปรัชญา
5. ถ้าเราจะทำการวิจัยในสาขาจริยศาสตร์ เราควรตั้งชื่อและให้มีผลออกมาอย่างไร
6. หัวข้อวิจัยเรื่อง เทพ พรหม มาร จิตวิญญาณ ผี ปีศาจ จะจัดเข้าในปรัชญาสาขาไหน ควรมีแนวการศึกษาอย่างไร
7. ถ้าเราทำการวิจัยเรื่อง “ความงามทางจิต ทางกาย ทางศิลปวัฒนธรรม” เข้าข่ายสาขาปรัชญาไหน จะตัดสินความดีทางพระพุทธศาสนาและทางปรัชญาอย่างไร

คุณค่าแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธา สักการะ จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา แก้ปัญหาสังคม
อบรมคุณธรรม นำจิตวิญญาณ ประสานสามัคคีสังคมต่อไป

โครงสร้างและการเขียนวิทยานิพนธ์

โครงสร้างวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัย เป็นดั่งพิมพ์เขียวที่ออกแบบมองเห็นภาพ เป็นมายด์เซต (mindset) มีความจำเป็นต้องมาก่อนเสมอ มีส่วนสำคัญกว่าส่วนอื่น ๆ เพราะถือว่าเป็นแผนที่ (Mapping) หรือแผนผังการเดินทาง ที่จะให้เห็นรูปร่างภาพรวมของงานเขียนทั้งหมด หากจะเปรียบเทียบ หุ่นจำลองมนุษย์ ซึ่งไม่มีชีวิต ไม่รู้ไม่มีความคิด แต่เห็นรูปทรงมนุษย์ได้ชัดเจน เป็นแนวทางที่ถูกต้อง สอดคล้องกับมรรคมืองค์แปดที่เริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง คือถ้าเรามีความคิด มีเหตุผลที่ถูกต้องแล้ว เราจะทำด้วยปัญญา หากไม่แล้วจะเป็นดั่ง “นกตี่รทสี่”[♥] ที่บินจากฝั่งนี้ไปไกลแล้ว แต่ไปไม่ไหว ต้องกลับมาฝั่งเดิม มีประการ ดังนี้

2.1 การตั้งชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์/วิจัย

ผู้เขียนทราบดีว่า กว่าจะได้หัวข้อวิจัยนั้น แสดงว่า ผู้นั้นมีความคิดตกผลึกมาแล้วว่า ตนมีแนวคิดในเรื่องนั้น ๆ มากมาย จึงสร้างกระบวนการได้ชื่อวิจัยมา ดังนี้

1) ระยะก่อนการตั้งชื่อ

การได้ชื่อเรื่องวิจัยมา เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ คือ ได้จากการสนทนา การสัมมนา การได้แรงบันดาลใจจากสังคม โดยเฉพาะการศึกษาในชั้นเรียน จะได้แนวคิดสร้างชื่อเรื่องวิจัยได้อย่างดี ดังนั้น ชื่อเรื่องวิจัยที่คิดมาจนตกผลึกแล้วหรืออาจจะได้หัวข้อโดยบังเอิญ แต่นั่นก็อยู่ในใจมาตลอด ไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ ก็ตกลงได้ชื่อเรื่องนั้น โดยมีผู้อื่นตั้งให้ชนิดที่ยอมเสียไม่ได้ หากท่านใดรับชื่อเรื่องวิจัยแบบนี้ไป อาจจะถึงทางตันข้างหน้า ผลสุดท้ายก็กลับมาเปลี่ยนชื่อเรื่อง แต่ถ้าชื่อเรื่องนั้นผ่านการพิจารณาโดยคณะกรรมการสอบโครงร่างวิจัยไปแล้วต้องใช้เวลาหลายขั้นตอนจนกว่าอนุมัติให้เปลี่ยนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยมุ่งมั่นแนวการวิจัยแบบใดต้องประเมินการให้แน่ชัด ชนิดที่มองเห็นแสงสว่างอยู่ปลายอุโมงค์นั้นแล้ว

[♥] นกตี่รทสี่ มาใน ท.ล. (ไทย) 9/495/219 อุปมานกตี่รทสี่ที่บินไม่ไกลแล้วหาฝั่งไม่เจอ จึงต้องกลับมาที่เดิม ดังที่โยคีปฏิบัติธรรมโดยไม่ได้อธิษฐานปริยัติก่อน

2) แนวการได้ชื่อเรื่องวิจัย

ตามที่กล่าวในบทที่ 1 บ้างแล้วว่าแนวทางการวิจัย 5 แนวทาง ซึ่งใช้ได้ทั้งแบบ พระพุทธศาสนาและแบบปรัชญา ณ ที่นี้จะขยายความและยกตัวอย่างที่ชัดเจน ดังนี้

(1) แนวประวัติชีวิต แนวนี้ศึกษาแนวประวัติชีวิตกับผลงานของผู้นั้นว่า มีปฏิปทาเผยแผ่ธรรมในด้านการศึกษา การเผยทำสารณประโยชน์ ศึกษาปฏิปทาของพระอรหันตสาวกหรือ พระสงฆ์ผู้นั้นว่ามีคุณานุประโยชน์ มีอิทธิพลต่อสังคมบ้าง เช่น พระราชวชิรสุทธิประชาณานามเดิม อลงกต พลมุข ฉายา ติกขุปลโย เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ที่ตั้งมูลนิธิประชารักษ์ ช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ทุกเพศทุกวัยครบวงจร อีกท่านหนึ่ง เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) จังหวัดนนทบุรี ที่มีผลงานเด่น ๆ ในด้านสาธารณประโยชน์สร้างแหล่งงานให้ผู้คนได้เข้าทำเกษตรกรรมครบวงจร และสร้างรายได้จากการทำขยะรีไซเคิลด้วย แนวประวัติ และผลงานนี้สำคัญมาก จึงจัดเป็นรายวิชาศึกษาในหลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งระดับปริญญาและ ปริญญาโท ชื่อรายวิชาว่า ชีวิตและผลงานของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประวัติและผลงาน ทั้งสมัยพุทธกาล หลังพุทธกาล

(2) แนวประวัติศาสตร์ โดยศึกษาประวัติการเดินทางเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ ประเทศไทย เข้ามาอย่างไร ผ่านดินแดนไหนบ้าง เข้ามาในช่วงไหน ยุคไหน ใครมีบทบาทอย่างไร ในการเดินทางเข้ามานั้น และพบอุปสรรคปัญหาอะไรบ้าง

(3) แนวคัมภีร์ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตำรา หนังสือ ซึ่งเป็นผลงานการเขียน ของนักคิด นักปราชญ์ท่านใดท่านหนึ่ง เช่น หนังสือพุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) หนังสือ วิสุทธิมรรค ของพุทธโฆสะ หรืออรรถกถาอรรถกถาในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก เป็นต้น มาศึกษาถึงผลดี มีประโยชน์ต่อสังคม อิทธิพลต่อแนวคิดและพฤติกรรม วัฒนธรรมการ ดำเนินชีวิตมีอย่างไร

(4) แนวหลักธรรม โดยการศึกษาวิเคราะห์ธรรมหมวดใดหมวดหนึ่ง เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สัมปรีชธรรม 7 หรือศึกษาตีความเรื่องศีล 5 ที่มีผลต่อการพัฒนาตนและสังคมให้เกิดสันติสุข นำคิดข้อหนึ่งชื่อ ธรรมโลกบาล แปลว่าธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริ และ โอตตปปะ ความ ละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต ปัญหาว่า ธรรม 2 คำนี้จึงสามารถคุ้มครองโลก คุ้มครองอย่างไร กฎหมายมีเป็นร้อยมาตรายังคุ้มครองได้ยาก ที่นี้คิดกันง่าย ๆ ง่าย หิริ-โอตตปปะ จะ สามารถคุ้มครองคนจะทำผิดได้ในที่ลับและที่แจ้ง ส่วนกฎหมายนั้นแก้ได้ในที่แจ้ง คือถ้าไม่มีใคร พบเห็น จับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน กฎหมายถึงไปไม่ถึงคนนั้น กลายเป็นว่า คนชั่วลอยนวล

(5) แนวประยุคัธรรม โดยการท่วิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยใช้หลักธรรมหรือข้อธรรมธรรมใด ๆ เช่น ศึกษาวิธีการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลตามแนวอิทธิบาท 4 ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการปฏิบัติธรรมตามหลักพรหมวิหาร ศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของเทศกาลต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย สาธารณสุขในพระพุทธศาสนา แนวทางการบริหารตามหลักอริยปไตในพระพุทธศาสนา เป็นต้น เป็นลักษณะนำธรรมมาเป็นหลักแล้วตีความผลงานที่ทำอยู่ในนั้นให้สอดคล้องต้องกันอย่างไร

3) หลักการตั้งชื่อเรื่องวิจัย

หลักการตั้งชื่อเรื่องวิจัย คือแนวทาง หลักการ การกำหนดประเด็นที่จะศึกษาที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดเท่าที่จะเป็นไปได้ บางชื่อเรื่องตั้งกว้าง ๆ ไว้ เช่น การศึกษาเทศกาลในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ได้ระบุลงไปว่า จะศึกษาเทศกาลในบทบาทใด ที่ไหน ขึ้นไหนหรือด้านอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ถ้าระบุพื้นที่ หรือขอบเขตเนื้อหาลงไปว่า เทศกาลในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก หรือเทศกาลขึ้นจาตุมาหาราช เน้นบทบาทต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นต้น มีหลักการตั้งชื่ออยู่ว่า

(1) ตั้งชื่อเรื่องเป็นคำวลี เช่น “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของหน่วยงานราชการไทย” ไม่ควรมีคำเชื่อมตอซึ่งยืดยาวไม่จำเป็น เพราะรายละเอียดจะมีคำอธิบายไว้ในคำนิยาม

(2) ตั้งชื่อเรื่องเป็นลักษณะจับเคลื่อนไปข้างหน้า เช่น “การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาชาติไทยด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่” มักจะมีคำนำหน้าว่า การสร้าง การพัฒนา วิธีการ บทบาท

(3) ตั้งชื่อเรื่องให้สั้น กระทัดรัด ชัดเจน ไม่คลุมเครือ เช่น “อุดมคติของพระโพธิสัตว์ต่อความผาสุกของสัตว์โลก” ซึ่งยังไม่ต้องระบุว่าพระพุทธศาสนานิกายใด ประเทศใด แต่ให้รายละเอียดไว้ในข้อคำนิยามศัพท์ที่จะใช้ในการวิจัยเรื่องนี้

(3) ตั้งชื่อเรื่องเป็นประโยคบอกเล่าที่เรียกหาคำตอบหรือมีลักษณะพุ่งไปข้างหน้า เช่น การพัฒนาสื่อการสอนรายวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น ซึ่งคำว่าพัฒนา เป็นคำที่ขยายให้กว้างก้าวไปข้างหน้า ไม่ใช่แบบนิ่ง ยืนชา ฟังแล้วไม่รู้ว่าจะไปทางไหน อย่างไร

(5) ให้ชื่อภาษาอังกฤษกำกับไว้ได้ชื่อเรื่องวิจัยด้วยและการเขียนภาษาอังกฤษนั้นต้องเขียนให้ความหมายตรงกับชื่อเรื่องภาษาไทย

(6) การเขียนชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ มีหลักการว่า ต้องขึ้นต้นด้วยอักษรพิมพ์ใหญ่ของแต่ละคำสำคัญ ยกเว้นคำสันธาน เช่น รายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมในเทศกาลสงกรานต์” An Analytical Study of Moral Value in Songkran Festival จะเห็นว่า An ไม่ใช่

คำ เป็นอักษร A พิมพ์ใหญ่เพราะขึ้นต้นวลี ส่วน of และ in เป็นคำสันธาน ไม่ใช่อักษรพิมพ์ใหญ่ ส่วนที่เป็นคำอื่น ๆ เช่น Analytical Study ฯลฯ ต้องขึ้นต้นด้วยอักษรพิมพ์ใหญ่ เว้นแต่ชื่อเรื่องในปกนอกที่ต้องใช้อักษรอังกฤษพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด (A STUDY OF VESTIVAL.....)

(7) การตั้งชื่อเรื่องศึกษาเฉพาะกรณี คือ ต้องการเน้นพื้นที่หรือเรื่องราวที่จะศึกษาลงไป โดยแบ่งเป็น 2 ขั้ว ซึ่งขั้วแรกเป็นคำกว้าง ๆ ตามด้วยจุดโคลอน (:) คำต่อมา คือ ศึกษาเฉพาะกรณี.....ไปเรื่อย ๆ เช่น ศึกษาการประยุกต์ใช้สัปปุริสธรรม 7 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหนองตะเคียน อ.เมือง จ.พิษณุโลก เป็นต้น คือระบุชื่อว่า ชุมชนด้วยนั้น

(8) การตั้งชื่อเรื่องวิจัย จะมี 2 ส่วน คือส่วนหลัก กับ ส่วนรอง บางท่านเรียกว่า แกน X กับ แกน Y แกน X คือ ส่วนตั้งหลักหรือส่วนหลัก แกน Y คือ ส่วนคำรองคือส่วนขยาย เรียกว่าส่วนตั้งกับส่วนรอง เช่น คนกินข้าว ย่อมมีส่วนต้องการรองรับต่อไป คือ กินอะไร ที่ไหน อย่างไร ดังแผนผังนี้

“.....X..... :Y.....”

ตัวอย่าง คำในชื่อเรื่องวิจัย ตามโครงสร้าง ...X.... :y...

1. รูปแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำว่า รูปแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา เป็นส่วน X คำว่า สำหรับนักเรียนชั้น ประถมปีที่ 6 เป็นส่วน Y

2. การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม เป็นส่วน X ตามแนวไตรภูมิ เป็นส่วน Y

คำว่า การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม เป็นส่วน X ตามแนวไตรภูมิ เป็นส่วน Y

3. การศึกษาเทวคาที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนา เป็นส่วน X : ศึกษาเฉพาะกรณี บทบาทของเทวคาต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นส่วน Y

คำว่า การศึกษาเทวคาที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนา เป็นส่วน X : ศึกษาเฉพาะกรณี บทบาทของเทวคาต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นส่วน Y

4. พระเครื่องเมืองพิษณุโลกเป็นส่วน X : แนวคิด พัฒนาการ ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นส่วน Y.

คำว่า พระเครื่องเมืองพิษณุโลก เป็นส่วน X : แนวคิด พัฒนาการ ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นส่วน Y

2.2 โครงสร้างวิทยานิพนธ์

โครงสร้างหรือโครงร่างวิทยานิพนธ์/โครงเสนowitz นี้ ยังไม่ใช่โครงร่างเนื้อหาฉบับเต็มจริง ๆ เพราะยังเป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติชื่อเรื่อง โดยตั้งชื่อเรื่องพร้อมกับบทที่ 1 (บทที่ 2 ที่ 3 วิทยานิพนธ์ตามรูปแบบที่ใช้ในปัจจุบัน) เมื่อถึงเวลาทำวิทยานิพนธ์จริงแล้วก็จะปรับเป็นบทต่าง ๆ ตามรูปแบบวิทยานิพนธ์ ประเภทคุณภาพ ประเภทปริมาณ หรือประเภทเอกสารหรือผสมผสานแบบ โครงร่างวิทยานิพนธ์หรือวิจัยแบบที่นิยมกันมานาน ดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (หลักการและเหตุผล)
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. ปัญหาที่ต้องการทราบ (อาจมี)
4. ขอบเขตการวิจัย
5. สมมติฐานการวิจัย (อาจมี)
6. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
7. แนวคิด ทฤษฎี ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการทำวิจัย
9. วิธีดำเนินการวิจัย
10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย
11. สารบัญชั้วคร่าว
12. บรรณานุกรม
13. ประวัติผู้วิจัย

2.3 แบบโครงสร้างวิจัย

โครงร่างคือ การออกแบบเป็นพิมพ์เขียวของการสร้างงานทุกอย่าง ประการสำคัญ ขั้นตอนออกแบบวิจัยนี้ ขาดไม่ได้คือ การแยกโครงร่างวิจัยเป็นเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสาร รวมถึงแบบผสมผสาน ผู้เขียนมุ่งจะนำรูปแบบโครงร่างแบบต่าง ๆ มาแสดงนี้

ก. โครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ คือการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ได้ผลเป็นตัวเลข/จำนวน มีสถิติแบบต่าง ๆ โดยพื้นฐานแล้วจะวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นค่าร้อยละ (%) และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากเครื่องมือวิจัย

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยให้เป็นลักษณะต้องการหาคำตอบเชิงปริมาณหรือหาจำนวน จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยวิธีสถิติระดับใดระดับหนึ่ง ส่วนใหญ่ที่นิยมใช้คือสถิติพื้นฐาน ที่วิเคราะห์ข้อมูลแบบมาตรวัดนามบัญญัติ (Name List) แบบตรวจสอบรายการ (Check List) การวัดระดับความคิดเห็น (Rating Scale)
2. ตั้งวัตถุประสงค์ที่ต้องการหาคำตอบเชิงปริมาณในลักษณะร้อยละหรือค่าเฉลี่ยวัดค่าระดับ หรือมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)
3. ออกแบบเครื่องมือชนิดแบบสอบถาม ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับตัวแปรตามข้อย่อยในรายการปัญหาที่ตั้งไว้ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามนั้นได้เลือกตอบตามระดับปัญหาหรือตามความคิดเห็นตามส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การแบ่งบทโครงสร้างวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณ

เมื่อผู้เสนอโครงสร้างวิทยานิพนธ์ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยนี้เป็นบทการวิจัยมาตรฐาน 5 บท โดยหัวข้อบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นบทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นบทที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นบทที่ 4 สรุปผลการวิจัย เป็นบทที่ 5 เน้นข้อมูลจากเครื่องมือแบบสอบถามจากภาคสนาม จำนวน 50-100 ชุดขึ้นไป ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ปัญหาการวิจัย
- 1.4 ขอบเขตการวิจัย
- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ก. คัมภีร์ เอกสาร ตำรา หนังสือ (อย่างน้อย 10-15 เรื่อง)

.....

ข. งานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (อย่างน้อย 5-8 เรื่อง)

.....

ค. วารสาร บทความ หรือสื่อออนไลน์

.....

สำหรับบทที่ 2 นี้ มีแนวการเขียนอยู่ว่า ต้องมีประเด็นความหมาย หลักการสำคัญ ประเภท/องค์ประกอบ กระบวนการ/วิธีการ การประยุกต์ใช้หรืออื่น ๆ ให้ครอบคลุมเนื้อเรื่องที่วิจัย หรือตามวัตถุประสงค์บางข้อจากเอกสาร ตำรา หนังสือ หรือรายงานวิจัย และเอกสารฯ ที่ทำการอ้างอิง (เชิงอรรถ)

ง. กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (บางกรณีใช้คำว่ากลุ่มเป้าหมาย)

3.3 พื้นที่วิจัย

3.4 เครื่องมือการวิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.8 การเผยแพร่รายงานวิจัย

บทที่ 4 ผลการศึกษา (หรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล) ประกอบด้วย

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (แบบตรวจสอบรายการ =check list) โดยแยกเป็น ดังนี้

1) ตารางที่....แสดงกลุ่มประชากรอายุ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อรายการสัมมนา

2) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรอาชีพ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อบันได 5 ชั้น

3) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรรายได้..... บาท/เดือนที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก

4) ตารางที่.....(ถ้ามี)

4.2 ตารางวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น หรือระดับปัญหา ฯ โดยแยกตาราง ดังนี้

1) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

2) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

หรืออื่น ๆ (ถ้ามี)

4.3 ตารางวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น หรือระดับปัญหา ฯ โดยแยกตาราง ดังนี้

1) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

2) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

4.4 สรุปผล (ตารางรวมผล)

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ผนวก 1 แบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์ / แบบบันทึก

ผนวก 2 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 3-5 ท่าน

ผนวก 3 หนังสือขออนุมัติเก็บข้อมูลวิจัย

ผนวก 3 ภาพกิจกรรมในการวิจัย

ผนวก 5

ผนวก 6

ประวัติผู้วิจัย

วัน เดือน ปีเกิด การศึกษา ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน หน้าที่การงาน

ประสบการณ์ เกียรติยศที่ได้รับ หรือผลงานวิจัยหรือวิชาการต่าง ๆ

ข้อสังเกต

สังเกตว่า การวิจัยเชิงปริมาณนั้น มีรูปแบบโครงร่างวิจัยที่ต่างจากรูปแบบโครงร่างวิจัยเชิงคุณภาพหรือเอกสาร กล่าวคือ บทที่ 2 บทที่ 3 ตั้งชื่อบทที่แยกออกมาเป็นเอกเทศ ในการนี้ รายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือโครงร่างวิจัยตอนที่ 2 ต่อไป

ข. โครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยข้อมูลที่ได้จากเอกสารและภาคสนามโดยมีภาคสนามคือเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลเชิงพรรณนาในเรื่องนั้นด้วย ไม่ใช้การวัดด้วยตัวเลข ผลออกมาเป็นอัตราส่วน ร้อยละดังแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยที่ต้องการคำตอบเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อเท็จจริง มีผลออกมาเป็นพฤติกรรมของคน มีความดี ความชั่ว ความงดงาม โดยไม่มีจำนวนหรือปริมาณมาก/น้อยที่เป็นตัวเลข คำร้อยละหรือค่าเฉลี่ย
2. ตั้งวัตถุประสงค์ที่ต้องการคำตอบเชิงคุณภาพหรือคุณลักษณะเหตุปัจจัย เป็นการศึกษาและได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการวิจัย
3. ระบุขอบเขตหรือวิธีการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ มีขอบเขตด้านเอกสารเน้นปฐมภูมิ ชื่อ คัมภีร์/เอกสาร ขอบเขตเนื้อหา กำหนดประเด็นที่ศึกษาในชื่อเรื่องตามวัตถุประสงค์ด้วย
4. เก็บข้อมูล จากการสัมภาษณ์เดี่ยวหรือสนทนากลุ่ม (focus group) หรือสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมีส่วนสัมภาษณ์หรือมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (informant) ได้มาโดยผ่านการคัดเลือกแล้วว่าสอดคล้องกับเรื่องราว นั้น ๆ และมีอายุ หน้าที่ หรือมีอาชีพที่ชัดเจน

การแบ่งบทวิจัยเชิงคุณภาพ

เมื่อผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัย (1 บทหรือ 3 บท) ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยนี้เป็นมาตรฐาน 5 บท ซึ่งโครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพนั้น บทที่ 2 บทที่ 3 จะเป็นชื่อบทที่สืบทอดมาจากวัตถุประสงค์ข้อ 2-3 ดังโครงสร้างบทวิจัย (โครงสร้างวิจัยแบบใหม่ กำหนดให้บทที่ 3 เป็นวิธีดำเนินการวิจัย) ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ปัญหาการวิจัย
- 1.4 ขอบเขตการวิจัย
- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 ทบทวนแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1(ประเด็นศึกษา...)
- 2.2(ประเด็นศึกษา...)
- 2.3(ฯลฯ)
- 2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (บางกรณีใช้คำว่ากลุ่มเป้าหมาย)
- 3.3 พื้นที่วิจัย
- 3.4 เครื่องมือการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 การเผยแพร่รายงานวิจัย

บทที่ 4 ชื่อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1)
- 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2)
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3)
- 4.4 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ผนวก 1 แบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์ / แบบบันทึก

ผนวก 2 รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 3-5 ท่าน

ผนวก 3 หนังสือขออนุมัติเก็บข้อมูลวิจัย

ผนวก 3 ภาพกิจกรรมในการวิจัย

ผนวก 5

ผนวก 6

ประวัติผู้วิจัย

วัน เดือน ปีเกิด การศึกษา ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน หน้าที่การงาน

ประสบการณ์ เกียรติยศที่ได้รับ หรือผลงานวิจัยหรือวิชาการต่าง ๆ

ข้อสังเกต

โครงสร้างการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดให้บทที่ 2 ให้เป็นแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 ให้เป็นวิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลหรือผลการศึกษา ซึ่งจะกล่าวต่อไป ส่วนรายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายต่อไปในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือโครงร่าง ที่สำคัญอีกประการหนึ่งยังไม่ได้กล่าวแต่ต้นคือ บทที่ 1 คือ บทนำ บทนี้จะไม่แตกต่างจากรูปแบบโครงร่างวิจัยแบบอื่น ๆ อาจจะมีบางข้อได้แก่ สมมติฐานการวิจัย ปัญหาการวิจัย ปัญหาที่ต้องการทราบ แต่ละสถาบันแห่งนั้นหรือผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้มี เราก็สามารถกำหนดเองได้ ซึ่งจะอธิบายในส่วนเนื้อหา/โครงร่างนี้เหมือนกันหลายที่ในตำรา

ค. โครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยเชิงเอกสาร คือ การศึกษาค้นคว้าหาคำตอบจากเอกสารหรือจากคัมภีร์ที่สำคัญที่ยึดถือเป็นหลัก เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์มงคลทิปนี หนังสือพุทธธรรม หนังสือพระพุทธเจ้าสอนอะไร หนังสือธรรมจากพระโฆสจู้ เป็นตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาคคุณค่า ประโยชน์ หาอิทธิพลต่อสังคม สภาพแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นหรือเป็นการศึกษาวิจัยแนวประวัติศาสตร์ แนวคัมภีร์ แนววิเคราะห์ธรรมกับสังคมต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องลงสนามเพื่อสัมภาษณ์หรือตั้งสนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงทำการแบ่งบทให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาต่อไป

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยที่ระบุเอกสาร โดยยกคัมภีร์หรือหนังสือที่จะศึกษานั้นมาวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบเพื่อค้นคว้าหาคคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม
2. ตั้งวัตถุประสงค์วิจัยที่ต้องการศึกษาประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากคัมภีร์ที่ระบุไว้ เช่น ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาจิต จากคัมภีร์พระไตรปิฎก จากไตรภูมิพระร่วง ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในพระพุทธศาสนา ศึกษาหลักกรรมในคัมภีร์พระมาลัย แล้วนำมาวิเคราะห์หาคคุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม
3. สร้างรูปแบบโครงร่างเดียวกันกับรูปแบบโครงร่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยบทที่ 2 บทที่ 3 ตั้งชื่อบทล้อตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งคำตอบ (ไม่ใช่เป็นวิธีดำเนินการวิจัยเหมือนแบบคุณภาพ)

การแบ่งบทวิจัยเชิงเอกสาร

เมื่อผู้เสนอวิจัยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยแยกเป็นมาตรฐาน 5 บท ซึ่งโครงร่างวิจัยเชิงเอกสารจะคล้ายเชิงคุณภาพ โดยบทที่ 2 บทที่ 3 จะเป็นชื่อบทที่ล้อมาจากวัตถุประสงค์ ตามโครงสร้างบทวิจัย ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ขอบเขตการวิจัย
- 1.4 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.7 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 (ตั้งชื่อตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1/แบบใหม่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

- 2.1
- 2.2
- ฯลฯ
- 2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 (ตั้งชื่อตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

- 3.1
- 3.2.....
- ฯลฯ

บทที่ 4 (ตั้งชื่อตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3)

- 4.1.....
- 4.2.....
- 4.3
- 4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

- ผนวก 1 บทความวิจัย
- ผนวก 2 ภาพกิจกรรมในการวิจัย
- ผนวก 3.....(อื่น ๆ ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัย (เนื้อหาเช่นเดียวกับอันก่อน)

ข้อสังเกต

การวิจัยเชิงเอกสารนี้ บทที่ 2 บทที่ 3 ต้องตอบโจทย์ตามประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่วนบทที่ 4 ล้อตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 บทที่ 5 จะสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ส่วนรายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายต่อไปในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือโครงร่าง

ง. โครงสร้างวิจัยเชิงผสมผสาน (ปริมาณและคุณภาพ)¹

การวิจัยแบบผสมผสาน คือ การกำหนดให้ 2 ขึ้นไป แต่มิใช่ 2 ส่วน คือ การใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ หรือเชิงปริมาณกับเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณทั้งคำตอบเชิงคุณภาพที่เป็นมูลเชิงยืนยันหรือปฏิเสธ และวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งแบบสอบถามและคำสัมภาษณ์ ซึ่งจะปรากฏชัดในบทที่ 3 ของการวิจัยเรื่องนั้น

หลักการสร้าง

1. ตั้งวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่งที่ต้องการคำตอบเชิงปริมาณและข้อใดข้อหนึ่งต้องการคำตอบเชิงคุณภาพ
2. แยกวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบวิจัยเชิงคุณภาพหรือเอกสาร ส่วนบทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ ต้องแยกสรุปและเสนอแนะเป็นข้อๆ เช่นกัน

หมายเหตุ : ส่วนอื่นจากนี้เหมือนกับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามข้างต้น

2.4 ตารางเปรียบเทียบโครงสร้างวิจัย

ปัจจุบันนี้ โครงร่างวิจัยที่ใช้อยู่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามที่เห็นเมื่อ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 ทำการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 10 ท่าน ที่เป็นประธานในการสอบโดยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มจร. นี้เอง กำหนดให้ใช้รูปแบบวิจัย ตัวอย่างโครงร่างวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพเปรียบเทียบกัน ดังนี้

¹ ผู้สนใจโปรดศึกษาตัวอย่างวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “ศึกษาการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมคุณภาพชีวิตผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิษณุโลก แห่งที่ 3” โดย พระสุนันท์ สมมงคล (วิลามาศ) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, 2557.

ตัวอย่างโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ รวมเชิงคุณภาพ

บทที่ 1 บทนำ	บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
1.1 ความเป็นมาฯ	2.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก/เอกสาร/ ตำรา/หนังสือ	3.1 รูปแบบวิจัย
1.2 วัตถุประสงค์ฯ	2.2 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 2.1 และ 2.2 เน้นแนวคิดของชื่อ เรื่อง/ที่ครอบคลุมความหมายหลักการ ประเภท กระบวนการ การประยุกต์ใช้ พร้อมอ้างอิง)	3.2 ขอบเขตเนื้อหา
		3.3 ประชากร/กลุ่ม ตัวอย่าง
		3.4 พื้นที่วิจัย
1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ (ถ้ามี)	2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย (นิยมทำแผนผัง)	3.5 เครื่องมือวิจัย/การ สร้างเครื่องมือ
1.4 ขอบเขตวิจัย		3.6 กระบวนการวิจัย
1.5 นิยามศัพท์ฯ		3.7 การเก็บข้อมูล
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับฯ		3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล
		3.9 การเผยแพร่วิจัย

ตารางที่ 2.1 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

ที่มา : พระสุริยรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ อาภากรโร), ผอ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ 2563.

สิ่งที่เพิ่มเติม คือ บทที่ 2 ข้อ 2.1 คือการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารฯ ที่เป็นปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎก ซึ่งจะใช้อ้างอิงตามรูปแบบพระไตรปิฎก (คัมภีร์) ประมาณ 60% ในฐานะที่เป็นวิจัยทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คัมภีร์หรือรศกถาอื่น ๆ เช่น มงคลทิปนี โลกสารทิปนี วิสุทธิมรรค พุทธธรรมอื่น ๆ ก็ใช้รองลงมาอย่างน้อยมีการอ้างอิง 20-30 อ้างอิง 2.2 เอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำรายงานวิจัยที่คนอื่น ๆ ทำไว้ สามารถนำมาอ้างอิงได้ตั้งแต่หน้าคำย่อ ถึงบทสุดท้าย อย่างน้อย 5-10 เรื่อง

ตัวอย่างโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ รวมเชิงคุณภาพ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการดำเนินการวิจัย หรือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1	5.1 สรุปผลการวิจัย 1) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 2) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 2 3) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 3
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2	5.2 อภิปรายผล นำผลที่ได้มาวิเคราะห์/สังเคราะห์/ เปรียบเทียบกับแนวคิด/ทฤษฎีอื่น ๆ และอ้างถึง รายงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงนั้นว่าสอดคล้อง อย่างไร
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3	5.3 ข้อเสนอแนะ 1) เสนอแนะเชิงนโยบาย 2) เสนอแนะการนำไปประยุกต์ใช้ 3) เสนอแนะการวิจัยต่อยอดต่อไป
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้ผู้เป็นสูตร/ทฤษฎี/แนวคิด	

ตารางที่ 2.2 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

ตัวอย่าง โครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร

บทที่ 1 บทนำ	บทที่ 2 ข้อบทตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 (เน้นทบทวนเอกสาร)	บทที่ 3 ข้อบทตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 (เน้นปฏิบัติการ)
1.1 ความเป็นมา	2.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก/ เอกสาร/ตำรา/หนังสือ	ตัวอย่าง :- 3.1 พระรัตนตรัยเน้นที่ พระพุทธศาสนาเถรวาท 3.2 พัฒนาการและการ ประยุกต์ใช้การฟังพระ รัตนตรัย 3.3 ลักษณะเด่นของพระ รัตนตรัยในพระพุทธศาสนา 3.4 ผลศรัทธาของในพระ รัตนตรัย
1.2 วัตถุประสงค์	2.2 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 2.1 และ 2.2 เน้นแนวคิด ของข้อเรื่อง/ที่ครอบคลุม ความหมายหลักการ ประเภท กระบวนการ การประยุกต์ใช้ พร้อมอ้างอิง)	
1.3 ขอบเขตวิจัย	2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย (นิยมทำแผนผัง)	
1.4 นิยามศัพท์		
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย*		
1.6 กรอบแนวคิด		
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ		

ตัวอย่าง โครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
ตัวอย่าง :- 4.1 บุรพภาคแห่งการฟังพระรัตนตรัย : ความรู้ ระดับความรู้	5.1 สรุปผลการวิจัย 1) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 2) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 2 3) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 3

4.2 ปัจจัยแห่งการระลึกถึงพระรัตนตรัย	5.2 อภิปรายผล นำผลที่ได้มาวิเคราะห์/สังเคราะห์/ เปรียบเทียบแนวคิด/ทฤษฎีอื่น ๆ และอ้างถึง รายงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงนั้นว่าสอดคล้อง อย่างไร
4.3 วิธีการเข้าถึงที่พึงพระรัตนตรัย (ลักษณะข้อนี้เป็นคำตอบตามชื่อเรื่องวิจัยหรือ ยกชื่อเรื่องมาตั้งชื่อหัวข้อ)	5.3 ข้อเสนอแนะ 1) เสนอแนะเชิงนโยบาย 2) เสนอแนะการนำไปประยุกต์ใช้ 3) เสนอแนะการวิจัยต่อยอดต่อไป
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้อยู่เป็นสูตร/ทฤษฎี/แนวคิด	

แนวการเขียนและวิเคราะห์บทที่ 4 : ผลการศึกษา (ทุกแบบวิจัย)

รูปแบบ/ประเภทการวิจัย	เครื่องมือ	แนวการเขียน
วิจัยเชิงเอกสาร	เอกสารที่นำมาวิเคราะห์	การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้
วิจัยเชิงปริมาณ (ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง)	แบบสอบถาม	การวิเคราะห์ตามสถิติพรรณนาและ อนุมานทดสอบตัวแปรต้น ตัวแปร ตามที่เกี่ยวข้อง T-Test ฯลฯ
วิจัยเชิงคุณภาพ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15-25 ราย)	แบบสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม สังเกตการณ์	วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ระบุถึง บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เป็น หน่วยวิจัยและสรุปผล
วิจัยเชิงปฏิบัติการ (ลงพื้นที่ทำงานจริง)	ชุดปฏิบัติการและการ สนทนากลุ่ม	วิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ที่ เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นสำคัญ

วิจัยเชิงทดลอง (pretest-posttest)	ชุดกิจกรรมหรือชุด ปฏิบัติการ แบบทดลอง pretest และ posttest	วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการนำชุด ความรู้ กิจกรรมนำไปสู่การปฏิบัติ/การ ทดลองและวิเคราะห์ผลลัพธ์
วิจัยเชิงสร้างสรรค์ นวัตกรรม	ออกแบบชุดการปฏิบัติ	ออกแบบกิจกรรม นวัตกรรม การลง มือสร้างสรรค์ วิเคราะห์กระบวนการ สร้างสรรค์และผลที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย/วิทยานิพนธ์ บทที่ 4

ที่มา : พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ อาภากรโร), ผอ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ 2563

2.5 การเขียนบทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

บทคัดย่อ มี 2 ภาษา คือ ภาษาไทย กับภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษจะแปลจาก
ภาษาไทย มีลักษณะและโครงสร้าง ดังนี้

1. สรุปวิธีดำเนินการวิจัยย่อหน้าแรก
2. นำส่วนที่ค้นพบออกมาแสดง โดยแสดงผลการวิเคราะห์ที่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (ถ้าเป็น
วิจัยเชิงปริมาณหรือผลการค้นพบจากการเอกสารหรือสัมภาษณ์ในแบบวิจัยเชิงคุณภาพ
3. แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบเป็นข้อ ๆ หรือแผนผัง

โครงสร้างบทคัดย่อ 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นหัวเรื่องซึ่งส่วนหัวกระดาษ ประกอบด้วยชื่อเรื่องวิจัย ชื่อผู้วิจัย ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ 2-3 ท่าน วัน เดือน ปีที่จบ ถ้ารายงานวิจัย จะมีหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย ปีงบประมาณที่
ให้ทุนวิจัย และแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย

ส่วนที่ 2 คือส่วนคัดย่อ โดยแยกเนื้อหา ดังนี้

ย่อหน้าที่ 1 กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยทุกข้อ ระบุระเบียบวิธีวิจัย
ประกอบด้วยประเภทวิจัย กลุ่มประชากร พื้นที่วิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการเผยแพร่
รายวิจัย

ย่อหน้า 2-3 กล่าวถึงผลการค้นพบจากการวิจัย มักจะใช้คำว่า ผลจากการศึกษาหรือวิจัย
พบว่าประเด็นที่ค้นพบนั้นแยกตามวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ค้นพบเรื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ค้นพบเรื่องเป็นต้น ถ้าแต่ละวัตถุประสงค์มีเนื้อหายาว ก็สามารถแยกเป็นข้อ ๆ โดยย่อหน้าก็ได้ ความยาวของบทคัดย่อนั้น โดยมาตรฐานให้อยู่ภายในหนึ่งหน้ากระดาษ หรือถ้ามีหลายวัตถุประสงค์จะยาวถึงหน้าที่สองก็ได้ บางสำนักหรือหน่วยงานจะกำหนดจำนวนอักษรไว้ด้วยว่าไม่ให้เกินกี่คำ ถ้าเป็นรายงานวิจัยระดับนานาชาติจะกำหนด จำนวนคำไว้เสมอ เพราะเน้นเฉพาะประเด็นแก่น ๆ โดยไม่ต้องอธิบายขยายความมากนักแต่ให้ชัดเจน

ปล. บทคัดย่อภาษาไทย บางที่จะไม่เกิน 300 คำ บางที ไม่เกิน 500 คำ

ตัวอย่างการเขียนบทคัดย่อไทย

บทคัดย่อ

คุณูปนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพุทธศิลป์ในพระพุทธรชินราชเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (2) ศึกษาหลักการตีความพุทธศิลป์เชิงพุทธปรัชญา (3) วิเคราะห์และประเมินค่าเชิงพุทธปรัชญาของการศึกษาตีความในพระพุทธรชินราช และ (4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้พุทธปรัชญาในงานพุทธศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า พุทธศิลป์ในพระพุทธรชินราช คือแหล่งแห่งศาสตร์และศิลป์ทั้งประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม รวมถึงศิลปนามธรรมอื่น ๆ มีเอกลักษณ์ชุ่มเรือนแก้ว สะท้อนถึงรัตนมรเจดีย์ที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพิจารณาอิทธิธรรมมหาปรัชญาแปลงฉัพพรรณรังสีที่สุนทรีย์ การศึกษาตีความพุทธปรัชญาตามแนวอรรถปริวรรตศาสตร์จากนัยวิเคราะห์ ซึ่งภาษาบาลีว่านิรุตติปฏิบัติสัมภิตาในปรัชญา 4 สาขา คือ อภิปรัชญา ว่าด้วยความจริงแท้ของสรรพสิ่ง ญาณวิทยา ว่าด้วยความรู้ แหล่งความรู้ ความรู้แท้ ไม่แท้ ความรู้ในระดับประสาทสัมผัส ระดับทิว ระดับญาณ จากแหล่งความรู้สุดมยปัญญา จินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญา ความรู้แท้ด้วยปัญญาดังแสงสว่าง จริยศาสตร์ ว่าด้วยการปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา เกิดสัมมาทิฐิ มีสุนทรีย์ศาสตร์ที่แสดงถึงความพระพุทธรชินราชด้วยศาสตร์และศิลป์คลาไจน์ให้ปฏิบัติในธรรม เห็นความจริง ถูกต้องในพระกรุณาธิคุณ พระบริสุทธิ์คุณ และพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า

การวิเคราะห์และประเมินค่าเชิงพุทธปรัชญาของการศึกษาตีความในพระพุทธรชินราชเป็นการหาคุณค่าแปลงเป็นทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อาชีพ บริหารจัดการวิทยาลัย

สงฆ์พุทธชินราช ศูนย์การศึกษาบาลีของวัดและโรงพยาบาลพุทธชินราช องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือรูปแบบ 2M(CW)

ตัวอย่างการเขียนบทคัดย่ออังกฤษ

ABSTRACT

The objectives of this dissertation were:- (1) study of Buddhist Art in *Buddhachinaraj* for the development of life quality , (2) study of philosophical interpretation of Buddhist Art, (3) The analysis and valuation in Buddhist philosophy from interpretation in *Buddhachinaraj* and (4) the new body of knowledge and the model for development of life quality through Buddhist philosophy in Buddhist Art. This research was a qualitative one based documentary research upon the analytic, appreciative and applicative approach so as to lead to the creativity of new body of knowledge in philosophy and religion.

The results of research were found as follows: the Buddhist Art in *Buddhachinaraj* the source of science and art in the forms of architecture, sculpture, painting including other arts. The identity of *Buddhachinaraj* is crystal home reflecting crystal *stupa* where the Buddha takes the happiness of emancipation in 4th week after his enlightenment for consideration of *Mahapatthan* with opening aesthetic six colors (*Chappannarangsi*). The interpretation of Buddhist philosophy in the ways of Hermeneutics which is the discrimination of meaning in way of reflection by origin and the way of discrimination of language (*Nirutti-patisambhida*) into the 4 branches of philosophy;- Metaphysics on the reality of all things, Epistemology on knowledge, the source of knowledge, true knowledge untrue knowledge in ranks of perception, view, insight from the source of knowledge in wisdom resulting from reflection, wisdom resulting from study and wisdom resulting from mental development. The true knowledge is wisdom like lightening. The ethics on action in *Sila*, *Samadhi* and *Panya* into right view. The aesthetics on *Buddhachinaraj* in

the science and art inspiring our mind for *Dhamma* practice and good action truth, righteousness based on compassion, wisdom and purification of the Buddha. The analysis and valuation in Buddhist philosophy from interpretation in *Buddhachinaraj* as Buddhist arts are the style of valuable application for the fund of development of life quality for education, occupation, working. The money from the faith of Buddhist people from *Buddhachinaraj* enables to product working, education, the administration of *Buddhachinaraj* college, Dhamma school, pali school, *Buddhachinaraj* hospital in successful action. This research products the new body of knowledge that is the model of 2M(CW).

2.6 การเขียนกิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ คือคำกล่าวประกาศขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์หรือการวิจัยอันเป็นการแสดงความร่วมมือที่ให้การอนุเคราะห์แก่ผู้ทำวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีหลักการและโครงสร้าง ดังนี้

ย่อหน้าที่ 1 แสดงสรรพคุณถึงคณะอาจารย์ที่ปรึกษา 2-3 ท่าน แสดงสรรพคุณถึงผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่ตนศึกษาหรือให้ทุน

ย่อหน้าที่ 2 แสดงสรรพคุณถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานการศึกษาที่ตนศึกษานั้น มีห้องสมุดที่ตนใช้เป็นแหล่งข้อมูล เจ้าหน้าที่เลขานุการ หรือรวมไปถึงบุพพการี บุรพาจารย์ก็คนก็ได้ ข้อสำคัญเวลาระบุชื่อใครแล้วต้องตามด้วยบทบาทหน้าที่ของผู้นั้นด้วย ไม่ใช่ยกมาแต่ชื่อนั้น

ย่อหน้าที่ 3 แสดงสรรพคุณของงานเขียน ระบุประโยชน์สำหรับหน่วยงานหรือผู้ที่นำไปใช้และขอบคุณบุคคลนิรนาม แสดงการโอหสิกรรมต่อเจ้ากรรมนายเวร ลงท้ายด้วยคำว่า เทอญ ซึ่งหนังสือต่างประเทศนิยมเขียนคำอุทิศไว้หน้ารองปกนอกด้วย

ตัวอย่างการเขียนคำกิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นเรื่องซึ่งถึงความสำเร็จทางการศึกษา เกิดขึ้นจากการสละเวลาอันมีค่าในการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องของอาจารย์ที่ปรึกษา ๒ ท่าน คือท่านพระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.เจริญ มณีจักร์ กรรมการร่วม รวมทั้งคณาจารย์

ผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทตั้งอนุสาวรีย์ความรู้ด้านศาสนาเชิงลึกด้วยดี ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ของส่วนงานปริญญาโทนี้ที่ให้ความสะดวกในการศึกษาจนผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในครั้งนี้อย่างรวดเร็วตามแผนระยะเวลาที่กำหนด

ข้าพเจ้า ขอบขอบคุณผู้มีอุปการคุณ พระเดชพระคุณพระพรหมวชิรเจติย์ (บำรุง ฐานุตโร) เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารที่ก่อเกิดวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้นมาตลอดถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งองค์การของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ให้อนุเคราะห์วิชาการด้านศาสนา ภัตตาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามสมควร ขอขอบคุณพระอาจารย์จำเริญ มหาวิโร (อองราช) วัดแหลมกูน ต.หาดสองแคว อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์ ผู้ริเริ่มแนะนำให้ข้าพเจ้าได้เรียนวิทยาลัยรวมถึงผู้มีได้เอื้อนาม ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณกัลยาณมิตรพระนิสิตในห้วงเวลาศึกษา รุ่นพี่ รุ่นน้อง อนุโมทนาญาติโยมผู้อุปถัมภ์ทุนปัจจัยที่มีได้เอื้อนาม ขอขอบคุณอุบาสกอุบาสิกาวัตรศรัทธาพร (ทำ อวน) ต.วังแดง อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์ ที่ให้การสนับสนุนด้วยวาจาใจ ช่วยภารกิจระหว่างมาศึกษา หากคุณความดีใดอันจะพึงเกิดจากกรรมชั้นดีวิริยะของข้าพเจ้านี้ ขอมอบให้เป็นปฏิการคุณ เกื้อหนุนนำส่งให้ทุกท่านประสบพบธรรม ล่วงเลยอุปสรรค ห่วงพันหม่มมาร ผ่านภัยพิบัติทั้งปวง ขอให้ได้รับผลานิสงส์บุญ ความสุข ในชีวิตนี้และสัมปรายภพในแดนสรวงสวรรค์ชั้นวันันคร เทอญ

2.7 การเขียนสารบัญ

คำว่า สารบัญ (content) ภาษาอังกฤษใช้คำนี้ แปลว่า เนื้อหา ทั้งที่เราดูเป็นรายการหนังสือ แต่นี่คือ รายการที่บอกเนื้อหาแบบย่อ ๆ นั่นเอง เปรียบดังแผนที่ ขอนี้จะมีรายละเอียดและตัวอย่างในบทที่ 6 ข้อ 6.1 แต่ที่ต้องเขียนตอนนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการตามเนื้อหาส่วนหน้าของเล่มวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัย สารบัญนี้แบ่งได้ 2 ส่วน คือ

2.7.1 สารบัญส่วนนำหรือส่วนหน้า

สารบัญส่วนนี้ จะลงเลขหน้าเริ่มจากบทคัดย่อไทย ไปถึง สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อ คัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นอักษร ก ข ค ง จ ฉ ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ต่อท้ายสุดด้วยพยัญชนะ (สระ) ที่นำหน้าชื่อ คือ อ เช่น แต่ส่วนมาก เลขหน้า จะเป็นพยัญชนะนี้ จะมีประมาณ 4-5 หน้า ถึงอักษร ฌ แม้จะยาวหลายหน้าไปก็ไม่ผิดอะไร อีกแบบหนึ่ง จะใช้ตัวเลขแต่มีขีดหน้า-หลังกัน เช่น -1- 1-2 -13- อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

2.7.2 สารบัญส่วนเนื้อหา

ส่วนนี้ เป็นส่วนรายการเนื้อหาของรายงานวิจัย จะเริ่มตั้งแต่บทที่ 1 ถึง บทที่ 5 หน้าสุดท้าย ก็จะเป็นประวัติผู้วิจัย โดยการทำบัญชีรายการของเนื้อหาภายในงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั้น ๆ ดังแผนที่ทำให้เราเห็นภาพรวมของวิทยานิพนธ์ในหนึ่งหน้ากระดาษจากจำนวน 100 หน้า อันที่จริงไม่ใช่จำเป็นแต่รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์เท่านั้น แม้แต่หนังสือ ตำรา วารสาร อื่น ๆ ก็ต้องทำสารบัญเช่นเดียวกันนี้

หลักการสร้าง

1. แยกเป็นบท ๆ ส่วนใหญ่ จำนวนบทของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์จะมี 5 บท
2. ระบุเลขหน้าเนื้อหาของสารบัญนั้น ๆ
3. ระบุเลขหน้าย่อยจากบทวิจัยหรือข้อย่อยเล็ก ๆ (ไม่ต้องลงข้อย่อยมาก)

ตัวอย่างส่วนหน้าเล่ม

บทคัดย่อไทย ก

บทคัดย่ออังกฤษ ข

กิตติกรรมประกาศ ค

ฯลฯ

ตัวอย่างส่วนในเล่ม

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ขอบเขตวิจัย

ถ้ามีข้อย่อยจาก 1.3 จะเป็น

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

1.3.2 ขอบเขตคัมภีร์

ถ้ามีข้อย่อยจาก 1.3.2 จะเป็น วงเล็บข้างเดียว เช่น

1) คัมภีร์ปฐมภูมิ

2) คัมภีร์ทุติยภูมิ

ถ้ามีข้อย่อจากวงเล็บข้างเดียว จะเป็น วงเล็บสองข้าง ปิดหน้า ปิดหลัง เช่น

(1) คัมภีร์วิสุทธิมรรค

(2) คัมภีร์ธรรมบท เป็นต้น

ฯลฯ

ส่วนบทอื่น ๆ ต่อมา ก็จัดวางเลขหน้าที่ในลักษณะอย่างเดียวกันนี้

โปรดดูตัวอย่างบทที่ 6 ข้อ 6.1

ประเภทสารบัญ ; มีสารบัญ 4 ประเภท คือ

1. สารบัญรายการ
2. สารบัญตาราง
3. สารบัญภาพ
4. สารบัญแผนผัง

สารบัญรายการ คือ สารบัญส่วนเนื้อหาเพื่อแสดงรายการหัวข้อใหญ่บ้าง เล็กบ้างตามที่แยกออกมา เพื่อแสดงให้เห็นเนื้อหาวิจัยหรือแผนงานวิจัยนั้น ๆ สารบัญประเภทนี้จะเป็นสารบัญเลขหน้าใน เริ่มแต่บทที่ 1 ถึงบทสุดท้าย

สารบัญตาราง คือ สารบัญที่จะบอกสถิติ ข้อประเมินผล สถานะของตารางนั้น ๆ และต้องระบุเลขลำดับที่ของตารางนั้นด้วย เช่น ตารางที่ 1 อัตราเงินเดือนตามคุณวุฒิ ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในรอบ 5 ปี ตารางที่ 3 การเดินทางประจำทางรับส่งนิสิตระหว่าง มจร. วังน้อย-กทม. เรื่องนี้จะกลายเป็นสารบัญที่บอกเลขหน้าของวิทยานิพนธ์ต่อไป

สารบัญภาพ คือ สารบัญลำดับภาพและบอกเรื่องราวของภาพนั้น

สารบัญแผนผัง คือ สารบัญลำดับแผนผังหรือแผนภาพพร้อมกับอธิบายแผนผังนั้น

2.8 การเขียนสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์

ข้อนี้จะมีรายละเอียดและตัวอย่างในบทที่ 6 ข้อ 6.7 แต่ที่ต้องเขียนตอนนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการตามเนื้อหาส่วนหน้าของเล่มวิทยานิพนธ์หรือรายวิจัย เรื่องสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์นี้ มีความสำคัญมาก เพราะเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิหรือทุติยภูมิซึ่งคำบางคำนั้นยาวและนำมาใช้ซ้ำ ๆ กัน จะเขียนเต็มคำไม่สะดวกและไม่จำเป็น จึงมีการย่อคำ และคำย่อนั้นต้องเป็นคำที่นิยมใช้

กันอย่างกว้างขวาง เป็นที่ยอมรับในหมู่นักปราชญ์แล้ว โดยเฉพาะงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎกประมาณ 60%. ในเชิงอรรถ โดยแยกเป็น 2 ภาษา คือ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาไทย

พระไตรปิฎก เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นคัมภีร์บรรจุกำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีชื่อคัมภีร์ที่ยาวและเป็นภาษาเฉพาะ เน้นภาษาบาลีกับสันสกฤตที่ปะปนกันไป ดังนั้น เวลานำไปอ้างอิงจึงมีชื่อย่อคำ พร้อมไปกับบอกชื่อคัมภีร์นั้นไปด้วย ที่สำคัญคือ มีรูปแบบเชิงอรรถเฉพาะในสถาบันการศึกษานั้น ๆ ดังสถาบันมหาวิทยาลัยสงฆ์จะใช้รูปแบบ ดังนี้ ที.ส. (ไทย) 9/15/60 หมายถึง ติชมิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ 9 ข้อที่ 15 หน้าที 60 เป็นต้น ข้อสังเกต ต้องมีวงเล็บว่า (ไทย) ด้วย

โปรดย้อนไปดูตัวอย่างส่วนหน้า เรื่อง “สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก”

เทียบฝ่ายภาษาอังกฤษกับฝ่ายภาษาไทย

พระไตรปิฎกภาษาไทยใช้คำว่า ติชมิกาย ปาฎิกวรรค ย่อเป็น ที.ปา. 11/268/237. ตรงกับคำในอักษรว่า D. หมายถึง Dighanikāya ผู้สนใจที่จะศึกษาตัวอย่างการใช้อ้างอิงฝ่ายภาษาอังกฤษที่เทียบกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกให้ศึกษาได้จาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ที่เขียนโดย พระธรรมปิฎก หรือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งหนังสือนี้เป็น การประมวลหัวข้อธรรมทั้งภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ พร้อมคำอธิบายที่เทียบเคียงกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีโรมันนั้น

หมายเหตุ : เรื่องนี้ จะกล่าวรายละเอียดและตัวอย่างทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกครั้งหนึ่งในบทที่ 6 ข้อ 6.7

คำถามท้ายบท

1. ชื่อเรื่องวิจัยกับวิทยานิพนธ์ ทำให้เรารู้ถึงอะไร จงยกตัวอย่างมาดู
2. โครงสร้างวิจัยกับวิทยานิพนธ์เป็นอย่างไร ต่างจากโครงการทั่วไปอย่างไร
3. วิทยานิพนธ์เชิงปริมาณ คุณภาพ และเอกสาร มีคุณลักษณะต่างกันอย่างไร
4. การตั้งชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ มีหลักการตั้งชื่ออย่างไร
5. หลักการตั้งวัตถุประสงค์วิจัยเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์แต่ละข้อมีน้ำหนักร้อยละอย่างไร
6. การตั้งชื่อเรื่องที่ดี วัตถุประสงค์ที่ดี มุ่งจะช่วยแก้ปัญหาสังคมอย่างไรบ้าง

7. แนวการทำวิทยานิพนธ์มีอย่างไรบ้าง แต่ละแนวการวิจัย จะตอบโจทย์อะไร

คำที่ถามบ่อย ๆ 2 คำ คือ :-

การวิจัย คือ การศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการวิจัยแล้วเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้ใหม่ ไม่มุ่งเพื่อสำเร็จการศึกษา
วิทยานิพนธ์ คือ การศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการวิจัยแล้วก็นิพนธ์เป็นองค์ความรู้ใหม่และใช้ประกอบการสำเร็จการศึกษา สองคำนี้ **เหมือนกัน** คือ กระบวนการศึกษาค้นคว้าเหมือนกัน

ภาพ 2.1 ป้าย มจร. เริ่มแรก เมื่อ พ.ศ. 2430-2568 (138 ปี)

แรกสุดพระสงฆ์เรียนบาลี ณ ศาลาถาว วัดพระแก้ว ย้ายเข้ามาวัดมหาธาตุ ชื่อ มหาธาตุวิทยาลัย พัฒนาต่อมาเป็นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนามหาจุฬาลงกรณ์ มีปณิธานว่า “เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์”

คำว่าที่ศึกษาพระไตรปิฎก คือ แหล่งข้อมูลบรรจุกำสอนของพระพุทธศาสนา คำว่า วิชาชั้นสูง คือ วิชาการที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา (the Highest Education) คือมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก ดังนั้น ลักษณะวิชาของมหาวิทยาลัยจึงเป็นแบบทไวไลท์ (Twilight) คือ มีสองมุมมองที่เป็นพระพุทธศาสนากับวิชาการทั่วไป เช่น วิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา วิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา วิชา รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก เป็นต้น

บทที่ 3

การเขียนเนื้อหาโครงสร้างวิจัย

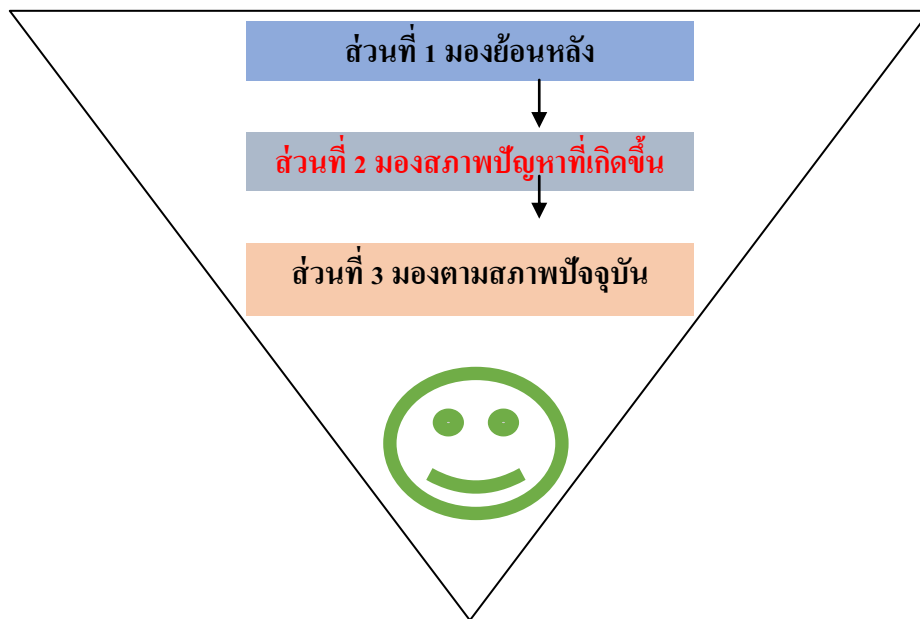
บทนี้ เป็นการลงรายละเอียดเนื้อหาโดยหัวข้อหลักบ้าง หัวข้อย่อยบ้าง ถือเป็นองค์สำคัญการเขียนงานวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่นิยมเขียนและใช้กันทั่วไป แต่จะเน้นการเขียนตามลักษณะการวิจัยทางแนวพุทธศาสนาและปรัชญาตามระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดการเขียนตามโครงสร้าง ลักษณะ พร้อมด้วยตัวอย่าง ดังนี้

3.1 การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรื่องนี้ เป็นการชี้แจงภูมิหลัง กำหนด การปรากฏขึ้นและพัฒนาการมาจนถึงวันนี้ นับว่ามีความสำคัญและความจำเป็น เป็นการตอบโจทย์ที่ว่า ทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนี้ ข้อกำหนดให้เขียนอย่างครอบคลุมชื่อเรื่องหรือวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น ชื่อเรื่องว่า “รูปแบบการสอนระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาตามกระบวนการอริยสัจ 4” เราต้องกล่าวถึงปัญหาการสอนย้อนถึงระบบการจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษา เครื่องมือการศึกษา เทคนิคการสอนของครู โดยมุ่งจะศึกษาระเบียบวิธีนี้ตามกระบวนการอริยสัจ 4 ว่าเป็นอย่างไร เป็นลักษณะหาแนวทางการสอนใหม่ ๆ หรือให้เห็นความสำคัญว่า ทำไมพระพุทธเจ้าจึงตรัสรู้เรื่องอริยสัจ 4 นี้ สำคัญเพียงไร อีกลักษณะหนึ่งคือ ต้องการจะแก้ปัญหาการเรียนการสอนที่อาจมีอยู่ แล้วต้องการพลิกปัญหานั้นมาแก้ไขด้วยแนวทางการแก้ปัญหาการสอนตามกระบวนการอริยสัจ 4 ในระดับการวิจัยชั้นเรียน เป็นการสร้างหรือแก้ปัญหาคับวนวัตรกรรมการวิจัยในชั้นเรียน ศึกษาปัญหาและแก้ปัญหตามกระบวนการอริยสัจ 4 ซึ่งการเขียนเรื่องหัวข้อนี้ต้องกำหนดกรอบเป็นหลักการสร้างตามแผนผังปลายปักตามเนื้อหา

หลักการสร้าง

โครงสร้างเนื้อเรื่องการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัยนี้ กำหนดด้วยการวางกรอบแนวคิดเป็นลักษณะ 3 ส่วนสามเหลี่ยมทรงกรวยคว่ำ และกำหนดเนื้อหา ก่อน – ระหว่าง-ปลาย คือ มาถึงหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่นี้ ตามแผนผัง ดังนี้

แผนผังที่ 3.1 การเขียนเนื้อหาความเป็นมา

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุธ (ทวีฐานวโร), 2565

ส่วนที่ 1 กำหนดให้มองย้อนหลังที่กว้าง ๆ เป็นการทำความเข้าใจนโยบายของรัฐหรือราชภัฏหรือระบุถึงปัญหาที่ก่อเกิดและพัฒนาการมา หรือย้อนถึงบริบทที่เป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบจากการวิจัย อาจมี 2-5 ย่อหน้าก็ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่สำคัญ

ส่วนที่ 2 กำหนดให้มองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ เน้นสถานการณ์ปัญหาปัญหาหรือเหตุการณ์ปัจจุบันที่เป็นเหตุให้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ อาจจะมี 3 ย่อหน้าก็ได้แล้วแต่เนื้อหา จะกล่าวถึงปัญหาที่ต้องการคำตอบในปัจจุบัน อาจอ้างถึงเหตุผลประกอบในกรณีที่วิจัยเรื่องนี้มีผู้ทำมาแล้ว แต่มีประเด็นปัญหาใดบ้างที่ยังค้างคาอยู่หรือตอบแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์ เหมือนเราเสนอความเห็นในที่ประชุมว่า ให้เขาอย่างนั้น อย่างนี้ ที่ประชุมจะเห็นด้วยกับข้อเสนอของเราหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเหตุผลที่เราใช้สนับสนุนข้อเสนอนั้นเป็นสำคัญ ทั้งหมดนี้เพื่อแสดงเหตุผลให้เห็นว่า เรื่องที่นำมาศึกษานี้สำคัญและจำเป็น จนเป็นสาเหตุทำให้สนใจและตัดสินใจเลือกศึกษาเรื่องนี้

อีกประการหนึ่ง ความสำคัญของปัญหา การวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญต่อตนเอง สังคมอย่างไร จะสร้างแนวคิด ทฤษฎีต้นแบบเพื่อรับใช้สังคมอย่างไรบ้าง อย่างน้อยหนึ่งย่อหน้า ซึ่งการเขียนหัวข้อนี้จะมีจำนวน 3-5 หน้า บางเรื่องกำหนดให้ 2-3 หน้า

ส่วนที่ 3 กำหนดให้มองแคบเข้า หมายถึงการชี้เป้าลงเน้นให้เห็นความสำคัญว่าทำไมเรื่องวิจัยนี้จึงเกิดขึ้น เกิดการพัฒนาอย่างไร เป็นย่อหน้าสุดท้าย จะมีคำว่า ดังนั้น หรือ ด้วยเหตุนี้

หรือด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ตามด้วยคำว่า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อตอบโจทย์วิจัยนี้ ซึ่งจะสร้างองค์ความรู้ ก่อให้เกิดมีคุณประโยชน์ต่อผู้วิจัย สถาบันการศึกษาตลอดถึงเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาประเทศได้

อนึ่ง เกี่ยวกับกรอบการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหานี้ ผู้เขียนใคร่ขออนุญาตนำแนวคิดการเขียนเรื่องนี้ของพระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาสนับสนุนความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้ “ในโจทย์วิจัย ผมได้เสนอไปว่า การทำแผนพัฒนาองค์กรกับการทำโครงร่างงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (Proposal) มาจากคำถามพื้นฐานสำคัญหรือการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยที่คล้ายคลึงกันมาก คือ (1) ตั้งคำถามเพื่อให้เรามองย้อนหลัง (2) ตั้งคำถามเพื่อให้เรามองไปข้างหน้า และ (3) ตั้งคำถามเพื่อให้เราหาวิธีเดินไปข้างหน้า”¹ ดังนั้น การเขียนในส่วนนี้ จึงมีเนื้อหาตามเหตุการณ์ ดังนี้

1. มองย้อนหลัง ว่า พื้นฐานหรือมูลเหตุของเรื่องนี้สืบสาวมาอย่างไร
2. ปัญหาอดีตจะเป็นปัจจัยส่งผลมาถึงอย่างไร
3. ปัญหาอดีต เป็นบทเรียนให้แก้ไขอะไรบ้างหรือไม่
4. ปัญหาอดีตเขียนแบบจะนำผลการวิจัยไปแก้ปัญหอะไรในปัจจุบันได้บ้าง
5. เขียนมาให้ถึงหัวข้อวิทยานิพนธ์ว่า เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็นปัญหาและศึกษา ค้นคว้า การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานั้น จะทำให้สังคม สิ่งแวดล้อมดีขึ้นอย่างไร ตามแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วิธีการที่เสนอมานี้
6. เขียนให้ครอบคลุมเนื้อหาในวัตถุประสงค์ทุกข้อโดยไม่ต้องแยกวัตถุประสงค์ออกแต่กล่าวรวม ๆ ให้มีเนื้อหาครอบคลุม ความยาวประมาณ 3-5 หน้ากระดาษ A4

ตัวอย่าง การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตัวอย่างรายงานวิจัยเรื่อง “สัมพันธภาพแห่งพุทธศาสนา : การศึกษา ภาษา และประเพณีวัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ที่ครอบคลุมชื่อเรื่อง การศึกษา ภาษา และประเพณีวัฒนธรรมพ่วงด้วยคุณภาพชีวิต ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งตามขอบข่ายนี้ ดังนี้

พระพุทธศาสนา ในฐานะวิถีชีวิตของคนไทย มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาตั้งแต่ก่อกำเนิดอาณาจักรไทย มีหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ไทยภายหลังการทำสงครามครั้งที่ 3 (พ.ศ. 234)

¹ Panna Som, โจทย์วิจัยวันนี้: จำเลยงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (2), [แหล่งข้อมูล]

ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์ในการจัดทำ เนื่องจากพระองค์เกิดศรัทธาเลื่อมใน พระพุทธศาสนาอันเกิดจากประภายปฏิปทาของสามเณรน้อยนามว่าติสสะ ทำให้พระองค์วางอาวุธ หันมาถือธรรมาธุ จากผู้รู้รายตามพระนามว่าพระเจ้าจันหาโศก เป็นผู้ทรงธรรมตามพระนามว่า อโศก ซึ่งเป็นกษัตริย์ระดับมหาราช พระองค์มีวิสัยทัศน์เห็นการณ์ไกลนำพาพระพุทธศาสนาออกสู่ ระดับนานาชาติโดยคณะธรรมทูต 9 สาย โดยสายที่ 8 นำมาเผยแผ่ยังสุวรรณภูมิ หรือดินแดน สุวรรณภูมิได้แก่อาณาจักรไทย ซึ่งพระเถระ 2 รูป คือ พระโสณะ กับ พระอุตตระ เป็นทูตนำมาเผยแผ่ เมื่อ พ.ศ. 300 โดยประมาณ และพระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณอีกสายหนึ่ง คือ สายลังกา โดย พระสงฆ์ลังกานำมาเผยแผ่ ใช้ภาษาธรรมเป็นบาลี (อักษรสิงหล) ซึ่งกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงพระ นามว่าพระยาลิไทย ศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎกจนแตกฉาน ได้สมัญญานามว่า พระเจ้าศรีธรรมไตร ปิฎก และพระองค์ยังแตกฉานในธรรมที่ได้จากการศึกษาภาษาบาลีนั้นด้วย จนได้สมัญญานามว่า พระธรรมมหาราชาลิไทย พระองค์ได้พระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องเอก เรื่องหนึ่งนามว่า เถกมิกถา หรือไตรภูมิ ต่อมาเพื่อให้เป็นเกียรติแก่ราชวงศ์พระร่วงของพระองค์จึงมีพระนามต่อท้ายว่า ไตรภูมิ พระร่วง เป็นที่ประจักษ์แก่สายทางวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองในสมัยกรุง สุโขทัยมาถึงทุกวันนี้

ณ ปัจจุบันนี้ โดยประมาณแล้วสังคมไทยจำนวน 95% เป็นชาวพุทธ มีพระสงฆ์ โดยประมาณสามแสนรูป มีวัดวาอารามโดยประมาณสามหมื่นแห่ง นี่เป็นสถิติที่ได้พบและได้ยิน บ่อย ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในเชิงปริมาณ ว่าโดยคุณภาพแล้ว สังคมไทยหรือชาวไทยเคารพนับถือพระพุทธศาสนา โดยซึมซับในพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าจากพระสงฆ์ที่นำมาเผยแผ่ จากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษา จากการศึกษาปฏิบัติ ตามวัฒนธรรมประเพณีที่มากับพระพุทธศาสนา รายงานวิจัยนี้มีความจำเป็นและสำคัญต่อสังคม เพียงใด แม้โครงการวิจัยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่า การสร้างศักยภาพและ ความสามารถในการพัฒนาทางสังคมและกำหนดกลยุทธ์การวิจัยที่ 2 ; เรื่อง ส่งเสริม อนุรักษ์ และ พัฒนาค่านิยมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลาย แผน งานวิจัยที่ 2.2 การวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และสร้างสรรค์งาน ศิลป์ ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ และแผนงานวิจัยกับกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น ตามนโยบาย และยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ. 2555-2559) กำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่า การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา การจัดการ

ศึกษา และรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการบริหารจัดการการเรียนรู้สู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกาศ รับข้อเสนอการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2560 เปิดโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์วิจัยของชาติ ตามกรอบประเด็นการวิจัยข้อที่ 2 ว่า การวิจัยด้านการเรียนรู้และกระบวนการสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งมุ่งเน้นความรู้ ภาษา และวัฒนธรรมประเพณีเป็นปัจจัยสร้างจิตสำนึก สอดคล้องกับรัฐบาลคณะรักษาความเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) มุ่งเน้นให้คนในชาติมีจิตสำนึกและค่านิยมไทย 12 ประการ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ก็แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติด้วยจิตสำนึก (Conscience) คือ การที่เราให้ความสำคัญและปฏิบัติตาม โดยตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตัวบุคคลและเอกลักษณ์ขององค์กรที่เป็นเป้าหมายถึงความโดดเด่นของชาติ

พระราชกิจจานุเบกษา เรื่องการะงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของอาจารย์และผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการออกกำหนดโดยสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 ได้เผยแพร่ประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) หน้า 65 เล่ม 132 ตอนที่ 82 ง เรื่อง มาตรฐานการะงานทางวิชาการของผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2558 ว่า อาจารย์และผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการต้องมีภาระงานหรือกิจกรรมเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นการดำรงไว้ซึ่งคุณค่า อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เอกลักษณ์ของชาติ รวมทั้งปลูกฝังความเป็นชาติในลักษณะต่าง ๆ

การศึกษาในพระพุทธศาสนานั้น มีหลักการศึกษามากมาย แนว การที่ปฏิบัติแนวไหนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับกัลยาณมิตรที่จะเชิญชวนชักชวนเรา นั่นคือปัจจัยภายนอกมีส่วนช่วยให้เราเข้าหาธรรม เพราะคนที่ใกล้ชิดเรามากที่สุด คือ กัลยาณมิตร บางคนอาจจะบอกว่า ต้องรักษาศีล 5 ให้ได้ก่อน บางคนก็บอกว่า ต้องเคารพนับถือพระเครื่องของขลังจากเกจิอาจารย์ต่าง ๆ นี่ก็มีส่วนช่วยให้คนเข้าถึงธรรมได้ เพราะคนที่เล่นพระเครื่องนี้ มีปรัชญาธรรมอยู่ว่า ต้องรักษาศีล ต้องนับถือพระรัตนตรัย พุทธตามคคิชาขวบ้านว่า “ต้องอยู่ในศีล กิณอยู่ในธรรม”

ภาษา ในพระพุทธศาสนา หลายคนอาจจะมองเพียงว่า เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนที่ใช้ ส่วนภาษาบาลีเป็นภาษาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า นั่นก็ใช่ เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนอื่น ๆ ที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญคือ การใช้ภาษากับคนในถิ่นต่าง ๆ ในชนชั้นวรรณะของอินเดียสมัยโบราณนั้น ซึ่งสมัยนั้น ใช้กันอยู่ 2 ภาษา คือ ภาษามคร กับภาษาสันสกฤต ถือว่า ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาของคนชั้นสูง มีคนใช้กันน้อย แต่คนส่วนใหญ่ใช้ภาษามครหรือภาษาบาลี ดังนั้น

พระพุทธเจ้าจึงเลือกภาษามคธเป็นภาษาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือ ในการเผยแผ่ธรรมนั้น ต้องให้ภาษาการแสดงธรรมนั้นในห้วงดงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่ สุดด้วย ดังพระพุทธเจ้าให้อุดมการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระอรหันตสาวก 60 องค์แรก ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองสาธนาถ กรุงพารณาสี แคว้นกาสิว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม²

พระพุทธพจน์ที่ประกาศศาสนาข้างต้นนี้ ประเด็นที่เกี่ยวกับภาษา คือ ความงามหรือไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่ สุด นั่นคือ เบื้องต้นให้จับใจ น่าติดตามให้ได้คำคำตอบ ท่ามกลาง ให้ได้สาระสำคัญนำไปพัฒนาชีวิตให้ได้ริบบุคคลชั้นต่าง ๆ ไพเราะในที่สุด ให้ได้ข้อสรุป เป็นสูตรหรือทฤษฎีแล้วนำไปปฏิบัติต่อไป ส่วนคำว่าเผยแผ่ธรรมในห้วงดงามทั้งอรรถและพยัญชนะ คือ ให้แสดงอรรถแห่งธรรมโดยเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับอาชีพ ฐานะ การศึกษาอุปนิสัยของคนในถิ่นนั้น ๆ และคำว่าพยัญชนะ นั่นคือ ให้ใช้ภาษาในการเผยแผ่ ได้แก่ ภาษามคธหรือภาษาบาลี นั่นเอง ข้อสำคัญ คือให้งาม หรือให้ไพเราะนี้ เป็นคุณสมบัติผู้สามารถกล่าวบรรยายพระสัทธรรมให้เข้าใจง่าย อุปมาหางายของที่กล่าว เปิดไฟฟ้าให้ส่องสว่างในที่มืด ตามที่หลักการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า พุทธลีลาหรือลีลาเทศนา 4 ประการ คือ “เป็นผู้กล่าวสอนให้รู้แจ้ง ชี้แจงให้เห็นชัด (สันทสนา) ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ (สมาทปนา) เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า (สมุตเตชนา) ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สัมปหังชนา)”³ สร้างวลีว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง

ศิลปวัฒนธรรม มีความสำคัญโดยเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ บ่งชี้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางสติปัญญา ความคิดของบรรพบุรุษ ส่วนคุณลักษณะศิลปะจะเป็นอย่างไรนั้นจะบอกถึงอุปนิสัยหรือจิตของคนแห่งนั้นได้เป็นอย่างดี แม้จะเป็นวัฒนธรรมรับช่วงที่ดี

² วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

³ จุ.อิตี. (ไทย) 25/104/482.

เมื่อรับเข้ามาแล้วเห็นว่าดี มีคุณค่าก็ใช้สติภูมิปัญญาเลือกเฟ้นเป็นวิถีชีวิตต่อคนรุ่นต่อมาก็ตาม แต่ก็ เป็นศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดทั้งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม นามธรรม เช่น สถาปัตยกรรม ที่เป็น โบสถ์ วิหาร ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และเทศน์มหาชาติ

คุณภาพชีวิต คือชีวิตที่ดีมีสุข เน้นการมีกินมีใช้ หรือความอึดปึกอึดท้องเป็นความสุข ในชีวิตของแต่ละคน และจะมีผลไปถึงทุกชีวิตในสังคมด้วย และแหล่งความสุขอีกอย่างหนึ่งคือ สันติสุข เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบเรียบร้อยในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ปัจจุบันประเทศไทย เรา ไม่มีความสันติในสามจังหวัดชายแดนใต้ คือยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ทำให้ผู้คนในสาม จังหวัดนี้อยู่ได้อย่างไม่เป็นสุข กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เพราะต้องคอยหลบหลีกอันตรายตลอดเวลา หลายคนต้องอพยพย้ายถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่ที่สงบ เหตุการณ์นี้ อย่าถามว่าคุณมีความสุขดีไหม คำตอบที่ต้องได้คือ ไม่มี เมื่อถิ่นฐานบ้านเกิดไม่มีความสุขแล้ว จะมีผลต่อการผลิตความคิด เกิด สติปัญญาที่ละเอียดอ่อน เพราะนักคิดนักปรัชญาจะเลือกเกิดสงบเย็น มีภูมิประเทศหรือภูมิอากาศที่ เหมาะสมและที่ทำหากินเป็นปฏิรูปเทศ ที่ทำเกษตรกรรมก็ต้องสัปปายะด้วย ตัวอย่างพระพุทธเจ้า เลือกเกิดในกาล ทวีป ประเทศ ตระกูล และพุทธมารดาที่เหมาะสม ภูมิปัญญาของนักปรัชญาชาว กรีก เช่น โสกราตีส เพลโต อริสโตเติล ก็ถือกำเนิดลุ่มน้ำไนล์ จนเรียกขานกันว่า อารยธรรมลุ่มน้ำ ไนล์ หากเป็นประเทศสยาม อาศัยแม่น้ำผ่านใจกลางประเทศจุดที่เป็นเมืองหลวง ก็ต้องเรียกว่า อารย ธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา หรือลุ่มน้ำน่าน น้ำปิง วัง ยม น้ำมูล

ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีไทยก็ลักษณะเดียวกัน เป็นผลผลิตจากชีวิตที่ดี มีคุณภาพ เป็น กาลเวลาเกิดอารยธรรม ซึ่งอารยธรรมที่เป็นธรรมคำสอนที่ดี เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่ดี ที่เป็น เทศกาลประเพณีที่ดีนี้ เกิดจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนปฏิบัติตามถึงทุกวันนี้ เช่น ความสามัคคีปอง ดองของคนในชาติ ซึ่งรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) โดย ฯพณฯ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีกำหนดขึ้น นอกจากนี้ยังมีค่ามาตรการสร้างจิตสำนึก และค่านิยม 12 ประการดังกล่าวแล้ว ซึ่งเน้นลงไปยังเยาวชนทั้งหลายทั้งปวงนี้ถือว่าเป็น กระบวนการสร้างจิตสำนึกของคนในชาติได้อย่างดี ทำให้เกิดสันติภาพ คือ สงบ แต่ตามนัย พระพุทธศาสนา รวมไปถึงสันติภาพทางกายและสันติภาพทางกาย และยังรวมถึงความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาต่าง ๆ ด้วย เพราะคำว่าสันติภาพ เป็นชื่อของความสุข ตามพุทธพจน์ที่ว่า “สุขอื่น ยิ่งกว่า ความสงบไม่มี”⁴ (นตฺถิ สันติ ปรี สุข)

⁴ บ.ร. (ไทย) 25/202/95.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดมีแก่งคมด้วยการอนุรักษ์ และพัฒนา สร้างต้นแบบจิตสำนึกในภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งวิถีชีวิตของสังคมไทยมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาและชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบศิลปวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งอิงคตินิยมต่าง ๆ เช่น ปรีชาธรรมพิดาโชน คือความไม่ประมาท พวงหรีด คือ วงจรชีวิตปฏิบัติสมุบัติ เป็นต้น จะเห็นว่า การเขียนนี้ครอบคลุม 3-4 ประเด็นหลัก คือ พระพุทธศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต

ดังนั้น การเขียนความเป็นและความสำคัญของการวิจัยนี้ มีหลักการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยบทที่ 1 ข้อ 1.1 ตามระเบียบวิธีวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้ “การเขียนความเป็นมาจากบริบทของสังคมภาพใหญ่สู่ประเด็นการวิจัยของเราในรูปแบบสามเหลี่ยมหัวกลับ ∇ โดยมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง จำนวน 3-5 หน้า”

โดยสรุป คือ แบ่งส่วนออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ส่วนที่ 1 เน้นถึงความเป็นมาตามหัวข้อ ส่วนที่ 2 เน้นถึงความสำคัญของปัญหา แต่ละส่วนอาจจะมีหลายย่อหน้า โดยเฉพาะส่วนที่ 1 คงจะยาวหน่อยอย่างน้อย 3-5 ย่อหน้า

3.2 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยถือเป็นหัวใจของการวิจัยที่ขยายความหัวข้อวิจัย เพราะจะรู้ทิศทางว่าจะศึกษาประเด็นอะไร ต้องการคำตอบในโจทย์อะไร ก็ดูได้จากวัตถุประสงค์นี้ เราจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้เป็นประจักษ์ (รูปธรรม) เป็นการตีกรอบให้ชัดเจน กำหนดโจทย์ให้ได้ท้ายสุดจะได้ข้อสรุปออกมา นำสู่ผู้ใช้ ประการสำคัญ คือ ต้องเข้าใจว่า วิจัยมีหลายเชิง แต่เชิงที่นิยมใช้กันในสนามพระพุทธศาสนาหรือปรัชญา คือ เชิงคุณภาพ หรือไม่ก็เชิงเอกสาร อาจจะผสมผสานกับเชิงปริมาณบ้างแต่ไม่เน้นมากนัก เพียงให้รู้ขนาดเปอร์เซ็นต์ว่า มากมายน้อยเพียงใด ดังนั้น จึงกำหนดลักษณะวัตถุประสงค์ทั้ง 3 เชิงนี้ คือ เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงเอกสาร ว่า

การเขียนวัตถุประสงค์เชิงปริมาณ จะมีกระบวนการน้อยมากเรียกว่าง่ายสำหรับผู้เริ่มต้น แต่จะให้หลักการสร้างหรือเขียนวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ดังนี้

หลักการสร้าง

1. แยกวัตถุประสงค์เป็นข้อ ๆ โดยมาตรฐานจะนิยมตั้งไว้ 3 ข้อ คือ ข้อ 1 จะกำหนดวัตถุประสงค์กว้าง ๆ มีลักษณะศึกษาสภาพปัญหาเรื่องนั้น ๆ หรือลักษณะมองย้อนหลัง หรือ

กำหนดศึกษาหลักการ ทฤษฎีของเรื่องนั้น ๆ ข้อ 2 กำหนดประเด็นเนื้อหาต่อมาที่อาศัยเนื้อหาในข้อแรกเลื่อนไหวไปมา เป็นตัวแปรที่เตรียมตัวไปตั้งเป็นแม่บทหรือนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา ปัจจุบัน จะเป็นเชิงปฏิบัติการที่แคบเข้ามาหรือลักษณะมองไปข้างหน้า ข้อ 3 จะประเด็นที่ประยุกต์ใช้ เปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบได้กับการปรุงอาหารที่น่าวัตถุดิบ เครื่องปรุงลงหม้อให้สุกแล้วคอยชิมว่ารสชาติเป็นอย่างไร หรือรายงานผลจากการวิเคราะห์จากวัตถุดิบข้อที่ 1 หรือที่ 2 ข้างต้น มีลักษณะดังนี้

1. เขียนคำขึ้นต้นด้วยคำว่า เพื่อ..... ศึกษา, เพื่อวิเคราะห์, เพื่อเปรียบเทียบ...ฯลฯ)
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้เป็นโจทย์ที่ต้องการคำตอบตามชื่อเรื่องวิจัย
3. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ครอบคลุมกับชื่อเรื่องวิจัย
4. เขียนเป็นวลีบอกเล่าธรรมดา ไม่ใช่คำถามหรือคำที่เป็นเงื่อนไขหรือปฏิเสธ

ตัวอย่างที่ 1 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจในการบริหารจัดการฝายน้ำล้น บ้านห้วยแสงดาว ต.ห้วยทราย อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก” สร้างวัตถุประสงค์ ว่า

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การดำเนินชีวิตของชาวบ้านห้วยแสงดาว ต.ห้วยทราย อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาศักยภาพระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการฝายน้ำล้น ฯ
3. เพื่อนำวิเคราะห์ผลระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการฝายน้ำล้นฯ

ข้อสังเกต

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เป็นการศึกษาสภาพการณ์หรือบริบทของชาวบ้านที่ประกอบด้วยพื้นที่ แหล่งน้ำ ภูมิประเทศ วิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมเด่น ๆ มีลักษณะมองย้อนหลัง ข้อที่ 2 ศึกษาความพึงพอใจที่เป็นผลสัมฤทธิ์ การคุ้มทุน การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ที่จะเป็นปัจจัยในการสร้างสิ่งสาธารณูปการอื่น ๆ ต่อไป ข้อที่ 3 ต้องการได้รับคำตอบความพึงพอใจที่เป็นปริมาณชัดเจน และมุ่งนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่อไป

ตัวอย่าง 2 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัย เรื่อง “ศึกษาแนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรร่วมตามแนวพระพุทธศาสนา” สร้างวัตถุประสงค์ ว่า

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะองค์รวมตามแนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ธรรมในการเสริมสุขภาวะองค์รวมฯ

ข้อสังเกต

ข้อที่ 1 เป็นลักษณะศึกษาแนวคิด อุดมการณ์ ทฤษฎีด้านการศึกษาเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนา เช่น “ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” “ร่างกายเป็นรังของโรค” ชาติ 4 ขาดความสมดุลก่อให้เกิดอาพาธอย่างไร และศึกษาแนวคิดด้านความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพตามหลักอุพกัมมวิภังคสูตร ว่า “บางคนมีโรครมาก ผิวพรรณทราม รูปร่างพิกลพิการ เพราะทำปาณาติบาต” “บางคนอายุสั้น ตายก่อนเวลาอันควร เพราะมักเบียดเบียนสัตว์” ส่วนข้อ 2 เป็นการสร้างรูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่คลุมด้านกาย ด้านจิต ด้านปัญญาและด้านสังคม ข้อ 3 เป็นลักษณะการนำไปประยุกต์ใช้ด้วยแนวคิดหลักการ วิธีการ ขั้นตอน ผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งข้อนี้ เป็นการดึงสิ่งที่อยู่ใกล้ ๆ ให้เข้ามาใกล้ ๆ กับเราด้วยการนำไปใช้เอง

ตัวอย่าง 3 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงเอกสาร:

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาตีความธรรมะที่ปรากฏในศิลปะนวัตกรรม” เป็น ลักษณะการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ว่าตามคัมภีร์ ตำนาน ชาดก สร้างวัตถุประสงค์ ว่า

1. เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อ การสื่อธรรมของชาวพุทธที่มีต่อพุทธศิลปกรรม
2. เพื่อศึกษาภูมิทัศน์ประเภทสถาปัตยกรรมตามแนวจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ
3. เพื่อศึกษาพุทธศิลปกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อสังเกต

วัตถุประสงค์ 1 เป็นการศึกษาคติ ความเชื่อ การสื่อถึงธรรมของชาวพุทธา ว่า ความ เป็นมาเป็นไปอย่างไร เชื่อมโยงกับเทพไท้เทวา พระอินทร์ พระพรหม ยมยักษ์อย่างไร สื่อถึงพระ ธรรม คำสอนอย่างไร ซึ่งเราจะเห็นตามวัด พระราชวังว่า มีศิลปะด้านสถาปัตยกรรม ประเภทการ แกะสลัก การปั้น เช่น พระพุทธรูป ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ นาค ครุฑ ยอดพระปรางค์มรกต และเชื่อว่าสื่อถึงธรรม เราจะเห็นว่า เจดีย์องค์หนึ่งจึง 4 เหลี่ยม และมีย่อมุม 3 ย่อมุม จะสื่อถึงธรรม ชื่ออะไร วัตถุประสงค์ 2 เป็นการศึกษาลักษณะ ขนาด ตำแหน่งที่ตั้งของส่วนต่าง ๆ ของจักรวาล

วิทยาในไตรภูมิ เช่น ภูเขาพระสุเมรุหรือ พระเมรุมาศ ล้อมถึงคำสอนอะไร อยู่ในตำแหน่งใด มีลักษณะอย่างไร มีอะไรล้อมรอบ และวัตถุประสงค์ 3 เป็นการศึกษาพุทธศิลปกรรมเหล่านั้นที่มีทั้ง ศรัทธา ความเชื่อ ที่แฝงในพุทธศิลปกรรมรวมที่จะบ่งชี้ถึงคุณค่าพุทธศิลปกรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี คติธรรมที่จะเป็นจุดสร้างจิตสำนึกแล้วกลับตัวเปลี่ยนใจหันมาพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพทาง ศาสนาต่อไปอย่างไร

3.3 การเขียนปัญหาที่ต้องการทราบ

ข้อนี้ เป็นการกำหนดตัวปัญหาให้ชัดเจนไปพร้อมกับต้องการคำตอบจากปัญหานั้น ถ้า เป็นวิจัยเชิงปริมาณ จะบอกให้ทราบเป็นสถิติ ร้อยละ หรือค่าเฉลี่ย ถ้าเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ จะได้ คำตอบเป็นข้อเท็จจริง ได้รู้ ได้แ่งคิด ได้ผลสะท้อนข้อคิดเห็น ข้อวิเคราะห์เชิงบรรยาย ถ้าเป็นวิจัย เชิงเอกสาร จะได้คำตอบเป็นข้อสรุปจากตำนาน ชาดก คัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักเช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์จักรวาลทิปนี แม้ว่ากล่าวมาแล้วในวัตถุประสงค์ก็ตาม

หลักการสร้าง

1. แยกปัญหาเป็นข้อ ๆ ขึ้นต้นด้วยคำว่า เพื่อทราบปัญหาเรื่องเพื่อทราบสถิติแต่ละครั้งหรือแต่ละปีเรื่องที่กำหนดขึ้น และลงท้ายด้วยคำถามว่า อย่างไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร
2. เขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ
3. เขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องวิจัยและคำสำคัญ (keywords) วิจัยด้วย

ตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนระเบียบวิธีวิจัยทาง พระพุทธศาสนาตามหลัก อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ตั้งประเด็นปัญหาที่ต้องการทราบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาตามหลักของอริยสัจ 4 ที่พัฒนาขึ้น เป็นอย่างไร หรือ คืออะไร
2. ผลการทดลองก่อน-หลังศึกษาคู่มือวิจัยฯ อยู่ในระดับมาก-น้อยต่างกันอย่างไร
3. ข้อเสนอรูปแบบการเรียนการสอนรายวิชา ฯ เป็นอย่างไร เมื่อได้รูปแบบแล้ว จะต่อ ยอดอย่างไรว่าจะพัฒนาเครื่องมืออะไรรองรับ

หมายเหตุ:

จะเห็นว่า ข้อ 1 รูปแบบ ข้อ 2 ทดลอง ข้อ 3 ผลการทดลองการใช้คู่มือวิจัยและปัญหาที่ต้องการทราบนี้บางตำราบอกว่าไม่จำเป็นก็ได้ จะเห็นว่าวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัยบางเรื่องจะไม่มีหัวข้อนี้ และจะวงเล็บว่า (ถ้ามี) ดังนั้น แสดงว่า มีหัวข้อนี้ได้ ไม่มีก็ได้

3.4 การเขียนขอบเขตการวิจัย

ข้อนี้ เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นมาก เพราะถ้าไม่ได้กำหนดขอบเขตไว้ ปัญหาต่อไปคือสรุปเนื้อหาลำบากเพราะกว้างเกินไป ฟุ้งไม่ได้ หาข้อสรุปไม่ได้ จึงต้องกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา
2. เขตเขตวิจัยด้านคัมภีร์
3. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่
4. ขอบเขตวิจัยด้านประชากร
5. ขอบเขตวิจัยด้านตัวแปร (ปริมาณ)
6. ขอบเขตวิจัยด้านระยะเวลา (ถ้ามี)

1. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นสาระสำคัญ โดยล่อมาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งเนื้อหาการวิจัยนี้จะต่างกันไปตามรูปแบบวิจัยหลัก ๆ คือ

1. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงปริมาณ
2. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงคุณภาพ
3. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงเอกสาร

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่องวิจัยแล้ว เช่น วัตถุประสงค์ว่า การศึกษาสุขภาพตามนัยพระพุทธศาสนา” ก็สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์นี้ ว่า

1. ศึกษาขอบเขตสุขภาพองค์รวมด้านกาย จิตใจ ปัญญา สังคม ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. ศึกษาขอบเขตสุขภาพตามความเชื่อผลกรรมโดยศึกษาเรื่องสุขภาพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น จูฬกัมมวิภังคสูตร มัคคันทิยสูตร โลหิจจสูตร สุขสูตร รัตนสูตร มงคลสูตร โพฆณก 7 อายุสสตรม 5 เป็นต้น

ศึกษาขอบเขตสุขภาวะด้านความเชื่อกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น เนื้อหาความเชื่อเรื่องบุญ-บาป เรื่อง สวรรค์-นรก ว่า การที่คนอายุยืน ผิวพรรณดี มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนน้อยเพราะบุญหากอายุสั้น อายุยืน ความพิการ อาการไม่ครบ สามสิบสองเพราะบาป วิธีแก้โดยใช้สะเดาะเคราะห์ต่อชะตา เปลี่ยนกบปล่อยปลาในวันเกิด

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นลักษณะเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาแน่ชัด ลงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ เช่น ใช้หลักธรรมอะไรบ้าง ใช้ทฤษฎีอะไรบ้าง จะต่างกันตรงที่จำนวนกลุ่มประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายที่แคบกว่ากัน เพราะวิจัยเชิงคุณภาพ จะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือแบบสนทนากลุ่ม 2 กลุ่มหรือ 3 กลุ่ม

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการกำหนดประเด็นที่จะศึกษาในคัมภีร์นั้น ๆ เช่น จะศึกษาเรื่อง นิพพาน ก็ระบุเฉพาะเนื้อหาขอบข่ายเรื่องนิพพานในคัมภีร์นั้น โดยระบุลงไปว่า นิพพานในพระสูตรหรือพระอภิธรรม ทางที่จะไปสู่ นิพพานคืออะไร หรือจะนำสารบัญ บทที่ 2-3 มาบ้างก็ได้ โดยไม่ต้องมีการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มเหมือนวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะใช้คัมภีร์นั้น ๆ เป็นหลักอยู่แล้ว หรือกำหนดศึกษาเรื่องราวจากการพรรณนาวัฒนธรรมประเพณีทั่วไป เป็นลักษณะอ้างอิงจากเอกสารไม่เน้นตัวบุคคลและสถานที่หรือศึกษาเนื้อหาเฉพาะเรื่องในหนังสือ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค ธรรมจากพระโอบ พุทธธรรม What the Buddha Taught เป็นต้น

2. ขอบเขตวิจัยด้านคัมภีร์

ขอบเขตด้านคัมภีร์นี้ จำเป็นต้องกำหนดขอบเขตไว้ในการวิจัยทุกประเภทแม้แต่การวิจัยเชิงปริมาณก็ต้องกำหนด เพราะการวิจัยตามแนวพระพุทธศาสนาจะต้องกำหนดข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือพระไตรปิฎกไว้ด้วย เพราะเป็นคุณสมบัติของการทำวิจัยแนวนี้อย่างน้อยต้องมีเรื่องอ้างอิงพระไตรปิฎก 60% และพระไตรปิฎกก็มีหลายฉบับ ต้องระบุว่าเราจะใช้ฉบับไหน ฉบับมหาจุฬาฯ ฉบับบาลีสยามรัฐ หรือฉบับไทยสยามรัฐ หรือฉบับหลวง ส่วนคัมภีร์ทุติยภูมินั้นก็ต้องระบุ เช่นเดียวกันว่า เรื่องนี้มีข้อมูลหลักอยู่ในหนังสืออะไร เช่น จักรวาลทิปนี ไตรภูมิ ธรรมจากพระโอบ วิสุทธิมรรคหรือหนังสืออื่นๆที่เด่น ๆ หาไม่แล้วเราจะได้ข้อมูลทุติยภูมิจากออนไลน์บ้าง วารสารบ้างมากเกินไปให้เสียเอกลักษณ์ไป

3. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่

พื้นที่วิจัย คือการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จัดเก็บข้อมูลจากประชากรหรือกลุ่มประชากรนั้นอาศัยอยู่ จะมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ต่างกันไปในการวิจัยทั้ง 3 แบบ คือ

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงปริมาณ

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงคุณภาพ

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงเอกสาร

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงปริมาณ คือการกำหนดเป็นพื้นที่จัดเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม เช่น การเก็บข้อมูลวิจัยจากพื้นที่รอบ ๆ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชจากผู้สูงอายุ ก็ให้กำหนดพื้นที่วิจัยว่า พื้นที่วิจัยได้แก่ ชุมชนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 100 คน เป็นต้น ถ้าการวิจัยนั้นกำหนดพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย ก็ต้องระบุจุดที่จะลงเก็บข้อมูลวิจัย เช่น ภาคเหนือ กำหนดเอาวัดพระธาตุคอกยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคอีสาน กำหนดเอาวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคใต้ กำหนดเอาวัดพระธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคกลาง กำหนดเอาวัดปัญญานันทาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงคุณภาพ คือพื้นที่วิจัยที่จะยกเป็นต้นแบบ อาจระบุกลุ่มและลักษณะประชากรลงไปโดยวิธีการสัมภาษณ์หรือจัดกลุ่มสนทนาค้นหา

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงเอกสาร คือการกำหนดตามพื้นที่ที่คัมภีร์อยู่ เช่นคัมภีร์พระไตรปิฎกอักษรล้านนา ก็กำหนดพื้นที่ลงไปว่า คัมภีร์พระไตรปิฎกอักษรล้านนา วัด.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด..... ถ้าเป็นคัมภีร์ทั่วไปก็ไม่จำเป็นต้องระบุพื้นที่วิจัย หรือเป็นตำนานอารยธรรมล้านช้าง หลวงพระบาง มรดกโลก สปป.ลาว เป็นต้น

4. ขอบเขตวิจัยด้านประชากร

ขอบเขตประชากร คือการกำหนดกลุ่มประชากรที่จะทำการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลด้วยแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์แก่เรา ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณกับคุณภาพนั้น ต้องใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนวิจัยเชิงเอกสารจะใช้คัมภีร์ที่จะศึกษาวิจัยนั้น ๆ ไม่ต้องใช้ประชากร ดังนั้น ประชากรหรือกลุ่มประชากรการทำวิจัยทั้ง 2 แบบ คือ

แบบขอบเขตประชากรเชิงปริมาณ

แบบขอบเขตประชากรเชิงคุณภาพ

แบบขอบเขตประชากรเชิงเอกสาร

แบบขอบเขตประชากรเชิงปริมาณ คือ การระบุประชากรที่จะสอบถามเก็บข้อมูล โดยแยกย่อย เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ประชากรในเขตพื้นที่นั้น (Citizen)
2. กลุ่มประชากรตัวอย่าง (sampling citizen group)
3. กลุ่มเป้าหมาย (Target citizen)

ประชากรในเขตพื้นที่ คือ จำนวนประชากรที่กำหนดไว้กว้าง ๆ ไม่ระบุจำนวน หมายถึงเอาประชากรทั้งหมดของพื้นที่นั้น ๆ หรือหมู่บ้านนั้น หรือตำบล หรืออำเภอนั้น เป็นแบบเหมารวมในพื้นที่นั้น แล้วนำไปเทียบอัตราส่วนประชากรกับกลุ่มประชากรที่จะกล่าวต่อไป

กลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ ประชากรที่ถูกกำหนดเป็นคณะบุคคล หรือกลุ่มบุคคลให้เป็นตัวแทนประชากรในพื้นที่หรือหมู่บ้านนั้น โดยเทียบเคียงอัตราส่วน เช่น ประชากร 100 คน จะได้กลุ่มประชากร 80 คน ถ้า 110 จะได้ 86 คน ซึ่งย่อลงมาจากประชากรตามอัตราส่วน เพื่อทำหน้าที่ตัวแทนของประชากรในตำบล อำเภอ โดยการเทียบเอาอัตราส่วนเอาจากประชากรนั้น ซึ่งมีหลักการทำอัตราส่วนตามทฤษฎีเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างประชากร (Sample size) และขนาดกลุ่มประชากรตัวอย่าง (Sample groups) ตามทฤษฎีการเทียบอัตราส่วนประชากรกับกลุ่มตัวประชากร หรือการจัดกลุ่มประชากรของเครจซี่ แอนด์ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) ตัวอย่างข้อ 3.9 ตารางที่ 3.2

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชากรรวม ๆ กำหนดพื้นที่คร่าว ๆ โดยเป็นบุคคลที่จะให้ข้อมูลในการเก็บข้อมูลวิจัย ไม่มีการเทียบเคียงอัตราประชากร มักใช้กับการวิจัยแบบมุ่งเป้าในพื้นที่เจาะจงหรือเฉพาะบุคคลนั้น ๆ

แบบขอบเขตประชากรการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การกำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มสนทนา เช่น การเก็บข้อมูลวิจัยเรื่อง ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีสงกรานต์จังหวัดพิษณุโลก จะระบุประชากรในลักษณะกลุ่มเป้าหมาย ในจังหวัดพิษณุโลก ขึ้นต่อไปคือระบุพื้นที่ลงไปว่า จะเป็นจุดใดของจังหวัดพิษณุโลก เช่นกำหนดกลุ่มเป้าหมายประชากร ชุมชนรอบ ๆ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ก็คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้พอที่จะให้ข้อมูลเราได้ การวิจัยแบบนี้มีวิธีเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ 2 แบบ คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบรายบุคคล เพื่อเก็บข้อมูลทีละคน จนครบตามจำนวนที่กำหนด
2. แบบสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม ๆ การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีองค์ประกอบ คือ
 - 2.1 วิทยากรหรือผู้ดำเนินรายการ (Moderator)
 - 2.2 ผู้ร่วมสนทนาในกลุ่ม มี 5 คน หรือ 10 คน (Key Informant)

แบบขอบเขตประชากรวิจัยเชิงเอกสาร ประชากรแบบนี้จะต่างจากขอบเขตประชากร 2 แบบข้างต้น เพราะถือเอกสารเป็นหลัก คือไม่ต้องมีประชากรหรือจะมีก็ได้ โดยทำรูปแบบการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มเกี่ยวกับเอกสารหรือคัมภีร์นี้ ๆ กับผู้อยู่ในพื้นที่ที่จะวิจัยนั้น

5. ขอบเขตวิจัยด้านตัวแปร

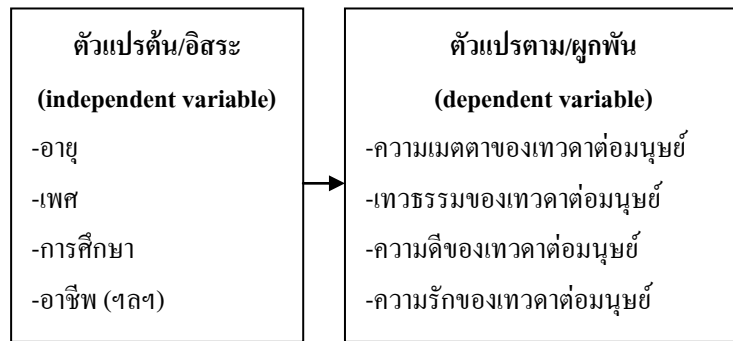
ตัวแปร เป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือทำให้อีกสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงตามไประหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม คือ

1. ตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ (independent variable)
2. ตัวแปรตาม/ผูกพัน (dependent variable)

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (independent variable) คือ ตัวแปรหลักหรือตัวตั้งซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสถานะตัวของบุคคลที่ให้ข้อมูลกับเรา ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

ตัวแปรตามหรือตัวแปรผูกพัน (dependent variable) คือ ตัวแปรที่ผันตามตัวแปรต้น กล่าวคือ ถ้าตัวแปรต้น เป็นประเภท อายุ เพศ สถานะ ระดับศึกษาอย่างนี้ ๆ จะมีผลทำให้ตัวแปรตามเปลี่ยนแปลงด้วย สมมติว่าเรื่องการสอนของอาจารย์ท่านใดท่านหนึ่ง มีผลออกในระดับมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับความคิดเห็นของนิสิตที่มีเพศ อายุ ต่างกัน แสดงว่า อายุ เพศ เป็นตัวกำหนดความคิดของบุคคลนั้นได้อย่างดี แต่การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงเอกสาร จะกำหนดตัวแปรต่างกัน คือ

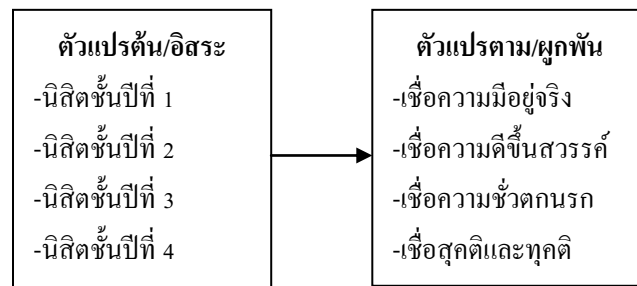
ตัวแปรเชิงปริมาณ การวิจัยแบบนี้ ต้องกำหนดตัวแปรเสมอ เพราะเป็นข้อบังคับที่ต้องมีซึ่งต่างจากงานวิจัยแบบอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมี ตัวแปรนี้จะมี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายตัวแปรต้นหรืออิสระ (ตัวตั้งหลัก) กับอีกตัวแปรตาม (ผันแปรตามตัวตั้งหลัก) ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเทวดาในพระพุทธศาสนา” จะกำหนดตัวแปรทั้ง 2 ฝ่ายไว้ดังนี้

หมายเหตุ :

ตัวแปรต้น คือตัวตั้งหลักซึ่งเป็นคุณสมบัติประจำตัว ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ ตัวแปรตาม คือ เรื่องนั้นที่จะผันแปรตาม ๆ ไปตามอำนาจของอายุ เพศ เป็นลักษณะที่เกิดตามมา หรือมีขึ้นโดยการฝึกฝน เช่น ความเมตตา ฯ ความศักดิ์สิทธิ์ ฯ ความดี ฯ ความรักของเทวดาต่อมนุษย์ ผันแปรตาม คือประเด็นที่ศึกษาวิจัยโดยมีระดับความคิดเห็น มาก ปาน น้อย แปรไปตามด้วย เพราะความต่างแห่งอายุ เพศ การศึกษา และอาชีพนั่นเอง

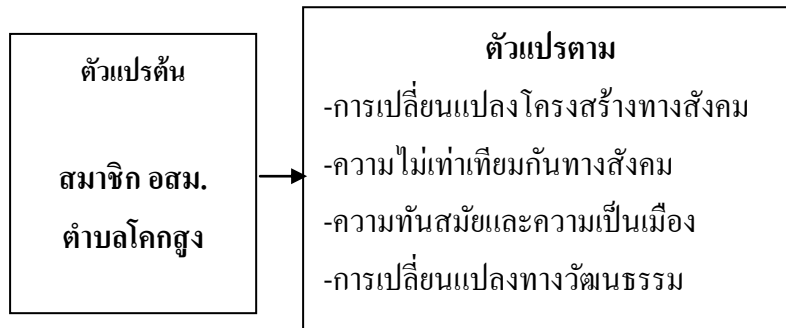
อีกตัวอย่าง คือ ความเชื่อของนิสิตแต่ละระดับชั้นเรียนต่อเรื่องนรก-สวรรค์ คือ

ตัวแปรข้างต้นนี้ จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นค่าเฉลี่ย หรือร้อยละ ซึ่งรายการของตัวแปรตามข้างต้นนี้ จะถูกกำหนดเป็นหัวเรื่องในแบบสอบถามเป็นรายด้านแล้วตั้งเป็นคำถามย่อย ๆ เป็นข้อ ๆ รายด้านละ 5-8 ข้อย่อยต่อไป

ตัวแปรเชิงคุณภาพ ตัวแปรต้น มักไม่แยกเป็นข้อหรือแยกเป็นรายการเหมือนตัวแปรวิจัยเชิงปริมาณ แต่จะระบุตัวแปรวิจัยไว้กว้าง ๆ ไม่ได้วัดค่าออกมาเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย แต่ทำได้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างตัวแปรงานวิจัย เรื่อง “มุมมองการเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม : กรณีวิเคราะห์สมาชิก อสม.(อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน)

ตำบลโคกสูง จังหวัดมุกดาหาร” โดยกำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรข้างต้นนี้ ถ้าเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับคุณภาพก็จัดทำตัวแปรตามแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้น ๆ ให้ชัดเจนทั้งสองฝ่าย

ตัวแปรเชิงเอกสาร การวิจัยแบบนี้ไม่นิยมสร้างตัวแปร เพราะการวิจัยอาศัยปัจจัยเดียวเป็นประเด็น เมื่อทำวิจัยครบทุกขั้นตอนแล้วก็สรุปออกมาเป็นคำตอบตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ดังนั้นการวิจัยแบบนี้จะง่ายกว่าสองแบบข้างต้น

6. ขอบเขตวิจัยด้านระยะเวลา

การกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาที่จะเสร็จสิ้นการวิจัย โดยขึ้นอยู่กับว่า งานวิจัยนั้นเจ้าของทุนกำหนดระยะเวลาให้กี่ปีก็กำหนดตามนั้น เช่น สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดแก่อาจารย์ทุกแห่งทั่วประเทศตามปีงบประมาณ คือ ตั้งแต่ตุลาคมถึง กันยายน ทุกปี เรียกว่ากำหนดระยะเวลาตามปีงบประมาณ แต่ถ้าเป็นงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ก็กำหนดระยะเวลาตามภาคการศึกษานั้น ๆ หรือ 1 ปี ถ้าเป็นงานวิจัยอิสระก็กำหนดระยะเวลาให้สำเร็จได้ตามสะดวก แต่การกำหนดระยะเวลาให้บอกเป็นเดือน เช่น 10 เดือน 15 เดือน เป็นต้น ใช้เช่นเดียวกันกับวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสาร (ขอบเขตนี้ อาจมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำหนดตามระยะการให้ทุนตามสัญญาการทำวิจัยนั้น ๆ เช่น 8 เดือน หรือ 12 เดือน)

3.5 การเขียนสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย คือ การคาดหวังกว่าจะมีผลออกมาอย่างนั้นอย่างนี้ ตามความผันแปรของตัวแปร เช่นว่า เรื่องความเชื่อในเทวดากับบุคคลผู้มียุคอายุต่างกัน เพศต่างกัน อาชีพต่างกัน การศึกษาต่างกัน ย่อมมีความเชื่อต่อเทวดาต่างกัน กรณีปัญหา การฆาตกรรมอำพรางศพ ตำรวจจะ

สมมติฐานหรือคาดการณ์ว่า น่าจะเป็นเรื่องผู้ชาย หรือเป็นการจัดผลประโยชน์ หรือ นำตัดตอนเพื่อไม่ให้คดีสาวไปถึงตน เป็นต้น ซึ่งข้อสมมติฐานนี้จะนิยมใช้กับการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพกับเอกสารนั้นไม่นิยม

หลักการสร้าง

1. ตั้งคำถามล่วงหน้า ที่สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม เช่น ประชากรผู้ให้ข้อมูลอายุ 15 ปี มีความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการใช้เฟส ไลน์มากเพียงไร ประชากรอายุ 60 ปี จะมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้น้อยเพียง เป็นต้น
2. ตั้งหลักฐานที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นและจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น คาดการณ์ว่า ประชากรชายที่มีอายุ 40 ปี จะมีแนวคิดที่ตั้งหลักประกันชีวิตที่มั่นคงมากกว่าผู้มีอายุน้อยกว่า ผู้ที่มีอายุ 8-85 ปี ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มากกว่าคนอายุน้อยกว่า
3. ใช้คำให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเจาะจง

ตัวอย่างสมมติฐาน

การตั้งสมมติฐานการวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “การประเมินความพึงพอใจต่อสถาบัน...” โดยให้สัมพันธ์ตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังนี้

- ≥ ผู้มีเพศต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีอายุต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ นักการเมืองบางคน ย่อมมีความคิดต่อการสร้างหอระฆังดีขึ้น
- ≥ พระสงฆ์บางรูป ย่อมมีความคิดเห็นต่อปฏิบัติธรรมดีขึ้น
- ≥ หรือ เด็กที่ดื่มนมวันละ 2 แก้วทุกวัน จะมีสติปัญญาดีกว่าผู้ไม่ได้ดื่ม
- ≥ เด็กที่ใช้แท็บเล็ต มักมีความคิดที่ไวกว่าคนที่ไม่ใช่
- ≥ ผู้ที่อยู่ในประเทศที่หนาวตลอดปี มักเป็นโรคกระดูกผุแต่อายุยังน้อยคาดการณ์ไปอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

3.6 การเขียนคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การนิยามศัพท์ คือการกำหนดขอบเขตของคำนั้น ๆ ให้อยู่ในกรอบที่เราจะใช้ในการวิจัยนี้เท่านั้น เป็นลักษณะคำนิยามปฏิบัติการ เน้นลงเฉพาะคำที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัยนั้น ๆ และคำนิยามนี้จะไม่มีคำอ้างอิง เพราะจะกลายเป็นคำนิยามทั่วไปได้หรือไม่ใช้คำนิยามสามัญที่ใช้กันตามพจนานุกรมทั่วไป และไม่ต้องลงเลขข้อของคำนิยาม

หลักการสร้าง

1. กำหนดคำสำคัญในชื่อเรื่องวิจัยนั้น ซึ่งมีคำหลัก คำรอง หรือคำที่เกี่ยวข้องย่อย ๆ
2. กำหนดคำที่ใช้ในวัตถุประสงค์การวิจัย จะเป็นคำตรง ๆ เช่น วัตถุประสงค์งานวิจัย เพื่อศึกษาชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎก เพื่อศึกษาเทคนิคการแสดงธรรมที่สงเคราะห์ชาวโลกให้พ้นทุกข์ เพื่อศึกษาการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าที่ได้ผล

ตัวอย่างคำนิยาม

พุทธประวัติ หมายถึง ประวัติของโคตรมะพุทธเจ้า ตั้งแต่ก่อนประสูติ ระหว่างประสูติ หลังประสูติ การเสด็จผนวช การบำเพ็ญธรรม การเผยแผ่ธรรม และการเสด็จดับขันธปรินิพพาน หรือหลังตั้งแต่พระเจ้าปู่ ตา ย่า พี่ น้อง หลาน การกำเนิด การประสูติ การตรัสรู้ การเผยแผ่ธรรม จนถึงนิพพาน

พระไตรปิฎก หมายถึง คัมภีร์บรรจุคำสอนพระพุทธเจ้ามี 3 ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระวินัยปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2539

กรณีเป็นคำที่เกี่ยวข้องห่าง ๆ กับหัวเรื่อง ก็สามารถนำมาตั้งเป็นคำนิยามได้ เช่น กรณีหัวเรื่องเดียวกันกับข้างต้น อาจจะนิยามบุคคลผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมศึกษา เช่นคำว่า นิสิต หมายถึง นิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาการศึกษาที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

การศึกษามหาวิทยาลัย หมายถึง การศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต หรือระดับประกาศนียบัตรอื่น ๆ มหาวิทยาลัยสงฆ์ หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังกัดคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร สังกัดไทยในอุดมคติ หมายถึง สังกัดที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักที่ถือหลักการตามหลักไตรสิกขา นิสิต (คำที่เกี่ยวข้อง) หมายถึง ผู้เข้าศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นต้น

พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ประเทศไทย หรือระบุพื้นที่ย่อย ๆ เป็นจังหวัด หรือเฉพาะพระสงฆ์ในเขตอำเภอนั้น ๆ เป็นต้น

หมายเหตุ

การเขียนนิยาม ไม่ใช่คำว่า “คำว่า” และไม่นิยมใส่เลขข้อ นำหน้าคำที่จะนิยาม แต่จะยกคำที่จะนิยามนั้นมาแล้วตามด้วย หมายถึง.....

3.7 การเขียนบทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อนี้ ชัดเจนในคำว่า บทบทวน (Review) เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่ผู้ใดผู้หนึ่งทำ บางท่านอาจจะคิดงัวเงียอยู่ว่า แนวคิดมีขอบเขตไปถึงไหน คำว่าแนวคิด (concept) พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย แปลว่า “มโนทัศน์หรือมโนภาพ คือภาพที่เกิดในใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งหลายสิ่งต่าง ๆ แต่มีลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่น แมว เป็นมโนทัศน์ทั่วไปสำหรับแมวทั้งหมด ถึงแม้แมวแต่ละตัวอาจจะมีสีไม่เหมือนแมวคำ ก็เป็นมโนทัศน์ของสีดำหรือความดำทั่วไป ไม่ว่าจะปรากฏเป็นคุณลักษณะของสิ่งใดในโอกาสไหน”^๖

หลักการสร้าง

1. บทบทวนแนวคิด หรือทฤษฎีจากข้อมูลปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก ทุตยภูมิ คือ หนังสือธรรม คัมภีร์ ตำรา เป็นแบบเรียน เอกสารประกอบรายวิชาเรียนมหาวิทยาลัย ตำราคู่มือ ที่สำคัญคือ บทบทวนจากรายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์แล้วอ้างอิงเป็นเชิงอรรถตามลักษณะข้อมูลนั้น ๆ

2. บทบทวนรายงานวิจัยที่มีเนื้อหาหรือประเด็นที่เป็นผลจากการค้นพบตามวัตถุประสงค์ของรายงานวิจัยนั้น ข้อสำคัญต้องให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องหรือวัตถุประสงค์การวิจัยของตน ประเด็นใดประเด็นหนึ่งด้วย หากเอกสารหรือรายงานวิจัยที่นำมาบทบทวนนั้นมีเนื้อหาไม่เกี่ยวข้อง ถือไม่ใช่ลักษณะบทบทวนเอกสารจากการค้นคว้า เรียบเรียง

จากคำเบื้องต้นนี้ คำว่า การบทบทวน แนวคิด คือการบทบทวนมโนทัศน์หรือมโนภาพที่ผู้เขียนหนังสือหรือผู้วิจัยคนก่อนทำไว้แล้วที่เรานำมาต่อยอดจากเขาอีกที เปรียบด้วยคนผู้วิจัยคนก่อน เขาสร้างมาตรฐานไว้อย่างไรแล้วเรานำมาประกอบหรือพัฒนาต่อยอดเพิ่มขึ้นบันไดจากเขาไป

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์ปริ้นติ้ง กรู๊ป จำกัด, 2532), หน้า 20.

สรุปการทบทวนแนวคิด คือ แนวคิดที่ทำแล้ว > แนวคิดที่มาเรียบเรียงเทียบเคียงกับของผู้ที่แสดงแนวคิดนั้นไว้

คำว่า ทฤษฎี คือทศนะหรือสูตรสำเร็จที่ค้นพบแล้ว คำว่า ทฤษฎีนี้มีนัยกว้างเพียงไร ในพระพุทธศาสนาจากคำบาลีว่า ทิฎฐิ หรือ ทิฐิ คือแนวคิด ความเห็น (view) แต่ตามความหมายของนักคิดตะวันตก หมายถึง สูตรสำเร็จที่ผ่านการใช้หรือทดลองมาแล้วและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ดังตัวอย่างคำว่าทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

ทฤษฎีระดับความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน หรือทฤษฎีบันได 5 ขั้น (Maslow's hierarchy of needs) ในรูปทรงพีระมิด⁶ ของอับราฮัม มาสโลว์ (A. Maslows, พ.ศ.2451– 2513) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ว่า

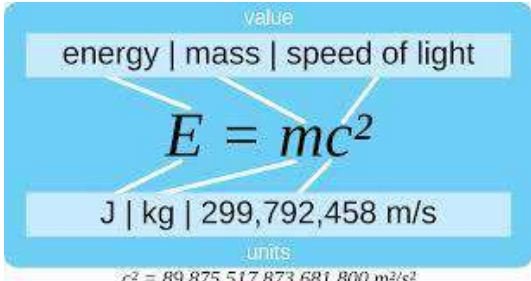
แผนผังที่ 3.1 ทฤษฎีบันได 5 ขั้น ของ เอ มาสโลว์

ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>, 2565

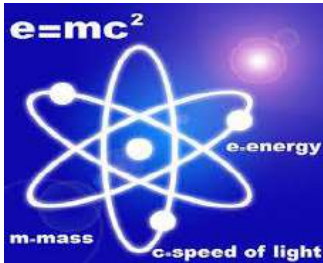
⁶ ความต้องการพื้นฐานหรือบันได 5 ขั้น เริ่มจากข้อ 1.ความต้องการทางสรีระ 2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ 4. ความต้องการที่จะรู้สึกรู้ว่าตนเองมีค่า 5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตน

ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism) จะถือว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ซึ่งนักปรัชญาที่มีทฤษฎีและมีชื่อเสียงด้านนี้ ได้แก่ เจ. เอส มิลล์ (J.S.Mill, (พ.ศ.2349 - 2416) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นต้น

ทฤษฎีสัมพัทธภาพหรือสัมพันธภาพ (theory of relativity) ของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์⁷ (A.Eistine, พ.ศ.2410-2498) นักฟิสิกส์ชาวเยอรมัน มีว่า

The diagram shows the equation $E = mc^2$ with labels for 'value' and 'units'. The 'value' section lists 'energy | mass | speed of light'. The 'units' section lists 'J | kg | 299,792,458 m/s'. Below the equation, it states $c^2 = 89,875,517,873,681,800 \text{ m}^2/\text{s}^2$.

The diagram shows the equation $E=mc^2$ with a Bohr model of an atom. The labels 'e-energy', 'm-mass', and 'c-speed of light' are placed near the corresponding parts of the equation.

(E=พลังงาน, m = มวลสาร, cกำลัง2= ความเร็วแสง)

แผนภาพ 3.1 ทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์

ที่มา : <https://www.google.com/theory+of+relativity&source, 2557>

อนึ่ง คำว่า ทบทวนเอกสาร คือการศึกษาถึงบริบทต่าง ๆ ที่คนก่อนทำไว้ตามตำรา หนังสือ วารสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า เวลาเขียนวิจัยข้อนี้ จะแยกออกเป็น ก. เอกสารการวิจัย แล้วแยกเป็น ตำรา หนังสือ วารสาร ฯลฯ ข. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการทบทวนข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุม หากเป็นรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการทบทวนเนื้อหาหรือชื่อรายงานวิจัยที่มีผู้วิจัยไว้ก่อนในแง่มุมต่างกันหรือสอดคล้องกับประเด็นที่ตนจะทำนี้ อาจจะสงสัยว่า เมื่อรายงานวิจัยเรื่องนั้น มีผู้ทำแล้ว เราจะทำไปทำไมอีก คำตอบคือ ก็จริงอยู่ เรื่อง

⁷ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) เป็นมีทฤษฎีเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็น นักวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เขาเป็นผู้เสนอทฤษฎีสัมพันธภาพ และมีส่วนร่วมในการ พัฒนากลศาสตร์ควอนตัม สถิติกลศาสตร์ และจักรวาลวิทยา เขาได้รับรางวัลโนเบล สาขาฟิสิกส์ในปี พ.ศ. 2464 จากการอธิบายปรากฏการณ์ โฟโตอิเล็กทริก และจากการทำประโยชน์แก่ฟิสิกส์ทฤษฎี

เดียวกันก็จริง แต่ที่ต่างกัน คือ เวลาที่เปลี่ยนไปก็ทำให้ความคิดของคนเปลี่ยนตาม ยุคสมัยก็เช่นเดียวกัน เช่น สมัยรัฐบาลปกครองประเทศก็แปรเปลี่ยนไปตามนโยบายของรัฐบาลสมัยนั้น กระนั้นก็ตาม เรื่องวิจัยเดียวกัน ในสมัยเดียวกัน เดือนปีเดียวกัน แต่ให้คนต่างเพศ ต่างวัยตอบก็ต่างกัน ดังความต่างแห่งกาลเวลาที่ชี้ถึงความไม่แน่นอนของชีวิตในพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 ว่า

เห็นหน้าอยู่เมื่อเช้า	สายตาย
สายอยู่สุขสบาย	บ่าม้วย
บ่าสดชื่นรื่นราย	เย็นดับ จีพแฮ
เย็นอยู่หยอกลูกด้วย	คำม้วยอาสัณ

ข้อสำคัญ การทบทวนเอกสาร ต้องค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีที่ปรากฏที่อยู่ในเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสารวิชาการหรือรายงานการวิจัยต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุน และแนวคิด ทฤษฎีที่ค้นคว้ามานั้นต้องให้สอดคล้องครอบคลุมกับเนื้อหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทุกข้อด้วย โดยแยกเป็นประเด็นไป เช่น หัวข้อวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสอน รายวิชาระเบียบวิธีวิจัยตามกระบวนการของอริยสัจ 4” เราก็ต้องทบทวนเอกสารที่มีทฤษฎีเกี่ยวกับ รูปแบบการสอน การวิจัยขนาดชั้นเรียน ประเภทการวิจัยคือการวิจัยแบบทดลอง และคำว่าอริยสัจ 4 โดยยกเจ้าของทฤษฎีมาด้วย ทำยที่สุด ผลที่ได้จากการทบทวนเอกสารนี้ คือนำข้อมูลไปสร้างเครื่องมือวิจัยหรือแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์หรือแบบประเมิน เป็นต้น

ตัวอย่างการทบทวนเอกสาร (แนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัย)

1) ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory)

ทฤษฎี “บิกแบง” (Big Bang)⁸ แปลว่า การระเบิดครั้งใหญ่ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า จักรวาลมีจุดกำเนิดมาจากสภาพที่มีความหนาแน่นสูงและร้อน และจักรวาลมีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลา ใช้เป็นแบบจำลองของการกำเนิดและวิวัฒนาการของเอกภพในจักรวาลวิทยาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และจากการสังเกตการณ์ที่แตกต่างกันจำนวนมาก นักวิทยาศาสตร์โดยทั่วไปใช้คำนี้กล่าวถึงแนวคิดการขยายตัวของเอกภพหลังจากสภาวะแรกเริ่มที่ทั้งร้อนและ

⁸ กำเนิดเอกภพ/ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory) [ออนไลน์] ที่มา <https://www.baanjomyut.com>, [สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2560]

หนาแน่นอย่างมากในช่วงเวลาจำกัดระยะหนึ่งในอดีต และยังคงดำเนินการขยายตัวอยู่จนถึงในปัจจุบัน

แนวคิดหลักของทฤษฎีบิกแบง คือ การขยายตัวของเอกภพ ภาวะร้อนยิ่งยวดในช่วงต้น การก่อตัวของฮีเลียม และการก่อตัวของดาราจักร แนวคิดเหล่านี้พัฒนาขึ้นมาจากผลสังเกตการณ์อิสระมากมาย รวมถึงการพบอนุภาคส่วนเกินของแสงจำนวนมาก การพบไมโครเวฟพื้นหลัง การพบโครงสร้างขนาดใหญ่ของเอกภพ และซูเปอร์โนวาประเภท Ia ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นองค์ประกอบอันแท้จริงของเอกภพของเรา

บิกแบง (Big Bang) เป็นทฤษฎีทางดาราศาสตร์ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจักรวาล ปัจจุบันเป็นทฤษฎีที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับมากที่สุด ทฤษฎีบิกแบงเกิดขึ้นจากการสังเกตของนักดาราศาสตร์ที่ว่า ขณะนี้จักรวาลกำลังขยายตัว ดวงดาวต่าง ๆ บนท้องฟ้ากำลังวิ่งห่างออกจากกันทุกที เมื่อย้อนกลับไปสู่อดีต ดวงดาวต่าง ๆ จะอยู่ใกล้กันมากกว่านี้ และเมื่อนักดาราศาสตร์คำนวณอัตราความเร็วของการขยายตัวทำให้ทราบถึงอายุของจักรวาลและการคลี่คลายตัวของจักรวาล รวมทั้งสร้างทฤษฎีการกำเนิดจักรวาลขึ้นอีกด้วย นักดาราศาสตร์คำนวณว่าจักรวาลว่าประกอบไปด้วยกาแล็กซีประมาณ 1 ล้านล้านกาแล็กซี และแต่ละกาแล็กซีมีดาวฤกษ์อย่างเช่นดวงอาทิตย์อยู่ประมาณ 1 ล้านล้านดวง และสุริยจักรวาลของเราอยู่ปลายขอบของกาแล็กซีที่เรียกว่า “ทางช้างเผือก” (Milky Galaxy) และกาแล็กซีทางช้างเผือกก็อยู่ปลายขอบของจักรวาลใหญ่ทั้งหมด เราจึงมิได้เป็นศูนย์กลางของจักรวาลเลย ไม่ว่าจะในความหมายใด

ทฤษฎีบิกแบงกล่าวในหนังสือพระพุทธศาสนากับจักรวาลวิทยา ว่า “ตอนนี้ ขอให้เรามองเลข Hwa Yen Sūtra และหันไปให้ความสนใจต่อที่คัมภีร์ทางพุทธศาสนาสาขาลาวาท ที่พูดถึงเกี่ยวกับจักรวาล ในเรื่องนี้ เราได้บอกว่า จักรวาลจะประสบผ่านช่วงแห่งความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสองประการ คือ การแผ่กว้างและการหดตัว มุมมองนี้จะมีเสียงดังมากคล้ายดังแบบสมัยใหม่ของจักรวาลออสซิลเลตติง (Oscillating Universe) ทฤษฎีที่ยอมรับกันโดยนักดาราศาสตร์ขณะที่คนอื่น ๆ คัดค้าน

แบบนี้เรียกหาการยอมรับทฤษฎีที่คุ้นเคยกันว่า บิก แบง (Big Bang) ซึ่งถูกพิจารณาในรายละเอียดที่ใดที่หนึ่ง อย่างไรก็ตาม จะเป็นการเพียงพอที่พูดว่า ในแบบดั้งเดิมของมัน จะมีเสียงประกอบทางเทวนิยมนี่แน่ชัด ทฤษฎีจะยืนยันว่า บิกแบง (Big Bang) ที่เกิดขึ้นแต่ก่อน ไม่เคยที่จะกล่าวซ้ำ อีกประการหนึ่ง ทฤษฎีที่แหว่งไปมา - เราจะไม่รู้ทฤษฎีความมั่นคงแห่งรัฐ (Steady State Theory) ตามที่ได้พิสูจน์ว่า ป้องกันไว้ไม่ได้หรือด้านไม่อยู่ – ขณะยอมรับบิกแบง (Big Bang) จะแนะนำซ้ำ ๆ ซากปรักหักพังที่กำลังปลิวว่อนจากการลุกไหม้ที่ระเบิดเพื่อที่จะประกอบกาแล็ก

ซึ่งให้เป็นรูปร่าง จงกล่าวถึงทฤษฎี บิกแบง (Big Bang) ดั้งเดิม มันจะบิ่นล่องหนออกไปเรื่อยไป การพิสูจน์เรื่องนี้ จงกล่าวถึงผู้สนับสนุนของทฤษฎี เราต้องการเพียงที่จะเข้าใจแจ่มแจ้งเท่านั้นว่า กาแลกซี่กำลังเคลื่อนไปจากกันและกัน ใช่ (yes) จงกล่าวถึงผู้ป้องกันทฤษฎี oscillating กาแลกซี่ จริง ๆ แล้ว กำลังบิ่นล่องหนออกไปจากกัน แต่กระบวนการนี้จะไม่ดำเนินต่อไปอย่างไม่มีกำหนด เพราะว่า ที่สุดแล้ว พลังงานแห่งการระเบิดจะใช้ตนเอง แรงดึงดูดของโลกจะรับช่วงและจักรวาลก็จะปิดตนเองเพื่อที่จะทำให้รูปโลกแห่งสสารอื่น ๆ เป็นรูปร่าง ในเวลานั้น นี่จะระเบิดอีกครั้งที่ทำให้จักรวาลอื่นเป็นรูปร่าง และ ดังนั้น จะเป็นรูปร่างตลอดเวลา เป็นสิ่งที่เหมาะสมว่า มีจักรวาลที่นับไม่ถ้วนในอนันตสภาวะและจะมีจักรวาลอื่น ๆ ขึ้นมาในอนาคตและอนันต์

ทฤษฎีดังกล่าว มีเหตุผลเท่ากับทฤษฎี Oscillating Universe อาจจะมีเสียงดัง มีความยุ่งยากอยู่ 2 ประการด้วยกันที่จะขัดขวางการยอมรับทางจักรวาลของตน อย่างไรก็ตาม เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ต้องการที่จะเป็นข่าวเพื่อจะบอกว่า ทำไมทฤษฎีไม่เป็นที่ยอมรับอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง เป้าหมายของสสารในจักรวาลเป็นเรื่องเล็กน้อยที่จะชะงักการขยายภายนอก เพราะฉะนั้น จักรวาลจะขยายไปตลอดกาล จงกล่าวถึงการคัดค้านในเรื่อง Oscillating Universe”⁹

2) แนวคิดจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา

จักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนานั้นที่ ไตรภูมิ หรือ“เตภูมิกถา” คือ เรื่องราวของการเสวยสุขหรือทุกข์ในภพภูมิที่เป็นกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ พระราชนิพนธ์โดยพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก หรือพระมหาธรรมราชาลิไท ประมาณ พ.ศ. 1890–1927 การที่มีคำว่า พระร่วง เข้าก็เพื่อเป็นสะท้อนให้เห็นว่า วรรณกรรมนี้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลของพระองค์นั่นเอง ไตรภูมิภคหรือไตรภูมิพระร่วงนี้ เป็นบทสะท้อนเข้าหาพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก โดยเหตุที่พระองค์ทรงรู้และแตกฉานในพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี นักปราชญ์บัณฑิตจึงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก โดยเหตุที่พระองค์มีความรู้ภาษาบาลีแตกฉานในพระไตรปิฎกประกอบกับมีความรู้ธรรมโดยเฉพาะเรื่องภพภูมิทั้ง 3 เป็นอย่างดี นักปราชญ์บัณฑิตจึงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่า พระมหาธรรมราชาลิไท

ไตรภูมิพระร่วง เป็นวรรณกรรมชิ้นสำคัญ เป็นลักษณะจริยศาสตร์ มีอิทธิพลในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อของคนไทยในเรื่อง นรก สวรรค์ กำเนิดของมนุษย์ เป็นอย่างดี แก่น

⁹ Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor), **Buddhism and Science**, the Article on Buddhism and Cosmology, Written by F. Mark Davis, Translated by Phrakru Sirirattananuwat, (Delhi : Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, reprint 1993), หน้า 61-62.

มนุษย์ เชื่อว่า จะเกิดในโลกยุคพระศรีอริย์ หรือตกอยู่ในสภาพทุกข์ เมื่อขาดปฏิบัติตามเท
 ภูมิกถาหรือไตรภูมิเสียแล้ว ต้องบอกว่า ไร้ศีลธรรม ป่าเถื่อน เป็นมิฉลาทิภูฏี ชนิดที่ว่าทานไม่มีผล
 บุญคุณไม่มีจริง บิดา มารดาไม่มีคุณจริง ทำอนันตริยกรรมได้สะดวกทีเดียว แต่ด้วยอิทธิพลของ
 ความในเรื่องไตรภูมินี้ ทำให้คนเกรงกลัวต่อบาปไปได้ที่สุด นอกจากนี้ ยังสามารถใช้อธิบาย
 สถานะอันไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมได้ด้วย นั่นคือ เมื่อเกิดคำถามว่าทำไมคนเกิดมาไม่เท่า
 เทียม ทำไมบางคนร่ำรวย ในขณะที่บางคนยากจน ปัญหานี้สามารถตอบได้โดยยกให้เป็นปัญหา
 ของการสั่งสมบุญบารมีมาไม่เท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล กษัตริย์เป็นผู้ที่สั่งสมบารมีมามากที่สุด
 จึงเป็นผู้ที่มีสถานะทางสังคมสูงที่สุด กล่าวคือเมื่อสถานะทางสังคมถูกอธิบายด้วยเรื่องบุญบารมี
 ส่วนบุคคล การที่จะตั้งคำถามต่อความยุติธรรมของนักปกครอง

หลักการเขียนบทที่ 2 จะใช้ตามหลักการเขียนตามระเบียบวิธีวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธ
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยกำหนดวางหลักการ
 เขียนไว้ ดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี เรื่อง	2.2 แนวคิด เรื่อง	2.3 แนวคิด เรื่อง	2.4 ทฤษฎี	2.5 รายวิจัยที่ เกี่ยวข้อง
-ที่มาของแนวคิด (อธิบายที่มาว่า แนวคิดมีที่มา อย่างไร ใช้ หลักการอะไร) -ความหมาย (แนวคิดมี ความหมาย อย่างไรในทัศนะ ของนักคิดและ ปราชญ์) -หลักการสำคัญ/ สังกัป ของ แนวคิดนั้น ๆ	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -หลักการสำคัญ/ สังกัป -ป ระ เ ภ ท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/ วิธีการพัฒนา -รูปแบบการ ประยุกต์ใช้ -อื่น ๆ	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -ห ลั ก ก า ร น สำคัญ/สังกัป -ป ระ เ ภ ท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/ วิธีการพัฒนา -รูปแบบการ ประยุกต์ใช้ -อื่น ๆ	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -หลักการสำคัญ/ สังกัป -ป ระ เ ภ ท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/ วิธีการพัฒนา -รูปแบบการ ประยุกต์ใช้ -อื่น ๆ	ควรมีงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง จำนวน 15 เล่ม ทั้งในและ ต่างประเทศ

-ป ร ะ เ ภ ท / องค์ประกอบ (ควรระบุว่า มี ป ร ะ เ ภ ท อะไรบ้าง) -กระบวนการ/ วิธีการ ผแนวคิด นี้ น มี กระบวนการ/ ขั้นตอนอย่างไร) -รูปแบบการ ประยุกต์ใช้ (ที่ เป็นรูปธรรม -อื่น ๆ				
---	--	--	--	--

ตารางที่ 3.1 หลักการเขียนแนวคิด ทฤษฎี

ที่มา : พระสุริรัตนบัณฑิต, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2565

3.8 การเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย

คำว่า กรอบแนวคิด ดำรงบางเล่มหรือส่วนบุคคล เช่น ผศ. บุญมี แท่นแก้ว จะใช้คำว่า ผังมโนทัศน์ (Concept Frame) คือ การขมวดเรื่องที่ตนวิจัยทั้งหมดให้อยู่ในแผนภาพ หรือให้อยู่ในกล่องชุดเดียวกัน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นกรอกรวบรวมเพียงไร แต่ก็สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ทุกข้อ สัมพันธ์กับตัวแปร และสัมพันธ์กับประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยด้วย บางท่านใช้เปรียบเทียบว่ารอยเท้าช้าง ซึ่งกรอบแนวคิดนี้เวลากระจายบทวิจัยแล้วจะนำมาไว้บทที่ 2 ของวิจัย 5 บท

หลักการสร้าง

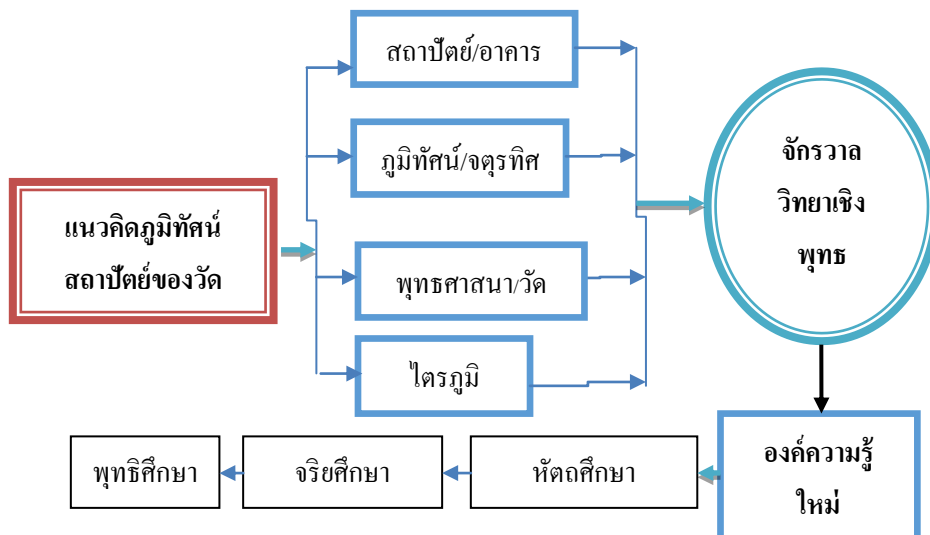
1. นิยมทำเป็นกล่องความคิดแต่ละรายด้าน
2. นิยมแสดงความสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์
3. นิยมแสดงความพันธ์เป็นแผนภาพ

4. นิยมสร้างกรอบแนวคิดกับการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนเชิงคุณภาพกับเชิงเอกสารแล้วแต่ความจำเป็น

5. ต้องให้ชัดเจน เห็นภาพพจน์ด้วยเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์

อนึ่ง การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยนี้ นิยมทำการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพกับเชิงเอกสารนั้นสามารถทำได้ เพราะจำเป็นต้องสร้างลักษณะให้เห็นองค์รวมทั้งสิ้นเป็นกระบวนการที่เชื่อมสัมพันธ์กัน เหมือนหม้อกรองน้ำที่ได้น้ำออกมาให้ลูกค้าผู้ดื่ม

ตัวอย่าง กรอบแนวคิด เรื่อง การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา

แผนผังที่ 3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2564

3.9 การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย จะเป็นบทที่ 3 ของวิจัย 5 บท โดยการวางขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยหรือสร้างกิจกรรมการวิจัยอย่างมีระบบแบบแผนซึ่งการวิจัยแต่ละแบบจำเป็นต้องมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปริมาณหรือแบบสำรวจหรือแบบทดลองจะตั้งเป็นบทที่ 3 เรื่องวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีส่วนประกอบ ดังนี้

- 1) รูปแบบการวิจัย
- 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3) เครื่องมือการวิจัย/พร้อมการสร้างเครื่องมือ
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- 5) การวิเคราะห์ข้อมูล (บทที่ 4)

ก่อนอื่น ให้ทราบว่า ส่วนประกอบที่สำคัญ 6 ประการข้างต้นนี้ ข้อที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นแล้ว ส่วนข้อที่เหลือจะกล่าวโดยละเอียดในข้อต่อไป ซึ่งอยู่ในรายการของโครงสร้างวิจัยนี้แล้ว แต่จะอธิบาย 6 ข้อข้างต้นนี้โดยย่อ ๆ ดังนี้

1) รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย จะกำหนดเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ เชิงเอกสาร หรือเชิงทดลอง หรือเชิงสำรวจ ประเภทการวิจัยนี้มีลักษณะต่างกันตามเนื้อหาและความต้องการตอบโจทย์เพื่อนำวิจัยไปใช้แก้ปัญหาสังคม โดยได้เขียนโครงสร้างแบบวิจัยไว้ในบทที่ 2 ข้อ 2.3 – 2.7

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตามที่กล่าวในหัวข้อขอบเขตวิจัย ว่า ประชากรตัวอย่าง คือ ขนาดประชากรที่กว้าง ๆ ซึ่งจะกำหนดเอาเขตตำบลหรือเขตอำเภอ ส่วนกลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างที่ลดขนาดจากประชากรที่จะเก็บข้อมูล โดยเทียบขนาดประชากรตามทฤษฎีของ เครจซี่ แอนด์ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) เช่น ประชากร 100 คน จะได้กลุ่มประชากร 80 คน ซึ่งย่อลงมาจากประชากรตามอัตราส่วน ตามตารางนี้

ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ตารางที่ 3.2 ขนาดของกลุ่มประชากรตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน(Krejcie and Morgan)

ที่มา :<https://khnad-khxng-klum-tawxyang-thi-hemaa-sm>, [สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 254]

หรือจะหากลุ่มตัวอย่างนี้ได้จากทฤษฎีของทาโร ยามานะ (Taro Yamane) ดังนี้

การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณ

การใช้สูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1 + N (e)^2}$$

n = จำนวน(ขนาด)ของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

N = จำนวน(ขนาด)ของประชากร

ข้อสังเกต : อักษรี e คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ แทนด้วย 0.05 หรือ .05%

3) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ เอกสารที่กำหนดเป็นประเด็นรายการเก็บข้อมูล ซึ่งเรียกต่างกันในรูปแบบการวิจัย กล่าวคือ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เรียกเครื่องมือว่า แบบสอบถาม

(Questionnaires) ถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่าแบบสัมภาษณ์ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงทดลอง เรียกว่า เครื่องมือทดลอง ถ้าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เรียกว่า เครื่องมือสำรวจ มีรายละเอียด ดังนี้

(1) หลักการสร้างเครื่องมือวิจัย

ก่อนที่จะถึงรูปแบบวิจัยแต่ละรูปแบบนั้น สมควรรู้หลักการสร้างเครื่องมือวิจัยที่สำคัญ มีประการ ดังนี้

ข้อ 1 กำหนดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือให้ชัดเจน เพื่อให้เครื่องมือมีความสอดคล้องกับเนื้อหา (Content Validity) และมีความเชื่อมั่น (Reliability)

ข้อ 2 ศึกษาแนวคิดจากเอกสาร วารสาร ตำรา รายงานทางวิชาการและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนทำวิจัย แล้วนำข้อมูลแยกเป็นประเด็น ๆ และสรุปเนื้อหาแต่ละประเด็น

ข้อ 3 จำแนกตอน หรือกลุ่ม ให้ชัดเจน ว่า ตอนที่ 1 เรื่องอะไร ตอนที่ 2 เรื่องอะไร จากนั้นจึงแยกหัวข้อย่อยจากตอนหรือกลุ่มนั้น ๆ เป็นรายชื่อ

ข้อ 4 จำแนกกลุ่มตัวแปรต้น/อิสระที่ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ หรืออื่น ๆ ที่กำหนดเป็นตัวแปรต้น

ข้อ 5 จำแนกกลุ่มตัวแปรตาม/ผูกพันเป็นรายด้าน ซึ่งรายด้านนี้เป็นการแยกประเด็นศึกษาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นรายด้าน

ข้อ 6 ตั้งรายการปัญหาโดยพยายามตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ เพราะการวิจัยคือการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วย่อยเป็นคำถามจากหัวเรื่องโจทย์ออกไป ส่วนใหญ่ จะมี 5-8 ข้อ

ข้อ 7 ใช้เป็นรายการปัญหาเป็นข้อ ๆ ให้สั้น กระชับ

ข้อ 8 ตั้งเป็นประโยคบอกเล่าที่สั้น ไม่มีคำเชื่อมและ-หรือ-โดยหรือไม่เป็นคำถามหรือปฏิเสธ

(2) แบบเครื่องมือวิจัย

คำว่า เครื่องมือ เป็นคำนิยามใช้เรียกในหมู่นักวิจัย หมายถึง แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบเครื่องมือ รวมถึงแบบสังเกต เป็นเอกสารเก็บข้อมูลวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ออกเป็นในรูปแบบปริมาณหรือคุณภาพนั่นเองซึ่งมีรูปแบบเอกสารต่างกันไปตามรูปแบบการวิจัยหลัก ๆ คือ

แบบสอบถาม (สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ / สำรวจ / ทดลอง / สังเกต)

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ)

แบบสอบถาม มีส่วนประกอบที่สำคัญ โดยแยกเป็นส่วนๆ 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงของผู้วิจัย

ส่วนที่ 2 รายการข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 3 รายการปัญหา (ตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ (คำถามเปิด)

ส่วนที่ 1 ส่วนคำชี้แจง ได้แก่ชี้แจงถึงผู้ตอบแบบสอบถามของเราว่า การทำวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ได้จากการกรอกแบบสอบถามแล้วจะมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้บริหารสถานอย่างไรที่สำคัญคือ ยืนยันว่าจะไม่นำคำถามการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อธุรกิจการอื่น ๆ ที่หมิ่นเหม่ต่อการผิดกฎหมายใด ๆ สุดท้ายคือคำขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามนั้น และอีกคำชี้แจงต่อมา คือ ชี้แจงค่าระดับหรือระดับของมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ค่าระดับหรือระดับ (อาจจะระบุทั้งค่าระดับและระดับก็ได้)

ส่วนที่ 2 รายการข้อมูลส่วนบุคคลเป็นมาตรวัดลักษณะนามบัญญัติ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ คือ โสด หรือสมรส บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ จำนวนรายได้ ต่อเดือนหรือต่อปี หรืออื่น ๆ

ส่วนที่ 3 รายการปัญหา เป็นลักษณะมาตรวัดระดับ ได้แก่ ปัญหาที่ตั้งเป็นรายด้าน ซึ่งย่อยรายด้านลงไปเป็นข้อ ๆ แต่ละข้อนั้นมีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (rating scales)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ (คำถามเปิด) ได้แก่ รายการปัญหาที่เปิดช่องให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระซึ่งจะมีตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป

ตัวอย่างที่ 1 : การสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ รายงานวิจัย เรื่อง “การดำเนินงานสถานีวิจัยพระพุทธศาสนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช” วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการติดตามการรับฟังรายการวิทยุ และเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานรายด้าน ดังนี้

คำชี้แจง

เรียน/เจริญพร ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถามนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินงานของสถานีวิทยวิทยาสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก เป็นสถานบริการธรรมชาติ สาระความรู้ และความบันเทิง มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ส่วนบุคคล)

ตอนที่ 2 การดำเนินงาน 4 รายการ คือ

รายการที่ 1 ลักษณะรายการ

รายการที่ 2 ความรู้ที่ได้จากการฟังรายการ

รายการที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการ

รายการที่ 4 ความต้องการต่อการรับฟังรายการ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในด้านการบริหาร ด้านรายการ ด้านผู้จัดรายการ

ขอยืนยันกับผู้ตอบแบบสอบถามนี้ว่า จะนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัยนี้เท่านั้น จะไม่นำข้อมูลที่ให้ไปใช้ในเรื่องอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตัวอย่าง)

คำชี้แจง กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

สถานะ ☐ นักศึกษา ☐ อาจารย์ ☐ บรรพชิต

☐ บุคลากร ☐ ประชาชนทั่วไป ☐ โปรดระบุ

วุฒิการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-40 ปี ☐ 41 ปีขึ้นไป

หมายเหตุ : ถ้าไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดตอนที่ 1 มาก

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจการดำเนินงานสถานีวิทยฯ 4 รายการ

คำชี้แจง ระดับ 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย 1=น้อยที่สุด

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องค่าระดับ 5 - 1 ตามระดับความคิดเห็นของท่านตามตารางตัวอย่างนี้

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
รายด้านที่ 1 ลักษณะรายการที่รับฟัง					
1.1 รายการธรรมชาติแบบการเทศน์อันสงฆ์					
1.2 รายการธรรมชาติแบบการเทศน์ร้องไห้					
1.3 รายการธรรมชาติแบบการเทศน์ 3 ธรรมาสัน					
1.4 รายการปาฐกถาธรรม					
1.5 รายการสนทนาธรรม					
รายด้านที่ 2 ความรู้ที่ได้รับจากการฟังรายการ					
2.1 มีความรู้ด้านภาษาธรรมเพิ่มขึ้น					
2.2 มีความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์เพิ่มขึ้น					
2.3 มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาในวัดเพิ่มขึ้น					
ฯลฯ					
รายด้านที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการ					
3.1 มีความพึงพอใจต่อรายการธรรมะ					
3.2 มีความพึงพอใจต่อพระสงฆ์ที่จัดรายการธรรมะ					
3.3 มีความพึงพอใจต่อรายการเพลงธรรมะ					
ฯลฯ					
รายด้านที่ 4 ความต้องการต่อการรับฟังรายการ					
4.1 ต้องการให้มีรายการธรรมะที่จัดสด ๆ					
4.2 ต้องการให้มีรายการธรรมะแนวบรรยายหรือปาฐกถาธรรม					
4.3 ต้องการให้มีรายการธรรมะเป็นเทปจากหลวงพ่พุทฺธทาส					
ฯลฯ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (คำถามเปิด)

.....

.....

ขอบคุณทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

ตัวอย่างที่ 2 : เครื่องมือแบบประเมินโครงการ เรื่อง “สัมมนาวิชาการผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่น ประจำปีการศึกษา 2555”

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

- 1.1 ☐ อาจารย์ มจร. ☐ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มจร.
☐ เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย/มจร. ☐ บุคคลทั่วไปจากหน่วยงาน
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
 1.2 สถานที่เข้าฟัง ☐ ห้องกลาง ☐ ห้องย่อย 1 ☐ ห้องย่อย 2

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็น/ความพึงพอใจต่อการจัดโครงการ

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดโครงการ โดย

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. การต้อนรับ ความมีน้ำใจ และอัธยาศัยของเจ้าหน้าที่ให้บริการ					
2. ความเหมาะสมของสถานที่และเวลาในการจัดงาน					
3. ความพึงพอใจของอาหารและเครื่องดื่ม					
4. ความรู้ความเหมาะสมของวิทยากร					
5. เปิดโอกาสให้นิสิต/ผู้เข้าร่วมงานสอบถามข้อมูลต่าง ๆ					

ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

.....

แบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์ (interview form) ที่สำคัญคือ แบบสัมภาษณ์ที่ตั้งเป็นประเด็นไว้โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำเป็นต้องสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยทั่วไปจะมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ว่า ชื่อ อายุ อาชีพ การศึกษา ภูมิลำเนาด้วย และส่วนรายการคำถาม ซึ่งจะแยกเป็นข้อใหญ่ข้อย่อย ๆ กรณีที่เครื่องมือสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

แบบฟอร์มสัมภาษณ์ (Interview Form)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือสัมภาษณ์ ซึ่งนิยมทำเครื่องมือสัมภาษณ์ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)
2. สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Selection Interview)
3. สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview)

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Selection Interview) คือการเก็บข้อมูลด้วยทำเอกสาร ระบบการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน (Standardized Interview) เป็นแบบที่มีการเตรียมการ มีแผนการสัมภาษณ์และการบริหารการสัมภาษณ์จัดเตรียมไว้อย่างค่อนข้างแน่นอนเป็นการล่วงหน้า การสัมภาษณ์เป็นมาตรฐานและเป็นทางการมาก ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะตอบคำถามเดียวกัน และถามคำถามก่อนหลังเรียงตามลำดับเหมือนกัน

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนี้ เป็นการสัมภาษณ์ที่มุ่งสู่เป้าหมาย (Targeted Interview) อยู่ในรูปของการเขียน ให้ผู้รับการสัมภาษณ์เลือกเขียนตอบตามที่สร้างกลุ่มคำถามไว้ดังที่กล่าวมาในตัวอย่างแบบสอบถามข้างต้น ถ้าเป็นกรณีสมัครเข้าทำงานในองค์กร ก็จะเป็นลักษณะข้อเขียนแทนการซักถามแบบเผชิญหน้า ผู้ประเมินให้คะแนนเปรียบเทียบการเลือกตอบของผู้สมัครเข้ากับเกณฑ์ระดับต่ำ – ปานกลาง – สูง ของแต่ละคำถาม เมื่อผู้สมัครเลือกให้ข้อมูลและยืนยันในคำตอบของตนเองแล้ว ผู้ประเมิน ก็จะทำการตรวจให้คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ทำให้ผู้ประเมินละเอียดรอบคอบ ประเมินได้ยุติธรรมมากขึ้น ผู้สมัครพึงพอใจ รู้สึกดีมากกว่า

หลักการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. ชี้แจงให้ผู้ตอบเข้าใจ มั่นใจว่าจะนำข้อมูลไปใช้เพื่อวิจัยเท่านั้น
2. แบบเครื่องมือ คือคำถามที่จัดคำถามไว้เป็นระบบ

3. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบ
4. ภาษาที่ใช้ต้องเป็นภาษาพูด
5. การเตรียมตัว เตรียมสถานที่ และกำหนดเวลา
6. บันทึกข้อมูล (โดยไม่ทำให้ผู้ตอบคำถามเสียจังหวะในการตอบ)

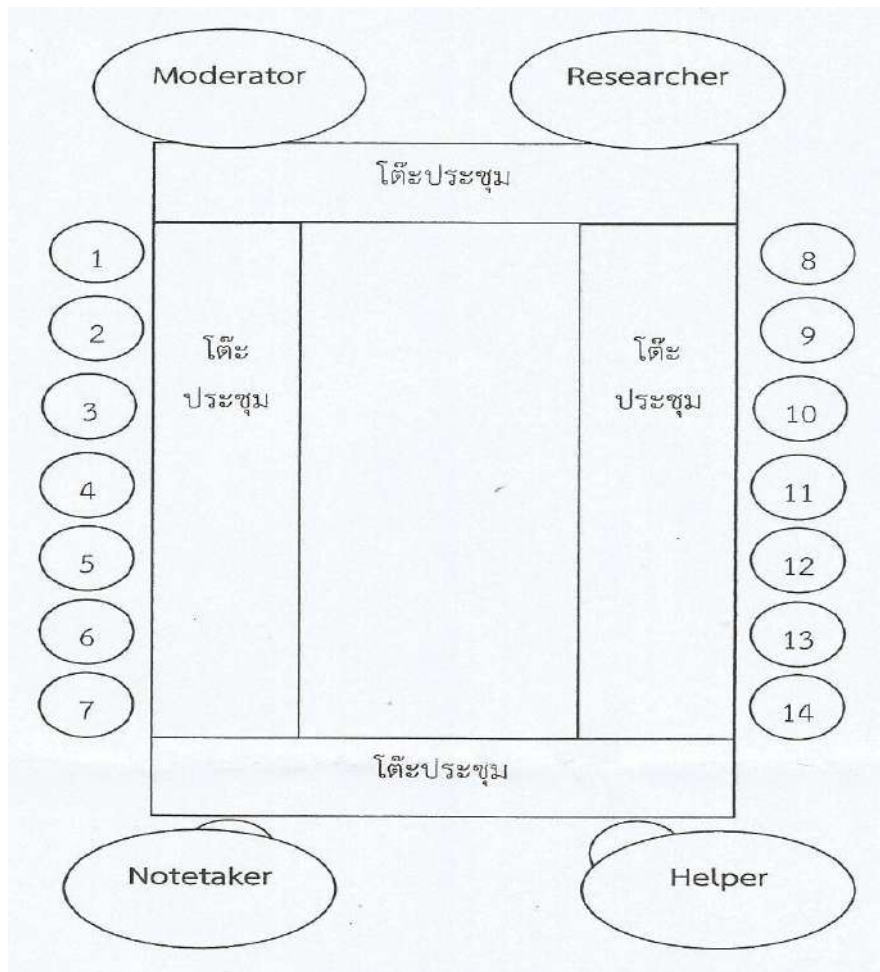
สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Selection Interview) เป็นการสัมภาษณ์พบปะพูดคุยกันอย่างไม่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า ไม่ใช้เอกสารแบบสัมภาษณ์เพื่อจดบันทึก เป็นการพบปะพูดคุยขึ้นอยู่กับสถานการณ์จะอยู่ในสภาพใด มีความยืดหยุ่นสูง เปิดกว้าง แต่ไม่เป็นการมากนัก จะถามอะไรก่อนหลังก็ได้ รวมทั้งไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคนก็ได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถามและสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้

สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นวิธีเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ที่เข้าพูดคุยกันธรรมดา ๆ ไม่มีรูปแบบใด ๆ หรือสอบถามคนรอบข้าง ส่วนใหญ่ มี 2 แบบ คือ

1. แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview)
2. แบบเจาะลึกโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากจะให้อธิบายแล้ว จะต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้ จะใช้ได้ดีกับการศึกษาวิจัยในเรื่องพฤติกรรม เจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพในลักษณะต่าง ๆ

แบบเจาะลึกโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเจาะประเด็นด้วย

แผนผังที่ 3.5 รูปแบบการจัดสัมมนากลุ่ม (focus group)

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุธ, 2564

การเชิญผู้ร่วมสนทนารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ที่เราต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป การสนทนากลุ่มนี้เหมาะกับการวิจัยที่ต้องการหารูปแบบโครงสร้าง แนวคิดใหม่ ๆ รวมทั้งค้นหาตัวกำหนดพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ ดังแผนผังนี้

หมายเหตุ : มุมบนภาพซ้ายสุด คือ ผู้ดำเนินรายการ (Moderator) มุมบนขวาสุด คือ ผู้วิจัย (Researcher) มุมล่างซ้ายสุด คือ ผู้บันทึก (Notetaker) มุมล่างขวา คือ ผู้ช่วยผู้บันทึก (Helper) ถ้าจะให้ดีควรมีวิทยากรอภิปรายนำ 2-3 ท่าน เพื่อกระตุ้นสร้างแนวคิดร่วมไปก่อน จากนั้น ผู้เข้าร่วมก็จะให้แนวคิดต่อเติม ตกแต่งเรื่องวิจัยของเรา

ตัวอย่าง : แบบสัมภาษณ์ รายงานการวิจัย เรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์”

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์”

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....กลุ่มประชากรชุมชน/อำเภอ/จังหวัด

อายุ..... อาชีพ..... ฯลฯ

ตอนที่ 2 รายการ “ด้านกำเนิดประเพณีสงกรานต์”

2.1 ประเพณีสงกรานต์ มีความเป็นมาอย่างไร

.....
.....

2.2 ประเพณีสงกรานต์มีกำเนิดมาจากอะไร

.....
.....

2.3 ต้นกำเนิดของประเพณีสงกรานต์เกิดขึ้นที่ไหนและเกิดตั้งแต่
สมัยใดของชาติไทย

.....
.....

2.4 เพราะเหตุใด ประเพณีสงกรานต์ จึงมีอายุกาลนานมาถึงปัจจุบันนี้

.....
.....

ตอนที่ 3 รายการ “ด้านคติความเชื่อประเพณีสงกรานต์”

3.1 ประเพณีสงกรานต์นี้มีความเชื่อกันในเรื่องใดบ้าง

.....
.....

3.2 ปัญหา 3 ราชิที่ว่า ตอนเช้า ราชิอยู่ที่ไหน ตอนบ่ายอยู่ที่ไหน และตอนเย็นอยู่ที่ไหน เราเชื่อในเรื่องนี้เกี่ยวกับธรรมอย่างไร

.....
.....

3.3 คิดว่า ปัญหา 3 ราชินี้จะให้ประโยชน์อะไรต่อเรา และจะทำให้เรามีอะไรดีขึ้นบ้าง

.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ
คณะผู้วิจัย

(3) เครื่องมือวัดคุณภาพความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เครื่องมือหรือแบบสอบถามวิจัยนั้น ภายหลังสร้างขึ้นแล้ว ก่อนจะนำไปใช้จริงต้องทำการวัดคุณภาพก่อน เป็นการวัดความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน เพื่อให้มีคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาหรือตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

หลักการสร้าง

≥ ตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน

≥ นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดสอบความสอดคล้องกับเนื้อหา (IOC) (Index Of Concurrence¹⁰ หรือ (Index of Item – Objective Congruence หรือ IOC) มี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การหาค่าความสอดคล้องเชิงปริมาณ

ค่า + 1 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่า คำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

ค่า 0 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิไม่แน่ใจว่า คำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

ค่า - 1 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่า คำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

¹⁰ รัตน์ บัวสนธิ์, การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ, (กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2540), หน้า 53.

วิธีที่ 2 การหาค่าความสอดคล้องเชิงสัญลักษณ์

วิธีนี้ ใช้สูตรสัญลักษณ์โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) Index of concurrence¹¹ ตามสูตรนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

ความหมาย คือ

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้องตามเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์

การแปลผลค่า IOC

โดยกำหนดให้ค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าเท่ากับ 0.50 หรือมากกว่า หมายความว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา ส่วนค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าน้อยกว่า 0.50 หมายความว่า ข้อคำถามนั้นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือตัดทิ้งไป

ตัวอย่าง การสร้างตารางแบบวัดดัชนีความสอดคล้องคำถามกับเนื้อหาสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC)

เรื่อง แบบสอบถามโครงการสัมมนาวิชาการ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับระดับความคิดเห็น ✓ ความพึงพอใจของท่าน

รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. การต้อนรับ ความมีน้ำใจ และอริยาธยของเจ้าหน้าที่					

¹¹รัตนะ บัวสนธ์, การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ, หน้า 53.

ให้บริการ					
2. ความเหมาะสมของสถานที่และเวลาในการจัดงาน					
3. ความพึงพอใจของอาหารและเครื่องดื่ม					
4. ความรู้ความเหมาะสมของวิทยากร					
5. เปิดโอกาสให้นิสิต/ผู้เข้าร่วมงานสอบถามข้อมูลต่าง ๆ					

ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่ง

.....

(พระครูสิริรัตนาวตฺร)

ผู้วิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(4) การวิเคราะห์แบบวัดดัชนีความสอดคล้องของคู่มือการวิจัยจากผู้ทรงวุฒิ (IOC)

ผู้วิจัย กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีวัดความสอดคล้องตามเนื้อหาของคู่มือระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบประเมินค่าเชิงปริมาณ

ตัวอย่างแบบฟอร์มการหาค่า IOC จากการประเมินคู่มือตำราระเบียบวิธีวิจัย จากตารางวิเคราะห์ความคิดเห็นความสอดคล้องแบบสอบถามหนังสือคู่มือของผู้ทรงคุณวุฒิต่อคู่มือระเบียบวิธีวิจัย เป็นรายชื่อตามตาราง ดังนี้

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความ คิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่			ค่า IOC	แปลผล (ใช้ได้/ ปรับปรุง)
	+1	0	-1		
1. การแบ่งตอนของกลุ่มวิจัยนี้ สอดคล้องครอบคลุมกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
2. ตอนที่ 1 รูปแบบ/การออกแบบวิจัย สอดคล้องกับเนื้อหา ระเบียบวิธีการวิจัย					
3. ตอนที่ 2 รูปแบบเนื้อหา/โครงร่างวิธีวิจัยตรงกับกับเนื้อหา ระเบียบวิธีการวิจัยทั่วไป					
4. ตอนที่ 3 รูปแบบองค์ความรู้ประกอบการวิจัย สอดคล้อง กับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
5. แนวการเขียนกลุ่มวิจัย สอดคล้องกับเนื้อหาระเบียบวิธี วิจัยทั่วไป					
6. แนวการเขียนมีคุณสมบัติเป็นกลุ่ม มีมาตรฐานสอดคล้อง กับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
7. เนื้อหาของกลุ่มวิจัย ครอบคลุมบริบทการวิจัยตามเนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย					
8. กลุ่มวิจัย สอดคล้องกับคุณลักษณะ วัฒนธรรมด้าน วรรณกรรมทางวิชาการทั่วไป					
9. กลุ่มวิจัย เสนอประเภทและรูปแบบที่จำเป็นสอดคล้องกับ มาตรฐานการวิจัยทั่วไป					

จากตารางข้างต้นนี้ กำหนดคะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็น +1 เป็น 0 เป็น -1
ดังนี้

+ 1 คิดเห็นว่า คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ได้คะแนน 1

0 คิดเห็นไม่แน่ใจว่า คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ได้คะแนน 0

- 1 คิดเห็นแน่ใจว่า ข้อคำถามข้อนั้น "ไม่" ได้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ไม่มีคะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

การแปลความหมายของดัชนีความสอดคล้องมีเกณฑ์การแปลผลไว้ ดังนี้

- ค่าเต็มของ IOC มีค่า 1.00 แปลผลว่า ดี
- ถ้าค่าของ IOC มีค่ามากกว่า 0.50 แปลผลว่า พอใช้
- ถ้าค่าของ IOC มีค่าน้อยกว่า 0.50 แปลผลว่า ปรับปรุง

ตัวอย่าง ตารางแสดงการคิดคะแนนค่า IOC (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านในตารางเดียวกัน) ในการประเมินแบบสอบถามคู่มือระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความ คิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน			ค่า IOC	แปลผล (ใช้ได้/ ปรับปรุง)
	+1	0	-1		
1. การแบ่งตอนของกลุ่มการวิจัยนี้ สอดคล้อง ครอบคลุมกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย	√ √ √			1.00	ดี
2. ตอนที่ 1 รูปแบบ/การออกแบบวิจัย สอดคล้องกับ เนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัย	√ √		√	0.50 ^Λ	พอใช้
3. ตอนที่ 2 รูปแบบเนื้อหา/โครงร่างวิธีวิจัยตรงกับ กับเนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัยทั่วไป	√		√ √	0.50 [∇]	ปรับปรุง

ฯลฯ

จากตาราง ข้อ 1,2,3 โดยข้อ 1 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน +1 ทั้ง 3 ท่าน มีผลได้คะแนนระดับดี ข้อ 2 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน +1 จำนวน 2 ท่าน มีผลได้คะแนนระดับพอใช้ (มากกว่า 0.50) ข้อ 3 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน -1 จำนวน 2 ท่าน ให้ +1 ท่าน มีผลได้คะแนนปรับปรุง (น้อยกว่า 0.50)

การคิดคะแนนค่า IOC แบบที่ 1 เจริญปริมาณ

ค่า IOC = รวมคะแนนแต่ละข้อของคำถามรวมกัน (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านรวมกัน) รวมค่า IOC จากผู้ทรงคุณทุกท่านแล้วหารด้วยจำนวนทรงคุณวุฒิ

ผลสรุปว่า คู่มือ ระเบียบวิธีวิจัย ฯ นี้ มีค่า IOC =?

ตัวอย่างที่ 1 (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้คะแนนเต็ม 1 ทุกช่อง)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ +1

รวม $3 \div 3 = 1.00$ แปลผลว่า ใช้ได้ (มากกว่า 0.50)

ตัวอย่างที่ 2 (ได้คะแนน 2 ขาด 1)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ -1

รวม $2 \div 3 = 0.66$ แปลผลว่า ใช้ได้ (มากกว่า 0.50)

ตัวอย่างที่ 3 (ได้คะแนน 1 ขาด 2)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ -1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ -1

รวม $0 \div 3 = 0.33$ แปลผลว่า ปรับปรุง (น้อยกว่า 0.50)

แบบที่ 2 แบบประเมินค่าเชิงสัญลักษณ์

สูตรการใช้ค่าดัชนีวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาเป็นค่าเฉลี่ยกับรายการคำถาม

แบบสรุปผล สูตร IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

นิยามว่า

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้อง
R	คือ	คะแนนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
$\sum R$	คือ	ผลรวมคะแนนพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
N	คือ	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ตัวอย่าง

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \quad IOC = \frac{3}{3} = 1.00$$

ข้อสังเกต สูตรการค่าความเชื่อมั่น 2 แบบข้างต้นนี้ แบบที่ 1 จะสะดวกกว่าแบบที่ 2 แต่แบบที่ 2 สามารถเป็นแสดงเป็นสูตรตามทฤษฎีการหาค่าสัมประสิทธิ์ (แอลฟา) ของคอนบาค (Conbach's Alpha Coefficient) ได้

การคิดค่า IOC แบบที่ 2 แบบประเมินค่าโดยสูตร/สัญลักษณ์

แบบที่ 2 นี้ เป็นการหาค่า IOC จากสัญลักษณ์ โดยกรณีนี้ เป็นการนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ (แอลฟา) ของคอนบาค (Conbach's Alpha Coefficient)¹² กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 10 ชุด มาทดสอบความเชื่อมั่นได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.94 ถือว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นสูง

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บข้อมูลวิจัย คือ วิธีได้มาของเครื่องมือที่ส่งไปให้ผู้ให้ข้อมูลแล้วส่งกลับมาด้วยวิธีต่าง ๆ บางกรณีก็เก็บข้อมูลโดยตรงด้วยตนเอง บางกรณีเก็บจากการส่งทางไปรษณีย์ หรือมีผู้ช่วยเก็บข้อมูล เป็นต้น

การวิจัยเชิงปริมาณ จะดำเนินการวิจัยเริ่มจากสร้างเครื่องมือหรือแบบสอบถามนำสู่การแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเก็บข้อมูลนั้นว่า เราเก็บข้อมูลนั้นโดยตรงด้วยตนเอง หรือเก็บโดยส่งทางไปรษณีย์ หรือเก็บข้อมูลโดยผู้ช่วยวิจัยลงเก็บโดยตรง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องแสดงการเก็บข้อมูลด้วยวิธีใด โดยสนทนากลุ่ม หรือโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือโดยการสังเกต หรือโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิจัยเชิงเอกสารสารนั้นไม่ค่อยยุ่งยากเท่าไร โดยแสดงเก็บข้อมูลชั้นปฐมภูมิหรือชั้นทุติยภูมิจากการรวบรวมแบบทำรายการดัชนี (Index) เป็นต้น

¹² สีน พันธุ์พิณี, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทฐานพับลิคส์ซิ่ง จำกัด, 2547), หน้า 191.

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ขื่อนี้จะเป็นบทที่ 4 ของวิจัย 5 บท มีชื่อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล หรือ ผลการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่เข้าสู่วิเคราะห์ โดยแยกวิเคราะห์ตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

- (1) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ
- (2) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ
- (3) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร
- (4) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ คือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นในระดับต่าง ๆ 5 ระดับ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. นำแบบสอบถามมาลงรหัส เพื่อป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จรูปแบบเอสพีเอสเอส (SPSS)
2. ตั้งค่าเพื่อป้อนข้อมูลโดยกำหนดรหัสแล้วป้อนข้อมูลจากแบบสอบถามตามรหัสลงในโปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จรูปตามรายการมุมมองที่แปรตาม (Variable View) ทั้งที่เป็นมาตรวัดแบบนามบัญญัติ (Normal Scale) และแบบระดับ (Ordinal Scale) ดังนี้

Variable	Type	Width	Decimals	Values
1	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
2	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
3	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
4	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
5	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
6	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
7	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
8	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
9	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
10	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
11	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
12	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
13	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
14	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
15	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
16	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
17	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
18	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
19	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
20	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
21	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
22	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
23	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
24	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
25	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00

แผนภาพที่ 3.2 ค่าระดับรายการข้อมูลป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป (Variable View)

ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2564

3. ป้อนข้อมูลปริมาณลงตามรหัสของช่องรายการแล้วเข้าสู่การวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นค่าร้อยละ หรือค่าเฉลี่ยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเป็นฐานข้อมูล (Data View) ดังนี้

Variable	Type	Width	Decimals	Values
1	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
2	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
3	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
4	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
5	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
6	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
7	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
8	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
9	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
10	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
11	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
12	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
13	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
14	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
15	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
16	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
17	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
18	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
19	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
20	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
21	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
22	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
23	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
24	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00
25	Numeric	8	2	1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00

แผนผังที่ 3.3 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ แบบ Data View

ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2564

4. ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคลแบบ Scheck list
สถานภาพ

	status	Frequency	Percent
Valid	บรรพชิต	56	43.8
	คฤหัสถ์	72	56.2
	Total	128	100.0

ตัวอย่างการแปลผล

จำนวนผู้ตอบคำถามที่เป็นบรรพชิต จำนวน 56 คิดเป็นร้อยละ 43.8 ที่เป็นคฤหัสถ์ จำนวน 72 คิดเป็นร้อยละ 56.2 เมื่อเทียบสองสถานะนี้แล้วคฤหัสถ์มีมากกว่าบรรพชิต จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.4

(ต่อ) ระดับการศึกษา

	Education	Frequency	Percent
Valid	ต่ำกว่า ม.6	1	.8
	ม.6	41	32.0
	อนุปริญญา	17	13.3
	ปริญญาตรี	34	26.6
	อื่น ๆ	35	27.3
	Total	128	100.0

(ต่อ) ช่วงอายุ

	Period of age	Frequency	Percent
Valid	ต่ำกว่า 25	27	21.1
	26-30 ปี	30	23.4
	31-35 ปี	11	8.6

	36-40 ปี	30	23.4
	41-45 ปี	14	10.9
	46-50 ปี	7	5.5
	50 ปีขึ้นไป	9	7.0
	Total	128	100.0

ตาราง 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคล

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2565

5. ตัวอย่าง -การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ 5 ระดับ จากคำถามการบริการวิชาการแก่สังคม
ของอาจารย์ จำนวน 2 คำถาม

1. เป็นแกนนำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในเทศบาลสงกรานต์

	Rating scale	Frequency	Percent
Valid	น้อยที่สุด	13	10.2
	น้อย	21	16.4
	ปานกลาง	43	33.6
	มาก	40	31.2
	มากที่สุด	11	8.6
	Total	128	100.0

(ต่อ) 2. เป็นแกนนำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสร้างห้องสมุดในชุมชน

	Rating scale	Frequency	Percent
Valid	น้อยที่สุด	19	14.8
	น้อย	32	25.0
	ปานกลาง	43	33.6
	มาก	18	14.1

	มากที่สุด	16	12.5
	Total	128	100.0

ตารางที่ 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ rating scale 5 ระดับ ตัวอย่าง 2 คำถาม

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2565

หมายเหตุ :

รายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรม SPSS นี้มีมากและยากต่อการอธิบายด้วยลายลักษณ์อักษร แต่จะสะดวกและเข้าใจได้โดยสาธิตการวิเคราะห์นี้บนหน้าจอโปรแกรมเตอร์และผู้เรียนนั้นต้องมีพื้นฐานมาอย่างดี ผู้สนใจโปรดศึกษาคู่มือ ตำราเรื่องนี้โดยเฉพาะซึ่งมามากมาย

ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูล¹³

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมีหลายลักษณะ ดังนั้น จึงต้องให้สอดคล้องกับการวิจัยประเภทนั้น ๆ ด้วยว่า มีขนาดการวิจัยแบบไหน การเลือกสูตรสถิติมาวิเคราะห์ การสรุปผล เป็นอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลนี้

ประการที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ คือการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ (Nominal Scale) จึงวิเคราะห์ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยสูตรสถิติค่าร้อยละ (%)

2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบรายการปัญหาเกี่ยวกับค่าระดับความคิดเห็นตามรายด้านต่าง ๆ ใช้มาตรวัดระดับ (Ordinal Scale) ลักษณะมาตราประมาณค่า (Rating Scale) โดยสูตรสถิติค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) ตามด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมด้วยระดับแปลผล 5 ระดับ ดังแผนภาพนี้

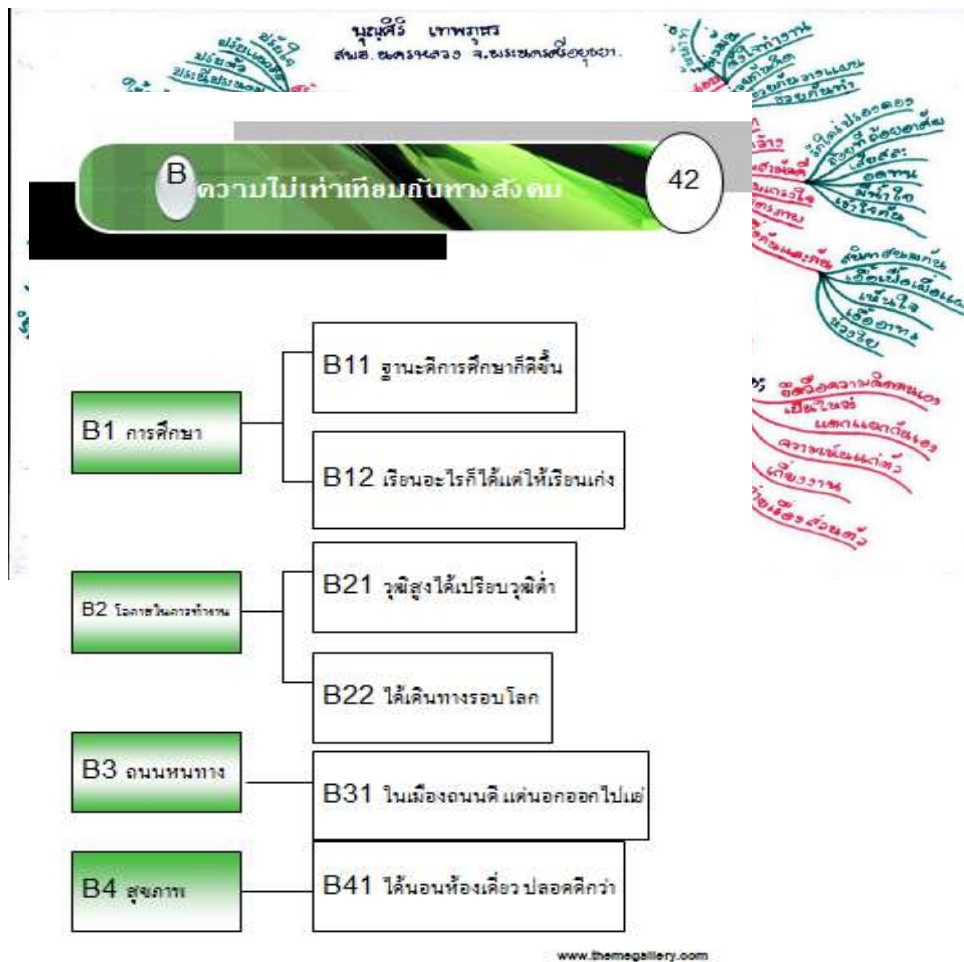
¹³ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปนี้ ผู้ศึกษาต้องเข้าไปศึกษาในคู่มือเรื่องนี้ โดยเฉพาะ ผู้เขียนไม่สามารถนำลงในรายละเอียดในที่นี้ได้ เพราะมีรายละเอียดมาก หรือให้มาศึกษากับผู้เขียนในเชิงปฏิบัติเป็นการเฉพาะ

ประการที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การเรียบเรียงข้อมูลปลายเปิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งที่มีโครงสร้าง ไม่มีโครงสร้างหรือทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่กล่าวแล้ว ด้วย การวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ คือ

1. ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลแบบความเรียง คือการเรียงหมวดหมู่ประเด็นพร้อม กับข้อสรุปจนได้คำตอบที่แท้จริง

2. ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลแบบลงกล่อง ไมนด์แมปปิง (mind mapping) กล่าวคือ เรียงข้อความเป็นชุดที่ได้จากแบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง (Focus Group Discussion) แล้วเสนอผลการวิจัยในรูปคำพูดลงในกล่องข้อความ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ผล โดยการแยกกลุ่มแยกประเด็นที่คล้ายและต่างกัน กำหนดรหัสเป็นอักษร A, B โดยอักษร A ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านการเงิน อักษร B ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านเวลา อักษร C ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านการคมนาคม อักษร D ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านความร่วมมือ แล้วแยกย่อยเป็นตัวเลข 1, 11, 111,หรือเลข 2, 21, 22, 23 ลดหลั่นลงไป จนลงเลขย่อยอีกไม่ได้แล้ว

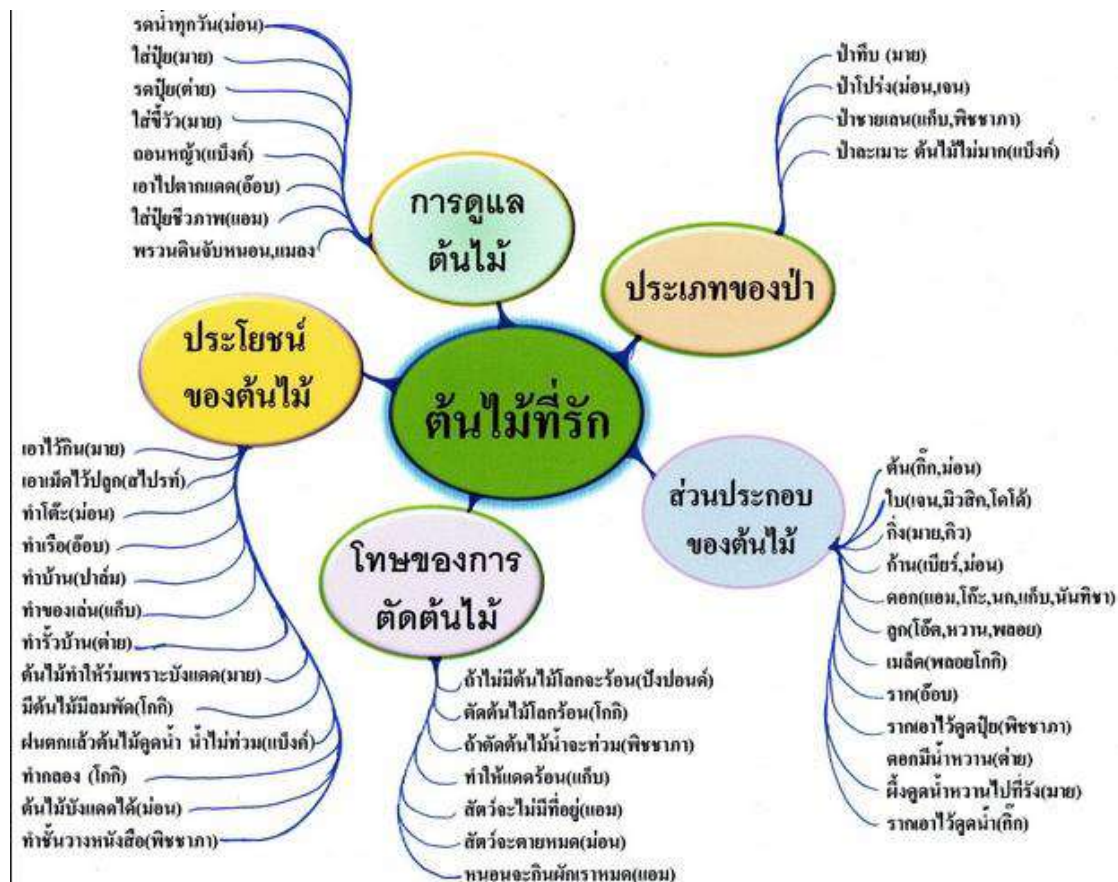
ตัวอย่างที่ 1: วิเคราะห์ข้อมูลแบบ ไมค์ แมพพิง (mind mapping)

แผนผังที่ 3.4 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกล่อง ไมค์ แมพพิง (mind mapping)

แหล่งที่มา : <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapping.jpg,2564>

ตัวอย่างที่ 2 :วิเคราะห์ข้อมูลแบบไมด์แมพพิง (mind mapping)¹⁴

ประการที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร จะต่างจากการวิเคราะห์แบบไมด์แมพพิง (mind mapping) โดยสรุปประเด็นข้อเท็จจริงจากเอกสารหรือคัมภีร์ที่ตนทำวิจัยนั้น ซึ่งเป็นการสรุปข้อมูลแบบพรรณนาหรือความเรียง

ประการที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงทดลอง เป็นที่นิยมในการทำวิจัยชั้นเรียนสำหรับรายวิชาที่เรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการพัฒนาการแบบต่าง ๆ โดยการทดสอบค่าที (t-test) มี 2 แบบ คือ

¹⁴ บุญศิริ เทพภูธร, วิเคราะห์ข้อมูลแบบไมด์แมพพิง, [ออนไลน์] ที่มา

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/ff/Mapping.jpg> [สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2560]

1. การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่สัมพันธ์กัน (t-test dependent)

2. การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่อิสระจากกัน (t-test independent)

การวิเคราะห์ข้อมูล 2 แบบนี้ จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในข้อสรุปสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลหัวข้อข้อมูล ตอนวิธีดำเนินการวิจัยต่อไป

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล คือการวิจัยทุกรูปแบบ ต้องแบ่งหัวข้อให้ชัดเจน ซึ่งเรื่องนี้จะอยู่ในบทที่ 4 ว่า 4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 4.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ที่เขียนเป็นคำรวบยอดโดยแผนผังหรือควรเขียนดังนี้ –ข้อเท็จจริงของเรื่องที่ศึกษา –ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล –กระบวนการที่ทำการวิจัย- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย (อาจจะมีการเกริ่นนำก่อน 4.1 เช่น การแสดงสัญลักษณ์ เนื้อหาบางส่วนและสามารถมีภาพประกอบในการวิจัยได้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเฉพาะเชิงปริมาณ (เชิงคุณภาพไม่ใช่สถิติ) เป็นการระบุสูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลว่าเป็นสถิติแบบใด ส่วนใหญ่การวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ใช้สถิติเชิงพรรณนา 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบรายการ (Check List) โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage=%) กับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยสูตรสถิติเชิงพรรณนา จากการหาค่าเฉลี่ย ($\text{mean} = \bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) กับส่วนรายการของตัวแปรการวิจัย

แบบที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบ t เพื่อพิสูจน์กลุ่มวิจัยทดลอง 2 แบบ คือ

3.1 การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (t-test dependent)

3.2 การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่อิสระจากกัน (t-test independent)

การทดสอบแบบกลุ่มแรก คือ การทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน-หลังเรียนของกลุ่มทดลองเดิม ตัวอย่าง การทดลอง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูล ก่อน และหลังเรียน รายวิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียน ชั้น ม. 1

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	15	28.27	1.100	29.729	.000**
หลังเรียน	15	37.07	1.534		

จากสถิติการทดสอบ พบว่า นักเรียน 15 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนค่าเฉลี่ยที่ 28.27 ค่า S.D. 1.100 หลังเรียนค่าเฉลี่ยที่ 37.07 ค่า S.D. ที่ 1.534 ค่า t ที่ 29.729 ค่า sig. ที่ .000 สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียน ชั้น ม. 1 วิชาวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หมายเหตุ:

ผลการทดสอบโดยค่า Sig.(2tailed) ถ้าค่าต่ำกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ถ้าต่ำกว่า .05 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ถ้าเท่ากับหรือมากกว่า .05 แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากตัวอย่างการทดลองคนสองกลุ่มนี้ และอีกข้อสังเกต คือ ตารางสถิติ จะเปิดข้างทั้ง 2 ข้าง ซ้าย-ขวา

การทดลองแบบกลุ่มที่ 2 คือการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อน-หลังของกลุ่มทดลอง ต่างกันคนละกลุ่ม ซึ่งจัดเป็นกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูล ก่อน และหลังเรียน รายวิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียน ชั้น ม. 1

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	15	37.07	1.534	6.932	.000**
กลุ่มควบคุม	15	33.20	1.521		

จากสถิติการทดสอบ พบว่า นักเรียน 15 คน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มทดลอง ค่าเฉลี่ยที่ 37.07 ค่า S.D. 1.534 กลุ่มควบคุม ค่าเฉลี่ยที่ 33.20 ค่า S.D. ที่ 1.521 ค่า t ที่ 6.932 ค่า sig.

ที่ .000 สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียน ชั้น ม. 1 วิชาวิทยาศาสตร์ หลังกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาตรา / ตารางวัด 4 แบบ

มาตรา/ตารางวัดในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางนั้น ไม่ได้ตัวเลขบอกปริมาณเท่านั้นก็ยังมีข้อความที่บอกคุณลักษณะ บอกสถานภาพอื่น ๆ ในตารางนั้นด้วย ดังนั้น เมื่อมาถึงเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลนี้แล้ว จำเป็นต้องนำเสนอมาตราวัดแบบต่าง ๆ ด้วย คือ

แบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

แบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)

แบบวัดอันตรภาค (Interval Scale)

แบบวัดอัตราส่วน (Ratio Scale)

แบบที่ 1 มาตรตารางวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) เป็นการจัดเป็นกลุ่ม ๆ เช่น สถานภาพ อาชีพ แยกเป็นค้าขาย รับจ้าง นักธุรกิจ รับราชการ นักบวช การศึกษาระดับมัธยมต้น แยกเป็น ม. 1 ม. 2 ม. 3 เพศ แยกเป็นเพศชาย กับเพศหญิง เป็นต้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงนามบัญญัติเกี่ยวกับสถานภาพ อาชีพ การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ

รายการนามบัญญัติ	มาตราวัด
สถานภาพ	โสด สมรส บรรพชิต ฤหัสถ์ ฯลฯ
อาชีพ	ค้าขาย รับจ้าง นักธุรกิจ รับราชการ ฯลฯ
การศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ฯลฯ
ศาสนา	พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ฯลฯ
เชื้อชาติ	ไทย จีน ลาว เมียนมาร์ กัมพูชา ญี่ปุ่น ฯลฯ

แบบที่ 2 มาตรตารางวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale) เป็นการวัดสำหรับจัดอันดับที่หรือตำแหน่งของสิ่งที่ต้องการวัด มีทั้งการจัดอันดับที่เป็นตัวเลขและระดับขั้นนั้น ๆ เช่น ค.ช.ค่าสอบได้ที่ 1 ค.ช.แดงสอบได้ที่ 2 ค.ญ.เขียวสอบได้ที่ 3 อันดับการชนะการประกวดร้องเพลง นางสาวเขียวได้รางวัลที่ 1 นางสาวชมพูได้รางวัลที่ 2 นางสาวเหลืองได้รางวัลที่ 3 เป็นต้น แสดงให้เห็นความสำคัญมากน้อยต่างกัน ดังตารางตัวอย่างที่ 4 และ 5

ตารางตัวอย่างที่ 4 แสดงอันดับสินค้าขายดีและแหล่งผลิต

รายการสินค้าขายดี	อันดับที่	แหล่งผลิต
กล้วยตากอบน้ำผึ้ง	1	อำเภอบางกระท่อม พิษณุโลก
กล้วยหอม	2	จังหวัดกำแพงเพชร
ส้มโอ	3	จังหวัดนครปฐม
มีดอรัญญิก	4	จังหวัดอุดรธานี
น้ำดื่มกรุงเก่า	5	จังหวัดสุโขทัย

ตารางตัวอย่างที่ 5 แสดงอันดับที่บอกขนาดหรือระดับต่าง ๆ

รายการ	ขนาด/ระดับของมาตราวัด
รายได้	มาก ปานกลาง น้อย
ลำดับที่สมัคร	คนที่ 1 คนที่ 2 คนที่ 3
ลูกคนที่	คนที่ 1 ที่ 2 ที่ 3
ขนาดชุมชน	หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
เพลงอันดับยอดนิยม	อันดับ 1,2,3
การประเมินผลงาน	อันดับ 1,2,3
การให้เกรด	A, B, C, D, F

แบบที่ 3 มาตราราววัดอันตรรกหรือช่วงระยะ (Interval Scale) เป็นมาตราวัดเพื่อทราบระยะห่างของความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เช่น ความแตกต่างระหว่างค่า 20 และ 30 เท่ากับ 10 และเท่ากับ ความแตกต่างระหว่างค่า 30 กับ 40 มาตรานี้มีกั้วัดค่าเป็นเชิงปริมาณ แต่ไม่มีจุดศูนย์หรือจุดเริ่มต้นที่แท้จริง ตัวอย่าง การสร้างตารางแสดงจำนวนอันตรรก (Interval Scale) ที่ 6 ตารางตัวอย่างที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงอันตรภาค สมมตินักเรียน 20 คน สอบเก็บคะแนนรายวิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการสอบจะมีนักเรียนกี่คนได้คะแนนอยู่ในจำนวนอันตรภาคหรือความถี่ ดังตารางนี้

อันตรภาคที่	ช่วงคะแนนสอบ	ความถี่	คะแนน/นักเรียน
1	10-14	4	คะแนน ระหว่าง 10-14 จำนวน 4 คน
2	15-19	7	คะแนน ระหว่าง 15-19 จำนวน 7 คน
3	20-24	5	คะแนน ระหว่าง 20-24 จำนวน 5 คน
4	25-29	4	คะแนน ระหว่าง 25-29 จำนวน 4 คน
	รวม	20	

ความหมาย

อันตรภาคชั้นที่ 1 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 10,11,12,13,14 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 1 มีความกว้างของอันตรภาคเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 2 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 15,16,17,18,19 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 2 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 3 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 20,21,22,23,24 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 3 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 4 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 25,26,27,28,29 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 4 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคที่ 1 มีความถี่เท่ากับ 4 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 10-14 อยู่ 4 คน

อันตรภาคที่ 2 มีความถี่เท่ากับ 7 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 15-19 อยู่ 7 คน

อันตรภาคที่ 3 มีความถี่เท่ากับ 5 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 20-24 อยู่ 5 คน

อันตรภาคที่ 4 มีความถี่เท่ากับ 4 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 25-29 อยู่ 4 คน

แบบที่ 4 มาตรวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale) เป็นการวัดน้ำหนัก ส่วนสูง อายุ ระยะทาง ความเร็ว ความเร็ว การวัดแบบนี้สามารถนำตัวเลขมาบวก ลบ คูณ หาร หรือหาอัตราส่วนกันได้ คือสามารถบอกได้ว่า ถนนสายหนึ่งยาว 50 กิโลเมตร ยาวเป็น 2 เท่าของถนนอีกสายหนึ่งที่ยาวเพียง 25 กิโลเมตร

ตัวอย่าง สิ่งที่มีน้ำหนัก 40 กิโลกรัม จะหนักเป็น 2 เท่าของ 20 กิโลกรัม อัตราส่วนการประเมินผลสอบของนักศึกษา คะแนนเต็ม 100 คะแนน กำหนดให้คะแนนกลางภาค 40 ปลายภาค

60 สร้างเป็นอัตราส่วนได้ เป็น 40:60 กำหนดให้รายได้ต่อเดือน สร้างเป็นอัตราส่วนได้ 300,000/เดือน เป็นต้น

3.10 การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ การนำผลงานการศึกษานี้ไปใช้ในรูปแบบศึกษาเรียนรู้ใช้เป็นคู่มือในการเรียนการสอน ใช้ในห้องสมุดโรงเรียน มหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือหน่วยงาน อบต. อบจ. การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย มีวิธีเขียนอยู่ว่า ให้ลือตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสุนทรียภาพของพุทธศิลป์กรรม
- 2) เพื่อศึกษาพุทธธรรมในพุทธศิลป์กรรมประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม
- 3) เพื่อประยุกต์ใช้ต่อการพัฒนาคุณต่อการพัฒนาชีวิต

หัวข้อนี้ จะเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยที่ลือตามวัตถุประสงค์ตัวอย่างนี้ ว่า

- 1) ทำให้ทราบสุนทรียภาพของพุทธศิลป์กรรมแง่มุมต่าง ๆ
- 2) ทำให้ทราบธรรมที่ปรากฏในศิลปกรรมประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือ วัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ
- 3) ทำสร้างแนวการประยุกต์ใช้ด้วยการสร้างสื่อเอกสาร สื่อออนไลน์ เผยแพร่ที่ได้ผล

3.11 การเขียนบทสรุป

สรุปวิทยานิพนธ์/การวิจัยในบทที่ 5 เป็นการสรุปสุดท้ายปิดโครงสร้างทั้งหมดของงานใน 3 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 สรุปผลการวิจัย
- ส่วนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย
- ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

สรุปผลการวิจัย คือ การสรุปการดำเนินงานมาแต่ต้น โดยมีหลักการอยู่ว่า สรุปตามวัตถุประสงค์ คือ ตอนที่ 1 กล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัยตามด้วยประการที่ค้นพบในวัตถุประสงค์ที่ 1 วัตถุประสงค์ที่ 2 ที่ 3 ความยาวไม่เกิน 1 หน้าหรือตามที่เหมาะสม ประการสำคัญของการสรุปคือให้

มีชาร์ตหรือแผนผังหรือตารางประกอบด้วย แต่ควรให้รายละเอียดแต่ละประเด็นบ้าง อย่าให้เหมือนกรอบแนวคิดที่จะไม่ขยายความอะไร

การอภิปรายผลการวิจัย คือ ให้ยกประเด็นที่สำคัญหรือนำผลการวิจัยที่ได้จากบทที่ 4 มาอภิปรายผลโดยวิเคราะห์สังเคราะห์ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของนักคิดคนใดที่พบทวนไว้ในบทที่ 2 เรื่องทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องนั้น ท่านองเล่าเรื่องโดยเชื่อมโยงแนวทฤษฎีหลัก ๆ ที่แสดงไว้ก่อนนี้ (บทที่ 2) มีการเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎีที่พบทวนเอกสารไว้ว่าตรงกับแนวคิด ทฤษฎีของใครบ้าง เช่น พุทธพจน์ว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ (อาโรกฺยปรมา ลาภา) เทียบกับ แนวคิดสุขภาพของจอห์น ล็อกว่า “จิตใจที่ผ่องใสอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์ (Sound Mind in a Sound Body) เทียบกับคิขของมหาत्मคานธีว่า "ความมั่งคั่งที่แท้จริงคือการมีสุขภาพที่ดี มิใช่การมั่งมีเงินทอง" สุมาลี นักจิตวิทยาของจีน กล่าว 5 ประโยค ประโยคชีวิต ไว้ว่า (1) ชีวิตยังอยู่คือชัยชนะ (2) หาเงินได้ แค่เป็นเรื่องสนุก (3) ยศศักดิ์ตำแหน่งแค่ชั่วคราวชั่วคราว (4) สุขภาพดีนั่นแหละคือจุดหมาย (5) ความผาสุกเท่านั้น จะเป็นเหตุผลที่แท้จริงของการมีชีวิต" เป็นต้น รวมถึงผลของตัวแปรในตารางต่าง ๆ ว่ารายการด้านใดมากหรือน้อย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ตอบโจทย์การวิจัยได้หรือไม่ เป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับรายงานวิจัยอื่น ๆ หรือทฤษฎีต่าง ๆ อย่างไร ในการนี้ สามารถเห็นต่างได้ มิใช่ให้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ การเสนอแนะใน 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

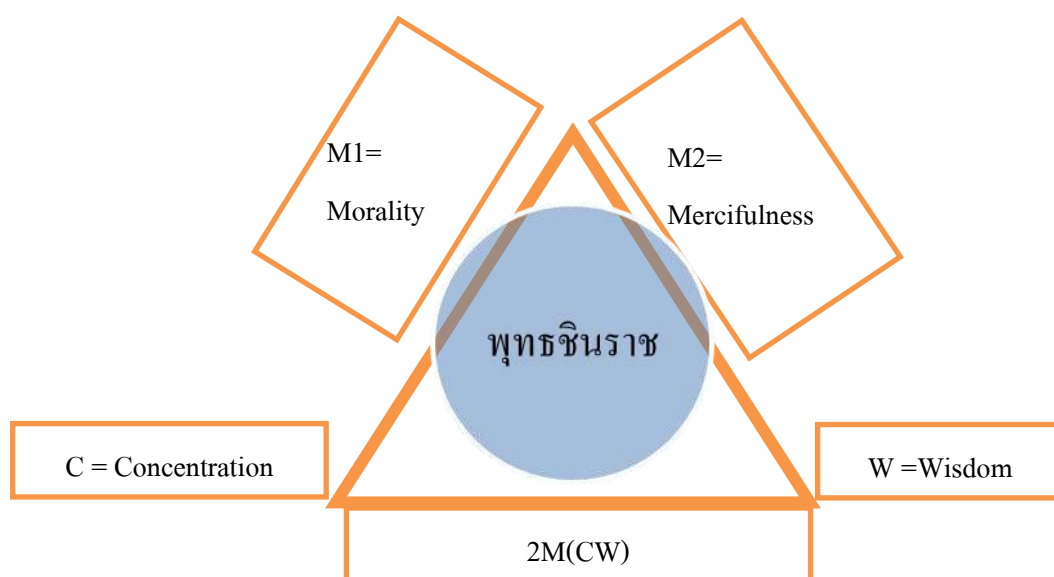
1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ว่านโยบายชาติ นโยบายสถาบันต้องการอะไร งานวิจัยนี้สนองตรงประเด็นหรือไม่ ถ้าสมประสงค์เชิงนโยบายแล้ว ก็แนะนำให้คนอื่นทำวิจัยเรื่องนี้ต่อยอดไปอีก โดยแนะนำว่าสมควรทำวิจัยต่อยอดในประเด็นใด ยังมีประเด็นใดที่ตนอยากทำแล้วยังไม่ได้ทำ แต่แนะนำให้ผู้สนใจทำต่อยอดไป ข้อต่อมา

2. ข้อเสนอแนะปฏิบัติการ/การนำไปใช้ โดยแนะนำว่าหน่วยงานหรือคณะบุคคลหรือส่วนบุคคลใดสมควรนำไปใช้ เมื่อใช้แล้วจะเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้อย่างไร จะเกิดมรรค เกิดผลอย่างไรต่อชีวิตและอนาคตของสังคม

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรจะศึกษาในประเด็นใด ที่นอกเหนือจากเรื่องนี้ โดยยึดแนวทางการวิจัยแนวประวัติศาสตร์ แนวคัมภีร์ แนวหลักธรรม แนวประยุกต์ หรือแนะแนวรูปแบบการวิจัยว่า ควรทำแนวปริมาณ แนวคุณภาพบ้าง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ต่างออกไป

3.12 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ข้อคิดสังกัป เป็นการคิดรวบยอด เป็นคำตอบการค้นพบ ความรู้จากการวิจัยใหม่ เช่น การวิจัยเรื่อง คุณค่าพุทธปรัชญาจากการตีความในพระพุทธรชินราชเพื่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยองค์ความรู้นี้ตั้งเป็น Model ว่า 2M(CW) อ่านว่า โมเดล สองเอ็มในซี ดับเบิลยู จากแผนผังดังนี้

ภาพ/ตาราง/แผนผังที่ 3/2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวตฺร, 2564

ตามแผนผังใช้อักษรย่อ 2M(CW) โดยมีคำอธิบาย ดังนี้

M1 = Morality ศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติของสังคมเพื่อเป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครั้ว ความเชื่อถือ และความมีสติไม่ประมาท รวมถึงหลักประกันต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม และทางธรรมชาติ

M2 = Mercifulness เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้สรรพสัตว์เป็นสุข โดยไม่ เบียดเบียน ไม่พยายาพ ไม่ผูกโกรธ อาฆาตต่อคนที่อยู่ในสภาพปกติธรรมดา ศัตรู กอปรด้วยการ ช่วยเหลือเกื้อกูล

C= Concentration หมายถึง สมาธิ ทำใจให้สงบนิ่ง มีจิตแน่วแน่ ฝึกฝนพัฒนาจิต การ ปฏิบัติสมาธิมีระดับต่าง ๆ เบื้องต้น บริหารจิตใจให้อยู่ในสภาพที่สมดุล (Equality) มีความฉลาด

ในการปรับปรุงอารมณ์ (E.Q.) ไม่แสดงอาการรุนแรงออกต่อที่ทำงานหรือต่อใคร ๆ ระดับกลาง ปฏิบัติสมาธิได้ตามองค์มาน มีวิตรก วิจารณ์ ปิติ สุข และท้ายสุด คือ เอกภคตารมณ์ ระดับสูงสุด เกิด วิปัสสนาญาณ เห็นไตรลักษณ์ ตักกิลส ตัศราภอน โคนแห่งสังสารวัฏได้

W= Wisdom ปัญญา หมายถึง การมองเห็น เข้าใจ รู้แจ้งแทงตลอดในสังขธรรมตามที่เป็น ตถตา ความเป็นเช่นนั้น (as it really is / suchness) มีความรู้ เข้าใจสังขธรรม เห็นแนวปฏิบัติ ตามมรรคมีองค์ 8 นำสู่ความพ้นทุกข์ คือ นิพพาน

คำถามท้ายบท

1. โครงร่างวิจัยมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อธิบายแต่ละองค์มาย่อ ๆ
2. การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ดีควรเป็นอย่างไร
3. ลักษณะ/หลักการ/แนวคิดวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละประเภท ต่างกันอย่างไร
4. ปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัย มีความสำคัญอย่างไร
5. ทำไมจึงต้องกำหนดขอบเขตการวิจัย
6. การกำหนดสมมติฐานการวิจัยนิยมใช้กับวิจัยแบบไหน จำเป็นอย่างไร
7. หลักการนิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะวิจัยที่ดี ต้องเป็นอย่างไร
8. คิดว่าการทบทวนเอกสารเปรียบเหมือนอะไร มีแนวเขียนอย่างไร
9. จงยกตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัย มาดู 1 เรื่อง
10. วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ปริมาณ เอกสาร สํารวจ มีคุณลักษณะเด่นอย่างไร
11. องค์ความรู้จากการวิจัย คืออะไร มีลักษณะอย่างไร จงยกตัวอย่างมา 1 ตัวอย่าง

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับการวิจัย ดังปรากฏในโพชฌงค์ 7

ข้อที่ 2 ว่า “ชมฺมานํ วิจโย ตถา”

ส.ม. (ไทย)19//978/455.

การเขียนและเผยแพร่บทความ

ตำรา/คู่มือวิจัยนี้ นอกจากมีรูปแบบตามเนื้อหา/โครงร่างวิจัยแล้ว ยังได้ให้องค์ความรู้ ส่วนประกอบในการเขียนรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อในลักษณะ ๆ ต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งในขณะ ทำและภายหลังที่ทำวิจัยเสร็จ ครบกระบวนการวิจัยจากนั้นก็เผยแพร่ ซึ่งการเผยแพร่นี้ เป็นการ สั่งเคราะห์จากเนื้อหาของรายงานนั้น ดังนี้

4.1 ประเภท / รูปแบบบทความ¹

ประเภทบทความนั้น มี 3 ประเภทหลัก ๆ คือ (1) บทความวิจัย (2) บทความทางวิชาการ (3) บทความปริทรรศน์ ส่วนอื่นจากนี้ก็เป็นจะเป็นคณาจารย์ คำอนุโมทนา คำมุทิตาพจน์ คำนิยม รูปแบบบทความ 3 ประเภทหลัก ๆ มีความและตัวอย่าง ดังนี้

1) บทความวิจัย (research article)

บทความวิจัย คือ การสั่งเคราะห์จากรายงานวิจัยของตนที่ทำตามกระบวนการแล้วเสร็จ โดยผู้วิจัยเขียนบทความวิจัยเน้นไปที่จุดที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ละข้อของรูปแบบการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสารหรืออื่น ๆ

การศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องเผยแพร่รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ต้องทำตามกติกาด้วยการนำออกเผยแพร่ลงตีพิมพ์ในวารสาร โดยระดับคณาจารย์ต้องตีพิมพ์ในวารสาร TCI ฐาน 1 บางสถาบันกำหนดอย่างนี้ ในส่วนการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ต้องเขียนบทความแนบไปพร้อมกับส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ในการประชุมสัมมนาในระดับชาติหรือนานาชาติ นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย เมื่อค้นคว้าเสร็จสิ้นแล้วก่อนที่จะเสนอขอจบการศึกษา ต้องมีเอกสารหลักฐานการพิมพ์เผยแพร่แนบไปด้วย จึงจะถือว่าสมบูรณ์

¹ บทความวิจัยนี้ ว่าตามระเบียบของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. เมื่อทำรายงานวิจัยสำเร็จหลังจาก ผ่านการตรวจความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการตรวจรูปแบบแล้ว เมื่อจะส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จะต้องแนบบทความวิจัย

โครงสร้างบทความวิจัย ประกอบด้วย 8 ส่วน พร้อมส่วนนำ 3 ข้อข้างต้น คือ

- > ชื่อบทความตามชื่อเรื่องวิจัย หรือ วิทยานิพนธ์
- > ชื่อผู้วิจัย / นิสิต และคณะพร้อมด้วยช่องทางการติดต่อ เช่น อีเมลล์ โทรศัพท์
- > บทคัดย่อ (ไทย+อังกฤษ) พร้อมคำสำคัญ ทั้งไทย และ อังกฤษ / คำสำคัญ
- 1. บทนำ (ตั้งประเด็นปัญหา ข้อเสนอพื้นฐาน แนวทางแก้ไข)
- 2. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)
- 3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 4. วิธีดำเนินการวิจัย
- 5. ผลการวิจัย (ผลที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูล)
- 6. อภิปรายผลการวิจัย
- 7 สรุปผลการวิจัย / องค์ความรู้ใหม่
- 8. ข้อเสนอแนะการวิจัย
- 9. เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม

หมายเหตุ: บทคัดย่อไทย-อังกฤษ ไม่เกิน 300 หรือ 500 คำ ความยาวไม่เกิน 7 หน้า ขนาด A4 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถาบันนั้น ๆ จะกำหนด

ตัวอย่างบทความวิจัย / วิทยานิพนธ์

บทความวิจัยมีรูปแบบ การวางตำแหน่งส่วนต่าง ๆ และใช้การอ้างรูปแบบนามปี APA ดังนี้

การพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา

The Development of Architecture Landscape of Wat

Concerning Cosmology

พระครูสิริรัตนานุวัตร

Phrakru Sirirattananuwat

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษา 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อการศึกษาแนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมในไตรภูมิ (2) เพื่อการสำรวจโครงสร้างลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาและ (3) เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้พื้นที่ตัวอย่าง คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกและวัดอินทราวาส จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) ทบทวนวิเคราะห์ข้อเอกสาร (2) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพร้อมสัมภาษณ์ (3) สทนากลุ่มย่อย รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็น ได้แก่ (1) แนวคิดจักรวาลในไตรภูมิ (2) โครงสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่ตัวอย่าง และ (3) แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักไตรภูมิ

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ เป็นการศึกษาจักรวาลทางจริยธรรมที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ มี 3 ส่วนใหญ่ ๆ และ 31 องค์ประกอบย่อย จำลองภาพด้วยแผนผังแห่งภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม กำหนดทิศทางการสร้างสถาปัตยกรรมตามคติและความเชื่อในเรื่องเจดีย์ วิหาร อุโบสถที่ถือเป็นแกนกลางของวัดสอดคล้องกับคติเขาพระสุเมรุแกนกลางจักรวาล ไตรภูมิสัมพันธ์กับการปฏิบัติธรรมและสติปัญญาของมนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กับภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมที่มีมุมมืดและมุมสว่าง

การสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก มีภูมิทัศน์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านไปคือคดที่พระพุทธรูปเจ้าที่ตรัสรู้หันพระพักตร์ไปทิศตะวันออกหรือหันไปทางแม่น้ำ มีพระเจดีย์ปรางค์เป็นแกนกลางของวัด แบ่งเขตแดนเป็นพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณและอีกวัดตัวอย่าง วัดอินทราวาส (ต้นแก้ววัน) พระวิหารหลวงเป็นประธานของวัด มีลักษณะเรือสำเภาที่สื่อถึงการนำสรรพสัตว์ข้ามพ้นทุกข์ ส่วนแกนกลางของวัดถือเอาศาลาจัตุรมุข ที่สื่อถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช มีกำแพงโบราณเช่นเดียวกับกำแพงจักรวาลในไตรภูมิ มีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณ

แนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมวัด โดยจัดภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น ร่มเย็น สงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม สบายด้วยอาหาร การคมนาคม จัดสถาปัตยกรรมทั้งดงามด้วยศาสตร์ศิลป์ กำหนดเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส ที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณ มีอาคารแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรม อนุรักษ์ด้วยแนวคิดนวัตกรรม พัฒนาด้วยแผน และนโยบายจากภาครัฐ มีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ไตรภูมิ 3 ระดับ คือ ระดับข้อมูล ระดับความรู้ และระดับปัญญาถึงการค้นพบทุกขในที่สุด มิโมเดลองค์ความรู้ว่า “ไตรภูมิสี่ธรรม จำลองสร้างอาราม ศิลปกรรม แห่งปัญญา” แทนด้วยอักษรว่า ด.อ.ศ (WMA) ด/W=Three Words, อ/M=Monastery, ศ/A=Artistry.

คำสำคัญ : ภูมิสถาปัตยกรรม, ไตรภูมิ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research had three objectives;- (1) the concept about architecture landscape of wat concerning cosmology in three spheres, (2) the survey of structure and character about architecture landscape of wat concerning cosmology and (3) to study of architecture landscape conforming cosmology in three spheres. The qualitative research in the two simple areas is;- *Wat Phrasrīrattanamahadhatu, Phitsanulok* and *Wat Indrāvāsa* (Tonguen), Chiang Mai. The three methods of study ;- (1) literature review and analysis, (2) non-participatory observation and interview and (3) a focus group. The collection and analytical data in three issues are;- (1) the concept of cosmology in three spheres, (2) the structures of architecture landscape of the simple area and (3) the ways of development for Wat concerning cosmology.

From the study, it was found that the concept of cosmology of three spheres is study of moral cosmology for result of action of people in 3 main parts and 31 sub-components communicated by landscape and architecture. It is designed by direction of ways and belief the construction of architecture;- pagoda, *Dhamma* building, Buddha Hall as regarded central core of temple same as the center of cosmology. The three spheres are related to the *Dhamma* practice and the wisdom of people relating with landscape and architecture which are the corner of darkness and lightness.

The survey of landscape architecture of *Wat Phrasrīrattanamahadhatu, Phitsanulok* is placed in the eastern of the river Nan as the way of the Buddha turning His face in the eastern or the river. Its pagoda is central core divided into the lands as *Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dhammāvāsa*, social service area and conscious area. Another sample temple is *Wat Indrāvāsa* (Tonguen), its royal *vihāra* is the president of wat. The *vihāra* is like bark directing to freedom of suffering. The 4 faces of pavilion direct to heaven named *Jātummahārāj*. The ancient wall same as cosmological wall with the area of *Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dhammāvāsa*, social service area and conscious area of this temple.

The ways of development architecture of wat in three spheres. The part of landscape is focused on sylvan, peace, *viveka*, the promotion of *Dhamma* treatment, *sappāya* in food, communication. Its fine article architecture of science and arts. It is designed by *Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dhammāvāsa* with an area for social service and

an area for consciousness. There is learning source of artistry. Its conservation is done by planning and policy of government. There is the making process of knowledge body;- (1) sensual knowledge or information, (2) rational knowledge and (3) intellectual knowledge into freedom from suffering in this model :- (WMA) W=Three Words, M=Monastery, A=Artistry.

Keywords: Architecture Landscape, three spheres, Buddhism

1. บทนำ

จักรวาล 2 ระบบ คือ จักรวาลในไตรภูมิกับสุริยจักรวาล มีความเหมือนหรือต่างอย่างไรในด้านขนาด รูปร่าง หน้าที่การทำงานอย่างไร จักรวาลในไตรภูมิ ในจุฬินิกาสูตกร พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์เรื่องโลกธาตุ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ว่า “สหัสสิโลกธาตุเท่าโอกาสที่ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรส่องทิศ ทั้งหลายให้สว่างรุ่งโรจน์ มีดวงจันทร์ 1,000 ดวง มีดวงอาทิตย์ 1,000 ดวง มีขุนเขาสิเนรุ 1,000 ลูก มีชมพูทวีป 1,000 มีปรโคยานทวีป 1,000 มีอุตตรกุรุทวีป 1,000 มีปุพพวิเทหทวีป 1,000 มีมหาสมุทร 4,000 มีท้าวมหาราช 4,000 มีเทวโลกชั้นจาตุมหาราช 1,000 มีเทวโลกชั้นดาวดึงส์ 1,000 มีเทวโลกชั้นยามา 1,000 มีเทวโลกชั้นดุสิต 1,000 มีเทวโลกชั้นนิมมานรดี 1,000 มีเทวโลกชั้นปรนิมมิตวสวัตดี 1,000 มีพรหมโลก 1,000 นี้เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดเล็ก โลก 1,000 คูณด้วยโลกธาตุขนาดเล็กล้วนนี้ เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดกลาง โลก 1,000 คูณด้วยสหัสสิโลกธาตุขนาดกลางนั้น นี้เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดใหญ่ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาราม อ.ก.พ. 20/81/307) ซึ่งสหัสสิโลกธุดนี้คือส่วนประกอบของจักรวาลในไตรภูมินี้เอง คัมภีร์โลกที่ปกสารหรือโลก กัปปสารที่ปนี อธิบายขยายความเกี่ยวกับการทำงานของโลก 3 คือ สังขารโลก สัตว์โลก และโอกาสโลก (เกี่ยวกับโครงสร้างของโลกธาตุหรือจักรวาล, การก่อตัวและพิภพของจักรวาล) เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเลื่อมใส ประกอบคุณงามความดีและเกิดความสังเวชใจจนละเว้นจากความชั่วตามที่ได้บังชี้ไว้ในตอนท้ายของทุกปริเฉท (พระมหาสุทนต์ กตปุญโญ, 2561 หน้า 268)

ส่วนสุริยจักรวาล หรือโลก จักรภพ เอกภพ (universe) ที่ประกอบด้วยดวงดาว ที่ดำเนินไป เคลื่อนไปตามแรงโน้มถ่วงที่นับด้วยเวลาทำให้มีปี เดือน วัน การตั้งชื่อวันจันทร์ อังคาร พุธ มีรูปทรง เป็นจักรวาลทางวิทยาศาสตร์ที่กล่าวถึงรูปทรง ลักษณะ ขนาด เรียกว่าทฤษฎี “บิกแบง (Big Bang Theory) มีระบบเท่ากับทฤษฎี Oscillating Universe (Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor) translated by Phrakru Sirirattananuwat, 1993 หน้า 61-62) สอดคล้องกับจุฬินิกาสูตกร ว่าด้วยเรื่องโลก โลกธาตุ เป็นอันเดียวกันกับจักรวาล (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 หน้า 297)

จักรวาลในพระพุทธศาสนานั้นเน้นที่ไตรภูมิเกี่ยวข้องกับภูมิสัตว์ที่ดำรงอยู่จัดเป็นภูมิใหญ่ 3 ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ เป็นภูมีย่อย 31 ภูมิ แต่ละภูมินั้นเป็นผลจากการกระทำของมนุษย์แล้วนำมาจำลองในรูปของสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ประติมากรรม มีเทพ พรหม พระพุทธรูป จิตรกรรม มีเทพชุมนุม ซึ่งมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางจักรวาล ที่มีส่วนประกอบด้วยทวีป 4 ทวีป ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหานทีสี่พันนคร กำแพงจักรวาล ประการเหล่านี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้วโดยเฉพาะภูมิที่สัมพันธ์ที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นพื้นที่บำเพ็ญโพธิญาณและการเผยแผ่คำสอน เช่น พระวิหารเวฬุวันหรือสวนไผ่ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย ที่ถือว่า

เป็นวัดแห่งแรกและวัดนี้พระพุทธรเจ้าใช้เป็นที่แสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ถึง 1,250 องค์ แม้หลัง พุทธกาลแล้วพื้นที่ใกล้เคียงแห่งนี้ก็ยังใช้เป็นที่ทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้าสวดบรรณกฐา ข้างภูเขาเวภารบรรพต มี พระสงฆ์สาวกเข้าร่วมสังคายนาครั้งนี้ถึง 500 องค์ เป็นต้นแห่งพระสงฆ์สาวกบวชตามเสด็จพระพุทธเจ้าตัวอย่าง บทพระวินัยที่ว่าภควา วิหริติ นเพรปุจิมนุทมูลเมหตา ภิกขุสงฺเขน สทุธิ ปญฺจมคฺเตหิ ภิกขุสฺเตหิ แปลว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่โคนต้นอ้อพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ 500 รูป และเป็นที่มาของวิหารที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปบริวารจำนวนมาก ดังนั้น ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม ในพระพุทธศาสนามุ่งจะสื่อถึงไตรภูมิ

วัดที่ใช้เป็นพื้นที่ตัวอย่างคือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิชณุโลก (คณะกรรมการวัด 2560 หน้า 35) และวัดอินทราวาส เชียงใหม่ มีสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงไตรภูมิอย่างไร มีภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับไตรภูมิหรือไม่ มี ประติมากรรมที่สื่อแสดงถึงไตรภูมินี้อย่างไร และปัญหาว่า ไตรภูมิในพระพุทธศาสนานี้สื่อถึงการกระทำอะไร ของมนุษย์ จะแก้ไขปัญหาละเลยสังคมาอย่างไร ในเบื้องต้นนี้ต้องบอกว่า ไตรภูมิมีอิทธิพลต่อสังคมา นี้อาจเป็น เหตุผลหนึ่งที่พระยาสิทธิราชนิพนธ์ขึ้นเป็นวรรณกรรมชิ้นแรกและชิ้นเอกของไทย เพราะสังคมต่อไปนี้ถ้าขาด ความรู้ความเข้าใจเรื่องไตรภูมิแล้วจะขาดความหิริโอตตปตะตอบาป-ทุจริตตามที่ ม.ว.ร.กึกฤทธิ์ ปราโมทว่า คนเราถ้าขาดการยำเกรงค่อนรักและเกียจชังสวรรค์แล้วจะยุ่งเหยิงและก็เห็นแล้วในสังคมเยาวชนหรือทั่วไปใน ปัจจุบันนี้ ดังนั้น จึงสำคัญและจำเป็นที่ต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตาม

2. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อพระเดชพระคุณพระธรรมเสนานูวัตร เจ้า อาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประธานที่ ปริญญาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ตลอดจนทั้งไวยาวัจกรของวัดที่อนุเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย ขออนุโมทนาขอบคุณนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ระดับปริญญาโทที่รับเป็นผู้ช่วยจัดเก็บข้อมูล ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำ อันมีค่า ขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำ สาขาวิชาต่าง ๆ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ให้ความร่วมมือด้วยดี หากคุณความดีใดที่จะเกิด จากการวิจัยนี้ ขอมอบให้เป็นปฏิการะคุณแก่ทุกท่านและสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กร คณะบุคคล และส่วนบุคคลต่าง ๆ ไว้ ณ ที่นี้

พระครูสิทธิรัตนานุวัตร, รศ.ดร.

๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

3. วัตถุประสงค์

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ประเด็นที่จะศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ (2) เพื่อสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ (3) เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ รายงานการวิจัย และภาคสนาม แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) ทบทวนวิเคราะห์ข้อเอกสาร (2) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพร้อมสัมภาษณ์ (3) สันทนากลุ่มย่อย รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็น ได้แก่ (1) แนวคิดจักรวาลในไตรภูมิ (2) โครงสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่ตัวอย่าง และ (3) แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักไตรภูมิ ใช้พื้นที่ตัวอย่าง 2 พื้นที่ คือ ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก และวัดอินทราวาส (ต้นเกว๋น) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกพื้นที่ที่มีคุณสมบัติเป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัดที่มีภูมิและสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ มีความสมบูรณ์เชิงศิลปกรรม ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมที่บ่งชี้ไตรภูมิชัดเจน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

แนวคิดจักรวาลตามวัตถุประสงค์ 1 พบว่า คำว่า จักรวาล แยกเป็นจักรวาลในระบบสุริยจักรวาลและจักรวาลในไตรภูมิ สุริยจักรวาล คือระบบสุริยะเรียกว่า โลก จักรภพ เอกภพ (universe) ประกอบด้วยดวงดาวดำเนินไป เคลื่อนไปตามกระบวนการธรรมชาติ จักรวาลในไตรภูมิ คือภพภูมิของสัตว์ที่จะตกอยู่ เป็นภพที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ สื่อดัวยรูปธรรมทางภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา มีพระอุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ กำแพงวัด โดยถือพระอุโบสถหรือพระวิหารประธานหรือเจดีย์ปรางค์ เป็นจุดศูนย์กลางของวัด เช่นเดียวกับทำให้เขาพระสุเมรุหรือเขาไกรลาสเป็นแกนกลางจักรวาลในไตรภูมินั่นเอง สอดคล้องกับทัศนะที่ว่าอิทธิพลของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกัน ได้แก่ คติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลขยอดเขาพระสุเมรุเป็นเกณฑ์ หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาสุมเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดของเขาสุมเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา ดังนั้น หากถือคติแบบพระพุทธศาสนาจึงมีเรื่องไตรภูมิเข้ามาเกี่ยวข้อง กับความรู้เรื่องจักรวาลด้วย ในขณะที่จักรวาลวิทยากล่าวถึงโครงสร้างที่อยู่ ไตรภูมิจะเต็มเต็มว่า ภพภูมิที่อยู่ของสัตว์นั้นจัดได้เป็นชั้น ๆ ไป การสร้างวัดไทยจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับคติดังกล่าว (วุฒินันท์ กันทะเดียน, 2560 หน้า 59) จักรวาลหรือ โลกธาตุทั้งดงมด้วยภูเขาสินธุ ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และ

มหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยภูเขาจักรวาลระดับประคาศด้วยเทวโลกอันเป็นกามาจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและรูปาวจร 4 ชั้น ท่านเรียกว่า จักรวาลหนึ่ง เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีฐานกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้านตะวันออกเป็นสีเงิน ด้านทิศใต้เป็นสีแก้วอันนิล ด้านทิศตะวันตกเป็นสีแก้วผลึก ด้านทิศเหนือเป็นสีทอง” เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์ (กิตติพงศ์ บุญเกิด, 2543 หน้า 9) ดร. วสุกล่าวว่า วัดพุทธนิภาเยธรวาทแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ โดยการใช้อย่างอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ใช้สอยทั้ง 3 เขต โดยมีภูมิสถาปัตย์ที่เหมาะสมมีสถาปัตยกรรม (วสุ โปษะนันท์, 2558 หน้า 11-12)

การวางแผนผังการสร้างวัด ก็ เช่นเดียวกัน พยายามให้สอดคล้องกับไตรภูมิ โดยกำหนดทิศตะวันออกเป็นส่วนหน้าของวัดนั้น เพราะถือคติว่า พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งตรัสรู้ได้หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และหันไปทางแม่น้ำคือแม่น้ำเนรัญชรา ดังนั้น ถ้ามองพระประธานที่ตั้งอยู่ไกลแม่น้ำก็จะหันหน้าไปทางแม่น้ำ เพราะได้คิดตามที่พระพุทธเจ้าหันหน้าไปทางแม่น้ำนั่นเอง นอกจากนี้ภายในวัดยังแบ่งเขตแดนของวัดเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตธรรมาวาส ต่อมาแยกเป็นเขตพื้นที่บริการสังคม พื้นที่ทางจิตวิญญาณ เพราะตามอุดมคติของการสร้างวัดนั้นคือสถาปัตยกรรม (วสุ โปษะนันท์ กัณเฑาะว์, 2560 หน้า 57) สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแขนงจิตรศิลป์ (Fine Arts) มีเป้าหมายชื่นชมหรือความงามและเป็นศิลปะที่มีวัตถุประสงค์ให้เกิดความงามด้วยการเห็นหรือทัศนศิลป์ (สุชาติ เถาทอง, 2532 หน้า 50)

การสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิตามวัตถุประสงค์ 2 พบว่า โครงสร้างและลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดวัดพระศรีฯ พระวิหารพระพุทธชินราช หลังคา 2 ชั้นลดหลั่นลงมาแสดงรองรับลม เดิมทีพระวิหารพระพุทธชินราชนี้ไม่ได้ใช้สอยได้ใช้สอยองค์พระพุทธรูปชินราชเพราะใช้แสงจากปล่องที่หลังคาส่องเข้าทั้งด้านซ้ายและขวาซึ่งเป็นไปตามหลักไตรภูมิ พระวิหารนี้มีวิหารคดล้อมรอบสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปบริวารจำนวน 300 กว่าองค์ อีก สถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ องค์พระปรมาภิไธย ซึ่งเป็นไปตามหลักไตรภูมิมีเขาพระสุเมรุแกนกลาง มีส่วนที่เป็นกามาภูมิ รูปภูมิ และรูปภูมิ ส่วนเรือนธาตุนี้ มีชั้นทิศ 4 ชั้น แสดงที่สถิตของท้าวจตุโลกบาล ล้อมรอบด้วยป่าหิมพานต์ สัตว์ป่าหิมพานต์ นอกนั้นก็ยังมีพระอุโบสถสมเด็จพระนเรศวร ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังประวัติศาสตร์สมเด็จพระนเรศวรทำสงครามยุทธหัตถีกับพม่า ที่สำคัญอีกสถาปัตยกรรมหนึ่งคือ พระวิหารอัฐฐารสหรือวิหารเก้าห้องที่มีพระพุทธรูปยืนสูง 18 ศอก ครอบงำเป็นภูมิทัศน์ที่ใคร ๆ เข้ามานมัสการพระพุทธชินราชก็จะถ่ายภาพติดองค์พระ และสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ไว้เป็นอนุสติ (พระมหาปรกณ กิตติโร 2560 หน้า 156)

วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญอยู่ 2 อย่างคือ พระวิหารหลวงทรงไทยล้านนาโบราณ ที่ไม่มีเสาเอก เป็นอาคารหลังใหญ่ หลังคาชั้นหน้าลดหลั่น 3 ชั้น ด้านหลัง 2 ลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่จะนำสรรพสัตว์สู่ความพ้นทุกข์ ศาลาจัตุรมุข สอดคล้องกับไตรภูมิคือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ที่คุ้มครองดูแลทิศทั้ง 4 (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2562 หน้า 13)

แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิตามวัตถุประสงค์ 3 พบว่า ประการแรกภาครัฐโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเจ้าภาพกำหนดนโยบายให้วัดหรือช่างศิลป์ต่าง ๆ กำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมเสนอขอความเห็นชอบจาก

ทางการก่อน ซึ่งแบบนี้จะต้องสอดคล้องกับไตรภูมิ สอดคล้องกับทิศทางธรรมชาติ สอดคล้องกับธรรมชาติและท้องถิ่นแต่ละภาคด้วย เช่น พระวิหารวัดคันเกว็น ภาคเหนือของไทยกำหนดเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง หรือนิยมสร้างเข้าพระสุเมรุจำลองตั้งหลังคาพระอุโบสถด้วย นอกจากนี้ต้องกำหนดภูมิทัศน์การสร้างอาคารสถาปัตยกรรม 2 ส่วนหลักเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส พื้นที่บริการสังคม พื้นที่จิตวิญญาณ มีอาคารแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรม พื้นที่จิตวิญญาณ สร้างกระบวนการเรียนรู้ในไตรภูมิ 3 ระดับ คือ ระดับข้อมูล ระดับความรู้ และระดับปัญญา ในส่วนภาคเอกชนโดยช่างที่มีความชำนาญ มีความรู้และเข้าใจเรื่องไตรภูมิอย่างดีแล้วก็สามารถดำเนินการได้ เช่น สถาปัตยกรรม ปฎิมากรรมอาคารพุทธศิลป์ของวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย โดยช่างเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

6. อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์คือ แนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิการศึกษาโครงสร้างสถาปัตยกรรมของวัดตัวอย่าง และแนวทางการพัฒนา จะเห็นว่า จักรวาลตามสุริยจักรวาลและจักรวาลในไตรภูมิ ในส่วนวัดที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างนั้นมีโครงสร้างสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของไตรภูมิ โดยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลกมีพระวิหารเป็นประธานของวัด มีเจดีย์ทรงปราสาทเป็นแกนกลางของวัดตามที่เขาพระสุเมรุแกนกลางจักรวาล มีภูมิทัศน์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออก มีสระน้ำหน้าโบสถ์ หน้าวิหารมีแม่น้ำน่านไหลผ่านสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ ความร่มเย็น เป็นสุข และที่สำคัญอีกอย่างคือวัดแห่งนี้พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์เสด็จมาทุกพระองค์ มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาครบถ้วน

พระปรารภวัดพระศรีฯ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเสด็จมาครองเมืองพิษณุโลก ปี 1991-2031 รวม 25 ปี พระองค์ทรงโปรดให้สร้างพระปรารภที่มีรูปแบบศิลปสมัยอยุธยา มีโครงสร้างพระปรารภครอบพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูมองค์เดิมไว้ พระปรารภองค์นี้ได้รับการปฏิสังขรณ์เรื่อยมาและเป็นการสร้างตามคำรับแห่งไตรภูมิด้วย

อีกพื้นที่ตัวอย่าง คือ วัดอินทราวาส (วัดคันเกว็น) มีสถาปัตยกรรม ภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวกับทิศ คือพระวิหารหลวงหันหน้าทางไปทางทิศตะวันออก เช่นเดียวกัน มีหลังคาด้านหน้าลดหลั่น 3 ชั้นแสดงถึงส่วนที่บส่วนว่างตามรูปแบบกามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ รูปทรงลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่จะนำสรรพสัตว์ผู้ความพ้นทุกข์ ที่สำคัญคือ ศาลาจัตุรมุข สอดคล้องกับไตรภูมิคือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ที่คุ้มครองทิศทั้ง 4 เป็นที่มาของกอบทพภาคทางทหาร 4 ภาค

ถ้าว่าตามคติของจีนมีคำว่า หยิน-หยาง คือ มีขาวกับดำ ชายกับหญิง มีดกับสว่าน เรียกว่าเต๋า แทนความสมดุลของพลังในจักรวาล โดยสีดำคือ หยิน หมายถึง ดวงจันทร์ เป็นตัวแทนของการเต็มใจ รับหรือยอมเป็นฝ่ายถูกกระทำเป็นพลังแห่งสตรีเพศ ความเยือกเย็น การหยุดนิ่ง การเคลื่อนลงต่ำ การเก็บรักษา การยับยั้ง ส่วนสีขาวคือ หยาง หมายถึง ดวงอาทิตย์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพลังแห่งบุรุษเพศ การเคลื่อนไหว ความกระตือรือร้น การเคลื่อนขึ้นไปด้านบน การเจริญเติบโต เจริญรุ่งเรือง ความร้อนแรง

โบสถ์ศาสนาฮินดู เมื่อเทียบกับไตรภูมิ จะเห็นว่า โบสถ์ฮินดูหรือพราหมณ์จะสถิตรูปเคารพมหาเทพ 3 องค์คือ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ สถิตอยู่ใน 3 มุมของห้องโถงนั้นๆ ประการสำคัญคือ สถาปัตยกรรมเป็นอาคาร โบสถ์จะสร้างเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันลงมา ไทยเรานิยมเรียกว่ากันสาตหรือระเบียงดิน ซึ่งลักษณะการ

ออกแบบสร้างนี้มีเป้าหมายตามภพภูมิ คือให้มีส่วนมืดแทนด้วยกามภูมิ ส่วนสว่างแทนด้วยรูปและอรุณภูมิ ในเชิงวิทยาศาสตร์คือได้แสงสว่างส่องเข้าโดยธรรมชาติไม่ต้องใช้สปอร์คไลท์ส่องในตอนกลางวันแทนที่จะใช้เมื่อตอนกลางคืนเท่านั้น ส่วนที่ลมเข้าออกถ่ายเทได้สะดวก ไม่รู้สึกอึดอัดเมื่อเข้าไปภายในนั้น

เจดีย์เขาคอง มหาเจดีย์สี่ทองอร่าม ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงหนึ่งในกรุงย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ จดภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมได้ตามหลักไตรภูมิ ในด้านภูมิทัศน์ นับว่าเหมาะสม เพราะภูเขาสูงขนาดใหญ่ 1 ลูก สูงประมาณ 50 เมตร มีบันไดขึ้นประมาณ 100 ขั้น มีทางขึ้น-ลง 4 ทิศ เรียกว่าประตูทิศได้ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ตามรูปของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งทางขึ้น-ลงทั้ง 4 ทิศนี้ สามารถจัดการได้อย่างมีระบบ ขึ้น-ลงสะดวก บันไดกว้าง ไม่แออัด มีทิวทัศน์สวยงามร่มรื่น มีพื้นที่ที่ทึบและสว่างตามแบบของไตรภูมิ บริเวณฐานล้อมรอบเชิงพระเจดีย์จะเป็นพื้นที่โล่ง กว้างสำหรับคนเดินพร้อม ๆ กันประมาณได้ 60 คน สามารถจุผู้คนเข้าชมพร้อม ๆ กันได้ 50,000 คน

ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดของนายวุดินันท์ กันทะเดียน กล่าวว่ อธิปไตยของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกันตามคติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลขยอดเขาพระสุเมรุเป็นเกณฑ์ หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาสุเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดของเขาสุเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดคติภูมิจักรวาลในงานสถาปัตยกรรมแนวคิดของนายกิตติพงษ์ บุญเกิดว่า โลกธาตุทั้งดงมาด้วยภูเขาสิเนรุ ภูเขาตั้งตบริกัณฑ์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และมหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยภูเขาจักรวาลประดับประดาด้วยเทวโลกอันเป็นกามาจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและอรุณาวจร 4 ชั้น เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีต้นฐานกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้านตะวันออกเป็นสี่เอน ด้านทิศใต้เป็นสี่แควอันทนล ด้านทิศตะวันตกเป็นสี่แฉกเล็ก ด้านทิศเหนือเป็นสี่ทอง เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์

แนวการพัฒนาภูมิทัศน์ตามหลักการของไตรภูมินี้ ในฐานะวัดวาอารามเป็นพื้นที่สาธารณะด้านศาสนา สังคม จิตวิญญาณ วัดกับชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน แม้แต่โรงเรียนก็นิยมตั้งอยู่ในวัด ซึ่งควรวางแผนผังการสร้างอาคาร สถานที่ตามการแบ่งเขตภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับไตรภูมิร่วมกับสถาปัตยกรรมที่สื่อถึงภูมิต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะกามภูมิ แยกเป็นสุคติประกอบด้วยสวรรค์ 6 ชั้น มนุษย์ 1 ทุกติประกอบด้วยนรก เปรต อสุรกาย ติรัจฉาน วิณิบาต จะมีลักษณะทึบเพราะหนาแน่นด้วยภูมิของชีวิตต่าง ๆ ได้แก่วัตถุสิ่งของ ตัวอาคารส่วนที่ตั่งภูมิทัศน์มีสระน้ำ สวนดอกไม้ ที่ตั่งอาคาร ศาสนวัตถุต่าง ๆ

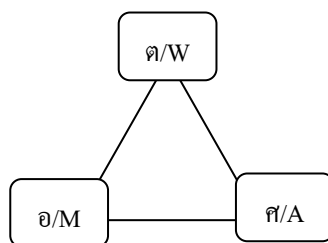
ลักษณะรูปภูมิ ได้แก่ภูมิของพรหม 16 ชั้น ที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจมาน แต่ยังไม่รู้รูปกายอยู่ ส่วนกิเลส นั้นเบาบาง ทั้งนี้เพราะคำว่าพรหม คือจิตที่บริสุทธิ์ สว่างโปร่งใส มีลักษณะสว่าง โปร่งแสง เทียบกับสถาปัตยกรรม เช่นพระวิหารที่มีปล่องแสงส่ององค์พระประธาน เช่น พระวิหารพระพุทธชินราชสมัยก่อนนี้จะมีปล่องแสงจาก 4 ทิศส่องลงองค์พระพุทธชินราช กล่าวง่าย ๆ คือ ความสว่างภายในตัวอาคารสถาปัตย์นั่นเอง

ลักษณะรูปภูมิ ได้แก่ พรหม 4 ชั้นสุดท้ายสถิตอยู่ ณ สูงสุดของเขาวพระสุเมรุ มีสภาพเป็นจิตที่ว่างเปล่าด้วยกิเลส ตรงกับคำว่าอรูป คือไม่มีรูปร่าง ไร้ส่วนทึบ ส่วนหนาด้วยกิเลส ถือว่าเป็นฉาน 4 ชั้นสูงสุด มีอาภาสอันฉายตนฉาน เป็นต้น สุดท้ายจากฉานนี้ คือพระนิพพาน

เรื่องราวของไตรภูมินี้มีใช้ปรากฏในรูปสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมเท่านั้น ยังปรากฏในรูปของนามธรรมที่แสดงผ่านเทศกาลสงกรานต์ด้วย ประการสำคัญตำนานจะกล่าวว่า พระเศียรของกบิลพรหมที่ถูกตัดจากการทลายปัญหา 3 ราศีกับธรรมบาลกุมารนั้นถูกนำไปสถิตไว้ ณ ถ้ำคันธุลีในเขาวพระสุเมรุซึ่งถือว่าสูงสุดที่เป็นปริสนาธรรมว่า บิดามารดาอยู่ในฐานะพรหม บุตรธิดาจะให้ความเคารพเลื่อมใสสูงสุดนี้เอง (พระครูสิริรัตนาวตฺร, 2559 หน้า 33) ดังนั้น เทศกาลนี้ถือแบบจำลองเหตุการณ์จากไตรภูมิเกี่ยวกับเทพ พรหม ถือว่าเป็นแหล่งจริยธรรมได้เป็นอย่างดี จึงให้ความสำคัญที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนเชิงนโยบายตั้งแต่ภาครัฐและด้านศาสนาลงสู่บุคคลให้ได้ดีที่สุด

7. สรุปผลการวิจัย/องค์ความรู้ใหม่

เรื่องนี้ สรุปลงในคำว่า ไตรภูมิ ภูมิสถาปัตยกรรม พระพุทธศาสนา คำว่า ไตรภูมิ ในพระพุทธศาสนาถือชั้นการรองรับผลการกระทำ แยกเป็น 3 ภูมิใหญ่ (31 ภูมีย่อย) คือ กามภูมิ เป็นภพของมนุษย์ สัตว์ที่ยังมีกิเลสตัณหา มีลักษณะหนาแน่นคือหนาแน่นด้วยธรรมชาติ ความต้องการที่เจือด้วยโลภ โกรธ หลง และเทวดาจำพวกหนึ่งคือ เทวดาได้แก่สวรรค์หรือวิมาน 6 ชั้น รูปภูมิ ได้แก่พรหม 16 ชั้น ที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจฉาน มีรูปกาย เบาบาง น้อยด้วยกิเลส และอรูปภูมิ 4 ชั้น มีลักษณะโปร่งโล่งสว่างด้วยปัญญากำจัดกิเลสเป็นสมุจเฉท เปรียบด้วยเจดีย์ปราสาทองค์หนึ่งที่สถาปัตยกรรมสร้างขึ้นในรูปร่างเรียวปลาย ฐานกว้าง แวดล้อมด้วยภูมิทัศน์ป่า ต้นไม้ น้ำ ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์และสิ่งที่ปลูกสร้างคือกำแพงแก้วที่ล้อมเจดีย์ปราสาทนั้น ประการเหล่านี้ทุกองค์ประกอบสื่อด้วยธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา สร้างเป็นโมเดลองค์ความรู้ว่า “ไตรภูมิสื่อธรรม จำลองสร้างอาราม ศิลปกรรมแห่งปัญญา” แทนด้วยอักษรว่า ต.อ.ศ (WMA) มีแผนผัง ดังนี้

คำว่า ต/ว คือ ไตรภูมิ (Three Worlds) อ/ม คือ อาราม (Monastery) ศ/า คือ ศิลปกรรม (Artistry) โดยพระอารามหลวงต้นแบบหนึ่ง ๆ จะมีภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมสมบูรณ์

เช่น วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร ภายในวัดมีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส มีสถาปัตยกรรมหลักของวัด คือ อุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ปรางค์ กำแพงวัดที่จำลองจากกำแพงแก้วในไตรภูมิ แม้แต่การสร้างอุโบสถจะเกี่ยวข้องกับดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก หนาแน่นไปด้วยมนุษย์ที่มีโครงร่างหน้าตาต่างกันตามทวีปทั้ง 4 โดยชมพูทวีปจะมีใบหน้ารูปไข่ รูปงามไม่งาม มีฐานะสูงต่ำ มีสติปัญญาดี ไม่ดีก็ไปตามผลการกระทำของตน

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัย จึงใคร่ขอเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้เพื่อกำหนดเป็นแผนผังในการสร้างสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม ของวัดหรือศาสนสถาน ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในฐานะเกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการกิจการคณะสงฆ์ ศาสนสถาน วัดอุสสถาน โดยเฉพาะ ต้องประสานร่วมกันกับกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรมแม้แต่วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม มีประเพณี 12 เดือน เทศกาลประจำปีหลัก ๆ คือ สงกรานต์ ลอยกระทงที่มีต้นกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาโดยแท้ นั้น แยกแผนการพัฒนาออกเป็นด้าน ๆ คือ

ด้านสถาปัตยกรรม วัดในพระพุทธศาสนาในลักษณะเถรวาทนี้ ต้องกำหนดให้มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบไทย หรือ ทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์เท่านั้น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชาติ มีคนหลายชาติเมื่อนั่งเครื่องบินบินผ่านไปไต่ใด ๆ ของประเทศไทยมองลงมาเห็นหลังคาศาลาวัด พระอุโบสถ วิหารก็ทราบทันทีว่าเป็นวัดแล้ว เช่นสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ใคร ๆ เห็นก็รู้ทันทีว่าเป็นวัดพระศรีรัตนศาสดารามแล้ว แล้วมองผ่านไปถึงว่าเป็นประเทศไทย แต่ถ้าเป็นทรงไทยแบบประยุกต์ ก็ไม่ควรประยุกต์มากเกินไป จนเสียมองย้อนหารูปแบบทรงไทยไม่ออก เช่น บางวัดสร้างพระอุโบสถ ศาลา หลังคาไม่รูปแบบทรงไทยจนกลายเป็นว่าห่างสรรพสินค้าไป

ด้านภูมิทัศน์ คือการกำหนดวางแผนผัง การตั้งจุดสร้างอาคารสถาปัตยกรรม 2 ส่วนหลัก คือ เขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาส อื่น ๆ นอกนี้ ควรกำหนดสร้างพื้นที่อาคารสาธารณะ เช่น ศาลา บุญ ศาลาลม ศาลาราย บนพื้นที่ทางสังคมที่พักผ่อนหย่อนอารมณ์ พื้นที่ร่มรื่น พื้นที่สวนธรรม พื้นที่ทางจิตวิญญาณคือที่ไหว้พระสวดมนต์ ควรวางแผนผังให้สอดคล้องกับไตรภูมิด้วย คือ มีจุดที่บึงคือจุดที่จัดการสร้างอาคารลักษณะต่าง ๆ จุดที่สร้างสระน้ำ สวนหย่อมหรือจุดร่มรื่น ซึ่งมองเข้ามาแล้ว

เป็นสัปปายะตามอุดมคติการสร้างวัดสมัยพุทธกาล หากไม่แล้ว ก็จะกลายเป็นการสร้างแบบไร้แบบแผน การวางผัง อาคารต่าง ๆ กระจายกันอยู่ไม่รู้ทิศทาง ไม่เป็นที่สัปปายะของสาธุชนดังวัดบางแห่งที่เข้าไปแล้วหาที่ทางเดินออกไม่ได้ เกะกะไปด้วยสิ่งปลูกสร้างที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมณะไปไหนมาไหน

2) ข้อเสนอแนะนำไปใช้

เรื่องนี้ ควรจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนแก่นักเรียนนักศึกษาทุกระดับชั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยเคยสอนนิสิตนักศึกษาโดยยกเรื่องนี้มาแนะนำว่า พุทธศิลป์ที่ดี นวัตกรรมที่ดี ล้วนแล้วแต่มีธรรมชาติอยู่ภายใน ดังนั้น ถ้าเราศึกษาธรรมชาติผ่านพุทธศิลป์กรรมนี้ ก็จะช่วยให้เห็นบุคลาธิษฐานได้ง่ายขึ้น อย่างเช่นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ที่สร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทำไมจึงคบเพลิงบนพระเศียร ถ้าคนธรรมดาจะยอมให้มีเปลวเพลิงบนศีรษะหรือไม่ หรือว่าใครจะยอมให้มีคบเพลิงบนศีรษะนั้น เพราะไฟก็รู้ที่อยู่ร้อนและคบเพลิงก็ไม่ใช่เบา ถ้าเราเข้าใจเสียว่า การที่ช่างศิลป์ นวัตกรรมพระพุทธรูปขึ้นมาโดยมีคบเพลิงบนพระเศียรนั้นก็เพื่อสื่อถึงปัญญา (พระครูสิทธิรัตนาวุธ. 2557 หน้า 9) ตามพุทธพจน์ที่ว่า ปัญญา โลกสมบัติ ปชุโขโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ส.ศ.15/80/85) นั่นเอง เพราะคุณสมบัติของไฟคือสว่าง อีกอย่างคือ ร้อน หมายถึงตปะ แปลว่าเผาผลาญกิเลสให้สิ้นไปต่างหาก ส่วนอื่น ๆ นอกนั้น จะมีพุทธลักษณะของพระพุทธรูปที่มีนิ้วพระหัตถ์เสมอกัน หมายถึงความเสมอภาคจากความเมตตาในพระองค์ พระกรรมที่ยาวยาน หมายถึง มีหูหนักแน่น ไม่ใช่คนหูเบา ใจง่าย ตัดสินปัญหาความผิดที่โจทก์และจำเลยมาอยู่ให้การพร้อมหน้ากัน ไว้รอคิดในการตัดสินปัญหาทุกเมื่อ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า การที่เรารู้เรื่องนี้ดี จะเป็นคุณสมบัติของพุทธศาสนบรรณาคติที่สมบูรณ์

3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไป ประเด็นที่สำคัญคือ ภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นด้วยรุกขกฐมิ ศิลาภูมิ อากาศภูมิ ดินภูมิ ต้นไม้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สำคัญ และสถาปัตยกรรมของแบบอาคารมีพระอุโบสถ วิหาร มณฑป มีหอระฆัง หอไตร ตามชื่อเรื่อง ดังนี้

- (1) ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในไตรภูมิที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลและความสำคัญของพุทธศิลป์กรรมต่อความเชื่อที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของสังคมไทย
- (3) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าสุนทรียศาสตร์พุทธศิลป์กรรม สถาปัตยกรรมจิตรกรรม
- (4) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อต่อพุทธศิลป์ของวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย

(6) ศึกษาและตีค่าทางจริยธรรมในสัญลักษณ์ของศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย

9. เอกสารอ้างอิง

ก. เอกสารปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

หนังสือ;

คณะกรรมการวัด. (2560). วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. 660 ปี (1900-2560) พระพุทธชินราช.

พิษณุโลก: รตาวรรณปริน.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. (2559). สงกรานต์: ภูมิปัญญาตะวันออก. พิษณุโลก: โฟกัสปรินต์.

พระมหาปภังกร กิตติธโร (คันควาและเรียบเรียง). (2560). วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ: สายธุรกิจโรงพิมพ์.

สุชาติ เถาทอง. (2531). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเอส พรินต์เฮาส์.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2562). วัดคันเกว็น (อินทราวาส): ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และการสืบสานประเพณีวิถีล้านนา. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor). (1993). Buddhism and Science, the Article on Buddhism and Cosmology,

Written by F. Mark Davis, translated by Phrakru Sirirattananuwat, Delhi: Motilal

Banarsidass Publishers Private Limited.

รายงานการวิจัย;

วุฒินันท์ กันทะเดียน. (2560). ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดไทยกับการเรียนรู้และการส่งเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการ. (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

วสุ โปษะนันท์. (2558). การจัดการภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมของวัดไทยให้เกิดความเจริญศรัทธา: จากอดีตสู่ปัจจุบัน. (รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

กิตติพงษ์ บุญเกิด. (ม.ป.ป.). การศึกษาคติภูมิจักรวาลในงานสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว: กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมพระอารามหลวง ในเขตกรุงเทพมหานคร, ภาควิชาโบราณคดี.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. (2557). การศึกษาเชิงตีความพุทธธรรมที่ปรากฏในพุทธศิลปกรรม. (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระมหาจุฬาลงกรณราชู. (2561). อิทธิพลและความสำคัญของคัมภีร์โลกกับปทัสสการที่มีต่อคัมภีร์โลก ศาสตร์บาลีในยุคหลัง: ศึกษาในกรณีของคัมภีร์จกกวาทปิณีและคัมภีร์โลกสันฐานโชตรตนคัมภีร์, วารสารธรรมธรรมา ; มิถุนายน, หน้า 9.

หมายเหตุ :

บทความข้างต้นนี้ เป็นการอ้างอิงแบบ APA โดยลงชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้าในวงเล็บ ไม่ใช่โดยวิธี Footnote ซึ่งลงชื่อผู้เขียน ชื่อหนังสืออยู่ท้ายหน้ากระดาษนั้น ประการสำคัญ การที่เราจะใช้เชิงอรรถ (footnote) แบบใด ขึ้นอยู่ที่ที่เราจะลงบทความนั้นจะให้ใช้แบบใด ส่วนใหญ่ถ้าเป็นแบบสากลก็จะนิยมใช้แบบ APA เพราะไม่ใช่พื้นที่มากเกินไป จำนวนหน้าบทความจะไม่เกินกำหนด ต่างจากการอ้างอิงแบบนามปี

2) บทความวิชาการ (academic article)

บทความวิชาการ คือ การศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ได้มาจากรายงานวิจัย แต่เป็นการศึกษาตามกระบวนการศึกษาจนได้รับคำตอบในเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำเผยแพร่สู่สังคม

โครงสร้างบทความวิชาการ

> ส่วนนำของบทความ หรือหัวกระดาษ ซึ่งเขียนตามข้อกำหนดของแต่ละสถาบันนั้น ๆ ซึ่งแต่ละสถาบันที่รับตีพิมพ์จะมีส่วนนำไม่เหมือนกันนัก

- > ชื่อเรื่อง (ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ)
- > ชื่อผู้เขียน หรือคณะผู้เขียน พร้อมระบุสถานศึกษา ที่ติดต่อ
- > บทคัดย่อไทย และ อังกฤษ พร้อมคำสำคัญไทย-อังกฤษ/คำสำคัญ

1. บทนำ
2. ผลการศึกษา
3. สรุปผล/องค์ความรู้ใหม่
4. เอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

หมายเหตุ : เนื้อหาของ 4 ข้อนั้น เช่นเดียวกับบทความวิจัย ส่วนการเผยแพร่ ใช้ในรูปแบบเดียวกับบทความวิจัย

3) บทความปริทรรศน์ (review article)

คำว่าปริทรรศน์ แปลว่ามองรอบด้าน ส่วนบทความปริทรรศน์ คือ บทความเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รวบรวมเรียบเรียงจากประสบการณ์ของผู้เขียนเองอย่างอิสระหรือประสงค์ที่จะเผยแพร่ชีวิตและผลงานของผู้มีอุปการคุณอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำเผยแพร่ในวารสารหรือนิตยสารที่ระลึกในโอกาสครบรอบอายุวัฒนมงคลของท่าน ในส่วนโครงสร้างบทความปริทรรศน์นี้ เหมือนกับบทความวิชาการก็ได้ (อาจจะไม่มีบทคัดย่อ ที่สำคัญ ก็ได้ เพราะไม่จำเป็น) อนึ่ง การเขียนคำนิยม คำอนุโมทนา คำมุทิตาพจน์ ก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้แม้จะเพียงบทสั้น ๆ แต่ก็ทรงคุณค่า

4.2 การเผยแพร่บทความวิจัย

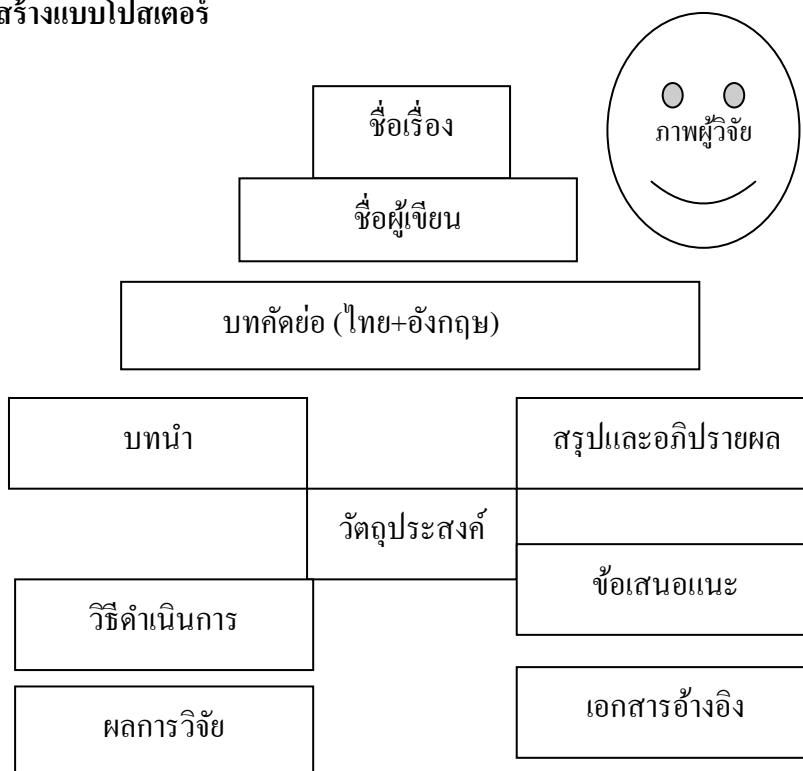
การเผยแพร่หรือเผยแพร่งานบทความวิจัย ปัจจุบันนี้มีทั้งระดับชาติและนานาชาติ ระดับชาติคือ มีขอบข่ายการเสนองานที่เน้นภาษาไทย ผู้ทรงคุณวุฒิภายในภายนอกจะเป็นคนไทยต่างจากระดับนานาชาติที่ใช้ภาษาสากล นอกจากนี้ยังต้องเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากต่างประเทศด้วย ซึ่งมีรูปแบบเผยแพร่หลัก ๆ คือ 1) แบบนำเสนอรายงานบนเวที 2) แบบโปสเตอร์ 3) แบบตีพิมพ์

การนำเสนอรายงานบนเวที - การเผยแพร่แบบนี้ เป็นที่นิยมกันทั่วไป มีทั้งการนำเสนอรายงานระดับชาติ และ ระดับนานาชาติ โดยมีกระบวนการอยู่ว่า

1. ผู้วิจัยเขียนบทความขึ้นแล้วเสนอไปยังหน่วยงานที่เวทีเสนอรายงานนั้น
2. หน่วยงานจัดเวทีเสนอรายงานนั้นแจ้งผลการรับการเผยแพร่ได้
3. ผู้วิจัยขึ้นเสนอตามวัน เวลา ที่กำหนดไว้
4. เอกสารรับรองการเผยแพร่ในรูปแบบ วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร

การเผยแพร่แบบโปสเตอร์ - เป็นวิธีเสนอบนเวที แต่ก็มีค่าเท่ากับได้เผยแพร่ผลงานวิจัยนี้แล้ว ในส่วนกระบวนการเสนอนั้น ก็จัดทำเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับแบบเสนอบนเวที

โครงสร้างแบบโปสเตอร์

แผนผัง 4.1 โครงสร้างโปสเตอร์

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร (ทวีฐานวโร), 2564

การเผยแพร่แบบตีพิมพ์ – มีกระบวนการตีพิมพ์อยู่ว่า เมื่อผ่านการอนุมัติจบแล้ว ผู้วิจัยต้องนำผลงานเขียนไปเผยแพร่อย่างที่เคยกล่าวมาด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งการตีพิมพ์นี้ คือการลงพิมพ์ในวารสารของสถาบันการศึกษาระดับ TCI ที่ 1 หรือ 2 หรือ 3 โดยวารสารวิชาการนี้มีหลายชื่อต่างกันไปตามที่สถาบันการศึกษานั้นจะตั้งชื่อ เช่น บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาจุฬาลงกรณ หรือเผยแพร่ผ่านเอกสารที่ผ่านคณะกรรมการโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชิญเป็นองค์คณะพิจารณาและมีข้อวิจารณ์เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐานเอกสารโปรซีดดิ้ง (Proceeding) ตามวารสารชนิด Proceeding ที่รวมบทความแล้ว เมื่อจะนำเอกสารเพื่อรับรองเป็นหลักฐานการตีพิมพ์ในการเสนอจบการศึกษาระดับปริญญาโทก็จะนำเอกสารประกอบด้วย หน้าปก หน้าคณะกรรมการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ หน้าสารบรรณ และที่สำคัญคือ บทความที่ระบุนำที่ตีพิมพ์ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย ซึ่งมีหัวกระดาษตราประจำสถาบันนั้นพร้อมระบุชื่อโครงการสัมมนา ครั้งที่ วัน เดือนปีด้วย ไม่ใช่เอกสารต้นฉบับที่เราส่งตีพิมพ์นั้นที่ไม่มีหัวกระดาษ

หลักฐานการตีพิมพ์ – ณ ปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุการณ์โควิด-19 กำลังระบาดหนักทุกพื้นที่ของประเทศไทย ทุกสถาบันการศึกษา แม้แต่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ใช้เทคโนโลยีทำงาน ทำการสอน การประชุม การพิจารณาโครงร่างหรือสอบป้องกันวิทยานิพนธ์แบบออนไลน์ผ่านโปรแกรมซูม (ZOOM) ดังนั้น การตีพิมพ์ก็เป็นอีกรูปแบบที่ต้องปฏิรูปด้วยการทำช่องข้อมูลโครงการสัมมนาวิชาการลงไว้ในเว็บไซต์ ซึ่งใครประสงค์จะใช้เอกสารข้อมูลนั้นก็สามารรถเข้าไปดาวน์โหลดไฟล์ข้อมูลนั้นได้เลย

4.3 การทำสื่อเผยแพร่วิจัย

ตามที่กล่าวมาแล้วว่ารูปแบบการนำเสนอรายงานนั้นมีแบบเอกสารบทความ การรายงานบนเวที การใช้โปสเตอร์ ในหัวข้อนี้ใครเสนอแนะวิธีทำสื่อเสนอรายงาน ว่า

- 1) การทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ (Power Point)
- 2) การทำสื่อเคลื่อนไหว (Clip / Video)
- 3) ชุดความรู้/แผ่นพับ (Brochure)

การทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ (Power Point) แบบนี้นิยมทำกันเพราะเป็นวิธีที่สะดวกและสามารถลงรายละเอียดได้ ลงสีสันทันใจชอบ นอกจากนี้เวลาใช้งานยังสามารถรีโมทเลื่อนภาพระยะไกล ๆ ดังนั้น ถ้าเรามุ่งเน้นสาระสำคัญของสื่อภาพเพื่อประกอบคำอธิบายแล้ว สื่อประเภทนี้ดีที่สุด ประเด็นที่ผู้เขียนจะเสนอ คือ จำนวนฟิคเจอร์เฟรม (picture frame/จำนวนหน้าภาพ) และสาระสำคัญทางเนื้อหา

การนำภาพของเพาเวอร์พอยต์มาใช้รายงานวิจัย คิดว่าเป็นภาพที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สุด ไม่ใช่ภาพเดี่ยว ๆ แต่ให้ติดฉากของงานด้วย จำนวน 5-10 หน้า (picture frame) คือ

1. ชื่อเรื่อง พร้อมชื่อผู้รายงาน สถาบันสังกัด (มีภาพประกอบ)
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีการดำเนินการวิจัย อาจ 2 เฟรม
4. ผลการศึกษาวิจัย (2-3 เฟรม)
5. บุคคล/พื้นที่/เหตุการณ์ตัวอย่าง
6. ข้อสรุป/ขอบคุณ

ลักษณะการทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ ควรเน้นหัวข้อหรือคำสำคัญ (Main point) แผนผัง (Chart) หรือโครงสร้าง (Structure) ลักษณะพาดหัวข้อ หากจะลงรายละเอียดบ้างก็ขยายเป็นข้อ ๆ ส่วนรายละเอียดคนนั้นจะมีคำรายงานประกอบอยู่แล้ว มิฉะนั้น อักษรจะเล็กทำให้ผู้ฟังเกิดความง่วงได้

การทำสื่อเคลื่อนไหว (Clip / Video) สื่อแบบนี้ ถือว่าเป็นการสร้างความสนใจอีกแบบหนึ่ง เพราะมีทั้งภาพและเสียงประกอบภายใน ใคร ๆ ที่มีความพร้อมแบบนี้จะดีมาก ความยาวของสื่อแบบนี้ น่าจะอยู่ประมาณ 5-7 นาที เวลาที่เหลือคือคำรายงานสดที่ย้อนมากล่าวถึงจุด ๆ หนึ่งของวิดีโอ นั้น ถ้าเป็นเพาเวอร์พอยต์ก็เลื่อนกลับได้สะดวก แต่ถ้าเป็นวิดีโอจะต้องคำนวณเวลาของจุดที่เราต้องการให้เห็นอีกครั้ง

ชุดความรู้/แผ่นพับ ((Brochure)) เอกสารสารสนเทศที่สร้างขึ้นจากการสรุปรายงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งสรุปสาระ ประเด็นสำคัญให้อยู่ในกระดาษหน้าเดียวหรือสองหน้าพับครึ่ง เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และสะดวกการใช้ติดตัว ติดรถไปใช้ ตัวอย่าง คือ

ชุดความรู้หรือแผ่นพับสำคัญอย่างไร กล่าวกันว่า แผ่นพับถือเป็นสื่อโฆษณา ที่ผู้ผลิตสามารถส่งถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการแจกตามสถานที่ต่างๆ ส่งผ่านไปรษณีย์ หรือวางตามจุดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ขนาดแผ่นพับมีขนาดเล็ก ทำให้เก็บรักษาได้ง่ายกว่า ต้นทุนประหยัด สามารถเก็บไว้ได้ยาวนาน นิยมใช้ในการเปิดร้านใหม่ แนะนำสินค้าใหม่ แนะนำโปรโมชั่นสินค้า เน้นเนื้อหาภายในมากกว่า สามารถเก็บไว้เป็นข้อมูลระยะยาว มีข้อดีของแผ่นพับคือ

1. แผ่นพับมีขนาดเล็ก หยิบง่าย พกพาได้สะดวก ผู้อ่านสามารถอ่านเวลาใดก็ได้
2. แผ่นพับเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย ช่วยกระตุ้นความต้องการของผู้ซื้อ และส่งเสริมการขาย
3. แผ่นพับมีต้นทุนในการผลิตต่ำ สามารถผลิตและปรับปรุงได้ง่าย
4. แผ่นพับช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร หรือผู้ผลิต
5. แผ่นพับสามารถนำไปใช้ได้หลายวัตถุประสงค์
6. แผ่นพับเป็นการสังเคราะห์งานที่สามารถเผยแพร่แนวคิดองค์รวมได้ดีที่สุด

ตัวอย่างชุดความรู้รูปแบบแผนผังเผยแพร่วิจัย

ชุดความรู้: สุขภาพในพระพุทธศาสนา

โดย พระครูวิรัตน์วิจิตร, รศ.ดร.

วัตถุประสงค์ > ศึกษาแนวคิดและกระบวนการสร้างสุขภาพองค์รวม แนวพุทธและถอดบทเรียนจากพื้นที่ตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย > วิจัยเชิงคุณภาพ มีแนววิธีวิจัยโดยศึกษาเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ประเด็นความรู้สุขภาพ ความเชื่อกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ กระบวนการสร้างสุขภาพองค์รวม สร้างเครื่องมือและเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่เจาะจง วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดจากเครื่องมือวิจัยและจากผู้ให้ข้อมูลรายบุคคลและเสวนากลุ่มย่อยครอบคลุมสุขภาพองค์รวมด้านกาย ด้านจิต ด้านปัญญา และด้านสังคม

ผลการวิจัย > เห็นความสำคัญแนวคิดสุขภาพในพุทธพจน์ที่ว่า “ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ความเชื่อกรรมที่ว่า คนพยายามทำ มีประโชติประโยชน์ ให้ความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย มีผลให้เกิดในอบาย พุทฺติ วิบัติ นรก เมื่อกลับมาเกิดใหม่ จะมีโรค

ชุดความรู้ : สุขภาพในพระพุทธศาสนา ๒

มาก อาวุธสั้น พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์เพื่อสุขภาพ ห้ามภิกษุพรวกของเขี้ยว ห้ามทิ้งของเน่าของเสียลงในน้ำ คริสล่อนให้ทำความสะอาดเสนาสนะ จัดของใช้สอยให้มีสุขภาพดีและ ทำอาหารให้มันนึ่ง สร้างสุขภาพทางกายภาพด้วยการนั่งสมาธิสังขารสังขารและวิสาขกิจอุทเทสน์ ดำรงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างสุขภาพจิตโดยปฏิบัติสมาธิ ทำจิตภาวนา สร้างสุขภาพปัญญาโดยทำกิจกรรมอบรมปัญญา เข้าค่ายธรรม สร้างสุขภาพสังคมโดยทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ตามอุดมคติแห่งการเผยแผ่ธรรมว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พหุชน ทำกิจกรรมการกิจของคณะสงฆ์ ข้อศึกษา สมนครายะ ศาสนสงเคราะห์ กามมยแผ่ธรรม

อภิปรายผล > พระพุทธเจ้าตรัสสอนบิณฑบาตว่า อาโรคยสัมปทา ความถึงพร้อมแห่งความไม่มีโรคบ้าง ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐบ้าง อุปนิสัยปฏิบัติ สมบัติแห่งร่างกายที่ดี มีรูปร่างที่สมบูรณ์รอบ ครอบอาหาร ๑๒ มีสุขภาพกาย-ใจดี ดังคำกล่าวปอนเหนือของจอห์น ล็อก ว่า a sound mind in a sound body จิตใจที่ผ่องใส อยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์

สุขภาพไม่ดี เป็นอุปสรรคต่อการอุปสมบท ดังหมอชีวกโกมารภัก กราบทูลพระพุทธเจ้าให้บัญญัติห้ามชายผู้มีโรค ๕ อย่าง ได้แก่ โรคเรื้อน โรคมี โรคกลาก โรคหนองคร่ำ โรคคนบ้าหนู ถือว่าเป็นอันตรายกรรม การพึ่งยาอายุรเวทที่มีผลต่อสุขภาพ ดังเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่พระเวฬุวันวิหาร พระองค์ทรงประชวร พระมหาอุทเทสน์ ได้ลาอาลัยโพชนกจึงได้ให้ฟัง พระองค์พิจารณาตาม ก็หายจากพระประชวร พระองค์ตรัสสมญานะ ว่า โพชนกคีติณิก จุนทะ โพชนกคีติณิก พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์ด้วยเหตุ ๑๐ ประการหนึ่งในนั้น คือเพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ คัมภีร์ธรรมกถึกกล่าวถึงหลักการสร้างสุขนิสัยเพื่อการมีอายุยืน เรียกว่า อายุสสธรรม ๕ ได้แก่ (๑) สัมปายการี ทำให้กายใจสบาย เกื้อกูลแก่สุขภาพ (๒) สัมปายมัตตัญญู รู้จักประมาณที่สัมปายะ พอตี พอยะ (๓) ปณัตถิกริ บริโภคสิ่งที่ไม่เป็นพิษภัย (๔) กาลจารี ประพฤติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา และ (๕) พรหมจารี

ชุดความรู้ : สุขภาพในพระพุทธศาสนา ๓

ถือพรหมจรรย์ (การควบคุมตนเอง) รักษาสุขภาพตามศีลและธรรม

พระพุทธเจ้าให้บริโภคน้ำปัจจัยสี่ด้วยสติ พิจารณา ให้ระวังอาหารที่บูดเน่า ป้องกันอาหารเสียโดยกำหนดเป็นกาลิก (ภัตตัญญู) ว่า (๑) ยามกาลิก อาหารที่รับประทานได้ช่วงเวลาเช้าถึงเที่ยงของวันนั้น (๒) ยามกาลิก อาหารที่รับประทานได้ช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง (๓) สัตตพาลิก อาหารที่รับประทานได้ภายใน ๗ วัน ได้แก่กล้วย ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ถั่วลิสงให้ล้างกำหนดนั้นไป อาบดินิสลัคคิยาปัจจัยสี่ (๔) อารยวิกริ อาหารที่รับประทานได้ตลอดไปไม่จำกัดเวลา คือของที่ไม่ปรุงเป็นยา เสขีวิตร ลิกขาบทที่ ๑๕ ห้ามพระภิกษุเสพของเสียลงในน้ำ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือขับถ่ายลงในน้ำ เพราะทำให้น้ำเสีย เป็นที่สกปรกส่งผลต่อโรคภัยไข้เจ็บเกิด ต้องอาบัติทุกกฏ

ศีลตามวิคฤดา เหตุการณ์เกิดขึ้นในสมัยสารัตถิ มีภิกษุเป็นไข้ เพราะโรคท้องร่วงนอนอยู่ พระองค์ตรัสถามพระอานนท์ว่ามีใครดูแลหรือไม่มี พระอานนท์ตอบว่าไม่มี พระองค์จึงตรัสถึงปฏิบัติการคุณว่า ภิกษุที่ใช้นั้นไม่เคยอุปการะภิกษุทั้งหลาย ดังนั้น จึงไม่มีใครคอยพยาบาลเลย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้คอยพยาบาล ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลมารดาจึงพยาบาลภิกษุไข้แล้ว ภิกษุทั้งหลาย ต้องอาบัติทุกกฏ นี่คือคุณค่าการปฏิบัติต่อภิกษุใช้ในคำว่า “การพยาบาลภิกษุไข้ เท่ากับได้บุญกว่าการบูชาพระพุทธรูป”

ความเชื่อว่าการมีผลต่อสุขภาพ ผู้มีอายุสั้นเพราะกรรมกรรมเป็นของทน กรรมเป็นพาหุภาพ กรรมเป็นกำเนิด กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมเป็นที่พัก ผู้มีอายุน้อย มีโรครุมเกิดเพราะเบียดเบียนสัตว์ ทำปาณาติบาต

กระบวนการสร้างสุขภาพในพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาส่งเสริมสุขภาพองค์รวม ๔ ด้าน ได้แก่ กระบวนการด้านกาย มีกลุ่มพื้นที่อีกเมืองน่าน จังหวัดน่าน ซึ่งริเริ่มโดยพระสงฆ์บนฐานคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเอาชนะความ

คำถามท้ายบท

1. การเขียนบทความวิชาการ บทความวิจัย มีลักษณะต่างหรือเหมือนกันอย่างไร
2. บทความวิจัยได้มาจากไหน มีแนวการเขียนอย่างไร มีวิธีเผยแพร่ใดบ้าง
3. เทคนิคการนำเสนอบทความบนเวที มีการเตรียมเรื่องใด และมีที่ท่าอย่างไร
4. จงทำชุดความรู้หรือโปสเตอร์ที่น่าสนใจจากการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เพื่อเผยแพร่ มาดู
5. จงแสดงโครงสร้างโปสเตอร์และแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยในพิธีสัมมนาวิชาการ มาดู

ภาพ/ตาราง/แผนผังที่ 4/1 วัดเขาสมอแรง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

หมายเหตุ : พระอุโบสถหลังคาจำลองไตรภูมิ ศูนย์กลางจักรวาล มีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ แกนกลางจักรวาลได้แก่เขาพระสุเมรุหรือไกรลาสล้อมด้วยทวีปทั้ง 4 มีชมพูทวีปเป็นต้น มหา นทีสี่พันดอน ภูเขาสัตตบริภัณฑ์หลายร้อยลูก โคจรรอบด้วยดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ในกรอบของ กำแพงแก้ว (จำลองเป็นกำแพงวัด) ซึ่งกำแพงวัดนี้มีความสำคัญทางสังขมกรรม เพราะเป็นเขตสีมาใน การอยู่จำพรรษา และทุกส่วนของไตรภูมินี้สื่อถึงธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

การศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก

บทนี้ เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการทำวิจัยทางพระพุทธศาสนา เพราะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ จัดการศึกษาตามพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 องค์สถาปนา ที่ว่า “เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์” ดังนั้น ตามที่เคยกล่าวมาว่า การวิจัยทางพระพุทธศาสนา การอ้างอิงชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกนี้ ต้องใช้อย่างน้อย 60% ขึ้นไป จึงต้องศึกษาเรียนรู้แหล่งข้อมูลและใช้สื่ออุปกรณ์การศึกษาให้มีทักษะตามมาตรฐานความลำดับที่ 5 ว่า ทักษะในการใช้เทคโนโลยีและตัวเลข มีประการสำคัญ ดังนี้

- 5.1 ความเข้าใจเรื่องราวพระไตรปิฎก (ที่ทันสมัย)
- 5.2 ข้อบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)
- 5.3 ขั้นตอนเข้าใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

5.1 ความเข้าใจเรื่องราวพระไตรปิฎก (ที่ทันสมัย)

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดการศึกษาตามพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 ที่ว่า สำหรับศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงนั้น การศึกษาพระไตรปิฎกจะกำหนดหลักสูตรระดับปริญญาตรีไว้เป็นหมวดวิชาเฉพาะวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต ที่เด่นกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไปคือ วิชาธรรมภาคปฏิบัติซึ่งมีถึง 7 ภาคการศึกษา นอกจากเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียนแล้วยังต้องปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน ภาคสนาม ประจำปีอีก 10 วัน ด้วย

อัตลักษณ์การวิจัยทางพระพุทธศาสนานั้น คือการอ้างอิงข้อมูลจากพระไตรปิฎกในฐานะข้อมูลปฐมภูมิ ประมาณ 60-65% ซึ่งผู้เขียนหนังสือชี้แจงกับนิสิตระดับปริญญาโทบ่อย ๆ เป็นเรื่องที่ต้องรู้ ปัจจุบันนิสิตโชคดีคือการศึกษาค้นคว้าในปัจจุบันไม่เหมือนเมื่อก่อนนี้ที่ต้องเปิดพระไตรปิฎกทีละเล่ม จนกว่าจะพบก้นาน และพระไตรปิฎกเป็นหนังสือชุดใหญ่ 45 เล่ม แต่ละเล่มมีน้ำหนักและเล่มหนา ตั้งแต่ 300-500 หน้า ใครก็ตามที่จะใช้พระไตรปิฎกต้องไปห้องสมุดอย่างเดียว เพราะหนังสือชุดยืมไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้ สะดวกสบายมากขึ้น เพราะมีพระไตรปิฎก ฉบับ

ซีดิรอมของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ เพียงแต่เราศึกษาวิธีเข้าใช้ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลพระไตรปิฎกได้ทั่วถึงในแผ่นซีดิรอมแผ่นเดียวได้ ที่ดียิ่งกว่านั้น คือ ปัจจุบันนี้มีโปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ แล้ว ไม่ต้องใช้แผ่นซีดิรอมก็สามารถคลิกขึ้นมาใช้ได้ ซึ่งมีชื่อโปรแกรมว่า E-tipitaka 2.1¹

การศึกษาพระไตรปิฎกนี้ กำหนดไว้ในหลักสูตร หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปที่ต้องศึกษาชั้นหลักสูตร/วิชาเอก คือ วิชาพระไตรปิฎกศึกษา พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก นอกนั้นจะเป็นกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ยิ่งเป็นหลักสูตรพระพุทธศาสนาด้วยแล้วจะเน้นเรียนเรื่องพระพุทธศาสนาโดยถือพระไตรปิฎกเป็นปฐมภูมิ โดยศึกษาผ่านหมวดวิชาเฉพาะ ๑๐๔ หน่วยกิต วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต วิชาแกนพระพุทธศาสนา 33 หน่วยกิต วิชาเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา 32 หน่วยกิต วิชาเลือกเฉพาะพระพุทธศาสนา 9 หน่วยกิต ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์สมควรอ้างอิงพระไตรปิฎก 60-65%

5.2 ข้อบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

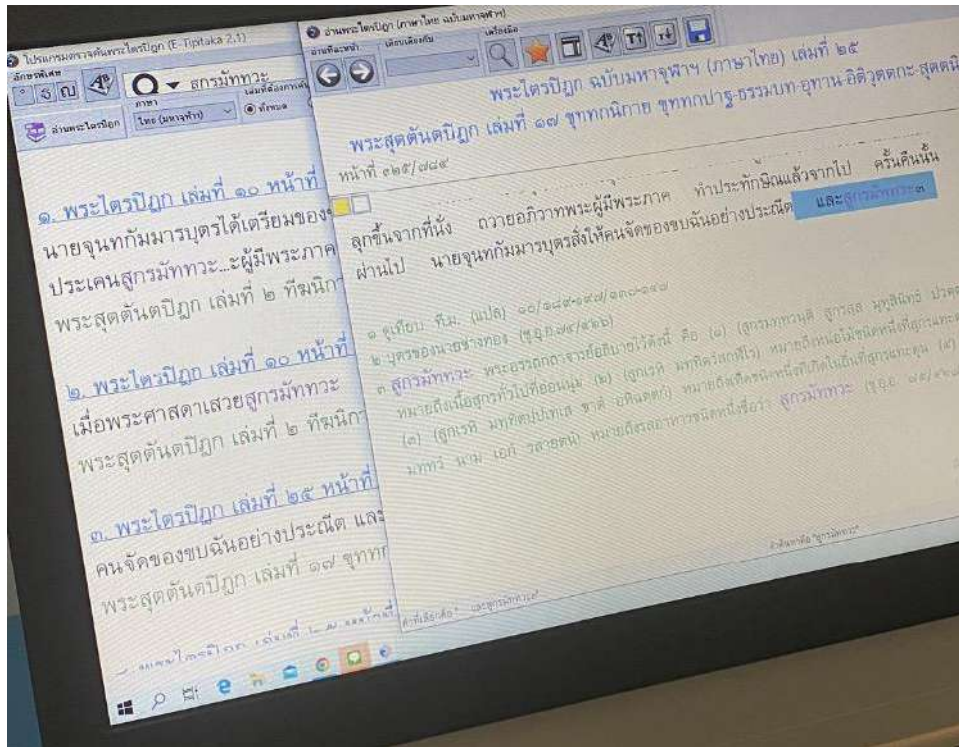
พระไตรปิฎกในประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีหลายฉบับมาก มีฉบับสยามรัฐ ฉบับหลวง ฉบับสังคายนา ไม่รวมพระไตรปิฎกสมัยรัชกาลที่ 1 เรียกว่าพระไตรปิฎก ฉบับรดน้ำเอก รดน้ำแดง ในส่วนที่พระไตรปิฎกที่จัดลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว ก็มี ฉบับมหิดล ฉบับธรรมทาน และฉบับมหาจุฬาฯ เติปิฎก เรียกว่า E-tipitaka 2.1

เมื่อมีหลายฉบับเช่นนี้ มีข้อบ่งใช้อย่างไร เรื่องนี้มีข้อบ่งใช้ว่า ให้ใช้ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ สำหรับนิสิตหรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในมหาจุฬาฯ เพราะในฐานะที่เราเป็นเจ้าของสมบัติทางปัญญา เราต้องใช้ของที่ตนผลิตขึ้น ทำนองว่า เรารับรองสิ่งตนผลิตขึ้น เราต้องใช้ด้วย ที่ทำเป็นอย่างยิ่ง คือ งานเขียนทางวิชาการแบบตำรา หนังสือ รายงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ ที่บุคลากรของมหาจุฬาฯ ต้องใช้พระไตรปิฎก ฉบับของมหาจุฬาฯ อ้างอิงเท่านั้น ฉบับก็อ้างได้ในกรณีจำเป็น

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ มีจำนวน 45 เล่ม เหมือนกันกับพระไตรปิฎก ฉบับหลวง หรือฉบับอื่น ๆ บางฉบับ มีเอกลักษณ์ คือ สีปกคือ ปกสีฟ้า ส่วนมีเอกลักษณ์ภายใน คือ มีเชิงอรรถอธิบายความ (ไม่ใช่เชิงอรรถแบบรายการหรือนัมเบอร์) ในคำที่เฉพาะ ซึ่งเป็นคำนิยมใช้หรือได้เป็น

¹ พระไตรปิฎกโปรแกรม สามารถดาวน์โหลดได้ที่ เว็บไซต์ mcu.ac.th หรือ บุคคลได้จากแอปพลิเคชันในสมาร์ตโฟนมือถือ

ที่รู้กันตามสื่อต่าง ๆ เช่น เชิงอรรถอธิบายคำว่า มัททวะ ที่พระพุทธเจ้าเสวยครั้งสุดท้ายจากนายจุนทะ ดังภาพในจากโปรแกรมพระไตรปิฎก ดังนี้

แผนภาพที่ 5.1 เชิงอรรถอธิบายคำว่า สุกรมัททวะ ใน จุนทสูตร ที.ม. (ไทย) 25/75/325.

ที่มา : พระครูสิริदानุวัตร (ทวีฐานวโร), 2565

เชิงอรรถอธิบายดังกล่าวนี้ ได้อ้างอิงมาจากอรรถกถา ฎีกา หรือแม้แต่หนังสือที่อ้างอิงอื่น ๆ เช่น พุทธธรรม ศัพทานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เรื่องนี้ ผู้เขียนได้อินจากผู้จัดทำเองว่าเป็นเอกลักษณ์ของพระไตรปิฎก ฉบับนี้ ซึ่งฉบับอื่น ๆ ไม่มี แต่ละหน้านั้นก็จะระบุนิกาย สูตร เล่มที่ ข้อที่ และหน้าที่ไว้ด้วย

ณ ปัจจุบัน พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ นับตั้งแต่พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2539 ถึงปัจจุบัน ได้จัดพิมพ์มานับ 10 รอบแล้ว จำหน่ายพร้อมตู้บรรจุ มีจำหน่ายอยู่ที่ มหาจุฬาฯบรรณาคาร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือสั่งจองพร้อมส่ง สิ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้ใจบุญชาวพุทธไทย นิยมจัดซื้อถวายวัดหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์จำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ก็ได้รับถวายมาตลอด น่าจะมีถึง 10 กว่าชุดแล้ว

สิ่งที่เนื่องด้วยพระไตรปิฎก คือ อรรถกถาอธิบายคำและเนื้อความที่เพิ่มขยายความมากขึ้น ซึ่งได้ดำเนินการจัดสร้างมาพร้อม ๆ กับการมีพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ นี้ มา ณ ปัจจุบัน ก็มีพระไตรปิฎกโปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์ ที่นิยมเรียกกันว่า อีบุ๊ก (E-book) ซึ่งป้อนคำที่ต้องการเข้าไป ก็จะแสดงคำนั้นออกมาทั้งหมดทุกเล่ม ทุกข้อ ทุกนิกาย เราต้องการเนื้อความของคำนั้นใด ก็คัดเอาคำนั้นมาใช้ เช่น ต้องการปฐมพจน์แห่งการเผยแผ่ศาสนาที่พระองค์ทรงส่งพระอรหันตสาวกจำนวน 60 องค์ ไปเผยแผ่ศาสนา ณ กรุงพาราณสี แคว้นกาสิ แห่งชมพูทวีป ด้วยคำว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกัน 2 รูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน ในโลกนี้ยังมีเหล่าสัตว์ผู้มีธุลีในดวงตาเบาบาง สัตว์เหล่านั้นจะเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม เหล่าสัตว์ผู้ที่อาจจะรู้ทั่วถึงธรรมได้ยังมีอยู่”²

พุทธพจน์ข้างต้นนี้ ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ที่มณิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 10 ข้อที่ 88 หน้าที่ 47 ส่วนข้ออื่น ๆ ในนิกายอื่น ๆ ก็มีแต่บริบทจะต่างกันไป

นอกจากมีโปรแกรมพระไตรปิฎก อิเล็กทรอนิกส์แล้ว พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ โดยกองวิชาการของมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดทำ พจนานุกรมขึ้น มีจำนวนคำ 84,000 คำ เท่าจำนวนพระธรรมชั้นในพระไตรปิฎก มีแนวโน้มว่าจะจัดทำศัพท์ภาคภาษาอังกฤษด้วย ตัวอย่างพจนานุกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ ที่กำลังจัดทำอยู่ คือ

² ที.ม. (ไทย) 10/88/48.

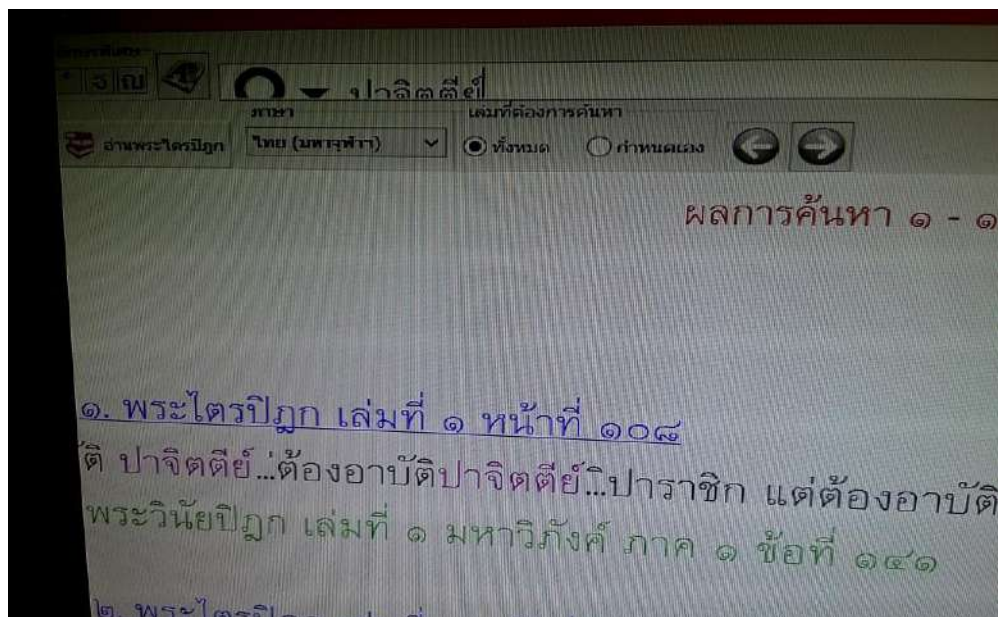
เลือกอักษร: หงหมด ก ข ค ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ร ล ว ศ ษ ส ห ฟ อ ฮ

เพิ่มคำศัพท์

ที่	คำศัพท์	ผู้แต่ง	ตรวจสอบการ
17737	เศอโหมลมิติ วิธ	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17736	เศอชกข,กิกข	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17735	เศอ	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17734	เศอเมณธรรม	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17733	เศอเนตน	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17732	เศอภาม	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17731	เศอ	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	
17730	เศอียงพาง	พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.	

แผนภาพที่ 5.2 การค้นคำในพจนานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ

ที่มา : พระครูสิริรัตนานวัตร (ทวิฐานวโร), 2565

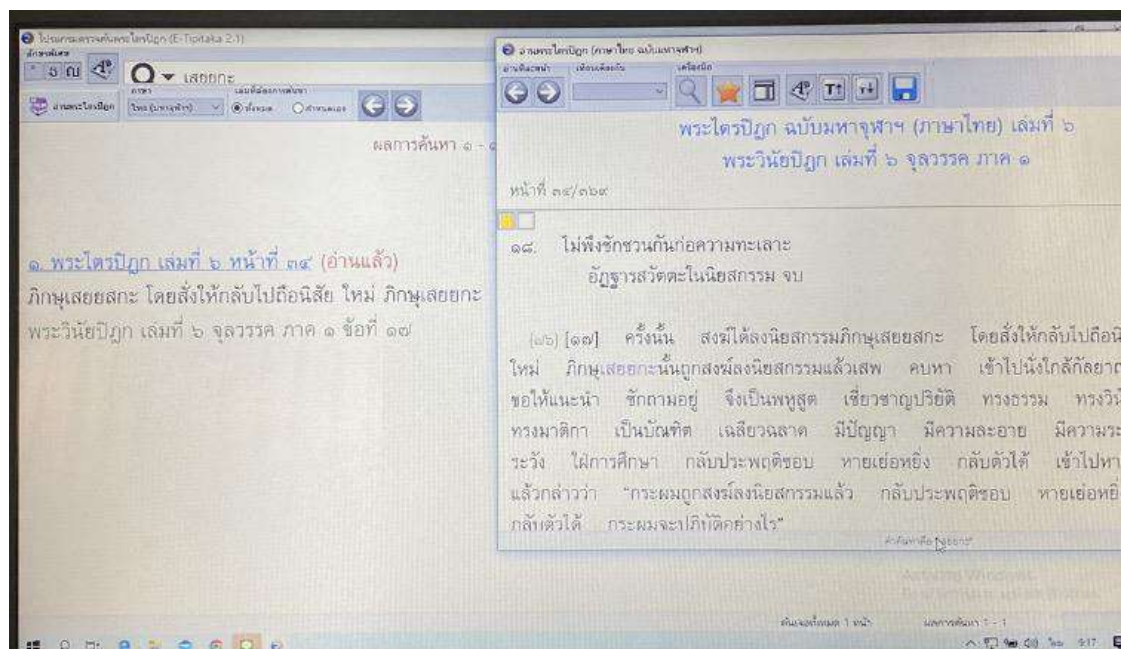
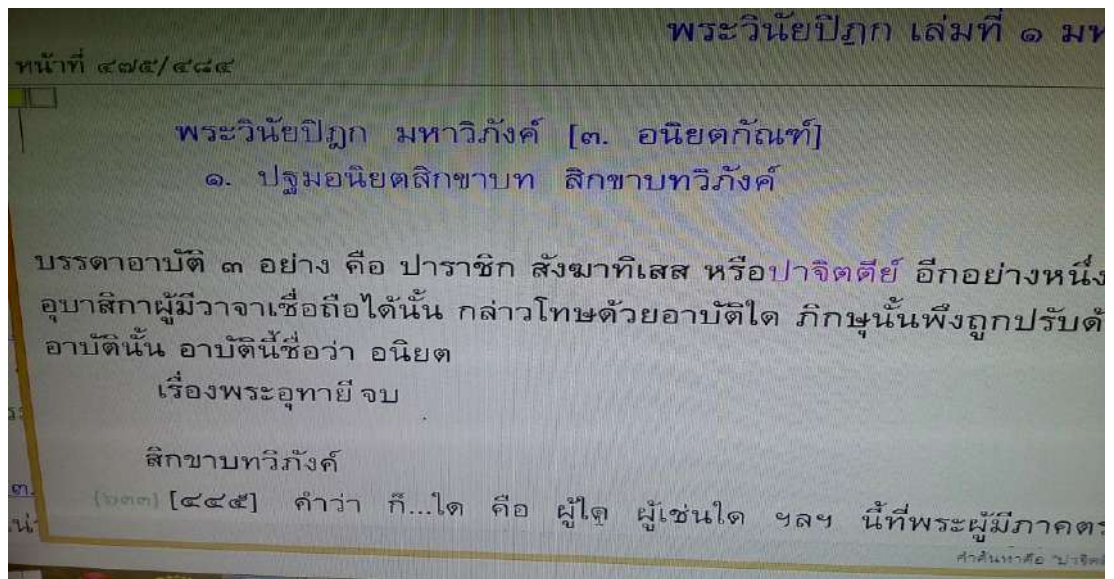

แผนภาพที่ 5.3 คำศัพท์ และคำอธิบาย ในพระไตรปิฎก

ที่มา : พระครูสิริรัตนานวัตร (ทวิฐานวโร), 2564

5.3 ขั้นตอนการใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

ขั้นตอนที่ 1 หลังจากคลิกเข้าโปรแกรมแล้ว เลือกฉบับพระไตรปิฎก ตามที่เห็นในภาพที่ 1 นี้ เลือกพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬา แล้วพิมพ์คำว่า ปาจิตตีย์ แล้วกดเอนเทอร์ แล้วคลิกคัดลอกเล่ม หรือหน้าหรือข้อความย่อ ๆ ที่มีเนื้อหาที่เราต้องการ ดังภาพนี้

แผนภาพที่ 5.4 วิธีค้นหาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เช่นคำว่า เสดยยะ จะระบุชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ หน้า ว่า

เล่ม/ข้อ/หน้าว่า วิ.จู (ไทย) 6/17/34.

ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร (ทวี ฐานวโร), 2564

คำถามท้ายบท

1. การวิจัยทางพระพุทธศาสนาต้องใช้อ้างอิงพระไตรปิฎกมากน้อยเพียงใดและมีเนื้อหาการทำวิจัยอย่างไร
2. พระไตรปิฎกแบบออนไลน์มีขั้นตอนและเทคนิคการเข้าใช้อย่างไร
3. เอกลักษณ์ของพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ต่างจากฉบับอื่นอย่างไร
4. การอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ กับฉบับอื่น ต่างกันอย่างไร
5. วิธีการนำเนื้อหาพระไตรปิฎกมาใช้ ควรเลือกสรร และหลักการนำมาใช้อย่างไร อย่างไร ยกตัวอย่าง

แผนภาพ/ภาพที่ 5.5 รอย/รองเท้าสมุนไพรร

ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, หอแก้ว จ.มุกดาหาร, 2550.

รอยเท้านี้ สะท้อนถึงพระวินัยสงฆ์ ที่กำหนดให้พระสงฆ์บิณฑบาตนอกจากเพื่อโปรดสัตว์แล้ว ยังเป็น นวกรรมรอยเท้าสมุนไพรรเพื่อสุขภาพ เป็นเหตุผลหนึ่งที่พระสงฆ์ไม่ใส่รองเท้าขณะเดินบิณฑบาต เพราะเป็นการนวดเท้าไปในตัว อีกแรงสะท้อนหนึ่งคือ หมอชีวกโกมารภัฏ พระบิดาของสมุนไพรรหรือยาไทย/แผนโบราณซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าคือ เป็นผู้ดูแลของพุทธา

อนุญาตให้ทรงบัญญัติห้ามบุคคลผู้มีโรค 5 อย่างเข้ามาบวช เรียกว่า อันตรายกกรรม ได้แก่โรค เรื้อน โรคฝี โรค โรคมอกร่อ โรคลมบ้าหมู

แนวคิดที่ได้จากภาพนี้ สามารถนำไปสร้างเป็นโครงร่างวิจัยได้ในประเด็นการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้าเพื่อผลสุภาพะของพระสงฆ์อย่างไร เช่นชื่อเรื่องว่า “ศึกษาวิเคราะห์มูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัยสงฆ์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขต่อสังคม” เป็นต้น

บทที่ 6

การเขียน/พิมพ์รายงานวิจัย

การเขียน/พิมพ์วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัยนั้น ต้องพิมพ์ตามรูปแบบในกลุ่มการจัดพิมพ์ รายงานวิจัยของสถาบันนั้น ๆ ในส่วนของบัณฑิตวิทยาลัย ก็ต้องใช้ตามคู่มือของบัณฑิตวิทยาลัย หรือตามคู่มือการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ดังนี้

- 6.1 การเขียนสารบัญ
- 6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง
- 6.3 การกำหนดขนาดอักษร
- 6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับข้อความต่าง ๆ
- 6.5 การเขียนบรรณานุกรม
- 6.6 การเขียนเชิงอรรถ
- 6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

6.1 การเขียนสารบัญ

สารบัญ คือ การทำบัญชีรายการของเนื้อหาภายในงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั้นๆ ซึ่ง สารบัญนี้เปรียบเสมือนแผนที่ ทำให้เราเห็นภาพรวมโดยย่อๆ ในหนึ่งหน้ากระดาษจากจำนวน 100 หน้า โดยมีโครงสร้างเป็นบททั้ง 5 บท ดังตัวอย่างรายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างจิตสำนึกด้าน ศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ ดังนี้

บทคัดย่อไทย.....

บทคัดย่ออังกฤษ.....

กิตติกรรมประกาศ.....

อักษรย่อชื่อคัมภีร์.....

สารบัญ.....

(อาจมีสารบัญภาพ / สารบัญตารางหน้าอักษร จ....ช....ณ....หรือใช้ตัวเลขย่อ)

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1

1.1.3.....ฯลฯ

หรือ

1)

2)ฯลฯ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.6 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

1.7 ข้อจำกัดในการวิจัย

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ก. คัมภีร์ เอกสาร ตำรา หนังสือ (อย่างน้อย 10 เรื่อง)

ข. งานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (อย่างน้อย 10-15 เรื่อง)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย (วิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยแบบเอกสารนำไปบทที่ 1)

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (บางกรณีใช้คำว่ากลุ่มเป้าหมาย)

3.3 เครื่องมือการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการศึกษา (หรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล) ตามรูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (แบบตรวจสอบรายการ
=check list) โดยแยกเป็น ดังนี้

- 1) ตารางที่.....แสดงกลุ่มประชากรอายุ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อรายการ
สัมภาษณ์
- 2) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรอาชีพ.....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อบันได
5 ชั้น
- 4.2 ตารางวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น หรือระดับปัญหา ฯ โดยแยกตารางเป็น ดังนี้
- 1) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)
- 2) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

หมายเหตุ :

บทที่ 4 รูปแบบการวิเคราะห์จะต่างกันไป โปรดดูตัวอย่าง บทที่ 2-3 หรืออื่น ๆ (ถ้ามี)

บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

- ผนวก 1 แบบสอบถาม
- ผนวก 2 รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 3-5 ท่าน
- ผนวก 3 หนังสือออกขออนุมัติสถานที่เก็บข้อมูลวิจัย
- ผนวก 6 ภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย.....(ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัยวัน เดือน ปีเกิด การศึกษา ภูมิลำเนา หน้าที่การงาน ประสบการณ์ เกียรติยศที่
ได้รับ (ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ)

6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง

การพิมพ์วิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัยทางพระพุทธศาสนานั้น การที่เราจะอ้างอิง
ข้อความใด ๆ นั้น โดยหลักการแล้วต้องทำเครื่องหมายกรอบข้อความเรียกว่าอัญประกาศ
(quotation) เรียกว่าง่าย ๆ ว่า ฟันหนู ซึ่งมีอัญประกาศเปิดและปิดหรือกั้นหน้าและกั้นหลังข้อความนั้น

กรณีที่ข้อความนั้นไม่เกิน 3 บรรทัด เช่น “ธงธรรมจักร เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนธงฉัพพรรณรังสีเป็นธงเครื่องหมาย ธงศาสนาพุทธ ที่ใช้ทั่วไปเป็นสากล” แต่ถ้าเป็นข้อความเกิน 3 บรรทัดต้องย่อหน้าทำโควเตชั่น (quotation) ให้ย่อหน้ากระดาษ ตัวอย่างการอ้างอิงจากพระไตรปิฎก 3 บรรทัด ถ้าพิมพ์ใช้แท็บเล็ตก็คลิกบังคับได้อัตโนมัติ เช่น

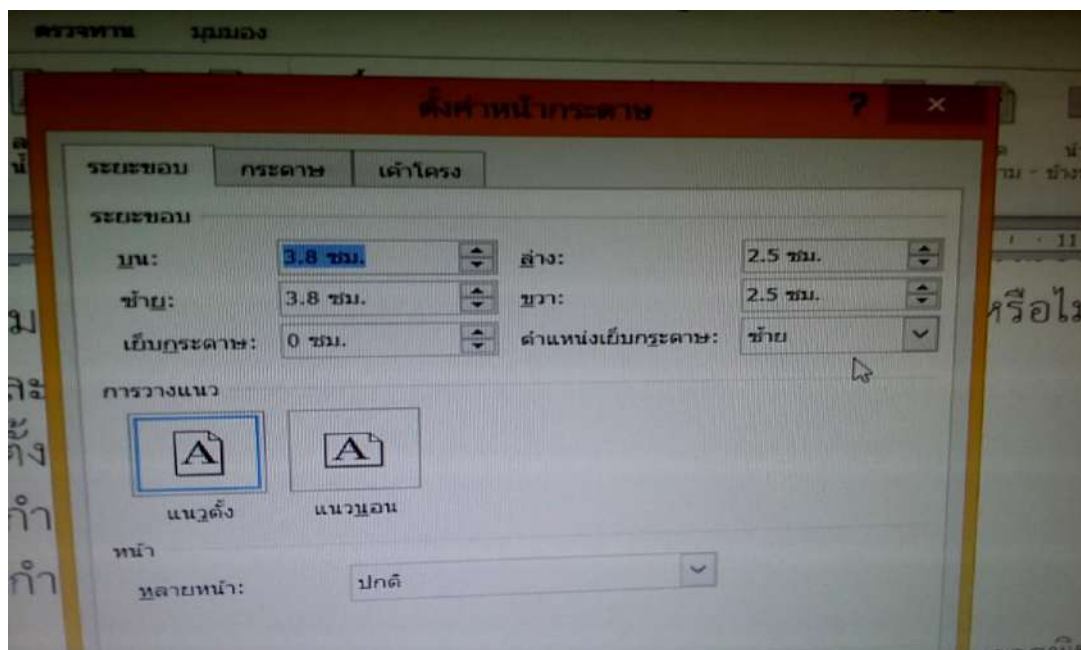
...ภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่ทางกัน มีต้นหาเป็นเครื่องประกอบ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่อนไม้ที่บุคคลโยนขึ้นไปบนอากาศ บางคราวก็ตกลงทางโคน บางคราวก็ตกลงทางขวาง บาง คราวก็ตกลงทางปลาย แม้ฉันใด สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชา เป็นที่ทางกัน มีต้นหาเป็นเครื่องประกอบไว้ท่องเที่ยว ไปมาอยู่ ก็ฉันนั้นแล บางคราวก็จากโลกนี้ไปสู่ปรโลก บางคราวก็จากปรโลกมาสู่โลกนี้ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารกำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องต้นปลายไม่ได้ (.....ตัวเลขอ้างต่อท้าย)¹

6.3 การกำหนดขนาดอักษร (font size)

การกำหนดขนาดอักษร (font size) โปรแกรมการพิมพ์ให้คลิกไปที่เค้าโครงหน้ากระดาษแล้วตั้งค่าหน้ากระดาษ เนื่องจากระเบียบการพิมพ์รายงานวิจัยกับวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์จะมีขนาดอักษรมาตรฐานหลัก ๆ ตรงกัน คือ

- ข้อบท ขนาด 20 พร้อมกับพิมพ์คำ
- ข้อหัวข้อใหญ่ 18 พร้อมกับพิมพ์คำ
- ข้อหัวข้อย่อย 16 ปกติ
- ขนาดอักษรในเนื้อหา 16 ปกติ
- ขนาดอักษรเชิงอรรถ 14

¹ พระครูสิริรัตนาวุธ (ทวี ฐานวโร), เทคนิคการทำวิจัย : ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา, (พิษณุโลก : โฟกัสเมสเตอร์ปริ้นต์, 2559), หน้า 7.

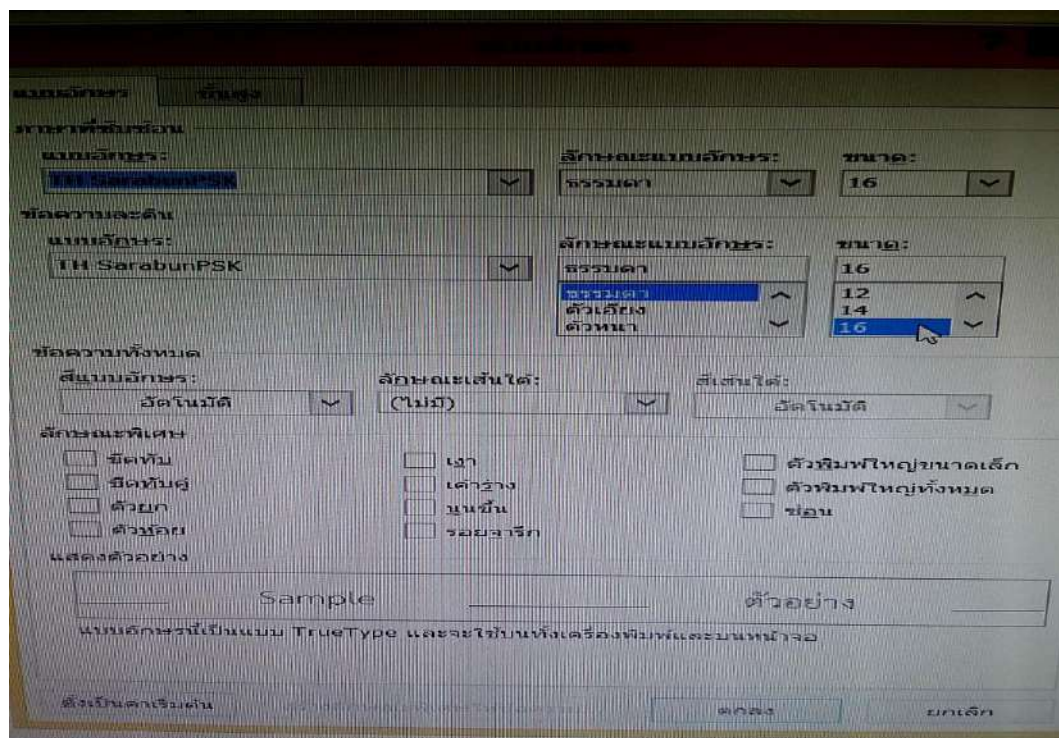

แผนภาพที่ 6.1 การตั้งค่าหน้ากระดาษกำหนดขอบบนและขอบซ้าย
ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุตร (ทวี สุานวโร), 2565

6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับหัวข้อต่าง ๆ

การกำหนดตัวเลขข้อต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องจำเป็นต้องศึกษาและทำให้ถูกต้องตามระเบียบการพิมพ์ เพราะถ้ากำหนดวางตัวเลขไม่ถูกต้องแล้วก็จะสับสนไม่รู้ว่าเป็นหลักนำข้อไหนเป็นรอง ดังนั้น ณ ที่นี้จะกำหนดตัวเลขแสดงแบบการพิมพ์รายงานวิจัยกับวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์เป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง การวางตัวเลขในบทที่ 1 ของรายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ฯ

แผนภาพที่ 6.2 แสดงการตั้งขนาดอักษร ณ ที่นี้ตั้งขนาดของฟอนต์เนื้อหาที่ 16
ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุตร (ทวีฐานวโร), 2565

ตัวอย่างการวางตัวเลขหัวข้อต่าง ๆ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการวิจัยนี้ สอดคล้องกับกรอบสาระการวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 ของ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกรอบสาระที่ 3 ว่าด้วย

.....
.....

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อ.....

1.2.2 เพื่อ.....

1)

2)

ฯลฯ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1

1.3.2

1)

2)

ฯลฯ

1.4 ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.1

1.4.2

1)

2)

บทที่ 2

.....ชื่อบท.....

2.1

2.1.1

1)

(1)

(2).....

2)

(1)

(2).....

2.2

2.2.1

1)

(1)

(2).....

2)

(1)

(2).....

-บทต่อไป ก็ทำลักษณะเดียวกันนี้-

ข้อสังเกต: จำนวนเลขที่น้อยที่สุด คือตัวเลขในวงเล็บสองข้าง เปิด-ปิด = (1) ซึ่งจะมีตัวเลขที่น้อยจากนี้ไม่มีอีกแล้ว ถ้ามีข้อความต่ออีก ก็ไม่ต้องใส่ตัวเลข

6.5 การเขียนบรรณานุกรม (bibliography)

บรรณานุกรม (bibliography) คือ การทำบัญชีหนังสือ หรือการรวมหนังสือที่ได้จากการเขียนเชิงอรรถมาเรียงลำดับไว้เป็นหลักฐานที่สืบค้นมา โดยเรียงตามลำดับพยานะตัวแรกทั้งไทย (ก-ฮ) และอังกฤษ (A-Z) มีส่วนคล้ายกับการเขียนเชิงอรรถ มีลักษณะบรรณานุกรมโดยเฉพาะ

หลักการสร้าง

> ต้องลำดับหนังสือตามลำดับพยานะชื่อผู้แต่งในวรรคต่อกันไป (ทั้งไทย หรืออังกฤษ)
ถ้าพยานะตัวใดไม่มี ก็ให้ข้ามไปใช้ตัวต่อไป

> ต้องจุดกันชื่อผู้เขียน (.) กันชื่อหนังสือ (.) ระบุมือเมืองที่พิมพ์หนังสือ, ระบุปี พ.ศ. (ใส่แต่ตัวเลข พ.ศ.)

> ต้องแยกหมวดหมู่เป็นชั้นข้อมูลปฐมภูมิกับทุติยภูมิก่อนจากนั้นจึงแยกย่อยเป็นประเภทโดยใช้ อักษร เป็น ก. ข. ค. เช่น ก.ตำรา ข.วารสาร ค. เว็บไซต์ เป็นต้น และให้เริ่มเรียงใหม่แต่ละประเภทอักษร

> ถ้าชื่อผู้แต่งคนเดียวกัน แต่หนังสือที่เขียนหลายเล่ม ให้เขียนชื่อเล่มแรก ส่วนเล่มที่เหลือให้ใช้จุด แล้วตามด้วยชื่อหนังสือต่อไปจนครบถ้วน

> วางการย่อหน้า โดยเริ่มริมซ้ายสุด ส่วนความที่เหลือให้ย่อมาเริ่มพิมพ์อักษรที่ 9

รูปแบบบรรณานุกรม (ทั้งไทยและอังกฤษ) แบบ มจร

โครงสร้าง > ชื่อผู้เขียน. ชื่อหนังสือ. เมืองที่พิมพ์: โรงพิมพ์หรือสำนักพิมพ์. ปี
พ.ศ..(ไม่มีเลขหน้า)

ข้อสังเกต :

บรรณานุกรมท้ายชื่อผู้เขียนและหนังสือจะเป็นจุด (.) ต่างจากเชิงอรรถ ที่จะเป็นลูกน้ำ (,) และบรรณานุกรมจะไม่ลงเลขหน้าหนังสือที่นำมาอ้างอิง ต่างจากเชิงอรรถที่ต้องระบุเลขหน้าด้วย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กาจร สุนทร. ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

ขรรค์ชัย บุนปานและสุจิตต์ วงษ์เทศ. ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทย. กรุงเทพฯ:

พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

ชำนาญ พาที. จริยศาสตร์ประยุกต์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

ทศพล จังพานิชย์กุล. พระพุทธรูป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คอมม่า, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. จาริกบุญ จาริกธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พุทธธรรม, 3539.

พระราชวรมนิ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ 365 วัน. กรุงเทพฯ: 2539.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลดลที่ป็นแปล เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราช

วิทยาลัย, 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. กรุงเทพฯ ฯ : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.

(2) รายงานวิจัย

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย. วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ. **รวมบทความวิจัย, การสัมมนาผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2556.

พระครูสิริรัตนานุวัตร และคณะ. คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย. **รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2556.

_____. การบนบาน บวงสรวง : หลักการ แนวคิดและอิทธิพลต่อสังคมไทย. **รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2555.

(3). เว็บไซต์

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. “กำเนิดและพัฒนาการแห่งพระพุทธรูป”

[ออนไลน์] แหล่งที่มา www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php.

วุทธิศักดิ์ โกชนกุล. “นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอน”.

[ออนไลน์], แหล่งที่มา [www.http://freepdfs.net/-](http://freepdfs.net/-) (ต่อ)

saruthipong.com.

(4). ภาษาอังกฤษ

Bapat, P.V. (ed.). **2500 years of Buddhism**. New Delhi: Government of India, 1956.

Frank, Thilly. **A History of Philosophy**. Allahabad: Central Publishing House, 1993.

6.6 การเขียนเชิงอรรถ (foot note)

คำว่าเชิงอรรถ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า footnote คือการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นหลักฐานไว้ท้ายหน้ากระดาษ กล่าวคือ ข้อความนั้น ๆ ครั้นจะเขียนไว้ในเนื้อหาจะทำให้เสียจังหวะกลายเป็นตัวแทรกที่ทำให้เนื้อหาตรงนั้นเสียไป ประหนึ่งว่า ขั้บรถไปบนถนน แล้วเห็นหินก้อนหนึ่ง

วางอยู่กลางถนนพอดี ครั้นจะขับรถคร่อมไปก็กลัวติดท้องรถ ครั้นจะหลีกก็กลัวล้อข้างหนึ่งหลุด
ลอย ทำให้รถหงายท้องได้ เช่นนี้เป็นต้น

ตามที่อธิบายมาข้างต้น ผู้อ่านอาจแปลกใจว่า แล้วที่เห็นตัวเลขยก ลำดับที่ นั้นเป็นอะไร
นั่นก็ใช่เชิงอรรถเหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า เชิงอรรถนั้น มี 4 รูปแบบ คือ

1. แบบเชิงอรรถเสริมความ (Content footnotes)
2. แบบเชิงอรรถโยง (Cross reference footnotes)
3. แบบเชิงอรรถอ้างอิง (Citation footnotes)
4. แบบเชิงอรรถนาม-ปี (APA)

เชิงอรรถเสริมความ คือ เชิงอรรถอธิบายความ (descripted footnote) คืออธิบายขยาย
ความเพิ่มเติมในคำที่เฉพาะและที่เห็นว่าสำคัญที่ต้องให้รายละเอียดไว้ แต่ไม่สะดวกที่จะอธิบายไว้
ในเนื้อหากลางหน้ากระดาษ เช่นคำว่า ‘เทวธรรม’²

เชิงอรรถโยง คือ เชิงอรรถที่โยงให้ผู้อ่านดูข้อความที่หน้าอื่นในงานวิจัยเรื่องเดียวกัน
หรือดูเพิ่มเติมในบทอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดไว้แล้วและไม่ต้องการกล่าวซ้ำอีก ดูรายละเอียดบทที่ 2
หัวข้อที่ 2.5 หน้า 5

กรณีการอ้างที่ซ้ำกัน จะใช้คำว่า เรื่องเดียว และ อ้างแล้ว ทั้ง 2 กรณีนี้มีกติกาการใช้
พร้อมภาษาอังกฤษ ดังนี้

คำอ้างอิงที่อ้างหนังสือซ้ำ จะมีคำ ว่า เรื่องเดียวกัน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ibid ถ้า อ้าง
แล้ว ภาษาอังกฤษใช้คำว่า op.cit.

เชิงอรรถโยง เป็นลักษณะการอ้างอิงซ้ำ การอ้างอิงเอกสารภาษาไทยให้ใช้คำว่า “เรื่อง
เดียวกัน” และลงเลขหน้ากำกับ เช่น “เรื่องเดียวกัน, หน้า 10 สำหรับเชิงอรรถภาษาอังกฤษใช้คำว่า
“Ibid” และลงเลขหน้ากำกับ เช่น Ibid, p. 10 ถ้าเนื้อหาที่อ้างอิงนั้นมี 2 หน้าให้ใช้ pp. กรณีที่
อ้างอิงหน้าเดียวกันแต่มีอ้างอิงอื่นมากขึ้น ก็ให้ลงรายการย่อ อ้างแล้ว, ชื่อหนังสือ, หน้า.... เช่น พุทธ
ธรรม, หน้า 15. (op.cit. Kandhamma, p.15) แต่การอ้างอิงซ้ำกันอยู่หน้าถัดไป ให้ลงว่า อ้างแล้ว, ผู้
แต่ง, ชื่อเรื่อง, หน้า . เช่น อ้างแล้ว, พระมหาเสริมสร้าง, แก่นพุทธธรรม, หน้า 17. (op.cit.
Phramahasermasang, Kandahham, p. 15)

² คำว่า เทวธรรม คือ ธรรมของเทพ ได้แก่ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป
ทุจริต

เชิงอรรถอ้างอิง คือ เชิงอรรถที่อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น ๆ โดยลำดับตัวเลข (number footnote) เป็นการระบุชื่อผู้แต่งหนังสือ ชื่อหนังสือ เมืองที่พิมพ์หนังสือ โรงพิมพ์ ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ และเลขหน้าอ้างอิงข้อความนั้น เช่นข้อความว่า “เทพหรือเทวดานั้นจะสามารถดำรงความเป็นเทพอยู่ได้ด้วยการปฏิบัติในทวธรรม ส่วนคนที่ปฏิบัติตนดังเทพนั่น ก็คือผู้ปฏิบัติตาม “ทวธรรม”³ นำมาเขียนอ้างอิงว่า พระครูสิริรัตนาวุธ (ทวี ฐานวโร), เทพสถิตในธรรมชาติทางพระพุทธศาสนา, (พิษณุโลก: โฟกัสปริ้นต์, 2556, หน้า 6.

ข้อสังเกต: การเขียนเชิงอรรถนี้ จะไม่ใช่ ยศ วิทฐานะ ฐานันดรศักดิ์ ให้นำชื่อผู้แต่งหนังสือ ที่สำคัญคือ พระสมณศักดิ์ ต้องวงเล็บนามเดิม ฉายาไว้ด้วย

การทำเชิงอรรถแบบนาม-ปี (APA)

ก่อนที่จะจบเรื่องนี้ไป ใครจะรู้ว่า การอ้างอิงข้างบนนี้ เป็นการอ้างอิงแบบของ มจร. ทั้งพระไตรปิฎกและหนังสือ/ตำราทั่วไป ซึ่งต่างจากแบบอื่น ๆ เช่น ระบบนาม-ปี (APA Style) ชื่อเต็มว่า APA Style ของ American Psychological Association เป็นรูปแบบการเขียนอ้างอิง สำหรับสาขาวิชาจิตวิทยา และเป็นที่นิยมแพร่หลายในสาขาศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ การอ้างอิงแบบนี้ เป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ข้างหลังของข้อความที่ต้องการ โดยอยู่ใน วงเล็บ แต่ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ โรงพิมพ์ แต่จะมีรายละเอียดลงไว้ในบรรณานุกรมของหนังสือเรื่องนั้น

ส่วนใหญ่แล้วเชิงอรรถแบบ APA มักนิยมใช้ในการเขียนบทความต่าง ๆ เพราะบางแห่งนิยมแบ่งหน้าเนื้อหาเป็น 2 ช่อง (คอลัมน์) จะไม่สะดวกแก่ทำเชิงอรรถแบบ จึงเลือกใช้แบบเชิงอรรถที่ไม่เสียจังหวะในเนื้อหา มาก มี 3 ตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง 1 คำว่า นวัตกรรม (innovation) ที่ใช้ในพระไตรปิฎก คือ “นวัตกรรม การก่อสร้าง” (วิ.จู. (ไทย)7/259/32)

ตัวอย่าง 2 เป็นหนังสือทั่วไป คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก จากจารึกที่ว่า “ตามประวัติสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถมปฐมกษัตริย์ไทยที่ปกครองเมืองเชลียงและเมืองศรีสงคราม พระองค์ทรงสร้างพระเจดีย์พร้อมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ ดัง

³ พระครูสิริรัตนาวุธ (ทวี ฐานวโร), เทพสถิตในธรรมชาติทางพระพุทธศาสนา, (พิษณุโลก: โฟกัสปริ้นต์, 2556, หน้า 6. (นี่คือตัวอย่าง เชิงอรรถลำดับเลข)

ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 ที่กล่าวว่า พระองค์ทรงสร้าง พระตันตสุคันธเจดีย์ ในนครสระหลวง-
สองแคว (พระมหาปภกณ์ กิตฺติธโร, 2560 หน้า 87) หรือ (พระมหาปภกณ์ กิตฺติธโร, 2560: 87)

ตัวอย่าง 3 คือ คำว่านวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง “การ
กระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนาคัดแปลงจากสิ่งใด ๆ แล้วทำให้การศึกษาหรือการจัด
กิจกรรมการ เรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเปลี่ยนแปลงใน
การเรียนรู้ เกิด การเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีแรงจูงใจในการเรียน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน” (มนสิข เอ, 2560: 2)

โครงสร้างการอ้างอิงแบบ APA

(.....,....., หน้า.....) หรือ (....., ปี..... : ...)
(ชื่อผู้แต่งหนังสือ, ปีที่พิมพ์, หน้าที่ย่าง)

ตัวอย่างตามโครงสร้างภาษาไทย (พระครูสิริรัตนาวุธ (ทิว ฐานวโร), 2562, หน้า 9 หรือ 2562:9)

ภาษาอังกฤษ (Janjira Takakusu, 1975: p 9)

หลักการสร้างเชิงบรรณ

≥กำหนดข้อความที่จะวางเลขอ้างอิงด้วยเครื่องหมาย “.....”

≥ ใช้ขนาดอักษรที่ 14

≥ เริ่มพิมพ์อักษรที่ 9 เหมือนย่อหน้า

≥ ใส่จุลภาค (,) กันชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ ปี พ.ศ. และจุดมหัพภาค (.) ที่ท้ายคำ

≥ ทำในโปรแกรมไฟล์เวิร์ด คลิกไปที่การอ้างอิง บนหน้าไฟล์เวิร์ดนี้ เพื่อลงเลขหรือ

สัญลักษณ์

การทำเชิงบรรณไปตามลักษณะข้อมูลอ้างอิง กล่าวคือ หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร
เว็บไซต์ ซึ่งจะให้ตัวอย่างที่ใช้หลัก ๆ ไว้ ดังนี้

1. เชิงบรรณหนังสือ
2. เชิงบรรณหนังสือแปล
3. เชิงบรรณงานการวิจัย
4. เชิงบรรณวารสาร
5. เชิงบรรณเว็บไซต์

6. การอ้างอิงข้อมูลที่ซ้ำกัน

เชิงอรรถหนังสือ คือ การอ้างอิงหนังสือหรือตำราเป็นเล่ม ๆ ทั่วไป ไม่ใช่หนังสือชุดที่มีจำนวนหลายเล่ม ๆ เช่น พระไตรปิฎก ที่มีจำนวน 45 เล่ม สารานุกรมไทย เป็นต้น มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถหนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โครงสร้าง > ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, (เมืองที่พิมพ์: โรงพิมพ์, ปี พ.ศ.ที่พิมพ์), หน้า.....

ตัวอย่าง > สมักร บวรवास, พุทธปรัชญา : มองพุทธศาสนาด้วยทรรศนะทางวิทยาศาสตร์,
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2537), หน้า 23.

เชิงอรรถหนังสือแปล คือ การอ้างอิงข้อความงานแปลที่มีคนแปลไว้ ซึ่งต้องแสดงผู้แต่งกับผู้แปลไว้ในหนังสืออ้างอิงด้วย มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถหนังสือแปล

โครงสร้าง > ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, แปลโดย ชื่อผู้แปล, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์:
โรงพิมพ์หรือสำนักพิมพ์, ปีพ.ศ.ที่พิมพ์), หน้า.....

ตัวอย่าง > เอส. สัทธาติสสะ, พุทธจริยศาสตร์, แปลโดย พระครูสิริรัตนานุวัตร,
(พิษณุโลก: โฟกัสมาสเตอร์ปริ้นต์), หน้า 4.

เชิงอรรถรายงานการวิจัย คือการอ้างอิงรายงานการวิจัยเป็นรายเล่ม มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถรายงานการวิจัย

โครงสร้าง > ชื่อผู้ทำวิจัย, ชื่อเรื่องวิจัย, รายงานการวิจัย, สถาบันให้ทุน, ปี พ.ศ.ที่ทำวิจัย, หน้า..

ตัวอย่าง > พระครูสิริรัตนานุวัตร, การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมของประเพณีสงกรานต์,
รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 2.

เชิงอรรถวารสาร คือ การอ้างอิงข้อความจากวารสารหรือนิตยสารจากสถานศึกษาหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น วารสารพุทธจักร ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถวารสาร

โครงสร้าง > ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่ ปีที่ (เดือน ปี): หน้า....

ตัวอย่าง > สุขญา ศิริชัยกร, “คตินิยมของงูเล็กในปมะเล้ง” พุทธจักร, ปีที่ 67 ฉบับที่ 2
(กุมภาพันธ์-เมษายน 2556): หน้า 53.

เชิงอรรถเว็บไซต์ คือ การอ้างอิงข้อความจากที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ในรูปแบบข้อความหรือสื่อวิดีโอต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาอ้างอิงได้ มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถเว็บไซต์

โครงสร้าง > ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, [ออนไลน์] ที่มา <www.....mcu.ac.th > [วันเดือน ปี ที่สืบค้น]

ตัวอย่าง > พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาบุญโญ), กำเนิดและพัฒนารูปแห่งพระพุทธรูป
เรื่องการสร้างพระพุทธรูปในอินเดีย, [ออนไลน์] ที่มา
<<http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent>>, [สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2557]

การอ้างหนังสือที่ซ้ำกัน

กล่าวอีกว่า การอ้างหนังสือนั้นมีแบบแผนการอ้างอิง ซึ่งผู้เขียนหนังสือ ทำวิจัย เขียนบทความต่าง ๆ จำเป็นต้องรู้ ถือว่าเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ ว่า

โครงสร้าง > เรื่องเดียวกัน, หน้า...../ภาษาอังกฤษว่า Ibid. p..... (กรณีที่อ้างอิงซ้ำกันใน

ตัวอย่าง > เรื่องเดียวกัน, หน้า 7. /ภาษาอังกฤษว่า Ibid. p.7.
>หน้าเดียวกัน โดยไม่มีตัวอ้างอิงอื่นมากขึ้น)

โครงสร้าง >อ้างแล้ว, ชื่อหนังสือ, หน้า / ภาษาอังกฤษว่า op.cit. p.....>กรณีอ้างอิงอยู่หน้า

ตัวอย่าง >อ้างแล้ว, พุทธทศวรรษ, หน้า 55. / ภาษาอังกฤษว่า op.cit. book, p. 55. > กรณีที่
อ้างอิงอยู่หน้า เดียวกัน แต่มีอ้างอิงอื่นมากขึ้น

โครงสร้าง > อ้างแล้ว, ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, หน้า..../ภาษาอังกฤษว่า op.cit. writher, book, p.....

ตัวอย่าง > อ้างแล้ว, เจริญพร ธรรมภาพ, พุทธทศวรรษ, หน้า 7.

ภาษาอังกฤษว่า op.cit. Charuenpon Dhammapap, Buddhanavakamm, p. 7. >กรณี
ที่ถ้าเคยอ้างอิงแล้ว แต่อยู่หน้าถัดไป

6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

1) สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา

ตัวอย่าง ผู้เขียนจะทำเป็นตัวอย่าง ส่วนฉบับเต็มนี้ให้ศึกษาตามคู่มือการเขียน
วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยหรือรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. ซึ่งหาดูได้
ในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ กำหนดรหัสเป็นอักษรย่อ เล่ม/ชื่อ/หน้า และต้อง
วงเล็บ เขียนว่าไทย ด้วย โดยมีคำอธิบายอักษรย่อคัมภีร์ ดังนี้

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ปรีวาร
ช.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ชุตตนิกาย ธรรมบท
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาติกวรรค
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก
ม.อุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกนินาตร
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนินาตร
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์

ข้อสังเกต: แม้เราจะอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย แต่เวลาอ้างอิงจะใช้คำย่อภาษาบาลี

2) สัญลักษณ์และอักษรชื่อคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาอังกฤษ

การเขียนอักษรย่อชื่อคัมภีร์มีข้อสังเกตว่า คัมภีร์ที่จะใช้อักษรย่อนี้ มักเป็นคัมภีร์ชุดดังเช่นพระไตรปิฎกข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยต้องศึกษาให้ดี ที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่เราต้องรู้คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาอังกฤษ ของสมาคมบาลีปกรณ์ ประเทศอังกฤษ ซึ่งประเทศไทยรับนำมาจำหน่ายคือ มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ใช้อักษรย่อของฉบับสมาคมนี้ว่า **PTS** = The pālī Text Society ก่อตั้งขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดย ศ.ดร.ที.ดับบลิว.ริส เดวิดส์ แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน เป็นสมาคมที่ก่อตั้งเพื่อค้นคว้าศึกษาและเผยแพร่คำสอนในพุทธศาสนา มีที่ตั้งอยู่ในประเทศอังกฤษในปัจจุบัน

การอ้างอิง / อ้างลำดับเล่มของฝ่ายภาษาอังกฤษ

การอ้างพระไตรปิฎก ฉบับภาษาอังกฤษ จะนับเรียงคัมภีร์โดยเริ่มจากนิกายในหมวดของแต่ละหมวด คือ

หมวด วินัยปิฎก อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 - 8

หมวด พระสุตตันตปิฎก อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 – 25 (ฉบับไทย 9-33)

หมวด พระอภิธรรม อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 - 12 (ฉบับไทย 34-45)

หมายเหตุ: การอ้างพระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ ไม่ได้อ้างตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึงเล่มที่ 45 เหมือนฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง การอ้างอิงพระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ

คัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ ฉบับบาลีอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์= pālī Text Society (PTS) อักษรย่อว่า D.3.203. หมายถึง D. (Dīghanikāya = ทีฆนิกายะ เล่มที่ 3 ข้อ 203) จะบอกเพียงเล่มกับข้อ น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ ฝ่ายภาษาอังกฤษจะบอกชื่อคัมภีร์แต่คำต้นคือ D. คือคำว่า ทีฆนิกาย (D. (Dīghanikāya)) ไม่บอกวรรค ส่วนตัวเลขบอกเล่มกับข้อ บางที่จะบอกเพียงเล่มกับข้อ บางคำก็บอก เล่ม ข้อ และหน้าด้วย แต่ข้อสำคัญของเรื่องนี้คือ การบอกตัวเลขของเล่มพระไตรปิฎกจะต่างกับของฝ่ายภาษาอังกฤษ

อักษรย่อ อังกฤษ เทียบกับ ภาษาไทย

คำว่า D. (Dīghanikāya=ทีฆนิกายะ) อักษรย่อข้างต้นนั้น ภาษาไทยใช้คำว่า ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค ย่อเป็น ที.ปา. 11/268/247. ซึ่งใช้อักษรย่อ ก็ตรงกับฝ่ายภาษาอังกฤษว่า D. (Dīghanikāya ผู้สนใจที่จะศึกษาตัวอย่างการใช้อ้างอิงฝ่ายภาษาอังกฤษที่เทียบกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกให้ศึกษาได้จาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ที่เขียนโดย พระธรรมปิฎก หรือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งหนังสือนี้เป็นการประมวลหัวข้อธรรมทั้งภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ พร้อมคำอธิบายที่เทียบเคียงกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีโรมันนั้น

อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ⁴

A.	Aṅguttaranikāya อังคุตตรนิกาย
AA.	Aṅguttaranikāya Aṭṭhakathā อังคุตตรนิกาย อรรถกถา
Bv.	Buddhavaṃsa (Khuddakanikāya) พุทธวงศ์ (ขุททกนิกาย)
Comp.	Compendium of Philosophy (Abhidhammatthasaṅgaha) อภิธัมมัตถสังคหะ
CpA.	Cariyāpiṭaka Aṭṭhakathā จริยาปิฎก
D.	Dīghanikāya (ทีฆนิกาย)
DA.	Dīghanikāya Aṭṭhakathā (ทีฆนิกาย อรรถกถา)
DAT.	Dīghanikāya Aṭṭhakathā Tīkā ทีฆนิกาย อรรถกถา ฎีกา
Dh.	Dhammapada (Khuddakanikāya) ธัมมปท ขุททกนิกาย
DhA.	Dhammapada Aṭṭhakakā ธัมมปท อรรถกถา
It.	Itivuttaka อิติวุตตก
J.	Jātaka ชาดก
Kh.	Kuddakapāṭha ขุททกปาฐ
Kvu.	Kathāvatthu กถาวัตถุ
M.	Majjhimanikāya มัชฌิมนิกาย

⁴ อักษรย่อชื่อคัมภีร์ (Abbreviations) ผู้เขียนนำมาเป็นตัวอย่างเฉพาะที่พบบ่อย ๆ เท่านั้น ผู้ศึกษาโปรดเทียบเคียงได้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม โดย พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) หน้า 11-12.

MA.	Majjhimanikāya Aṭṭhakathā มัชฌิมนิกาย อรรถกถา
Milin.	Milindapaāha มิลินทปัญหา
S.	Saṃyuttanikāya สังยุตตกาย
Sn.	Suttanipāta สุตตนิปาต
Ud.	Udāna อุทาน
Vin.	Vinaya วินัย
Vism.	Visuddhimagga วิสุทธิมรรค
Yam.	Yamaka ยมก

อักษรย่อภาษาอังกฤษที่นิยมใช้ในการทำเชิงอรรถที่พบบ่อย ดังนี้

คำว่า	op.cit.	คำเต็มว่า opera citato หรือ opera citation/as refered	หมายถึง อ้างแล้ว
คำว่า	ibid.	คำเต็มว่า ibiden	ความหมาย เรื่องเดียวกัน
คำย่อ	ed.	คำเต็มว่า editor	ความหมาย บรรณาธิการ
คำว่า	p.	คำเต็มว่า page	ความหมาย หน้าเลขที่
คำว่า	pp.	คำว่า page page	ความหมาย อ้างสองหน้าคาบเกี่ยวกัน
คำว่า	chap.	คำเต็มว่า chapter	ความหมาย บทที่
คำว่า	tr.by	คำเต็มว่า translated	ความหมาย แปลโดย
คำว่า	tr.	คำเต็มว่า translator	ความหมาย ผู้แปล
คำว่า	vol.	คำเต็มว่า volume	ความหมาย เล่มที่

คำถามท้ายบท

1. การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง เรียกว่าอะไร ทำเครื่องหมายอะไรก่อน พร้อมยกตัวอย่าง
2. คำว่า op.cit, ibid. คืออะไร ใช้อย่างไร ยกตัวอย่างมาดู
3. จงวางลำดับด้วยข้อตัวเลขขึ้นบท หัวข้อใหญ่ ข้อย่อย มาดู
4. บรรณานุกรม มีหลักการอย่างไร ต่างจากเชิงอรรถอย่างไร ยกตัวอย่าง
5. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ต่อไปนี้ คำเต็มว่าอย่างไร คือ วิ.มหา. (ไทย), วิ.ม. (ไทย), วิ.ป. (ไทย), พ.ธ. (ไทย), ที.ม. (ไทย), ที.ส. (ไทย), ส.ม. (ไทย), อ.ธ.ค. (ไทย), อ.ธ.ว. (ไทย)

ภาพที่ 6.3 หอไตร/หอธรรมกลางน้ำนิยมสร้างกันที่ประเทศลาว
สื่อถึงความสงบเย็นแห่งชีวิตเป็นสันติภาพที่ลงดิน

บทที่ 7

ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

English for Buddhist Research

ภาพโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
(22-23 กันยายน 2565)

เอกลักษณ์จังหวัดพิษณุโลก

- ปีนพุทธศาสน์ > พระยาไท
- ปราชญ์พุทธศิลป์ > พระบรมไตรโลกนาถ
- ถิ่นพุทธศึกษา > นครพิษณุโลก

ความเบื้องต้น

บทนี้ เป็นรายวิชาในหลักสูตร รหัส 600 104 (หลักสูตรปรับปรุง 2565) ลักษณะวิชาแบบ ทไวไลท์ (Twilight) ที่ศึกษาทั้งการวิจัย ภาษาและแก่นพระพุทธศาสนา สอนโดยพระครูสิริรัตนาวุธ, รศ.ดร. ผู้เขียนเห็นว่า สอดคล้องกันจึงนำมาไว้เป็นบทหนึ่งในตำราวิจัยฯ มีศัพท์กรรมภาษาบาลีไทยและภาษาบาลีโรมัน คำแปลภาษาอังกฤษที่นิยมใช้กันทั่วไป คำเฉพาะของธรรม ยึดถือตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ดังนั้น นิสิตที่สนใจดี จะได้รับความรู้ภาคภาษาอังกฤษไปใช้ มีคุณค่าและประโยชน์มาก โดยแบ่งเป็น 2 ภาค ดังนี้

ภาค 1

ศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพุทธศาสนา

วิชานี้มีลักษณะและวัตถุประสงค์ศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านภาษาอังกฤษทั้ง การพูด การฟัง การอ่านและการเขียน โดยเน้นฝึกการใช้ศัพท์เฉพาะวิชาการด้านพระพุทธศาสนา (technical term) การอ่านคัมภีร์หรือตำรางานวิจัยทางพระพุทธศาสนาในภาษาอังกฤษเพื่อประโยชน์ในการทำงานวิจัยและวิทยานิพนธ์

It is to study the quality and goals of Buddhism through English which basically focuses on speaking, listening, reading and writing where the usage of technical terms and Buddhist scriptural and textual reading being emphasized in order to benefit for thesis and research works.

ลำดับ ที่	ศัพท์อังกฤษ	คำแปล/ความหมายไทย	คำแปล/ความหมายอังกฤษ
	คำวิจัยที่สำคัญ		
1	English for Buddhist Research	ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาการวิจัยผ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งหลักๆ	English for Buddhist Research is to study of Buddhism through English. It

		แล้วจะเน้นการพูด การฟัง การอ่านและการเขียนในส่วนที่ใช้คำเฉพาะและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานี้เพื่อประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์และงานวิจัย	basically focuses on speaking, listening, reading and writing where the usage of technical terms and Buddhist scriptural and textual reading being emphasized in order to benefit for thesis and research works.
2	English for Research	ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัย เป็นคำเฉพาะหรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิจัย	English for Research is the technical terms or its content concerning the research
3	Buddhist Research	การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาเนื้อหาพระพุทธศาสนาโดยวิธีการวิจัย เช่น เรื่อง ทาน ศีล ภavana เมตตา กรุณา เป็นต้น ผ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก	The Buddhist Research is to study of the Buddhist contents being studied by research, i.e. Dāna Sīla, Bhāvanā, Mettā, Karuṇā etc. through Tepiṭaka as the primary documentary in Buddhism.
4	Research guideline	สื่อนำการทำวิจัย คือกระบวนการศึกษา ค้นคว้า เพื่อการค้นพบในเรื่องความเป็นมา กระบวนการผลลัพธ์ของเรื่องนั้น ๆ	The guideline of research is the process of study, detection, discovery about background, process, outcome of those cases.
5	Research of Dhamma	คำบาลีว่า ธมฺมานํ วิจโย ตถา คำนี้เป็นองค์หนึ่งของโพชฌงค์ 7 ประการ ที่วิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีการเพื่อประยุกต์ใช้แก้สังคม ตัวอย่าง :- หมวดธรรมข้ออริยสัจ 4 ได้แก่ 1.ทุกข์ มีลักษณะของทุกข์ ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เสรีา โสภณ เสียใจ คร่ำครวญ ไม่ได้ในสิ่งอยากได้ ได้	This research of Dhamma is a factor of Pojjhanga-7 in Pālī ‘Dhammanam Vicayo Tathā’ being translated ‘research of Dhamma meaning analysis, synthesis, conclusion for application to people. Example : the Four Noble Truths;

		ในสิ่งที่ไม่ยากได้ก็เป็นทุกข์ สรูปแล้ว ชั้น 5 เป็นทุกข์ 2.เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3. การดับทุกข์ ได้แก่ดับตัณหา 3 4. ทางปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ ทางปฏิบัตินี้คือ มรรคมีองค์ 8 มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น มีสัมมาสมาธิเป็นที่สุด หมวดปฏิจจนุปบาท ได้แก่ อวิชชา เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร, วิญญาณ, นามรูป, ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ หมวดธรรมศีล 5 ได้แก่ศีลธรรม เครื่องประกันชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความเชื่อถือ และความไม่ประมาท	1. suffering, what is nature of suffering; birth, old, injure, death, sorry, disappear, do not get what one inspire. Finally, pañcakkhandha makes us suffering. 2.Cause of suffering; 3 caving ; sensual, becoming, non-becoming 3.cessation of suffering; cessation of the 3 cavings 4.way of cessation of suffering; 8 factors leading to cessation of suffering, Right View etc. finally, Right Concentration. Paticcasamuppāda; ignorance is the cause of formation, of consciousness, body-mind, 6 faculties, touch, feeling, caving, attachment, existence, birth. Pañcasīla; guarantee for life, for things, for family, for credit and mindfulness etc.
	คำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์		
6	thesis	วิทยานิพนธ์ คือการสร้างองค์ความรู้จากการนิพนธ์จากโจทย์วิจัยในรูปแบบวิชาการที่มีทั้งภาษาไทย และอังกฤษปะปนกัน มีการอ้างอิง มีรูปแบบเฉพาะของ	Thesis is construction of knowledge from the combination of Writing from question of research in an academic style in the both Thai and English.

		คน ซึ่งคำว่า วิทยานิพนธ์นี้เป็นคำที่ใช้เฉพาะงานวิจัยระดับปริญญาโท (M.A.)	Its inference and proper form belong to its own. And this thesis is technical term for master degree (M.A.)
7	dissertation	ดุษฎีนิพนธ์ คือการสร้างองค์ความรู้จากการนิพนธ์จากใจทักวิจัย ในรูปแบบวิชาการที่มีทั้งภาษาไทย และอังกฤษปะปนกัน มีการอ้างอิง มีรูปแบบเฉพาะของคน ซึ่งคำว่า ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นคำที่ใช้เฉพาะงานวิจัยระดับปริญญาเอก (Ph.D.) ในฐานะด็อกเตอร์ทางความคิด	The dissertation is the construction of knowledge from the combination of Writing from question of research in an academic style in the both Thai and English. Its inference and proper form belong to its own. And this dissertation is a technical term for a doctor degree (Ph.D.) as a philosophical doctor.
8	Meaning of research	การวิจัย คือการศึกษาค้นคว้าเพื่อค้นพบความเป็นจริง ความจริงข้อเท็จจริงในบางอย่างจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ การสำรวจ ที่ผ่านการดำเนินการอย่างเป็นระบบและกระบวนการวิจัยภายใน 5 บท	The research is meant a study for investigation to find reality, truth, fact or something from analysis, synthesis in the model of qualitative, quantitative, survey research through system and process. There are 5 chapters.
9	documentary research	การวิจัยเชิงเอกสาร คือการวิจัยโดยใช้คัมภีร์ หรือชาดก หรือประเด็นต่าง ๆ เช่นว่า นรก สวรรค์ เทวดา พระเจ้า ซึ่งจะวิเคราะห์ข้อมูลของเรื่องราวนั้น ๆ จากเอกสารเท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลจาก	The documentary research is used by some scripture, or story or some issue. It regards some issue, i.e. hell, heaven, gods, GOD. It is analyzes the data of the story from only

		การสัมภาษณ์ภาคสนามผ่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	documentary, not data from a research field from interview of key informant.
10	quantitative research	การวิจัยเชิงปริมาณ คือการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติที่มีค่าเฉพาะ มากสุด ปานกลาง มาตราส่วนประมาณ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามที่จัดช่องระดับความคิดเห็นไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ 1 น้อยสุด ระดับ 2 น้อย ระดับ 3 ปานกลาง ระดับ 4 มาก ระดับ 5 มากสุด	The qualitative research is the study of research used by statistical analysis in the average, maximum, minimum, rating scale. The research tool is questionnaire being provided rating scale in 5 levels; - 1 most minimum 2 minimum 3 medium 4 more 5 maximum
11	qualitative research	การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาจากแนวคิด การประเมินค่า การพิสูจน์ว่า เลว หรือ ดี เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ (ไม่ใช่สถิติและปริมาณ/จำนวน)	The qualitative research is the study of research used by descriptive analysis being expressed by idea, assessment, approving in badness, good ness. The research tool is interview paper. (not static and number)
12	survey research	การวิจัยเชิงสำรวจ คือการวิจัยโดยการสำรวจความคิดเห็น ความต้องการ จากบุคคล กลุ่มบุคคล ประชาชน องค์กร เป็นวิธีเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ (ใช้สถิติ	The survey research is the study of research used by the survey of opinion, approving, wanting from a person, group people, organization. It is the

		และปริมาณ/จำนวน)	same way of quantitative research.
13	research title	หัวข้อ/ชื่อเรื่องข้อวิจัยที่เน้นหรือเรียกหาวัตถุประสงค์ และคำตอบอยู่ในตนเอง จะมากู้กับคำไทยและคำอังกฤษกำกับเสมอ	The name of title research focusing its objective, reply. Its title has come with Thai and English
14	Research objective	วัตถุประสงค์การทำวิจัย เป็นหัวข้อวิจัยที่สำคัญซึ่งโครงสร้างวิจัย บทที่ 1 จะเป็นบทนำ ข้อ 1.2 จะกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ข้อ 1 วัตถุประสงค์ข้อ 2 วัตถุประสงค์ข้อ 3 เป็นต้น (มาตรฐานมี 3 ข้อ)	It is main topics for using in research. The structure of research, chapter 1 : introduction, No 1.2 being designed 'objective', namely;- 1. objective 1 2. objective 2 3. objective 3 etc. (3 numbers of normal)
15	chapter of research in form of quantitative, qualitative, survey research	บทในโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ, เชิงคุณภาพ, เชิงสำรวจ -บทที่ 1 บทนำ -บทที่ 2 ทบทวนเอกสารและรายวิจยที่เกี่ยวข้อง -บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย -บทที่ 4 ผลการวิจัย บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	The chapter of quantitative, qualitative, survey research , i.e. Chapter 1: introduction chapter 2: review of documentary and concerning research chapter 3: methodology chapter 4: result of analysis and chapter 5: conclusion, debate and suggestion.
16	chapter of	บทในโครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร	The chapter of

	Documentary research	-บทที่ 1 บทนำ -บทที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 -บทที่ 3 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 -บทที่ 4 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 -บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	documentary research ;- chapter 1: Introduction chapter 2: in objective-No-1 chapter 3: in objective-No-2 chapter 4: in objective-No-3 chapter 5: conclusion, discussion and suggestion.
17	Units of chapter 1 in the forms of quantitative, qualitative and survey	หัวข้อบทที่ 1 รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ คุณภาพและสำรวจ 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ 1.4 ขอบเขตการศึกษา 1.5 ข้อสมมติฐานการวิจัย 1.6 คำนิยามเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 1.7 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี) 1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	Units of chapter 1 in the forms of quantitative, qualitative and survey;- 1.1 background and significance of the problem 1.2 objectives of research 1.3 statement of the research questions 1.4 scope of the research 1.5 hypotheses of the research (if any) 1.6 definition of the terms used in the research 1.7 review literature and research works concerned 1.8 conceptual framework (if any) 1.9 expected benefits
18	Units of chapter1:	หัวข้อบทที่ 1 ของการวิจัยเชิงเอกสาร โดยเพิ่มหัวข้อวิธีดำเนินการวิจัย	Unit of chapter 1 in form documentary research is added by methodology of

	documentar y research		research
19	Unites of chapter 2 in the form of documentar y research	หัวข้อบทที่ 2 ของการวิจัยเชิง เอกสาร คือ 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับที่มา ความหมาย ประเด็นสำคัญ ประเภท องค์ประกอบ กระบวนการ วิธีการ การ ประยุกต์ใช้ เป็นต้น 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ 2.3 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2.4 องค์ความรู้ 2.5 กรอบแนวคิด 2.6 สรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์	Units of chapter 2 in the form documentary research, i.e. 2.1 conception on this: - background of conception, meaning, main point, kind/factor, process /method, application etc, 2.2 theory on this, 2.3 research concerned on this, 2.4 body of knowledge/knowledge element, 2.5 conceptual framework, 2.6 conclusion
20	Units of chapter 3 In the forms of quantitative, qualitative and survey research	หัวข้อบทที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ, คุณภาพ, สำรวจ 3.1 รูปแบบการวิจัย 3.2 พื้นที่วิจัย 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3.5 เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์, แบบสอบถาม, แบบบันทึก) 3.6 การเก็บข้อมูล (การสัมภาษณ์ เชิงลึก สันทนากลุ่มย่อยและอื่น ๆ) 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสถิติ แบบพรรณนา)	Units of chapter 3 in the forms of quantitative, qualitative and survey 3.1 research design/form of research, 3.2 area of research, 3.3 population and sample, 3.4 particular group people / key informants, 3.5 research tool (interview, questionnaire, recording form),

		3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 3.9 แผนการวิจัย (ตาราง 3 ช่องของเอกสาร เนื้อหา วิธีการประโยชน์ที่ได้รับ)	3.6 data collection (in-Depth interview, focus group discussion and so on) 3.7 data analysis (statistic, description), 3.8 used statistic of analysis, 3.9 plan of research (table in 3 columns of the scripture, content, method, benefit according to research objectives).
21	chapter 3 of documentary research	หัวข้อบทที่ 3 การวิจัยเชิงเอกสาร สืบตามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	chapter 3 of documentary research is inclined by the objective 2
22	Chapter 4 documentary	บทที่ 4 การวิจัยเชิงเอกสาร สืบตามตามวัตถุประสงค์ข้อ 3	The chapter 4 of documentary is inclined according to the objective 3
23	Units of chapter 4 : result of research in the form of quantitative, qualitative and survey research	บทที่ 4 ผลการวิจัย แบบปริมาณ, คุณภาพและสำรวจ มีหัวข้อ ดังนี้ 4.1 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 4.2 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 2 4.3 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 3	Units of chapter 4 on the result of research in the form of quantitative, qualitative and survey research 4.1 Its result from the objective1-1 4.2 Its result from the objective -2 4.3 Its result from the objective -3

24	Chapter 5 : conclusion, discussion, suggestion and its units (same of 3 forms)	หัวข้อบทที่ 5 สรุป, อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (เหมือนกันใน แบบวิจัย 3 แบบ) มีหัวข้อ ดังนี้ 5.1 สรุปผลการวิจัย ส่วนที่ 1 สรุปตามวิธีวิจัยบทที่ ส่วนที่ 2 สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ส่วนที่ 3 สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ส่วนที่ 4 สรุปตามวัตถุประสงค์ ข้อ 3 5.2 อภิปรายผลการวิจัย โดย กล่าวถึงการค้นพบแนวคิด ทฤษฎี และการเปรียบเทียบกับแนวคิดคน อื่น ๆ 5.3 ข้อเสนอแนะ โดย ส่วนที่ 1 เสนอแนะเชิงนโยบาย ส่วนที่ 2 การประยุกต์ใช้งานวิจัย และ ส่วน ที่ 3 ประเด็นที่จะทำวิจัยครั้งต่อไป	The chapter 5 : conclusion, discussion, suggestion and its units (same of 3 forms) and its units, i.e. 5.1 conclusion part 1 is concluded according to the method (chapter-3), part 2 is concluded according to the objective- 1, part 3 is concluded according to the objective- 2, part 4 is concluded according to the objective- 3, 5.2 discussion to find relation to conception, theory and comparison in other idea. 5.3 suggestion 1) policy, 2) application and 3) next research for others.
25	Contents	สารบัญ -บทคัดย่อไทย -บทคัดย่ออังกฤษ -กิตติกรรมประกาศ -สารบัญ -สารบัญตาราง (ถ้ามี) -สารบัญภาพ (ถ้ามี)	The contents ;- -abstract in Thai page a -abstract in English page b -acknowledgement page c -content page d -table of content page e (if

		-สารบัญกราฟ (ถ้ามี) -ชื่อคัมภีร์และอักษรย่อ -บทที่ 1 บทนำ (เริ่มหน้า 1) 1.1 ความเป็นมาฯ 1.2 วัตถุประสงค์ฯ -บทที่ 2 ทบทวนฯ 2.1 2.2 -บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 3.1 3.2 -บทที่ 4 ผลการวิจัย 4.1 4.2 -บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ 5.1 5.2 -บรรณานุกรม -ภาคผนวก -ประวัติผู้วิจัย	any) -figure of content page e (if any) -graphic of content page e (if any) -abbreviation page e (if any) chapter 1 Introduction (1) 1.1 background and significance of the problem 1.2 objectives of the research etc. chapter 2 review and so on 2.1 2.2 chapter 3 method 3.1 3.2 chapter 4 results of research 4.1 4.2 chapter 5 conclusion, discussion and suggestion 5.1 5.2 -Bibliography -appendix -biography of researcher
26	Bibliography	บรรณานุกรม คือ ประวัติหนังสือ	The history of book, research, journal, online

		รายงานวิจัย วารสาร สื่อออนไลน์ ที่ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ เมืองที่ พิมพ์ โรงพิมพ์ พ.ศ.พิมพ์	media as resigned by author, book name, city of publish, press house, era.
27	appendix	ภาคผนวก คือ การนำข้อมูล บางอย่างที่จัดเข้าในเนื้อหาไม่ได้ นำมาแยกไว้ต่างหาก เช่น รายชื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์	The appendix is the some data i.e. figures, list name or some issue recorded in this part i.e. key informant.
28	biography of researcher	ประวัติผู้วิจัย คือ การระบุวันเดือน ปี เกิด การศึกษา ประสบการณ์ ตำแหน่งหน้าที่ และรางวัลที่ได้รับ ฯ	The biography is about the date of birth, motherland, education, experience, position, award etc.
คำสำคัญทางพระพุทธศาสนา			
29	Lord Gotama Buddha	พระโคตมพุทธเจ้า คือ พระผู้ ค้นพบธรรมะ เช่น อริยสัจ 4 ไตร ลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท กรรม จันท์ 5 พระองค์วางวินัยสงฆ์เพื่อ ปกครองภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา พระองค์ได้วาง ระบบสังฆะในฐานะ พระพุทธศาสนา	The Gotama Buddha Lord is the founder of Dhamma:- the Four Noble Truths, the Characteristics, Dependent Origination, action, the Five Aggregates. He laid Sangha Discipline for government of the sangha as a follower: -monk, nun, lay people of man and girl. He regulated the system of Sangha as Buddhism.
30	Sitthattha prince	เจ้าชายสิทธัตถะ คือพระนามเดิม ของพระพุทธเจ้าหมายถึงผู้ ปรารถนาความสำเร็จด้วยการตรัส รู้	Sitthattha prince is the personal name of the Buddha meaning one who aspires accomplishment of Enlightenment.

31	Suddhodana father	พระบิดาสุทโธณะ คือพระเจ้า สุทโธณะ คือพระบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะ พระองค์เป็นผู้ปกครองแคว้นสักกะ เมืองหลวงคือ กรุงกบิลพัสดุ์ อินเดียตอนเหนือ	Suddhodana king is the father of Sitthaththa. He was the governor of Sakka state, its capital city is Kapilavattu, North India.
32	Mahāmayā mother	พระมารดามหามายา คือพระนางมหามายา เป็นพระมารดาของเจ้าชายสิทธัตถะ พระนางให้กำเนิดแก่เจ้าชายได้ 7 วันก็สวรรคต เจ้าชายได้รับการเลี้ยงดูโดยพระน่านาง ประชาบดีโคตมี	Mahāmayā queen is the mother Sitthaththa. She gave the birth of Sitthaththa for 7 days and died. The prince was nursed by aunt Pajāpatīgotaṃī as wet-nurse.
33	Yasodharā Princess	พระนางยโสธรา/พิมพา คือ พระนางเป็นมเหสีของเจ้าชายสิทธัตถะ มีพระโอรส 1 องค์ นามว่า กุมารราหุล	The princess is the wife of Sitthaththa, Her son is named Rāhula boy.
34	date of birth of Sitthaththa	ประสูติกาล-เจ้าชายสิทธัตถะประสูติในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนวิสาขาก่อนที่พระองค์ตรัสรู้ 35 ปี	The birth; Sitthaththa took a birth in the full moon day in Visākha month before the Enlightenment for 35 years old.
35	place of birth	สถานที่ประสูติกาลของเจ้าชายสิทธัตถะประสูติที่อุทยานลุมพินี อินเดียตอนเหนือ	The birth place of the prince is park Lumpinī, the north India.
36	land of birth	ทวีปที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะคือชมพูทวีป หนึ่งในทวีปทั้ง 4 ในพระไตรปิฎก	The land of birth for the prince is Jumpudīpa, one of 4 Jupudīpas in Tepitaka.
37	amazing of birth for the prince	ความมหัศจรรย์การประสูติเจ้าชายเดินได้ 7 ก้าวมีดอกบัวรองรับ	The prince who can walk for 7 steps on lotus each step.

38	devadūta	เทวทูต คือ นิमितทางศาสนา มี 4 นิमित โดย 3 นิमितแรก ได้แก่ แก่ เจ็บ ตาย นิमितที่ 4 ได้แก่ นักพรต หรือ สมณะ ซึ่งนิमितแรกจะทำให้เจ้าชายสิทธัตถะสลดใจ ส่วนนิमितที่ 4 ทำให้พระองค์เป็นสุข เห็นแสงสว่างและแล้วจะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ในฐานะพระนิพพาน	The devadūta is the religious sign;- first 3 signs are old, pain, death and 4 th one is an ascetic, or a religious man. The first one makes the prince Sitthaththa sad but the 4 th one makes him happy lightening and then leading to the freedom of suffering as Nippāna.
39	enlightenment	การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าโดยพระองค์ได้รู้แจ้งอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรควิธี	The enlightenment :- the Buddha clearly knew the Four Noble Truths; suffering, the cause of suffering, the cessation of suffering and the way leading to the cessation of suffering.
40	follower of the Buddha	สาวกของพระพุทธเจ้า โดยสาวกคือ ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าร่วมกับภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา	The follower of the Buddha is one who follows the Buddha's teaching with the group of people; monk, nun upāsaka, upāsikā (laypeople),
41	Buddhist community	พุทธบริษัท คือชุมชนของชาวพุทธ มี ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา	The community of Buddhist is the community of monk, nun, laypeople
42	the Four Noble Truths	อริยสัจ 4 คือ 1. ทุกข์ ได้แก่ ความทุกข์ กัดฉัน เจ็บปวดและไร้ความสุข	the Four Noble Truths on suffering i.e. distressing, misery, unhappiness
		2.สมุทัย -เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา 3 ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา	2.the cause of suffering: 3 cravings; sensual craving, existent craving and un-

			existent craving.
		3.นิโรธ -การดับทุกข์ ได้แก่ การดับตัณหา 3 นั้น	3.cessation of suffering ; cessation of the 3 cravings,
		4.มรรค 8 -ทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ ได้แก่ มรรคมืองค์องค์ 8	4. the way leading to the cessation of suffering in 8 factors.
43	the first sermon	ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) แปลว่า วงล้อแห่งธรรมะ คือการหมุนล้อธรรมไปเพื่อเผยแผ่ธรรม เป็นพระสูตรแรก ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งมีพระโกณฑัญญะเป็นหัวหน้าของอีก 4 ฤาษี คือ วปปะ ภททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ในพระสูตรนี้ พระโกณฑัญญะ หัวหน้าปัญจวัคคีย์ เข้าถึงกระแสธรรม เป็นพระอริยบุคคลองค์แรก ชั้น พระโสดาบัน	Dhammacakkappavattana sutta (the first Sermon) being translated as the Wheel of Dhamma meaning movement of wheel for Dhamma communication. The first sutta, the Buddha said to Pañcavaggī, the Koṇḍañña as a leader of 4 more, i.e. Vappa, Bhaddiya, Mahānāma and Assaji. In this sutta, the Koṇḍañña enters the stream of Dhamma, he was the noble one in a class of Sotāpanna.
44	middle path	ทางปฏิบัติสายกลาง เรียกอีกอย่างว่า มรรคมืองค์ 8 มีสัมมาทิฎฐิ เป็นต้น ที่ถือว่าสายกลาง เพราะเป็นกลางระหว่างกามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุกาม) และ อัตตกิลมณานุโยค (การทรมานตน)	The middle practice called the Eightfold path, Right View etc. and it is regarded the middle Path because of the middle between sensual indulgence and self indulgence
45	sensual	กามสุขัลลิกานุโยค; มีลักษณะเป็นของต่ำ เป็นของชาวบ้าน เป็นของ	Sensual indulgence; Low, lay people,

	indulgence	หยาบ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์	impudent, non-noble, non-benefit.
46	Self indulgence	อวดกิลมถานุโยค; มีลักษณะเป็นทุกข์, ไม่ประเสริฐ, ไม่ประกอบด้วยประโยชน์	Self-indulgence ; Suffering, non-noble, non-benefit.
47	extreme way	การปฏิบัติแบบสุดโต่ง คือการปฏิบัติด้วยการยึดติดในวัตถุนิยม / ถิ่นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นสำคัญยิ่ง การปฏิบัติด้วยการยึดติดในจิตนิยม / ทรมานตนเอง	The extreme way practiced by materialism focusing form, sound, smell, taste and touch. The extreme way in self mortification practiced by doing not eating, no sleeping, no breathe in, out.
48	The Five Aggregates	ขันธ์ 5 ; ก้อนกองแห่งรูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ	The Five Aggregates; the aggregates of body, feeling, perception, mental formations, consciousness.
49	Dependent Origination	ปฏิจจสมุปบาท ; สิ่งที่อยู่อาศัยกันเกิดขึ้น ได้แก่ อวิชชา, สังขาร, วิญญาณ,นามรูป, สฬายตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ,ชาติ	Dependent Origination; Ignorance, mental formations, consciousness, mind-matter, the Six Sense-Bases, contact, feeling, craving, clinging, becoming and birth.
50	action-10	กรรม-10 ; ได้แก่ กายกรรม 3 มีการฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ผิดประเวณี	The action-10 classified by bodily action-3; -killing life, stealing what is not given, sexual misconduct,
		วจีกรรม 4; พูดเท็จ, พูดส่อเสียด, พูดคำหยาบ, พูดเพ้อเจ้อ	verbal action-4; - false speech, tale-bearing, harsh speech, gossip

		พูดเพื่อเจือ	
		มโนกรรม 3; ไม่โลภ, ไม่ผูกโกรธ, มีสัมมาทิฐิ	mental action-3; -non-covetousness, non-ill-will, right view.
		คำเกี่ยวกับ ไตรรัตน์ : -พุทธรัตนะ	
51	Triple Gem	พระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แทนด้วยสีขาวของธงชาติไทยหมายถึงบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	The Triple Gem is the Buddha, Dhamma and Sangha replaced by white color of Thai flag meaning purification and good safety.
52	Buddha	นัยที่ 1 คือ พุทธภาวะที่รู้ ตื่น เบิกบานจากความประมาท นัยที่ 2 คือ พระพุทธเจ้าที่ได้รับการตรัสรู้และเป็นสัมมาสัมพุทธ	Meaning 1 is the state of Buddha knowing, awakening, joyfulness from carelessness. Meaning 2 is the Buddha enlightened and to be self-enlightened One.
53	Buddharatana	พุทธรัตนะ แก้วคือพุทธเจ้า พระองค์เปรียบด้วยรัตนะ	The Buddharatana is the Buddha, He is compared by crystal.
54	quality of the Buddha	คุณลักษณะของพุทธเจ้าที่พระองค์ปฏิบัติแล้วได้สมัญญานาม 9 พระนาม คือ 1.อรหํ ผู้ไกลจากกิเลส 2.สมมาสัมพุทโธ ผู้ตรัสรู้ด้วยตนเอง 3.วิชาจรณสมปนฺโน ผู้พร้อมด้วยวิชาและจรณะ 4.สุคโต ผู้เสด็จไปดีแล้ว 5.โลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก 6.อนุดตโร บุริสทมนุสสาริ ผู้ฝึก	The quality is the personality practiced by the Buddha and then He was given by all Deva and men in 9 names; - 1. Holy One , who is freedom from all defilements, 2. He is fully self-enlightened One, He belongs the way of self practice, 3. He is perfect in knowledge and conduct

		คนอย่างไม่มีใครเทียบได้ 7.สดา เทวมนุสสานํ ผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ 8.พุทฺโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน 9.ภควา ผู้มีโชค ผู้จำแนกแจกธรรม	4. well-gone One, ways, practice, doing in righteousness, 5. He is the knower of the worlds, in this and next world, 6. He is the incomparable leader of men to be tamed, the great self production, 7. He is the teacher of gods and men, 8. He is awakened One from ignorance and defilements, 9. He is blessed and analyst, synthesis One
		-ธรรมรัตนะ	
55	Dhamma	ธรรมคือ คำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความถูกต้อง ศีลธรรม คุณธรรม ความดี ความยุติธรรม และหมายถึงสรรพสิ่ง (สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา)	The Dhamma ;- the Dhamma is the Buddha's teaching about righteousness, morality, virtue, good, justice and meaning 'all things impermanent'.
56	Dhammaratana	ธรรมรัตนะ แก้วคือธรรม ที่มีคุณค่าทางความรู้ ความคิด เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย	Dhamma gem, the crystal is Dhamma as value of knowledge, conception, righteousness and one of Triple Gem
57	Quality of Dhamma	คุณลักษณะของธรรม 6 ข้อ คือ 1. สุวักขาโต ภกฺวาตา ธมฺโม พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว 2. สนฺทิฎฺฐิโก พระธรรมที่ต้องเห็น	The 6 qualities of Dhamma;- 1. Dhamma is well proclaimed by the Blessed One, nice in the beginning, middle, ending,

		เอง 3. อกาลโก พระธรรมปฏิบัติได้ไม่จำกัดกาล 4. เอหิปัสสิโก พระธรรมเชิญให้มาพิสูจน์ 5. โอปนยิโก พระธรรมควรน้อมเข้ามาใส่ตัว 6. ปจจตุต เวทิตัพโพ วิญญูหิ พระธรรมเป็นของเฉพาะตนที่วิญญูชนจะรู้ได้ด้วยตนเอง	2. Dhamma is seen for oneself, self practice, know oneself, 3. Dhamma is not delayed; timeless, enable to practice all time, 4. inviting to come and see in practice by oneself, 5. Dhamma is worthy of inducing in and by one's own mind, 6. Dhamma is directly experienceable by the wise.
	-สังฆรัตนะ		
58	Saṅgha	สงฆ์ คือ ระบบสังฆะที่ทำงานเป็นองค์คณะในวิธีสังฆกรรม เช่น สงฆ์จตุรกร มี 4 รูป สำหรับทำอุโบสถกรรม สงฆ์ปัญจจรรค มี 5 รูป สำหรับทำปวารณา รับผ้ากฐินอุปสมบท เป็นต้น	Saṅgha is The group of monks working as the team for Sanghakamma, i.e. Sanghajatuvaṅga for Uposatha of 4 monks, Sanghapancavagga for offering word, to do Kathina, to become a monk, etc. this is called Sanghakamma and this is prayed by Nāttikamma.
59	Saṅgharatana	สังฆรัตนะ แก้วคือพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมต่อชาวพุทธ พระสงฆ์เป็นต้นแบบแห่งวิถีชีวิตที่สันติจากบาปและความชั่ว	Saṅgharatana; - Saṅgha/monk is a Buddhist monk as the follower of the Buddha and practices the Buddha's teaching. The saṅgha who propagates Dhamma to Buddhists. He is model of peaceful life from sins, from badness.

60	Quality of Saṅgha	คุณลักษณะของพระสงฆ์; 1. สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดี 2. อสุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรง 3. ญายปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องทาง 4. สามจีปปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแก่การเคารพ 5. อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่เครื่องสักการะ 6. ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ 7. ทกฺขิณฺเนยโย เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน (สิ่งของให้ทาน) 8. อญชฺสีกรณิโย เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี 9. อนุตฺตรํ ปุณฺณกุเขตฺตํ โลกสุต เป็นเนื่อนานุญอันยิ่งของโลก	The quality of Saṅgha; - 1. the community of noble disciples of the Blessed One is good conduct, 2. He who is upright conduct, 3. He who is right conduct, 4. He who is proper conduct, 5. He who is worthy of gifts, 6 He who is worthy of hospitality, 7. He who is worthy of offerings, 8. He who is worthy of reverential salutation, 9. He who is the incomparable field of merit or virtue for the world.
61	Kind of Saṅgharatana	ชนิดสังฆรัตนะ คือ พระสาวกสงฆ์ ทั้งที่เป็นอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ อริยสงฆ์มี 4 จำพวก ได้แก่ 1. โสดาป็นนະ 2. สกิทากามิกะ 3. อนาคามี 4. อรหันตะ ส่วนสมมติสงฆ์ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่ยังเป็นเสขบุคคล	The kind of Saṅgha; the follower as monk in both Noble saṅgh and Sammati saṅgha, 4 kinds of noble Saṅgha are that 1. monk as a Stream-Enterer, 2. monk as a Once-Returner, 3. monk as a Non-Returner, 4. monk as a the Worthy One. The sammatisaṅgha is the monk who is to study in

			Trisikkhā, non-noble monk
	คำเกี่ยวกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา		
62	Scripture in Buddhism	คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า พระไตรปิฎก ถือเป็นชั้นปฐมภูมิของการวิจัย	The scripture in Buddhism called Tepitaka regarded as the primary source of research.
63	Tepiṭaka /tipiṭaka	เตปิฎก/พระไตรปิฎก แปลว่า ตะกร้า 3 ใบ คือ วินยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก	It means three baskets, i.e Vinapiṭaka, Suttapiṭaka, Abhidhammapiṭaka.
64	Vinaya piṭaka	วินยปิฎก: -เป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวินัย ข้อบังคับ สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ พระวินยปิฎกนี้มี 8 เล่ม มีคำย่อว่า อา. ปา. ม. จุ. ป.	The Vinaya piṭaka is content on the regulation, order, discipline for monk and nun. This piṭaka is amount of 8 volumes, its abbreviation that is ; Ā, Pā, Ma, Cu, Pa (อา, ปา, ม, จุ, ป)
		อา. คือ อาทิกกรรมมิกะ -ความผิดขั้นร้ายแรง ในคำว่า ปาราชิก และ อนินยต	Ā = Ādikammika on strong offence in the word of Pārājika and Aniyata,
		ปา. คือ ปาจิตตีย์ -อาบัติขนาดเบา จากนิสสัคคีย์ ปาจิตตีย์ถึงเสขิยะ	Pā= Pācitti on light offence, from Nissaggīpācittī to Sekhiya,
		ม. คือ มหาวรรค -ความผิดอาบัติจากนอกพระ ปาติโมกข์ ตอนต้น	Ma = Mahāvagga on the offence in external Pāṭimokha in primary part,

		จ. คือ จุลวรรค -ความผิดนอกพระปาติโมกข์ ตอน สุดท้าย	Cu = Culavagga on the offence in external Pāṭimokha last part,
		ป. คือ ปริวาร -คู่มือคำถาม คำตอบเกี่ยวกับพระ วินัยสงฆ์	Pa=Parivāra on a hand books of question and reply according Saṅgha discipline.
65	Suttanta piṭaka	ชุดต้นคปิฎก: บทแสดงธรรมของ พระพุทธเจ้าแก่พระสงฆ์ ประชาชนในเมืองต่าง ๆ ของ อินเดีย มีอักษรย่อว่า ที. ม. ส. อ. ข.	The Suttanta piṭaka is the parts of the Buddha's teach given to all monks, people in many cities, India; short words ; Dī, Ma, Saṁ, Aṅ, khu.
		-ที. คือ ทีฆนิกาย หมายถึงพระ สูตรอย่างยาว	Dī= Dīghanikāya; long sutta,
		- ม. คือ มัชฌิมนิกาย หมายถึง พระสูตรความยาวเรื่องปานกลาง	Ma = Majjhimanikāya on middle sutta
		-ส. คือ สังยุตตนิกาย (สัง) หมวด ประมวลธรรมต่าง ๆ ไว้เป็น หมวดหมู่	Saṁ = Saṁyuttanikāya on the combination of sutta as group
		-อ. คือ อังคุตตรนิกาย (อัง) หมวด ที่กำหนดประเภทของหลักธรรม เป็นจำนวน	Aṅ = Aṅguttaranikāya on the kind of Dhamma group in quantitation
		- ข. คือ ขุททกนิกาย (ข) หมวด ธรรมเบ็ดเตล็ด	Khu= Kuddakanikāya on the little group of Dhamma.
66	Abhidhamm a piṭaka	อภิธรรมปิฎก: มีอักษรย่อว่า ส. วิ. ธา. ปุ. ก. ข. ป.	Abhidhamma piṭaka, its short words; Saṁ, Vi., Dhā, Pu., Ka, Ya, Pa
		ส. คือ สังคณี หรือ ธรรมสังคณี รวมข้อธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่แล้ว อธิบายทีละประเภท ๆ	Saṁ= Dhammasangani on the combination of Dhamma as group and

			then explain it each one,
		-วิ. คือ วิภังค์ ขกหมวดธรรม สำคัญ ๆ ขึ้นตั้งเป็นหัวข้อเรื่องแล้ว แยกแยะออกอธิบายชี้แจงวินิจฉัย โดยละเอียด	Vi= Vibhaṅga on to select main Dhamma as topic and then explain it clearly
		3. ธา. คือ ธาตุกถา สงเคราะห์ข้อ ธรรมต่าง ๆ เข้าในชั้นธ आयตนะ ธาตุ	Dhā.= Dhatukatha on to integrate topic Dhamma into khandha, Āyatana, Dhātu
		4. ปุ. คือ ปุคคลบัญญัติ บัญญัติ ความหมายของบุคคลประเภท ต่างๆ ตามคุณธรรมที่มีอยู่ใน บุคคลนั้น ๆ	Pu= Puggalapaññatti on to determinate the kind of person according to his quality
		5. ก. คือ กถาวัตถุ แสดงและ วินิจฉัยทัศนะของนิกายต่าง ๆ สมัยสังคายนาครั้งที่ 3	Kha = Kathāvatthu on the expression and consideration of many sects in the th3 Buddhist cousin
		6. ย. คือ ขมก ขกหัวข้อธรรมขึ้น วินิจฉัยด้วยวิธีถามตอบ โดยตั้ง คำถามย้อนกันเป็นคู่ๆ	Ya =Yamaka on the expression of topic Dhamma for consideration by question- reply in double requestion,
		7. ป. คือ ปฏฐาน หรือ มหาปกรณ์ อธิบายปัจจัย 24 แสดง ความสัมพันธ์เนื่องอาศัยกันแห่ง ธรรมทั้งหลายโดยพิสดาร	Pa=Patthān or Mahapakarana on the expression of 24 factors being related by all things.
67	Commentary	คำขยายความของพระไตรปิฎก เช่น สมันตปาสาทิกา อรรถกถา	The explanation of Tepiṭaka i.e. Samantapāsādikā is

		พระวินัยปิฎก มงคลทีปนี อรรถกถาของพระสูตร ปรมัตถทีปนี อรรถกถาของพระ อภิธรรม	explained in Vinayapiṭaka Maṅgalatthadīpanī is explained in Suttantapiṭaka Paramatthadīpanī is explained in Abhidhamma.
คำ / ธรรมะ ที่เด่น ๆ			
68	Pālī	ภาษาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา แปลว่า เก็บ มั่นคง รักษา เป็น ภาษาของชาวแคว้นมคธ อินเดีย และพระพุทธเจ้าใช้ภาษานี้เผยแผ่ ธรรมของพระองค์ จึงได้ชื่อว่า พระพุทธศาสนานิกายบาลีหรือเถรวาท ส่วนพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ใช้ภาษาสันสกฤตเผยแผ่ธรรม	The Pālī is linguistics of Buddhism translated as keeping, sustainable, maintaining. It was the language of people in Maghada state, India and the Buddha used this for His Dhamma propagation and this belongs to Pālī or Theravāda Buddhism, but Mahāyān Buddhism used Sansakrit for Dhamma propagation.
69	Theravāda Buddhism	เหตุที่ชื่อพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท คือ 1) การถือมติของพระเถระ 3 องค์ คือ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระอุบาลี ในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา เขมวถการ บรรพต กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย 2) มติของพระเถระทั้ง 3 นี้ถือว่าเป็น คำสอนของพระพุทธเจ้าโดย ไม่มีการเปลี่ยนแปลง 3) คำว่า เถรวาท ถือว่าเป็นสายที่ ใช้ภาษาบาลีในการเผยแผ่ธรรม	The named cause of Theravāda Buddhism is :- 1) To regard the agreement of 3 the great monks in Buddhist cousin called Mahākassapathera i.e. Ānondathera, Upālīthera in 1 st Buddhist cousin at Sattapanna cave, Vebhāra Kīrī, capital Rājakiha, Maghada state, India, 2) the agreement of them regarded the early

		4) พระพุทธศาสนาสายเถรวาท ได้รับการเผยแผ่อยู่ในเอเชียตอน ใต้ เช่น ไทย เมียนมาร์ ศรีลังกา ลาว กัมพูชา	teaching of the Buddha without changing, 3) the theravāda regarded Pālī for Dhamma propagation, 4) the theravāda communicated in the area of southern Asia i.e. Thailand, Myanmar, Sri Lanka, Lao, Cambodia
70	Mahāyāna Buddhism	เหตุที่ชื่อพระพุทธศาสนาสาย มหายาน คือ 1) ไม่ถือมติของพระเถระ 3 องค์ (มหากัสสปะ อุบาลี อานนท) 2) การประยุกต์ใช้คำสอนถือตาม สภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ 3) มหายานถือภาษาสันสกฤตเผย แผ่ธรรม 4) พระพุทธศาสนา มหายานเผยแผ่ อยู่ในอินเดียตอนเหนือ เช่น ทิเบต มองโกเลีย จีน และญี่ปุ่น	The named cause of Mahāyāna Buddhism is;- 1) to do not regard the agreement of 3 the great monks, 2) the application of the Buddha's teaching relating to environment and geography, 3) Mahayana regarded Sanskrit for Dhamma propagation, 4) Mahayana prevails in the northern area i.e. Tibet, Mongolia, China, Japan.
71	Thai Saṅgha Nikāya	นิกายสงฆ์ไทย มี 2 นิกาย ได้แก่ 1) มหานิกาย เป็นนิกายเริ่มแรก ของประเทศไทย ตั้งแต่สมัย สุโขทัย ถึงปัจจุบัน 2) ธรรมยุติกนิกาย เป็นนิกาย เกิดขึ้นภายหลังเกิดขึ้นสมัยรัชกาล ที่ 4 ของไทย	The Thai Saṅgha Nikāya, two of it i.e. 1) Mahānikāya has been early nikāya of Thailand since Sukhothai kingdom to the present, 2) Dhammayuttikanikāya has been new nikāya holding in the time of

			king Rama 4 in Thailand.
72	nun	ภิกษุณี คือนักบวชสตรี องค์แรก คือ นางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระ น้านางของเจ้าชายสิทธัตถะ จากนั้น ก็มีนางวิสาขา นาง อุบลวรรณาเถรี เป็นต้น	A girl ascetic, the first one is Pajāpatigotamī being Sittthattha's aunt. From that there are the nun Visākha, Ubonvannatheri etc.
73	Hell	นรก บาลีว่า นิรยิกะหรือ เนรยิกะ แปลว่า สถานที่หาความสุข ความ ไม่ได้ คือได้รับความเดือดร้อนอยู่ เป็นนิตย์ เช่น เปรต จะหิว ตลอดเวลา นับวันรอคอยที่ญาติจะ ทำบุญอุทิศไปให้	Hell, in Pālī, Nirayika or Nerayika translated unhappy or dangerous places all time i.e. Petta – it hungries all time waiting dedication from its relatives
74	Heaven	สวรรค์หรือวิมาน บาลีว่า สกต ดินแดนที่มีแต่ความสุข ไม่ลำบาก ในการกิน การอยู่ มีมิตรสหาย เจ้านาย ลูกน้องดี สภาพแวดล้อมดี	Heaven or house of deva, in pālī –Sagga translated happy land in eating, living, to be good boss, good staff, good nature.
75	Pañcasīla	ปัญจศีล / ศีล 5 คือการปฏิบัติปกติ ของชาวบ้านเพราะศีลนี้จะให้ หลักประกันทุกด้านของชีวิต คือ -การประกันชีวิต -การประกัน ทรัพย์สิน -การประกันครอบครัว -การประกันความเชื่อถือ และการ ประกันความไม่ประมาท	Pañcasīla is usual action of laypeople, because of this gives the securities in all parts, i.e. -life guarantee -things personal guarantee -family guarantee -credit guarantee and carefulness guarantee.
76	GOD	พระเจ้าในฐานะสรรพสิ่ง (all things) พระเจ้า คือพระผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่ง มีอิทธิพลต่อ จริยธรรมของมนุษย์ ถ้าทำดีพระ เจ้าจะโปรดปราน ถ้าทำชั่ว พระองค์ก็จะลงโทษ เป็นลักษณะ	GOD as all things, GOD, the only One, the Generator of the world or of all things having the power to morality for people. If anyone does good <i>He</i> favorites that one in contrast, <i>He</i> punishes

		ของศาสนาประเภทเทวนิยม GOD ว่าตามธรรมชาติ คือ ผู้สร้าง ผู้รักษา ผู้ทำลาย	that one. This is outstanding style of religion in Theism. GOD in natural meaning is Generator, Organizer and Destructor.
77	GOD (2) (ไม่คิดว่าเป็นของ ศาสนาใด)	GOD เป็นคำกลาง ๆ ไม่คิดว่าเป็น ของศาสนาใด คือเป็นอักษรย่อ ของคำว่า ผู้สร้าง ผู้รักษา และผู้ ทำลาย (Creator, Organizer, Destructor) เทียบกับกับกฎปฏิจจนสมุปบาท คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป (อุปาทะ ฐิติ ภังคะ)	This is common word, not to be regarded as any religion, namely;- the short word of term- Generator, Organizer, Destructor compared with Original Independent (Paticcasamupāda) in the word of rising, standing, losing (Upāda, Ṭhiti, Bhanga)
78	GOD as Cause	ทัศนะของอริสโตเติล นักปรัชญา กรีกโบราณว่า พระเจ้าในฐานะ คอส เป็นลักษณะกระบวนการของ กำเนิดสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น 4 องค์ประกอบ คือ 1. วัสดุเหตุ (Material cause) คือ วัสดุหรือชนิดของสิ่งที่แปรรูปนั้น เช่นกำไลหยกวงหนึ่ง สิ่งที่เป็น วัตถุเหตุคือเนื้อหยก 2. รูปเหตุ (Formal cause) คือ สิ่ง ที่เป็นรูปทรงสัณฐาน สิ่งที่เป็นรูป เหตุคือทรงวงกลมของกำไล 3. สัมฤทธิ์เหตุ (Efficient cause) คือ ช่างผู้หล่อทำสิ่งนั้นจนสำเร็จ ผล คือความสำเร็จเป็นกำไล 4. อันตเหตุ (Final cause) คือ	The view of Aristotle, the king ancient Creek philosopher regards as the GOD as cause. It is the process of all thing happening in 4 factors :- 1. Material cause:- material or kind of that i.e. jade bangle (yok) and its content. 2. Formal cause:- body, form of that made in the style of circle bangle of hand. 3. Efficient cause:- technician successes the nice bangle 4. Final cause:- goal of technician into decoration

		จุดหมายปลายทางที่ทําเป็นกําลัง ออกมาสวยงาม	market.
79	gods	เทวดา คือผู้ทําความดี ปฏิบัติตาม ธรรมในหิริ โอตตปัปะ เทวดาจะ สถิตยในสวรรค์ 6 ชั้น	Gods / devatā, who does good, follows Dhamma- Hiri-Ottappa, they live in 6 classes of heaven or Wimān of gods.
80	Enlightenment	การตรัสรู้ แปลว่า การรู้แจ้งใน สรรพสิ่ง สิ่งที่อยู่แจ้งนั้นเป็นความ จริงอย่างแท้จริง (อริยสัจ) ใช้ เฉพาะกับพระพุทธเจ้า	Enlightenment translated clearing knowledge in all things as they really are this word is used for only the Buddha.
81	Nippāna Niravāna	พระนิพพาน / นิรวานะ	Nippāna, it is the highest target of Buddhism. One who can entries it. He must be the noble one only in the class of freedom from all defilements (Arahantship).
82	Arahanta	พระอรหันต์คือ ผู้สิ้นกิเลสแล้ว มี 2 จำพวก คือ พระอรหันต์สัมมาสัม พุทธเจ้า และพระอรหันตสาวก ประเภทแรก คือผู้ตรัสรู้ด้วยตนเอง ผู้ค้นพบสัจธรรม มีคำสอนเป็น ของตนเอง สร้างองค์กรศาสนา ด้วยการปกครองได้ เผยแผ่ธรรม ได้ ประเภทที่สอง คือผู้บรรลุมรรค ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า	The Arahanta is free from defilements. To have 2 kinds are Sammāsambuddha (the Perfectly Self-awakened One) and Arahantasāvaka (the Buddha's follower as arahantaship). The first one is the founder of reality, to have His own teaching, to make religious organization with to able controlling and Dhamma communication. The second one is attainment in the following Dhamma of the Buddha teaching.

83	Serpent/ King of Nāga	พญานาค เป็นสัตว์ในพุทธชาดก เป็นเทพสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช สังกัดในท้าวมหาวชิรย์รักษาประจำทิศตะวันตก นิยมสร้างเป็นราวบันไดอุโบสถ ศาลา วิหาร พาดหัวลงมาถึงเชิงบันได หรือสร้างตามริมแม่น้ำที่เชื่อว่ามีพญานาค เช่น แม่น้ำโขง จ.หนองคาย ในวัน 15 ค่ำออกพรรษา จะปรากฏพญานาคอกไม้ไฟเป็นเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย	The serpent / king of Naga Buddhist story. It is gods of heaven-Jatummaharaj. It is under controlling of king Virūpaka protecting the west. It is in handrail of Uposod, Sāla, Vihāra from the head of staircase rail to foot of staircase rail or coast of river as believed in the king of Nāga i.e. Maekhong river in Nongkai province. On the full moon day in the ending of three months, the king of Nāga sprays fire flower being regarded as worship for the Triple Gem.
84	moderation	พอเพียง คือการได้รับสิ่งใดที่เหมาะสมแก่สถานะของตน นี่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ในคำว่า มตฺตญฺญตา จ ภคตฺสํมํ คือ รู้จักประมาณในการบริโภค สอดคล้องกับคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา (สายกลาง)	The word ‘moderation’ is to get any thing in suitability not more not less but middle. This is main point of Buddhism, the Buddha pays it as main teaching in the word of Mattaṅṇutā ca Bhattatsamim. That is to know the quantity of consuming related to Majhimāpatipadā (Middle Path)
85	Buddhist Chanting	พุทธมนต์ คือการเจริญภาวนาอนุสติในพระรัตนตรัย สรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย ขอปอภาวนาอนุภาพของพระรัตนตรัย ให้คุ้มครองความเมตตา กรุณา การขอคุณความดีที่ตนได้สั่งสมไว้ให้	Buddhist chanting is memorial development to the Triple Gem, praising the Triple Gem, inviting the power of Triple Gem for protecting us with kindness, compassion. To invite good action done

		เป็นพลบิจัยเกื้อหนุนนำส่งสู่ภพ ภูมิที่เป็นสุคติ เป็นการให้แต่คุณ ต่างจากมนต์ดำที่ให้โทษ	for being the power of promotion life of us into happy land. This is only benefit. It is not same as black magic having terrible one
86	Story of school label	ตำนาน --ป้ายโรงเรียน-- ป้ายโรงเรียนจุดเน้นที่นำสังเกต คือ โคม ที่นูนขึ้นเป็นรูปกลมมนที่ สันป้ายนั้น ให้เข้าใจว่า นั่นคือ ส่วนนูนที่บรรจุ "วงล้อตรา ธรรมจักร" ทั้งนี้เพราะก่อนที่จะมา เป็นกระทรวงศึกษาธิการนั้น เป็น กระทรวงธรรมการมาก่อน ซึ่งใช้ ตราเสมาธรรมจักร ปัจจุบัน ตรา เสมาธรรมจักร ก็ยังเป็นตราประจำ กระทรวงนี้อยู่	The focus point of the school label is dome style on the top of it. Its style is swell. This swell is cap putting 'Dhammajakka wheel logo' inside. In the past, the story of Education ministry took 'semādharmajakka logo'. In the present, the label is used for this ministry.
87	Temple gate	ซุ้มประตูดุัด เป็นสื่อประตูดุัด สวรรค์ รูปทรงที่สื่อธรรม จาริก ธรรม ภายในประตูนั้นคือพื้นที่ สวรรค์ สถานที่ทำบุญ ทำดี ที่พึง ธรรม ประเทศอินเดีย แผ่นดินแม่ของ พระพุทธศาสนา มีพื้นที่ชื่อว่าถาณีย เทศ อยู่ส่วนสูงสุดของอินเดียเป็น ที่บำเพ็ญเพียรของถาณียและถือว่า อยู่เขตแดนสวรรค์ เรียกสถานที่นี้ ว่า 'ประตูสู่สวรรค์'	Temple gate/arch is media the gateway to heaven. Its style communicates Dhamma, Dhamma sculpture. Inside this gate is the heaven area, merit making, good action, Dhamma hearing area. In India, the mother land of Buddhism, there is a top land regarded as perfection of ascetics and as the land of heaven called 'gateway to heaven'.
88	Pañcamahā	ปัญจมหาวិโลกณะ คือ เรื่องที่	Pañcamahāvīlokana is the case of the Buddha

	vilokana	พระพุทธเจ้าเลือกมาอุบัติ มีกาลเวลา ทวีป ประเทศ ตระกูล พุทธมารดา กล่าวคือ กาลเวลา>เป็นช่วงมีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอานนท พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล นางวิสาขา อนาถปิณฑิกเศรษฐี ท่านเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่ธรรม ทวีป>เป็นชมพูทวีปที่มีศูนย์กลางที่อินเดีย เป็นหนึ่งในทวีปทั้ง 4 ในพระไตรปิฎกที่สัมพันธ์กับไตรภูมิในฐานะจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ประเทศ>ประเทศอินเดีย ที่มีพื้นที่ป่าหิมพานต์ที่บำเพ็ญทานบารมีของโพธิสัตว์พุทธเจ้า อารยธรรม กลุ่มสินธุและคงคา ตระกูล>เป็นตระกูลโคตมพุทธเจ้าหนึ่งในพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ของภัทรกัป พุทธมารดา>พระนางสิริมหามายา เทวีผู้ทรงศีลสมบูรณ์	who selects to be born, namely;- time, Jampūtavīpa, country, family and mother. The time > the duration of arising of Sarīputta, Moggallāna, Ānanda, King Pimpisāra, King Pasendikosala, Visākhā, Anāthapiṇḍikasetṭhī, these are the main power of Dhamma communication. The Jampūtavīpa> India is central, one of 4 tavīpa in Tripūmi as cosmology in Buddhism. The country> India, its area is Himālya forest as the area for Dāna Perfection of Buddhahodhisattava and the civilization of Sindhu and Gangādha River. The family>the family is Gotama, one of 5 Buddhas in Bhaddarakappa The mother> the mother is Sirimāyādevī who takes complete Sīla
89	Shindhu/ India	คำว่า สินธุ เป็นชื่อของแม่น้ำพจนานุกรมเป็น อินเดีย เป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งในชมพูทวีป ปัจจุบันอยู่ในประเทศอินเดียและ	The word 'Shindhu is the name of Shindhu river. Dictionary is Indus. It is the main river of Jampūtavīpa. In the

		ปากีสถาน เป็นแหล่งอารยธรรม เริ่มแรกของอินเดีย โดยมาจากคำว่า Shindu (แม่น้ำ สินธุ) แยกคำเป็น S>Hindu, SH> Indu คำทำยอาจเป็น Indi หรือ Indo หรือ Indus ปัจจุบันมาลงที่คำ ว่า India เพราะเปลี่ยนสำเนียง ท้องถิ่น และเป็นชื่อเทศถึงวันนี้ อีกนัยหนึ่ง Hindu กลายเป็น H / indu / Hinduism ศาสนาฮินดู ของชาวอินเดีย	present, it is India and Pakisathān. It is the primary civilization of India. This name of Shindhū comes from S>Hindu, SH>Indu. Its last word may be Indi or Indo or Indus. In the present, it is a name of word 'India', because of local phonetics. In another one, Hindu > Indu > Hinduism as Religion of Indian.
90	Phitsanulok : the city of Buddhist History	พิษณุโลก : เป็นที่ถือว่าเมือง ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา กล่าวคือ -เมืองพระพุทธชินราชที่ร่วมสร้าง โดยเทพสักกเทวราช หัวหน้าเทพ ชั้นไตรตรึงส์ -พระยาสิทธิ สร้างวัดพระศรีรัตนม หาธาตุ เป็นพระอารามหลวง ที่มี เจดีย์ปรางค์และที่บรรจุพระบรม สารีริกธาตุ -เมืองร่วมยุคสมัยเดียวกับ อาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพระยาสิทธิ ผู้สร้างพระพุทธชินราช -พระยาสิทธิ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน องค์แรกที่อยู่สมทบเป็นพระสงฆ์	Phitsanulok: the city of Thai history focusing the history of Buddhism, namely; - -the city of Buddhachinarāj participated for constructing by a god- Sakkadeva as the head leader of Tritingsa, -the King Lithai constructed Wat Phrasrirattanamahādhātu as royal Temple with Prang stupa being putted the Buddha' holy relic. -the contemporary city of Kingdom Sukhothai by King Lithai who constructed the

		ในพระพุทธศาสนา -พระชาติไทย ผู้ราชินพนธ์ วรรณกรรมปฐมบรรณของ อาณาจักรไทย ชื่อว่า ‘เตภูมิกถา’ ปัจจุบันเรียกว่า ‘ไตรภูมิพระร่วง’	Buddhachinarāj, -the King Lithai as the first king ordained to become a monk in Buddhism, -the King Lithai who wrote the first literature of Thai, named ‘Tebhūmikathā’ being called ‘Tribhūmpraruang’ in the present.
91	Sikkhā	สิกขา การศึกษา หมายถึง การศึกษา 3 อย่าง คือ ศึกษาศีล ศึกษาสมาธิ และศึกษาปัญญา แต่ ละอย่างมีหน้าที่ดังนี้ ศีล ทำหน้าที่รักษากายกรรม 3 โดย ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิด ประเวณี วจีกรรม 4 ไม่พูดเท็จ ไม่ พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูด เพื่อเจือ สมาธิ ทำหน้าที่บริหารจิตตามหลัก สติปัฏฐาน ปัญญา ทำหน้าที่อบรม บ่มเพาะความรู้ ความเข้าใจ แก้ปัญหาทุกข์	Sikkhā:- A study of 3 parts - sīla controls physical action-3; - non killing of life, -non taking what is not given, sexual misconduct verbal action-4; -lie non-speech, -impolite speech -instigate speech -drivel speech Meditation Mental action-3; -not to be greed- not to be bent on revenge -to be right view Intellectual action on duty of instruction and on solve
92	The process of Buddha	นี่คือกระบวนการแห่งพุทธะ การรู้ ตื่น เบิกบานในฐานะองค์กำเนิด แห่งพระพุทธศาสนา	This is the process of Buddha meaning ·knowledge, awakening, enjoying as the origin of

		1. แรงคลใจที่จะพ้นทุกข์เข้าสู่ นิพพาน 2. หาแนวทางด้วยการออกจาก บ้านสู่ความไม่มีบ้าน (นักพรต) 3. พบแนวทางแห่งมัชฌิมาปฏิปทา 4. ใช้แนวทางมัชฌิมาปฏิปทา รู้แจ้ง อริยสัจ 5. ผลการรู้แจ้งอริยสัจ ได้ชื่อว่า สัมมาสัมพุทธะ 6. Review สิ่งทีตนรู้แจ้ง 7 สัปดาห์ 7. นำอริยสัจไปใช้เพื่อประชาชน บนฐานของกรุณา 8. เกิดปฐมเทศนา (ธรรมะ) มีผู้รับ ฟัง (สังฆะ) 9. มีสาวกกระจายวงกว้าง (จาก 5 เป็น 60 จาก 60 เป็น 1,000) 10. เกิดศูนย์กลางเผยแผ่ธรรมะ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย 11. องค์พุทธะ อำนานิพพาน มอบ มรดกธรรมแก่สาวกว่า “พวกเธอ จงอยู่ด้วยความไม่ประมาท 12. เกิดคณะพิทักษ์ธรรมะ ทำ สังคายนา ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติ ส่งธรรมทูตเผยแผ่ธรรมะ ต่างประเทศ แถบเอเชียใต้ โลก ตะวันออก ณ ปัจจุบันเข้าโลก ตะวันตก	Buddhism. There are 12 factors of Buddha, namely:- 1. the aspiration for freedom of suffering into Nippāna, 2. to find the way of householding into homeless becoming an ascetic, 3, to find of middle way 4. usage that way to lighten the noble truth, 5. because of the enlightenment of the Buddha, named as Self Enlightened One 6. Review the noble truth for 7 weeks 7. the usage of the Truth for people based on compassion 8. the first sermon arises and Sangha community follows latter, 9. there are added followers from 5 into 60 from 60 into 1,000, 10. the central of Dhamma communication at Rājagriha, Magadha, India, 11. the Buddha as the founder says ‘good bye’ into Nippāna and then delivers Dhamma heritage to the followers by a words ‘you are all practices in carefulness’;
--	--	---	---

			12. committee of Dhamma protection in a word of Buddhist Cousin. The third time is international level entrancing the southeast Asia, and in the present entrancing the west world.
93	Seven ways of becoming	ทาง 7 สาย คือภพภูมิให้ที่จะได้รับ เนื่องจากการปฏิบัติธรรมของคนนั้น ได้แก่ 1.ทางไปนรก ได้แก่ โทสะ 2.ทางไปปรตและอสุรกาย ได้แก่ โลภะ 3.ทางไปดิรัจฉาน ได้แก่ โมหะ 4.ทางไปมนุษย์ ได้แก่ ศีล 5 และ กุศลกรรมบถ 10 5.ทางไปสวรรค์ ได้แก่ หิริ โอตตปปะ หรือมหากุศล 8 6.ทางไปพรหมโลก ได้แก่ สมถกรรมฐาน 7.ทางไปนิพพาน ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน	The 7 ways are the land of action result from oneself, namely:- 1. The way of becoming a hell as angry (Dosa) 2. The way of becoming hungry ghost as greed (Lobha) 3. The way of becoming an animal as delusion (Moha) 4. The way of human being as Sila-5 and good action-10 5. The way of becoming gods as shame and conscience Hiri-Ottappa) or Mahakusala-8 6. The way of going Phramaloka as mental calmness (Samathakammathāna) 7. The way of going Nippāna as insight (Vipassanā)
94	Quality of life in Buddhism	คุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา คือ ‘อาโรคุยปรมา ลาภา’	Idea of life in Buddhism from the Buddha's word ‘to be good health is the great lucky’

95	The highest charity	การให้ธรรม/ความรู้เป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง	To give Dhamma / knowledge conquers the gift of all things.
96	Synthesis of the Buddha's Teaching	คำสอนของพระพุทธเจ้านับเป็นชั้นถึง 84,000 ชั้น มีผลการสังเคราะห์แล้วสรุปลงในคำว่า 'ความไม่ประมาท' (สติ)	There are aggregates of the Buddha's Teaching is 84,000. This is synthesized in the word of 'carefulness' (mindfulness)
97	anniversary of MCU	วันที่ 12-13 กันยายน 2565 ครบรอบ 135 ปีของ มจร. มุ่งให้เหลียวหลังแลหน้าเพื่อพัฒนาสู่ปวงชน	135 th anniversary of MCU of September 12-13, 2022 for directing to back forward and front forward for development to all people
98	rare person	บุคคลหาได้ยาก 2 จำพวก คือ ปุพพการี และ กตัญญูกตเวทิตา หมายถึงผู้มีอุปการะและผู้รู้บุญคุณ ที่คนอื่นทำแล้วตอบแทน ที่ว่าหาได้ยากเพราะ 2 ประการหายาก เพราะทำยาก ไม่ค่อยมี ถึงมีก็น้อย แต่คนที่ทำไม่ได้ง่ายกว่า และมีมากมาย	2 kinds of rare persons are previous benefactor and grateful person meaning the 2 kinds are rare ones because of difficulty to do, less persons can be able to do but more people can be able to do them.
99	virtues for protecting the world	ธรรม 2 ข้อ สามารถคุ้มครองโลกได้ ได้แก่ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต โดย ธรรม 2 ข้อนี้สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนได้ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ทั้งที่มิคนเห็นและไม่เห็น ต่างจากกฎหมายที่ควบคุมได้ในที่เปิดเผยหรือมีคนเห็นเอาผิดได้เท่านั้น	Two kinds of Dhamma that protect the world Are moral shame, moral dread meaning the moral shame to one's own mind and the moral dread to one's own bad action. The two kinds enable to control personal action both inside and outside, closing area and opening area differing from citizen

			law that enables to control opening side only.
100	Wisdom	ปัญญา ความรู้ เปรียบด้วยแสงสว่าง เพื่อกำจัดความมืดที่เปรียบด้วยความไม่รู้ ดังนั้น ข้อแรกของปัจจุสมุปบาทคือ อวิชชา ความไม่รู้ ถ้ากำจัดข้อนี้ได้ก็สิ้นทุกข์ เข้าสู่อริยบุคคลชั้นสูงที่อมตะ	The wisdom is knowledge compared with lighting to delete darkness comparing with ignorance. So the first one of Dependent Origination (Paṭiccasamupāda) as ignorance. If any one enables to delete this, he ends from suffering to the high a noble one forever.

ภาค 2

บทคัดย่อไทย-อังกฤษ

ภาคที่ 2 นี้ ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้บัณฑิตได้รับเนื้อความเรื่องเล่าที่สั้น ๆ ซึ่งต่อจากภาคที่ 1 เกี่ยวกับศัพท์วิจัยทางพระพุทธศาสนาของรายวิชา “ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา” หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565 ดังนี้

เรื่อง กฎแห่งกรรม

Title on : the Law of Kamma

กฎแห่งกรรมเกิดขึ้นกับทุกคน สัตว์มีกรรมเป็นทายาท เป็นกำเนิด เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นที่พึ่ง กรรมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างกัน ผู้ทำดี ได้ดี ผู้ทำชั่ว ได้ชั่ว บุคคลหวนพิชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ประพฤติกายทุจริตจะไปเกิดในอบายภูมิ นอกจากนี้ กรรมยังส่งผลถึงสุขภาพของคน คือบางคนมีอายุสั้น เพราะชอบฆ่าสัตว์ ฆาตกรรมความกรุณา บางคนมีโรคภัยไข้เจ็บเพราะไม่ทำทานแก่สมณะหรือพรามณ์ บางคนมีตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง บางคนโง่ เพราะไม่ชอบแสวงหาความรู้

กฎแห่งกรรมในคัมภีร์พระมาลัย กล่าวถึงนรก สถานรองรับผลกรรมชั่ว ทำบาป กรรมทั้งหนักเบา โดยขุมนรกขุมใหญ่ 8 ขุม มีบริวารนรกทิศละ 4 ขุม ขุมเล็กอีก 10 ขุม นรกชั้นนอก 10 ขุม ส่วนสถานรองรับผลกรรมดี คือ สวรรค์ แดนแห่ง

The law of kamma arises to everyone as what the Buddha said, “I am the owner of my kamma, heir to my kamma, born of my kamma, related to my kamma, abide supported by my kamma. Whatever kamma I shall do, for good or for ill, Of that, I will be the heir.” Those with evil action will be born in Apāyabhūmi (the four planes of loss and woe). Furthermore, kamma has a consequence on an individual's health; some have a short life span because they like to slaughter animals and lack compassion, some people are poor because they do not make merit to monks, and some people are born into low-status families because they are disobedient, arrogant, stupid, and do not seek for knowledge.

The law of kamma in Phra Mālaya scripture denotes hell as the place for those who commit bad deeds will be reborn, in which there are eight great hells, host of hell around all 4 directions/hells, 10 small hells, and 10 outer hells. The consequence for those who commit good deeds will be reborn is heaven, a delightful place with all kinds of

ความสุข ความสบาย ไม่เดือนร้อนเรื่องอยู่
เรื่องกิน เป็นชีวิตดังเทพที่รักคนทำดี มัก
ทำบุญ ทำทาน ฟังเทศน์มหาชาติ และพระ
มาลัยมีอิทธิพลต่อสังคม จึงนิยมสร้างภาพ
พระมาลัยติดตามฝาผนังศาลาวัด

แนวทางการประยุกต์ใช้แก่นกฎแห่ง
กรรมในคัมภีร์พระมาลัย ทำได้โดยการ
ประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ใน
ชีวิตประจำวัน ทำกิจกรรมด้วยการสร้าง
จิตสำนึกต่อตนเอง และต่อสังคม ศาสนา
และทำกิจกรรมปฏิบัติตามธรรมประเพณี
ไทย สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านสว่าง ได้แก่
บุญ ด้านมืด ได้แก่บาป แก่กรรมด้วยการตัด
รากเหง้าต้นหาสู่ความเป็นอริยบุคคลใน
พระพุทธศาสนา

comfort. Those who do good deeds, make
merits, give donation, and listen to the
Dhamma preaching will be reborn in heaven.
Phra Malai scripture has an impact on the
society; therefore, the pictures of Phra
Mālayā are usually painted on the temples'
walls.

The guidelines for applying the law of
kamma in Phra Mālaya scripture are based on
wholesome conduct in daily lives, whether
physically, verbally, or mentally, as well as
carrying out activities with awareness to self,
society, and religion. Including, participating
in activities according to the Thai tradition,
building new body of knowledge on merits
and evils. Evil action can be prevented by
removing the root of Taṇhā (craving) and
following the path of Ariyapuggala (noble
individual) in Buddhism.

เรื่อง พรหมวิหาร 4 เพื่อการเจริญภาวนา

Title on : Brahmavihāra 4 for development

พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระ
โพธิสัตว์ได้เจริญพรหมวิหาร โดยมี
จิต สหระคด้วยเมตตาอันไพบุลย์จิต
เป็นมหัคคตะ ไม่มีเวร ไม่มีความ
พยาบาท ให้แก่ทุกคน ไม่มีขอบเขต
แผ่ไปทุกสถานที่ทั่วโลก มีใจสหระค
ด้วยกรุณา มีใจสหระคด้วยมุทิตา มี
ใจสหระคด้วยอุเบกขา อันเป็นวิถีของ
พรหมในพรหมโลก

พรหมวิหาร 4 ในพระไตรปิฎก
เป็นธรรมอันประเสริฐปราศจากโทษ
เมตตาภาวนาคือการพัฒนาจิตด้วย
การแผ่ความรักให้ผู้อื่น กรุณาภาวนา
คือการพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความ

The Buddha was born as a Bodhisattva
developed by Brahmavihāra. His mind consists of
fullness of mettā and more .The mind is
mahaggata without enmity, without vengeance to
all living beings without boundaries spreading to
all places of the world. The mind consists of
fullness of karuṇā, etc. The mind consists of
fullness of muditā, etc. The mind consists of
fullness of upekkhā, etc. which is the way to be
born in Brahmāloka.

Brahmavihāra in Tepitāka is noble Dhamma
without penalty. The Mettā of meditation is of the
development of the mind by spreading love to
others. The Karuṇā of meditation is to
development of the mind by spreading
compassion for those who suffer. The Muditā of
meditation is development of the mind by

สงสารให้ผู้ประสบความทุกข์ มุทิตา
ภาวนา คือการพัฒนาจิตด้วยการแผ่
ความยินดีกับผู้อื่น อุเบกขาภาวนา คือ
การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความวางเฉย
ต่อความทุกข์ความสุขของผู้อื่น

พรหมวิหาร 4 ในวิสุทธิมรรค
เรียกว่า พรหมวิหารนิเทศ คือการ
เจริญพรหมวิหารต่ออนุสสติ
กัมมภูฐานนิเทศที่มีฐานแห่งการเจริญ
เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา
เมตตาต่อคนอื่น ๆ เป็นอารมณ์
วิธีการเจริญพรหมวิหาร 2 ขั้นตอน
คือ ขั้นเตรียมตัวด้วยการรักษาศีล ตัด
ปติโพธิ์ พบอาจารย์ พบกัลยาณมิตร
เลือกสถานที่สัปปายะ และขั้นเจริญ
พรหมวิหาร 4 มีจิตสหระคตด้วยเมตตา
กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ภาวนาให้
เกิดสีมาสัมภพเสมอกันในทุกคนอัน
เป็นนิมิตการภาวนา ชมนิเวศน์ จิตมี
สมาธิแนบแน่น พรหมวิหารภาวนา
ทำให้จิตบรรลุปปนาสมาธิ
อานิสงสการเจริญพรหมวิหาร 4
หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติ
พรหมโลก

spreading sympathetic joy to others. The Upekkhā
of meditation is the development of the mind by
spreading equanimity to those who suffering and
happiness to others.

The Brahmavihāra in Visuddhimagga is
called Brahmavihāranidesa to objectives of
Meditation in development on Brahmavihāra to
Anussatikammaṭṭhanidesa in the base of Mettā,
Karūṇā, Muditā, Upekkhā to all people. How to
treat meditation for developing in 2 steps, i.e. (1)
to take Sīla, to delete worriness, to associate good
friend, to meet teacher, in find convenience area
(2) to go to meditation based on Brahmavihāra.
The Mettā has a mind consists of with kindness to
those who love first. The Karūṇā has the mind
consists of karūṇā to those who love but are poor
first. The muditā has a mind consists of muditā to
acquaintance first. And the Upekkhā must let
retain of happiness and suffering of other. The
Upekkhā of meditation has a mind consists of
with Upekkhā for those who are natural. The
Practicing of Brahmavihāra in meditation making
emotion of everyone to be the same person. The
Synergetic Equilibrium, which is the vision of
meditation, the five hindrances are suppressed,
Concentrated mind, The Brahmavihāra of
meditation are development of the mind going the
attainment of concentration (Appanā Samādhi).
The benefit of Brahmavihāra after death from
human world, he goes to happy land and
Brahmaloka.

เรื่อง การเสริมสร้างสุขภาวะ

Title on: the Promotion of Health

แนวคิดสุขภาวะในพระพุทธศาสนามีทั้ง
แนวศึกษาเรียนรู้ เช่นคำสำคัญว่า ความไม่มี
โรคเป็นลาภอันประเสริฐ ทั้งแนวความเชื่อ

The healthy concept of Buddhism is
both learning such as a keyword 'good
health is the noble luck' and belief in

กรรม เช่น คนหยาบซ้ำ มักประหัดประหาร ไม่มีความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย มีผลให้เกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เมื่อกลับมาเกิดใหม่ จะมีโรคมาก อายุสั้น พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์เพื่อสุขภาพ ห้ามภิกษุพรากรของเขี้ยว ห้ามทิ้งของเน่าของเสียลงในน้ำ ตรีสสอนให้ทำความสะอาดเสนาสนะ จัดของใช้สอยให้มีสุขลักษณะ ทำอารามให้ร่มรื่น ในส่วนพระธรรมพระพุทธเจ้าจะเทศนา การดูแลสุขภาพทางจิตด้วยการปฏิบัติสมาธิ มีความเมตตา ความปรารถนาดีเป็นวิถีชีวิต การดูแลสุขภาพทางปัญญาโดยทำกิจกรรมอบรมปัญญา เรียนรู้จริยวัตรธรรม เข้าใจกฎไตรลักษณ์ การดูแลสุขภาพทางสังคม โดยทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ตามอุดมคติแห่งการเผยแผ่ธรรม ว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขและสังคมสงเคราะห์แก่พหุชน

พระสงฆ์มีกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพ 4 ด้าน คือ ด้านกาย มีกลุ่มตัวอย่างฮักเมื่องน่าน กลุ่มนี้จัดกิจกรรมปลูกป่า บวชต้นไม้ รักษาแหล่งน้ำลำธาร ทำเกษตรแปรรูป ทำธุรกิจชุมชน รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ปลูกฝังจิตสำนึกในบ้านเกิด เคารพบุพพการี และบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม ด้านจิตใจ มีกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมของหลวงพ่อบุชา มีผลสัมฤทธิ์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ขยายสำนักปฏิบัติสู่ต่างประเทศจำนวนมาก ด้านปัญญา มีกลุ่มตัวอย่างวัดปัญญานันทาราม จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญา โดยค่ายพุทธบุตร ค่ายพุทธธรรม โครงการคิดอาวุธทางปัญญา เพื่อเรียนรู้สังขารธรรม สร้างทักษะด้าน

Kamma such as a phrase ‘a bad man, killer, un-compassion in animal beings, was born in unhappy existence, a bad area, any disabled state, hell. When he is rebirth, he is much disease, short age. In Vinaya, the Buddha legislates to prohibit a Buddhist monk from the cutting vegetation, from leaving of bad things in water. The Buddha legislates the Buddhist monk to clean one’s own residence, manage one’s own utensils as hygienic practice, to makes a cool and pleasant temple. In Dhamma, the Buddha gives Dhamma to indicate care mental health by meditation with loving kindness, good wishing well as the way of life. The Buddha indicates intellectual health by the development of intellect into the knowledge of noble truth, understanding in the law of the Three Characteristics. The Buddha indicates social health by welfare according to the communicated idea of Dhamma for the benefit and happiness of many people.

The holistic process of healthy reinforce of the Buddhist monk is in 4 ways, namely;- the physical one, the example group is Hugmuannan. Its activities are afforestation, tree ordination, farmland production, community business, the campaign for drug resistance, to do conscience in homeland, respect in ancestors and maintaining of cultures. The mental one, the example group is meditation. Its activity is the meditation according to the way of Luangpoja. This is achievement for Thai people and aboard oversea people expanding the abroad many schools. The mental one, the example group is wat Panyānandārām. Its activities are the intellectual development by Buddha-butta camp, Buddha-dhamma camp, intellectual

คุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคม มีกลุ่มตัวอย่าง วัดพระบาทน้ำพุ จัดกิจกรรมดูแลผู้ติดเชื้อ เอชไอวีบนฐานของกรุณาธรรม โดยการให้การศึกษากับผู้ติดเชื้อเอชไอวีและทำมาปณิกศพผู้ติดเชื้อเอชไอวี

project as arm, the project of learning of Dhamma and moral skill. The social one, the example group is wat Prabādanāmpu. Its activities are welfare by care of people in disease-HIV basing on compassion, by giving the education to one who infect with HIV and by cremating one who die of HIV.

เรื่อง หลักทิส 6 ในพระพุทธศาสนา

Title on : The Six Directions in Buddhism

ทิส 6 คือ ทิสแห่งธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า หน้าที่ทางสังคม คัมภีร์สำคัญมาในทิมมิกาย ปาฏิกวรรค เหตุเกิด ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย บรรพชาญานพน้อยคนหนึ่งชื่อ สิงคาลกมานพ ผู้เป็นคหบดีบุตร ปฏิบัติตามคำสั่งลาของบิดาก่อนตายว่าให้ไหว้ทิศอย่างนี้ เขาลุกขึ้นแต่เช้าเดินทางจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลีไหว้ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ทราบทิศเหล่านี้ในฐานะทิสในธรรม กล่าวคือ มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง สมณะพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน

การปฏิบัติในทิสธรรมทั้ง 6 นี้ พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้ทราบและให้ไหว้ทิศเหล่านี้ที่ถูกต้อง การไหว้ทิศด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในสังคม กล่าวคือ บุตรปฏิบัติต่อมารดาบิดาว่าเป็นทิศเบื้องหน้า ศิษย์ปฏิบัติต่ออาจารย์ว่าเป็นทิศเบื้องขวา สามเณรปฏิบัติต่อ

The 6 directions are belong to *Dhamma* for respecting together. The Buddhist scholar says that “duty of society”. It is said by the Buddha in *Dīghanikāya Pātikavagga* arising in *Rājagriha, Magadha, India*. Its story is *Singālakamānava* being a son of richman who follows his father before death for respecting such directions. He gets up early morning and walks from *Rājagriha*, his garment is wet, his head is wet, he stands to bow directions;- the directions in front, in the right, in left, behind, the nadir, the zenith. The Buddha says him for knowing the directions as *Dhamma*;- the parent as the front, the teacher as the right, child and wife as the behind, friend as the left, servant and worker as the nadir and monks as zenith.

The following of these 6 directions, the Buddha introduces to know for bowing these directions righteously in meaning of the following of social duty, namely;- we follow our duties for the parent as the front, for the teacher as the right, for child and wife as the behind, for friend as the left, for

บุตรและภรรยาว่าเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรปฏิบัติต่อมิตรสหายว่าเป็นทิศเบื้องซ้าย เจ้านายปฏิบัติต่อทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง ชาวบ้านปฏิบัติต่อสมณะพราหมณ์ว่าเป็นทิศเบื้องบน

แนวทางประยุกต์ใช้โดยสร้างวิธีการและเป้าหมายว่า ทุกคนอยู่ในฐานะผู้คุ้มครองโลกทั้งสองทำให้เกิดความยินดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ละเว้นกรรมกิเลส 4 อบายมุข 6 ซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อมนำไปสู่นรก หากความเจริญไม่ได้ มีโมเดลว่า “การทำหน้าที่ คือ การปฏิบัติธรรม การขัดแย้งต่อหน้าที่ คือ ความไม่ปกติแห่งศีล

servant and worker as the nadir and for monks as zenith.

The way of application is the creation of method and goal i.e. everybody as a protector of the world in the present and next with pleasure after death, he goes to happy realm and heaven. He abstains from 4 bad actions, 6 ways of bad action as the ways of undevelopment leading to hell without culture. Its model is “the following duty is *Dhamma* practice, not to do duty is to be not usual of *Sīla*”

ความเชื่อของประชาชนต่อพระพุทธ มหาธรรมราชา

Title on : Faith of People towards Buddhamahādhhammarājā

พระพุทธมหาธรรมราชา เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ศิลปะลพบุรีทรงเครื่อง สร้างด้วยเนื้อทองสำริด หน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 18 นิ้ว ไม่มีฐาน มีพุทธลักษณะ พระพักตร์กว้าง พระโอษฐ์เบะ พระกรณยาวย้อยจรดพระอังสะ พระเศียรทรงฉฎาเทริด หรือมีกะบังหน้า ทรงสร้อยพระศอพาหุรัด ทรงประคดเป็นลายสวยาม พระพุทธรูปมหาธรรมราชา เนื่องจากทรงเครื่องประดับของกษัตริย์นักรบสมัยโบราณ ชาวบ้านจึงพากันเรียกกันว่า "พระพุทธมหาธรรมราชา" สร้างในราวปี พ.ศ. 1600 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์แห่งอาณาจักรขอม ประชาชนมีความเชื่อต่อพระพุทธมหาธรรมราชา โดยเชื่อว่า พระองค์มีเทพให้ความเคารพสักการบูชา คุ้มครอง และสิ่งสถิตในพระองค์ ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ อันส่งผลดลบันดาลให้เมืองเพชรบูรณ์อุดม

Buddhamahādhhammarājā is the post of Meditation, art of Loburi built by bronze, wide sitting at 13 inches, 18 inches high, without base. The statue is wide face, protruding mouth, long ears, headdress or face shield, bangle, nice belt. The statue is dressed by ancient dress named *·Buddhamahādhhammarājā·*. The statue is built in 1600 B.E. the age of *Chayavaraman* king 7 of Khom kingdom. The people faith to the *Buddhamahādhhammarājā* as this respected, worshiped, protected and some god resides in the statue.in which, Petchaboon is holy land leading to wealthy and peace, happiness from the past. At that time, the governor of petchaboon invited the statue from Sukhothai on water

สมบูรณ์และร่มเย็นเป็นสุขมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ครั้งเจ้าเมืองน่านองค์พระมาจากสุโขทัยทางน้ำ หาก แวะที่ได้ก็สร้างวัดใหม่เพื่อประดิษฐานพระองค์ที่นั่น สืบเนื่องมาถึงกาลปัจจุบันนี้ จึงชื่อว่าเพชรบูรณ์ เมือง แห่งความสมบูรณ์พร้อมสรรพดังเพชรพลอย แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง อุดมสมบูรณ์พืช ธัญญาหาร บ้านเมืองสงบสุข ปราศจากอริราชศัตรู ประชาชนมีศรัทธาในพระรัตนตรัย มักโอบอ้อม เอื้อ ออาทร มีวัดวาอารามเกิดขึ้นมากมาย ด้วยคติและ อานุภาพขอพุทธธรรมราชานี้มีองค์ความรู้ว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เสริมฐกิติ จริยธรรมประเพณีอุ้มพระดำน้ำ” (Model>LHEF)

vehicle. Between coming, if any where rests, there, wat is built for sitting of the statue. In the present, Petchaboon is named so –rich from diamond, Dhamma land, gold land loading by food, peaceful land, freeing from enemies. The people of this city take faith in Triple Gem, donate, compassion to all. There are many ancient temples from conception and power of *Buddhamahādhammarājā*. Its body of knowledge is ‘Gold land of Petchaboon, more holy, good economic, the moral festival of *Buddhamahādhammarājā* diving to water in Model > GHEF

วิมานของเทวดา

เทวดา / เทพในพระพุทธศาสนา สื่อถึง ความดี ความงาม การปฏิบัติธรรมของเทพ ได้แก่เทวดา 6 ชั้น คือชั้นจาตุมหาราช ชั้นยามา ชั้นดุสิตา ชั้นนิมมานดิ ชั้นปรนิมมิตว สวรรค์ เทพมี 3 จำพวก คือ สมมติเทพ อุบัติ เทพ และวิสุทธิเทพ มาในวิมานวัดอุของ คัมภีร์ขุททกนิกาย มาในภัททสาละชาดก ของคัมภีร์ขุททกนิกายชาดก มาในเทวดาสัง ยุต เทวปุตตสังยุต สักกสังยุตของคัมภีร์ สัง ยุตนิกาย สกถวรรค มาในสักกปัญหสูตร ของคัมภีร์ทีฆนิกาย มหาวรรค มาในมงคล สูตรของคัมภีร์ขุททกนิกาย สุตตนิบาต มาใน ภูตคามวรรคของคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหา วิภังค์ ลักษณะของวิมาน ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเป็นทั้งลักษณะสถานที่ ที่อยู่ ที่พัก ได้แก่สวรรค์ 6 ชั้น ที่สำคัญคือวิมาน

Title on : Heaven of Devata

The deva is appeared in *Tepitaka* communicating good, beauty, good conduct of the deva. There are six classes of the deva, i.e. *Jātumahārājikā, Tāvatiṇsa, Yāmā, Dusitā, Nimmānaradī* and *Paranimmitavasawattī*. These are classified in 3 kinds, i.e. *Sammatideva, Upattideva* and *Visuddhideva*. The stories of deva are from main scriptures, i.e. from *Vimānawatthu* in *Kuddakanikāya*, from *Dhammajakkappavattanasutta* in *Samyuttanikāya Mahāvagga*, from *devatāsamyutta, devaputtasamyutta* in *Samyuttanikāya Sagāthavagga*, from *Sakkapanhasutta* in *Dīghanikāya Mahāvagga*, from *Mongalasutta* in *Kuddakanikāya Suttanipāta* and from *Bhutaḡāmaḡavagga* in *Vinayapiṭaka Mahāvibhanga*. The heaven and its character of the deva in Buddhist scripture are forms of resident, i.e. the six classes of

ของท้าวสักกะชื่อว่าไพชยนต์ปราสาทหรือ
บันทุกัมพลศิลาอาสน์และวิมานอีกลักษณะ
หนึ่ง คือ การได้สมบัติจากบุญ การได้ความ
งามที่สมบูรณ์ด้วยร่างกายงดงาม การมี
ทรัพย์สิน มีพื้นที่ เป็นที่รัก ได้กัลยาณมิตร ได้
ความสะดวกสบายจากผลบุญดังที่ปรากฏใน
กุญชรวิมานวัตถุ วิมานที่มีช้างเป็นพาหนะ
พรรณนาถึงความงดงามของตนที่เป็นผลมา
จากการทำดี ทำบุญ ปฏิบัติในอดีตชาติ ว่า
เทพธิดาผู้มีดวงตางดงามคล้ายกลีบปทุม มี
ช้างพาหนะอันประเสริฐของเธอ ประดับ
ประดาด้วยแก้วนานาประการ น่าพอใจ มี
พลัง แคล้วคล่องว่องไว กระพองสอง
ข้างบนศีรษะช้างมีสีคล้ายสีดอกปทุม
ประดับด้วยพวงดอกปทุมและพวงดอกอุบล
ทิพย์ งามรุ่งเรือง

heaven- *Jātum, Tāvatiṇsa, Yāmā, Dusitā, Nimmānaradī and Paranimmitavasawattī*. One of them is the heaven of *Deva-Sakka* named *Vejayant* or *Pandukampalasilā-āsana* and one another the heaven is beauty being fulfillment of body, property, area, below, good friend, convenience from merit appearing in *Kuñjaravimānavatthu*, i.e. the heaven is elephant as vehicle describing of one's own beauty from good action, merit, good practice in the past birth, i.e. the deity of one who has beautiful eyes as like lotus leave. The noble elephant is made up in various crystals being satisfied, powerful influence. The two humps on the sides of an elephant's head are the color of lotus decorated with lotus group and divine lotus group being fresh fine.

ภาพ 7.1 พิธีซ้อมรับปริญญาบัตร วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
(ภาพขึ้น พลเอก ดร.ศิริ ทิวะพันธุ์ ศิษย์เก่าปริญญาโท)

บรรณานุกรม

เอกสาร/หนังสือ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับ E-tipitaka

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คู่มือประกันคุณภาพการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1,
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค
พับลิเคชันส์, 2546 หน้า 256.

รัตนะ บัวสนธ์. วิจัยและพัฒนการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก, 2544.

รัตนะ บัวสนธ์. การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นต์
จำกัด, 2540.

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2
เดือนพฤศจิกายน 2545-มีนาคม 2546.

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2
เดือนพฤศจิกายน 545-มีนาคม 2546.

ส.วาสนา ประवालพฤษย์. การวิจัยในชั้นเรียนและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนคู่มือ
พัฒนาศักยภาพ. ๑ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร, 2541.

สาโรช บัวศรี. พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511.

รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการ
เรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning /PBL)”. รายงานวิจัย,
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

คุณิ สัตตวรารักษ์. การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสาธกัจฉาในการสอนเบญจศีล
และฆราวาสธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524.

- นิภาพรรณ แดงโรจน์. การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร**, 2530.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ ๑: โรงพิมพ์อมรินทร์ปริ้นติ้ง กรัฟ จำกัด, 2532.
- วิไลวรรณ จันทรกร. การทดลองสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธ. **ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกประถมศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2529.
- เสื่อ สัชชานนท์และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. รายงานวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ชุดิมา เมฆวัน. การวิจัยในชั้นเรียนความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอน. [ออนไลน์] ที่มา <https://www.gotoknow.org/posts>.
- ประภัสรา โคตะขุน (รวบรวม). การวิจัยในชั้นเรียน (CAR). <https://sites.google.com/site/prapasara/14-1>.
- วุทธิศักดิ์ โกษณกุล. “นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอน”. [ออนไลน์] ที่มา <<https://www.google.co.www.saruthipong.com/>
- สุรธานี บุญญาพิทักษ์. เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง การวิจัยในชั้นเรียน. [ออนไลน์] ที่มา <http://www.pt.tsu.ac.th>.
- สุภัทรา เอื้อวงศ์. การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้. [ออนไลน์] ที่มา [http://www.moe.go.th /wijai.doc](http://www.moe.go.th/wijai.doc).
- กำเนิดเอกภพ/ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory) [ออนไลน์] ที่มา [https:// www.baanjommyut.com,](https://www.baanjommyut.com)
- Panna Som, โจทย์วิจัยวันนี้: จำเลยงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (2), [ออนไลน์] ที่มา <https://www.facebook.com/somboon.phanna>
- สงกรานต์: ภูมิปัญญาตะวันออก [ออนไลน์] ที่มา [https:// mcu.ac.th/pl](https://mcu.ac.th/pl).

ภาษาอังกฤษ

Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor), **Buddhism and Science, the Article on Buddhism and Cosmology, Written by F. Mark Davis, Translated by Phrakru Sirirattananuwat**, Delhi : Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, reprint 1993.

Janjiro Takakusu. **The Essentials of Buddhist Philosophy**. New Delhi: Oriental Books Reprint Corporation, edition 2, 1975.

F.G.S. Schiller: **Humanism, Introduction XXIV**. อ้างจาก มนุษย์นิยม โดย ดร.สิทธิ นุตรอินทร์ กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, 2532.

G.S.P. Misra. **Development of Buddhist Ethics**. New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1994.

Joanna Macy. **World As Lover; World As Self**. California: Parallax Press, 1929.

K.N.Tiwari. **Comparative Religion**. Delhi: Motilal Baranasidass. 1983.

N. Hirianna. **Outlines of Indian Philosophy**. Delhi: Motilal Baranasidass, 1993.

P.V. Bapat, (ed.). **2500 years of Buddhism**. New Delhi: Government of India, 1956.

Phra Rajavaramuni. **Thai Buddhism in the Buddhist World**. Bangkok: Mahachula Buddhist University, 3rd reprint, 1985.

Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol.5, ed. by Jame Hasting.

ภาคผนวก

แบบประเมินตำรา

เรื่อง ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. รศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง

๒. รศ.ดร.สุทธิชัย ยังสุข

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ตำราเรียนรายวิชา: ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา (602 302)

Research Methodology in Buddhism

1.2 คณะผู้เขียน : พระครูสิริรัตนาวุธ, รศ.ดร. พระครูพิพิธธรรม, ผศ.ดร. ผศ.ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล ดร.เจริญ มณีจักร

1.3 หน่วยงาน : บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

2. เกณฑ์สำหรับประเมิน

2.1 ความถูกต้องและความทันสมัยของเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการของศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ และความถูกต้องนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าถูกต้องในปัจจุบัน สิ่งที่ต้องพิจารณา เช่น ทฤษฎี สูตร กฎ การทดลอง ข้อมูล การตีความหมาย หลักฐานการอ้างอิง ศักยภาพ ฯลฯ (ยกเว้นการเสนอ กฎ หรือทฤษฎี แนวคิดใหม่)

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีเนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการวิจัยด้านพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

(1) ส่วนเนื้อหา โดยมีเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์บุคคล หลักธรรม และแนวประยุกต์หลักธรรม รวมถึงแนะนำการอ้างอิงข้อมูลปฐมภูมิพระไตรปิฎก 60% ในเรื่องนั้น ๆ

(2) ส่วนโครงสร้างวิธีการวิจัย ได้จัดรูปแบบโครงสร้างไว้ 4 แบบ คือ แบบปริมาณ แบบคุณภาพ แบบเอกสาร แบบผสมผสาน แต่ละแบบนั้น ได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ชัดเจน

(3) ส่วนระเบียบการเขียน/การพิมพ์ ได้ให้ตัวอย่างตามระเบียบการพิมพ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มจร.

(4) องค์ความรู้การวิจัย เน้นให้ผู้วิจัยระดมความคิด สร้างสรรค์แนวคิดออกมาเป็นทฤษฎี การประยุกต์ใช้ การเผยแพร่ต่อสาธารณชน ในรูปของแผนภูมิ

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี

2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข

3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.2 ความสมบูรณ์และความลึก หมายถึง ความครบถ้วนของเนื้อหาหรือเรื่องราวที่ถือเป็นขอบข่ายของชื่อหนังสือ แต่ละบทแต่ละตอน ประกอบด้วยรายละเอียดซึ่งเป็นหลักวิชาการของศาสตร์ ในสาขาวิชานั้น ๆ มีคำอธิบายและตัวอย่าง เพื่อขยายหลักวิชาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ควรมีส่วนประกอบที่สำคัญของตำรา หรือหนังสือ เช่น คำนำ สารบัญ ตาราง บัญชีภาพหรือแผนภูมิประกอบ ฯลฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การอ่าน การค้นหาในโอกาสต่อไป

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีเนื้อหาสมบูรณ์ ครบถ้วน มีความโครงสร้าง แบ่งบทตอน ลำดับความสำคัญของเนื้อหา มุมมองที่ลึก ๆ ตามแบบมาตรฐานของตำราในฐานะเป็นรายวิชาของหลักสูตร ก่อปรด้วยคำนำปรับปรุงทุกครั้ง (ครั้งที่ 5) มีสารบัญเนื้อหา สารบัญภาพ แผนผัง แผนภูมิ ตาราง วิธีการเข้าถึงและการใช้โปรแกรมพระไตรปิฎก โปรแกรม (E-tipitaka) ฉบับของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาฯ ทำให้ความสะดวก แม่นยำ คล่องตัวในการสืบค้นข้อมูล

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.3 การจัดเรียงลำดับเนื้อหา หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการเสนอเรื่องราวที่จะสอน เพื่อความเข้าใจง่ายของผู้เรียน หรือ ผู้อ่าน

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีเนื้อหาตามลำดับ โดยเริ่มจาก บทที่ 1 บทนำ เป็นลักษณะชี้แจงความเหมือน ความต่าง เอกลักษณะทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาด้วย เพราะคณะพุทธศาสตร์มีสาขาใหม่ว่า ศาสนาปรัชญา ซึ่งก่อนหน้านั้นแยก ศาสนา กับ ปรัชญา จากกันชัดเจน บทที่ 2 เน้นโครงสร้างวิจัย 4 กอปรด้วยตัวอย่าง วิธีการสร้างแต่ละโครงสร้างเช่น วิธีเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย การเขียนขอบเขตการวิจัย เป็นต้น บทที่ 3 เน้นการเขียนเนื้อหาโครงสร้าง บทที่ 4 เน้นการเขียนและเผยแพร่บทความวิจัย บทที่ 5 การศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก บทที่ 6 การเขียน/พิมพ์รายวิจัย บทที่ 7 เน้นภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☒ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.4 รูปแบบในการเขียน หมายถึง ในแต่ละเรื่องที่เขียนระบุความคิดรวบยอดของเรื่องชัดเจนและมีการอธิบายขยายความคิดรวบยอดนั้น ๆ ในลักษณะสามารถสื่อความหมายได้ดีพอสมควร อาจมีภาพ แผนภูมิ ตาราง ฯลฯ ประกอบเพื่อความเข้าใจและให้น่าสนใจ มีความประณีตในการจัดวรรคตอนและช่องไฟ มีการอ้างอิงแหล่งวิชาการในที่ที่ควรอ้างอิง มีแบบแผนในการเขียนอ้างอิงจัดทำบรรณานุกรมและภาคผนวกไว้อย่างเหมาะสม

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีหลักการเขียนที่สมบูรณ์ มีความกระชับ เสริมแนวความคิดรวบยอดไว้เป็นระยะ ๆ สื่อความหมายเหมาะสมกับนักศึกษาทั้งที่เป็นพระนิสิต เคยศึกษาธรรม ภาษาบาลีมาแล้วและนักศึกษาที่ไม่ผ่านการบวชเรียนมาก่อน แนวการเขียน ให้ความสำคัญกับแหล่งที่มาของข้อมูล มีการอ้างอิงและบรรณานุกรมตามแบบของ มจร เพื่อรองรับกับระบบเทมเพลต โปรแกรมตรวจแบบการเขียนที่สอดคล้องกัน มีแผนภูมิ ภาพ ตารางที่เหมาะสม

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.5 การศึกษาค้นคว้าเพื่อสนับสนุนการเขียนตำรา หมายถึง ปริมาณการศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร และ/หรือรายงานการวิจัยที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ในรายวิชานั้น หรือให้ผู้อ่านได้มีความรู้ และสามารถสืบค้นเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีปริมาณการค้นคว้าข้อมูลเพียงพอ ทุกรูปแบบที่ระบียบการเขียนมีให้อ้าง กล่าวคือ หนังสือชุดพระไตรปิฎก หนังสือทั่วไป ตำรา รายงานวิจัย วารสาร สื่อออนไลน์ และมีรูปแบบอ้างอิงแต่ละ อย่างไว้ครบ สามารถย้อนไปสืบค้นเพิ่มเติมได้

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☒ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ ดี

2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข

3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.6 ความเหมาะสมและความถูกต้องในการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ภาษาในการเขียนเป็นแบบแผน ของภาษาไทย ใช้ศัพท์บัญญัติ ศัพท์ทางเทคนิค รวมทั้งตัวสะกด การันต์ ถูกต้อง

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ทั้งอรรถ คือเนื้อหา สพยัญชนะ คือภาษาทั้งไทย บาลี อังกฤษตามแบบการเขียนของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำใด ๆ ที่เป็นคำเฉพาะจะกำกับด้วยภาษาอังกฤษ เช่น เอ มาสโลว์ (Abraham Maslow) เจ้าของทฤษฎีบันได 5 ขั้น หรือบาลี/บาลีโรมัน เช่น ปฏิจจสมุปบาท / Paṭiccasamuppāda เป็นต้น

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☒ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ ดี

2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข

3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.7 การเสนอแนวคิดของตนเอง หมายถึง การสอดแทรกความคิด ความเห็นเพิ่มเติมในตอนต่าง ๆ ของ เรื่อง อาจจะเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ คำสรุป ข้อเสนอแนะ การประยุกต์เนื้อหาสาระต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดและความรู้ ใหม่ที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีการสอดแทรกแนวคิดของตนเองไว้อย่างเหมาะสม บางบทแทบจะไม่ได้อ้างอิงเลย เพราะมีการใช้ลักษณะแนวคิดสลับกันไป ซึ่งตำราอื่น ๆ จะอธิบายยาวและมุ่งให้ได้จำนวนมาก ๆ แต่ตำรานี้ จะให้ หลักการหรือตัวอย่างไว้เป็นแนว พร้อมข้อสรุป วิธีการประยุกต์ใช้อย่างชัดเจน

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.8 คุณค่าของตำรา หมายถึง ประโยชน์ ความสำคัญและความเชื่อถือได้ ในการที่หนังสือ ไปใช้ประกอบการสอนหรือใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และใช้อ้างอิง

ข้าพเจ้า เห็นว่า ตำรานี้ มีคุณค่าดี เพราะมีใช้เพียงเป็นตำราตามรูปแบบเท่านั้น หากยังมีสาระ ความรู้ที่ลุ่มลึกไว้ด้วย โดยเฉพาะบทที่ 7 เป็นบทที่ปรับปรุงครั้งที่ 5 นี้ได้บรรจุเนื้อหาเรื่องการวิจัย หลักธรรม ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาต่าง ๆ ไว้ให้คิดด้วย โดยเฉพาะ ภาคที่ 2 นี้ข้าพเจ้าเห็นว่า ได้องค์ความรู้พระพุทธศาสนาแนวต่าง ๆ ที่รวดเร็ว นำไปศึกษาต่อความต่อยอดได้อีกมาก

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.9 ความเห็นอื่น ๆ

ข้าพเจ้าเห็นว่า ตำราการเขียนวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัยนี้ ไม่เหมือนกันหนังสือทั่วไป เพราะไม่จำเป็นต้องมีตัวอย่าง วิธีการสร้าง แบบฝึกหัด การอ้างอิงก็ไม่ต้องมีมากและยึดตามแบบของสถาบันการศึกษานั้น ๆ แต่ตำราระเบียบวิธีวิจัยนี้ให้แนวคิด ให้วิธีการ สร้างแรงบันดาลใจให้นำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย นับว่าเป็นคู่มือศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบการวิจัยโดยแท้

3. สรุปผลการประเมินตำรา/หนังสือ

(โดยจะต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินในข้อ 2.1 – 2.8)

1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและส่งผลงานให้อ่านใหม่อีกครั้ง
3. ☐ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนเผยแพร่ผลงานครั้งใหม่

4. สรุปผลการประเมิน โปรดสรุปผลการประเมินผลงานหนังสือ และเสนอความคิดเห็นด้วย

ตำราเรื่อง ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา นี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา พระพุทธศาสนาในรูปแบบการวิจัย ด้วยการเขียนเชิงวิชาการที่มีการค้นคว้าอ้างอิง จากข้อมูลที่ต้นฉบับ รวมถึงเอกสารตำราอื่น ๆ ที่เชื่อถือได้ และใช้กันสากล มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ ดังนี้

ข้อ 2.1 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก

เพราะมีเนื้อหาตรงตามรายวิชา

ข้อ 2.2 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก

เพราะมีความสมบูรณ์ตามแบบเอกสารตำรา มจร

ข้อ 2.3 ผลการประเมิน ระดับ ดีเด่น

เพราะมีลำดับเนื้อหาและโครงสร้างที่จำเป็น

ข้อ 2.4 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะมีรูปแบบของตำรา/คู่มือ มีแผนภาพ แผนภูมิ ตาราง
ข้อ 2.5 ผลการประเมิน ระดับ ดีเด่น	เพราะมีข้อมูลอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และใช้ทั่วไป
ข้อ 2.6 ผลการประเมิน ระดับ ดีเด่น	เพราะใช้ภาษาวิจัย/ภาษาธรรม/อังกฤษที่สากล
ข้อ 2.7 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะมีแนวคิดที่ส่งกับ สรุปย่อให้คิดต่อยอด
ข้อ 2.8 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะตำรามีความสำคัญ จำเป็นและใช้ได้จริง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เสนอความคิดใหม่ที่น่าเป็นได้เกี่ยวกับการเขียนวิทยานิพนธ์ มีการเสนอประเด็นที่ควรศึกษาต่อยอดสร้างนวัตกรรมทางเอกสารตำราได้ดี กอปรด้วยรับฟังความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งได้ประมวลและสรุปไว้ชัดเจน ซึ่งถือเป็นงานที่มีความคิดริเริ่ม อันอาจนำไปใช้ประโยชน์และก่อให้เกิดพัฒนาการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้ได้เป็นอย่างดี

ลงชื่อ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง)
สังกัด วิทยาเขตนครสวรรค์

29 / ๒๖ / ๕๘

เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน 21-25	ดีเด่น
คะแนน 16-20	ดีมาก
คะแนน 11-15	ดี
คะแนน 6-10	พอใช้
คะแนน 1-5	ปรับปรุง

มาตราส่วน คะแนน 5 ระดับ

ระดับ 5	มีค่า 5	คะแนน
ระดับ 4	มีค่า 4	คะแนน
ระดับ 3	มีค่า 3	คะแนน
ระดับ 2	มีค่า 2	คะแนน
ระดับ 1	มีค่า 1	คะแนน

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ตำราเรียนรายวิชา: ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา (602 302)

Research Methodology in Buddhism

1.2 คณะผู้เขียน : พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ.ดร. พระครูพิพิธจารธรรม, ผศ.ดร. ผศ.ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล ดร.เจริญ มณีจักร

1.3 หน่วยงาน : บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เกณฑ์สำหรับประเมิน

2.1 ความถูกต้องและความทันสมัยของเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการของศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ และความถูกต้องนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าถูกต้องในปัจจุบัน สิ่งที่ควรพิจารณา เช่น ทฤษฎี สูตร กฎ การทดลอง ข้อมูล การตีความหมาย หลักฐานการอ้างอิง ศักยภาพ ฯลฯ (ยกเว้นการเสนอ กฎ หรือทฤษฎี แนวคิดใหม่)

ตำราฯ นี้มีเนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการวิจัยทางพระพุทธศาสนา มีเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาและรูปแบบการวิจัยทางพระพุทธศาสนา มีการอ้างอิงข้อมูลปฐมภูมิพระไตรปิฎก 60% มีโครงสร้างวิธีการวิจัย ได้จัดรูปแบบโครงสร้างไว้ 4 แบบ คือ แบบปริมาณ แบบคุณภาพ แบบเอกสาร แบบผสมผสาน แต่ละแบบนั้น ได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ชัดเจน มีระเบียบการเขียนและการพิมพ์ ตัวอย่าง ไว้พร้อมสรรพ ให้องค์ความรู้การวิจัยตามสมัยนิยมมีแนวคิดออกมาเป็นทฤษฎี การประยุกต์ใช้ การเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี

2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข

3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.2 ความสมบูรณ์และความลึก หมายถึง ความครบถ้วนของเนื้อหาหรือเรื่องราวที่ถือเป็นขอบข่ายของชื่อหนังสือ แต่ละบทแต่ละตอน ประกอบด้วยรายละเอียดซึ่งเป็นหลักวิชาการของศาสตร์ ในสาขาวิชานั้น ๆ มีคำอธิบายและตัวอย่าง เพื่อขยายหลักวิชาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ครบถ้วนประกอบที่สำคัญของตำรา หรือหนังสือ เช่น คำนำ สารบัญ ตาราง บัญชีภาพหรือแผนภูมิประกอบ ฯลฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การอ่าน การค้นหาในโอกาสต่อไป

ตำราฯ นี้มีเนื้อหาครบถ้วน จัดแบ่งโครงสร้าง บทตอน ลำดับความสำคัญของเนื้อหา ให้มุมมองที่ลุ่มลึกตามแบบมาตรฐานของตำราในฐานะเป็นรายวิชาของหลักสูตร กอปรด้วยคำนำ สารบัญเนื้อหา สารบัญภาพ แผนผัง แผนภูมิ ตาราง วิธีการเข้าถึงและการใช้โปรแกรมพระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka) ฉบับของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาฯ ทำให้ความสะดวก แม่นยำ คล่องตัวในการสืบค้นข้อมูล

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☒ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ ดี

2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข

3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.3 การจัดเรียงลำดับเนื้อหา หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการเสนอเรื่องราวที่จะสอน เพื่อความเข้าใจง่ายของผู้เรียน หรือ ผู้อ่าน

ตำรานี้ มีเนื้อหาที่เป็นกระบวนการดีมาก โดยแบ่ง 7 บท มีบทนำ เป็นลักษณะชี้แจงความเหมือน ความต่าง เอกลักษณะทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาด้วย เพราะคณะพุทธศาสตร์มีสาขาใหม่ว่า ศาสนาปรัชญา ซึ่งก่อนหน้านี้แยก ศาสนา กับ ปรัชญา จากกันชัดเจน บทโครงสร้างวิจัย 4 กอปรด้วยตัวอย่าง วิธีการสร้างแต่ละโครงสร้างเช่น วิธีเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย การเขียนขอบเขตการวิจัย เป็นต้น บทการเขียนเนื้อหาโครงสร้าง บทการเขียนและเผยแพร่บทความวิจัย บทการศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก บทการเขียน/พิมพ์รายวิจัย บทที่ 7 เน้นภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.4 รูปแบบในการเขียน หมายถึง ในแต่ละเรื่องที่เขียนระบุความคิดรวบยอดของเรื่องชัดเจนและมีการอธิบายขยายความคิดรวบยอดนั้น ๆ ในลักษณะสามารถสื่อความหมายได้ดีพอสมควร อาจมีภาพ แผนภูมิ ตาราง ฯลฯ ประกอบเพื่อความเข้าใจและให้น่าสนใจ มีความประณีตในการจัดวรรคตอนและช่องไฟ มีการอ้างอิงแหล่งวิชาการในที่ที่ควรอ้างอิง มีแบบแผนในการเขียนอ้างอิงจัดทำบรรณานุกรมและภาคผนวกไว้อย่างเหมาะสม

ตำรานี้ มีหลักการเขียนดีมาก มีข้อความที่กระชับ ข้อสรุป เสริมแนวความคิดรวบยอดไว้เป็นระยะ ๆ สื่อความหมายเหมาะสมกับผู้ศึกษาทั้งที่เป็นพระนิสิตทั้งภาษาธรรม ภาษาบาลี ภาษาอังกฤษ ให้แนวการเขียน ให้ความสำคัญกับแหล่งที่มาของข้อมูล มีการอ้างอิงและบรรณานุกรมตามแบบของ มจร เพื่อรองรับกับระบบเทมเพลตโปรแกรมตรวจแบบการเขียนที่สอดคล้องกัน มีแผนภูมิ ภาพ ตารางที่เหมาะสม

ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☒ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.5 การศึกษาค้นคว้าเพื่อสนับสนุนการเขียนตำรา หมายถึง ปริมาณการศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร และ/หรือรายงานการวิจัยที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ในรายวิชานั้น หรือให้ผู้อ่านได้มีความรู้ และสามารถสืบค้นเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง

ตำรานี้ ให้แหล่งข้อมูลที่น่ามาอ้างอิงที่สำคัญ เพียงพอ มีแนวการอ้างอิงทุกรูปแบบตามระเบียบการเขียน กล่าวคือ หนังสือชุดพระไตรปิฎก หนังสือทั่วไป ตำรา รายงานวิจัย วารสาร สื่อออนไลน์ และมีรูปแบบอ้างอิงแต่ละอย่างไว้ครบ สามารถย้อนไปสืบค้นเพิ่มเติมได้

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.6 ความเหมาะสมและความถูกต้องในการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ภาษาในการเขียนเป็นแบบแผน ของภาษาไทย ใช้ศัพท์บัญญัติ ศัพท์ทางเทคนิค รวมทั้งตัวสะกด การันต์ ถูกต้อง

ตำรานี้ มีการใช้ภาษาดี น่าสนใจ ติดตามทั้งอรรถ พยานุชนะ กล่าวคือเนื้อหาสาระ กอปรด้วยภาษาทั้งไทย บาลี อังกฤษตามแบบการเขียนของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำใด ๆ ที่เป็นคำเฉพาะจะกำกับด้วย ภาษาอังกฤษเช่น เคอร์ซี มอร์แกน (Krejcie & Morgan) เจ้าของทฤษฎีคำนวณขนาดกลุ่มประชากรเพื่อการวิจัย หรือบาลี/บาลีโรมัน เช่น ปฏิจจสมุปปาต / Paṭiccasamuppāda เป็นต้น

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.7 การเสนอแนวคิดของตนเอง หมายถึง การสอดแทรกความคิด ความเห็นเพิ่มเติมในตอนต่าง ๆ ของ เรื่อง อาจจะเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ คำสรุป ข้อเสนอแนะ การประยุกต์เนื้อหาสาระต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดและความรู้ ใหม่ที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์

ตำรานี้ ผู้เขียนได้สอดแทรกแนวคิดของตนเองไว้ดี มีการใช้ลักษณะแนวคิดสังกัปไว้ ซึ่งตำราอื่น ๆ จะอธิบาย ยาวและมุ่งให้ได้จำนวนมาก ๆ แต่ตำรานี้ จะให้หลักการหรือตัวอย่างไว้เป็นแนว พร้อมข้อสรุป วิธีการประยุกต์ใช้ อย่างชัดเจน บางบทได้ให้คติพจน์ พุทธวจนะได้ เช่น ธัมมานัง วิจโย ตถา เป็นองค์หนึ่งในโพชฌงค์ 7 ประการ

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.8 คุณค่าของตำรา หมายถึง ประโยชน์ ความสำคัญและความเชื่อถือได้ ในการที่หนังสือ ไปใช้ประกอบการสอนหรือใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และใช้อ้างอิง

ตำรานี้ ให้คุณค่าดี มีประโยชน์การผู้วิจัยและผู้สนใจ เพราะมีใช้เพียงเป็นตำราตามรูปแบบเท่านั้น หากยังมีสาระ ความรู้ที่ลุ่มลึกไว้ด้วย โดยเฉพาะบทที่ 7 เป็นบทที่ปรับปรุงครั้งที่ 5 นี้ได้บรรจุเนื้อหาเรื่องการวิจัย หลักธรรมประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาต่าง ๆ ไว้ให้คิดด้วย โดยเฉพาะ ภาคที่ 2 นี้ข้าพเจ้าเห็นว่า ได้องค์ความรู้พระพุทธศาสนาแนวต่าง ๆ ที่รวดเร็ว นำไปศึกษาตีความต่อยอดได้อีกมาก

- ผลการประเมิน 1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ☐ ไม่ผ่านเกณฑ์

2.9 ความเห็นอื่น ๆ

ตำราการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ มีคุณสมบัติเป็นคู่มือ กล่าวคือมีตัวอย่าง วิธีการสร้าง แบบฝึกหัด ผู้เขียนได้ยึดตามแบบของสถาบันการศึกษา (มจร) เห็นว่า ตำราระเบียบวิธีวิจัยนี้ให้แนวคิด ให้วิธีการ สร้างแรงบันดาลใจให้นำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย นับว่าเป็นคู่มือศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบการวิจัยโดยแท้

3. สรุปผลการประเมินตำรา/หนังสือ

(โดยจะต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินในข้อ 2.1 – 2.8)

1. ☐ ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☒ ดีมาก ☐ ดี
2. ☐ ยังต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและส่งผลงานให้อ่านใหม่อีกครั้ง
3. ☐ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนเผยแพร่ผลงานครั้งใหม่

4. สรุปผลการประเมิน โปรดสรุปผลการประเมินผลงานหนังสือ และเสนอความคิดเห็นด้วย

(โปรดดูตัวอย่าง)

ตำราเรื่อง ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา นี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา พระพุทธศาสนาในรูปแบบการวิจัย ด้วยการเขียนเชิงวิชาการที่มีการค้นคว้าอ้างอิง จากข้อมูลที่ต้นฉบับ รวมถึงเอกสารตำราอื่น ๆ ที่เชื่อถือได้ และใช้กันสากล มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ ดังนี้

ข้อ 2.1 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะมีเนื้อหาตรงตามรายวิชาของหลักสูตร
ข้อ 2.2 ผลการประเมิน ระดับ ดีเด่น	เพราะมีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา โครงสร้าง ภาษา
ข้อ 2.3 ผลการประเมิน ระดับ มาก	เพราะมีลำดับเนื้อหาและโครงสร้างเป็นกระบวน
ข้อ 2.4 ผลการประเมิน ระดับ ดีเด่น	เพราะมีรูปแบบของตำรา มีแผนภาพ แผนภูมิ ตาราง ที่ชัด

ข้อ 2.5 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะมีข้อมูลอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และนิยมใช้
ข้อ 2.6 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะใช้ภาษาวิจัย/ภาษาธรรม/อังกฤษ ที่นิยม
ข้อ 2.7 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะมีแนวคิดที่สั่งกับ สรุปยอด ต่อยอด
ข้อ 2.8 ผลการประเมิน ระดับ ดีมาก	เพราะตำรามีความสำคัญ จำเป็น

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เสนอความคิดใหม่ที่น่าเป็นได้เกี่ยวกับการเขียนวิทยานิพนธ์ มีการเสนอประเด็นที่ควรศึกษาต่อยอดสร้างนวัตกรรมทางเอกสารตำราได้อย่างดี กอปรด้วยรับฟังความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งได้ประมวลและสรุปไว้ชัดเจน ซึ่งถือเป็นงานที่มีความคิดริเริ่ม อันอาจนำไปใช้ประโยชน์และก่อให้เกิดพัฒนาการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้ได้เป็นอย่างดี

 ลงชื่อ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 (รศ.ดร.สุทธิชัย ยั่งสุข)

3/พฤษภาคม/2568

เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน 21-25	ดีเด่น
คะแนน 16-20	ดีมาก
คะแนน 11-15	ดี
คะแนน 6-10	พอใช้
คะแนน 1-5	ปรับปรุง

มาตราส่วน คะแนน 5 ระดับ

ระดับ	5	มีค่า	5	คะแนน
ระดับ	4	มีค่า	4	คะแนน
ระดับ	3	มีค่า	3	คะแนน
ระดับ	2	มีค่า	2	คะแนน
ระดับ	1	มีค่า	1	คะแนน